



Hurtigvirkende kur

Kundeeffektundersøkelse blant bedrifter som mottok støtte i 2009

Oxford Research:

NORGE

Oxford Research AS
Kjøita 42
4630 Kristiansand
Norge
Telefon: (+47) 40 00 57 93
post@oxford.no

SVERIGE

Oxford Research AB
Box 7578
Norrländsgatan 12
103 93 Stockholm
Telefon: (+46) 702965449
www.oxfordresearch.se

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20, 4. sal
2000 Frederiksberg C
Danmark
Telefon: (+45) 33 69 13 69
Fax: (+45) 33 69 13 33
office@oxfordresearch.dk

BELGIA

Oxford Research
c/o ENSR
5, Rue Archimède, Box 4
1000 Brussels
Phone +32 2 5100884
Fax +32 2 5100885
secretariat@ensr.eu

Tittel:	Hurtigvirkende kur
Undertittel:	Kundeeffektundersøkelse blant bedrifter som mottok støtte i 2009
Oppdragsgiver:	Innovasjon Norge
Prosjektperiode:	Januar – oktober 2010
Prosjektleder:	Tor Borgar Hansen
Forfattere:	Bjørn Brastad, Stine Meltevik, Tor Borgar Hansen og Hilda Borthen
Kort sammendrag:	Finanskrisen i 2009 har fått stor betydning for resultatene i årets førundersøkelse. Hovedbildet er at prosjektene/aktivitetene i større grad har bidratt til overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhetsutvikling, mens betydningen for "myke" dimensjoner som samarbeid, kompetanse og innovasjon har blitt redusert. Til tross for at de økonomiske rammene har økt med 4,6 milliarder kroner og antall tilsagn har økt, har Innovasjon Norge akkurat like stor utløsende effekt i år som i fjor. Det er dermed rimelig å konkludere med at Innovasjon Norge har gitt viktige bidrag til å dempe effektene av finanskrisen.

Forord

Oxford Research har gjennomført denne kundeeffektundersøkelsen (KEU) på oppdrag fra Innovasjon Norge. Bedrifter som har mottatt en tjeneste eller deltatt i et program finansiert av Innovasjon Norge i 2009, er blitt intervjuet angående ulike sider ved Innovasjon Norge og forventninger til effekter av prosjektet/aktiviteten. Dette er en såkalt førundersøkelse, noe som innebærer at bedriftene blir undersøkt året etter støtte er gitt.

Rapportens tittel henspeiler på at Innovasjon Norge fikk betydelig økte bevilgninger fra sine eiere i 2009 for å motvirke konsekvensene av finanskrisen. Hovedbildet er at prosjektene/aktivitetene i større grad har bidratt til overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhetsutvikling samtidig som den utløsende effekten er akkurat like stor i år som i fjor. Det er dermed rimelig å konkludere med at Innovasjon Norge har gitt viktige bidrag til å dempe effektene av finanskrisen.

Arbeidet med undersøkelsen har vært utført av et team bestående av senioranalytiker Tor Borgar Hansen (prosjektleder), senioranalytiker Bjørn Brastad, analytiker Stine Meltevik og Hilda Borthen fra Oxford Research.

Det har vært oppnevnt en egen referansegruppe for undersøkelsen. Den har bestått av representanter for Innovasjon Norge og berørte departementer. Gruppen har kommet med verdifulle innspill til analysen av presenterte data. I tillegg har det vært tett og god dialog med oppdragsgiver, primært representert ved Gry E. Monsen. Konklusjoner og vurderinger i rapporten står imidlertid for utredernes regning.

Vi vil takke Innovasjon Norge for oppdraget og alle bedriftene som har bidratt med informasjon og data til undersøkelsen.

Kristiansand, oktober 2010



Harald Furre

Adm. dir.

Oxford Research AS

Innhold

Kapittel 1.	Sammendrag og konklusjon	13
1.1	Undersøkelsens formål	13
1.2	Kundeeffektundersøkelsen 2009 – noen hovedtrekk	13
1.2.1	Addisjonalitet	14
1.2.2	Bidrag til samarbeid, kompetanseutvikling, atferdsendring og innovasjon	15
1.2.3	Utviklingsorienterte bedrifter	17
1.2.4	Bidrag til bærekraft	18
1.3	Resultater sammenholdt med målene for Innovasjon Norge	19
Kapittel 2.	Innledning og bakgrunn	23
2.1	Hensikten med undersøkelsen	23
2.2	Innovasjon Norges formål	23
2.3	Hva omfatter undersøkelsen?	25
2.4	Noen sentrale begreper	26
2.5	Representativitet	27
Del 1: Metode		29
Kapittel 3.	Undersøkellesdesign	29
3.1	Om spørreskjema	29
3.2	Tjenester og programmer	29
3.3	Populasjon	30
3.4	Utvalg	31
3.5	Datainnsamling	32
3.5.1	Purrerutiner	32
3.6	Svar og frafall	33
3.7	Vekting av utvalget	34
3.8	Undersøkelsens styrker og svakheter	35
3.8.1	Vurdering av datamaterialet og analyse	36
Kapittel 4.	Organisering og gjennomføring	37
4.1	Bruk av tilbudt støtte	37
4.1.1	Status for igangsettingen	37
4.2	Fullfinansiering	40
4.2.1	Fullfinansiering etter tjeneste og program	41
4.2.2	Fullfinansiering etter innovasjonshøyde	42
4.2.3	Fullfinansiering etter distriktpolitisk virkeområde	42
4.3	Bidragstyttere til utvikling av prosjektidé/deltakelse i aktivitet	43
4.4	Finansiering av prosjektene	44

4.4.1	Innovasjon Norges betydning for banklån	45
4.4.2	Bedriftenes tilfredshet med Innovasjon Norges rolle i samspillet med banker	48
Kapittel 5.	Addisjonalitet	49
5.1	Prosjektenes/aktivitetenes addisjonalitet	50
5.2	Addisjonalitet etter tjeneste og program	51
5.3	Addisjonalitet etter distriktpolitisk virkeområde	55
5.4	Addisjonalitet etter innovasjonshøyde	55
Kapittel 6.	Bidrag til samarbeid	57
6.1	Samarbeid med ulike aktører	57
6.1.1	Samarbeid etter tjeneste og program	59
6.1.2	Samarbeid etter distriktpolitisk virkeområde	61
6.1.3	Samarbeid etter addisjonalitet	61
6.1.4	Samarbeid etter innovasjonshøyde	62
6.2	Samlet samarbeidsbidrag	62
6.2.1	Samlet samarbeidsbidrag etter tjeneste og program	62
6.2.2	Samlet samarbeidsbidrag etter innovasjonshøyde	64
6.2.3	Samlet samarbeidsbidrag etter distriktpolitisk virkeområde	64
6.2.4	Samlet samarbeidsbidrag etter addisjonalitet	65
Kapittel 7.	Bidrag til kompetanseutvikling	67
7.1	Kompetanseutvikling på de ulike områdene	67
7.1.1	Bidrag til økt kompetanse etter tjeneste og program	68
7.1.2	Bidrag til økt kompetanse etter innovasjonshøyde	69
7.2	Bidrag til økt kompetanse etter distriktpolitisk virkeområde	70
7.2.1	Bidrag til økt kompetanse etter addisjonalitet	71
7.3	Samlet kompetansebidrag	71
7.3.1	Samlet kompetansebidrag etter tjeneste og program	71
7.3.2	Samlet kompetansebidrag etter innovasjonshøyde	73
7.3.3	Samlet kompetansebidrag etter distriktpolitisk virkeområde	73
7.3.4	Samlet kompetansebidrag etter addisjonalitet	74
Kapittel 8.	Atferdsendring	75
8.1	Atferdsendringer på overordnet nivå	75
8.1.1	Atferdsendring etter tjeneste og program	77
8.1.2	Atferdsendring etter distriktpolitisk virkeområde	78
8.1.3	Atferdsendring etter innovasjonshøyde	79
8.1.4	Atferdsendring etter addisjonalitet	79
8.2	Samlet bidrag til atferdsendring	80
8.2.1	Samlet bidrag til atferdsendring etter tjeneste og program	80

8.2.2	Samlet bidrag til atferdsendring etter innovasjonshøyde	82
8.2.3	Samlet bidrag til atferdsendring etter distriktspolitisk virkeområde	82
8.2.4	Samlet bidrag til atferdsendring etter addisjonalitet	83
Kapittel 9.	Bidrag til innovasjon.....	85
9.1	Bidrag til innovasjon på hovedområder	86
9.1.1	Bidrag til innovasjon på hovedområder etter tjeneste og program.....	87
9.1.2	Bidrag til innovasjon på hovedområder etter innovasjonshøyde.....	89
9.1.3	Bidrag til innovasjon på hovedområder etter distriktspolitisk virkeområde.....	89
9.1.4	Bidrag til innovasjon på hovedområder etter addisjonalitet.....	89
9.2	Bidrag til innovasjon på delområder	90
9.2.1	Bidrag til innovasjon på delområder etter tjeneste og program.....	92
9.2.2	Bidrag til innovasjon på delområder etter innovasjonshøyde.....	94
9.2.3	Bidrag til innovasjon på delområder etter distriktspolitisk virkeområde.....	95
9.2.4	Bidrag til innovasjon på delområder etter addisjonalitet.....	96
9.3	Samlet bidrag til innovasjon	97
9.3.1	Samlet bidrag til innovasjon etter tjeneste og program	97
9.3.2	Samlet bidrag til innovasjon etter innovasjonshøyde	99
9.3.3	Samlet bidrag til innovasjon etter distriktspolitisk virkeområde	99
9.3.4	Samlet bidrag til innovasjon etter addisjonalitet	99
Kapittel 10.	Andel utviklingsorienterte bedrifter og kjennetegn ved dem	101
10.1	Andelen utviklingsorienterte bedrifter	101
10.1.1	Resultater av analysen.....	102
10.2	Kjennetegn ved bedriftene i de tre gruppene	103
10.2.1	Tjeneste- og programfordeling i de tre gruppene	103
10.2.2	Størrelsesfordeling i de tre gruppene	104
10.2.3	Fordeling ut fra distriktspolitisk virkeområde i de tre gruppene	104
10.2.4	Innovasjonshøyde i de tre gruppene.....	105
10.2.5	Fordeling ut fra "andre kjennetegn" i de tre gruppene	105
10.2.6	Innvilget beløp i de tre gruppene.....	106
10.2.7	Addisjonalitet i de tre gruppene.....	106
10.2.8	Prosjektenes bidrag til økonomiske resultater i de tre gruppene	106
10.2.9	Hva kjennetegner "Superinnovatørene"?	107
Kapittel 11.	Prosjektenes bidrag til bærekraft	109
11.1	Samfunnsmessig bærekraft	112
11.1.1	Samfunnsmessig bærekraft etter tjeneste og program	112
11.1.2	Samfunnsmessig bærekraft etter innovasjonshøyde	113
11.1.3	Samfunnsmessig bærekraft etter distriktspolitisk virkeområde	114
11.1.4	Samfunnsmessig bærekraft etter addisjonalitet	114

11.2	Miljømessig bærekraft	115
11.2.1	Miljømessig bærekraft etter tjeneste og program	115
11.2.2	Miljømessig bærekraft etter innovasjonshøyde	116
11.2.3	Miljømessig bærekraft etter distriktspolitisk virkeområde	117
11.2.4	Miljømessig bærekraft etter addisjonalitet	117
11.3	Økonomisk bærekraft	118
11.3.1	Viktighet for konkurranseevne	118
11.3.2	Viktighet for lønnsomhetsutvikling	123
11.3.3	Viktighet for overlevelse	128
11.3.4	Endring av ansatte og omsetning	134
11.4	Hvordan bidrar prosjektene til av verdiskaping?	135
11.4.1	Ulike perspektiver på verdiskaping	135
11.4.2	Innovasjon Norges bidrag til verdiskaping	137
Kapittel 12.	Kort om hver enkelt tjeneste og program	139
12.2	Bygdeutviklingsmidler – Tradisjonell (BU-midlene)	140
12.3	Bygdeutviklingsmidler – Tillegg	141
12.4	Distriktsrettede risikolån	142
12.5	Distriktsutviklingstilskudd	143
12.6	Grunnfinansiering - flåte	144
12.7	Innovasjonslån	145
12.8	Landsdekkende utviklingstilskudd	146
12.9	Lavrisikolån	147
12.10	Landbrukslån	148
12.11	OFU/IFU	149
12.12	FRAM	150
12.13	Marint verdiskapingsprogram	151
12.14	Maritim utvikling	152
12.15	Verdiskapingsprogram mat	153
12.16	Trebasert innovasjonsprogram	154
12.17	Verdiskapingsprogrammet for reindrift	155
12.18	Bioenergiprogrammet	156
12.19	Etablererstipend – Kommunal og regionaldepartementet	157
12.20	Inkubatorstipend	158
12.21	Bygdeutviklingsstipend	159
12.22	Internasjonalisering	160
12.23	Risikolån landbruk	161
12.24	Etablererstipend – Nærings- og handelsdepartementet	162
12.25	Skog- og klimaprogrammet	163
Kapittel 13.	Spørreskjema	165

Tabelliste

Tabell 1: Inndeling av bedriftene i grupper basert på klyngeanalyse. Gjennomsnittsskår og prosent, 2009.....	17
Tabell 2: Tjenester og programmer som inngår i undersøkelsen.....	26
Tabell 3: Kategorisering av tjenestene og programmene i type.....	30
Tabell 4: Tildelinger, bedrifter og trekkposisjoner i undersøkelsene.....	31
Tabell 5: Oversikt over uttrekket i undersøkelsen, 2009.....	31
Tabell 6: Svar og frafall i undersøkelsen totalt, førundersøkelsene 2004 til 2009.....	33
Tabell 7: Svar og frafall i undersøkelsen etter tjeneste og program, 2009.....	34
Tabell 8: Vekting etter tjeneste og program.....	35
Tabell 9: Årsak til at bedriften ikke vil benytte seg av tilbudet fra IN, 2009.....	37
Tabell 10: Gjennomsnittlig innvilget beløp etter status for prosjektet, 2007-2009.....	38
Tabell 11: Gjennomsnittlig innvilget beløp etter DPV.....	43
Tabell 12: Addisjonalitet for alle undersøkte tjenester og programmer.....	50
Tabell 13: Andel som samarbeider med ulike aktører etter tjeneste og program, 2008.....	60
Tabell 14: Andel som samarbeider med ulike aktører etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	61
Tabell 15: Andel som samarbeider med ulike aktører etter addisjonalitet, 2009.....	61
Tabell 16: Andel som samarbeider med ulike aktører etter innovasjonshøyde, 2009.....	62
Tabell 17: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter tjeneste og program, 2009.....	69
Tabell 18: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter innovasjonshøyde, 2009.....	70
Tabell 19: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	70
Tabell 20: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter addisjonalitet, 2009.....	71
Tabell 21: Andel store bidrag til atferdsendring etter tjeneste og program, 2009.....	77
Tabell 22: Andel store bidrag til atferdsendring etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	78
Tabell 23: Andel store bidrag til atferdsendring etter innovasjonshøyde, 2009.....	79
Tabell 24: Andel store bidrag til atferdsendring etter addisjonalitet, 2009.....	79
Tabell 25: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter tjeneste/program, 2009.....	88
Tabell 26: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter innovasjonshøyde, 2009.....	89
Tabell 27: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	90
Tabell 28: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter addisjonalitet, 2009.....	90
Tabell 29: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter tjeneste og program, 2009.....	92
Tabell 30: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter tjeneste og program, 2009.....	93
Tabell 31: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter innovasjonshøyde, 2009.....	94
Tabell 32: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter innovasjonshøyde, 2009.....	94
Tabell 33: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	95
Tabell 34: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	95
Tabell 35: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter addisjonalitet, 2009.....	96
Tabell 36: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter addisjonalitet, 2009.....	96
Tabell 37: Inndeling av bedriftene i grupper basert på klusteranalyse. Gjennomsnittsskår og prosent, 2009.....	102
Tabell 38: Tjeneste- og programfordeling i de tre gruppene, 2009.....	103
Tabell 39: Størrelsesfordeling i de tre gruppene, 2009.....	104
Tabell 40: Distriktpolitisk virkeområde i de tre gruppene, 2009.....	104
Tabell 41: Innovasjonshøyde i de tre gruppene, 2009.....	105
Tabell 42: Andelen prosjekter med ulike prosjektkjennetegn i de tre gruppene, 2009.....	105
Tabell 43: Innvilget beløp fra Innovasjon Norge i de tre gruppene, 2009.....	106
Tabell 44: Addisjonalitet i de tre gruppene, 2009.....	106
Tabell 45: Prosjektenes bidrag til økonomiske resultater i de tre gruppene, 2009.....	107
Tabell 46: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag (skår 4 og 5) til samfunnsansvar etter tjeneste og program.....	113
Tabell 47: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til samfunnsansvar etter innovasjonshøyde.....	114
Tabell 48: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til samfunnsansvar etter distriktpolitisk virkeområde.....	114
Tabell 49: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til samfunnsansvar etter addisjonalitet.....	115
Tabell 50: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter tjenester og programmer.....	116

Tabell 51: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter innovasjonshøyde	116
Tabell 52: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter distriktpolitisk område	117
Tabell 53: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter addisjonalitet	117
Tabell 54: Status per september 2010 og stiftelsesår for bedrifter i førundersøkelsen 2009	132
Tabell 55: Status per september 2010 og stiftelsesår for selskaper i førundersøkelsen 2009 etter tjeneste og program	133

Figurliste

Figur 1: Resultatmodell.....	14
Figur 2: Status for prosjektenes igangsetting, 2007-2009.....	38
Figur 3: Andel prosjekter som er startet opp og forventes realisert, etter tjeneste- og programtype, 2009.....	39
Figur 4: Andel prosjekter som er startet opp og forventes realisert etter planen etter tjeneste og program, 2009.....	40
Figur 5: Fullfinansiering, 2008-2009.....	41
Figur 6: Andel prosjekter som er fullfinansiert etter tjeneste- og programtype, 2009.....	42
Figur 7: Andel prosjekter som er fullfinansiert etter innovasjonshøyde, 2009.....	42
Figur 8: I hvilken grad bidro følgende aktører til utviklingen av prosjektideen/bedriftens deltakelse i aktiviteten?.....	43
Figur 9: Finansieringskilder, andel som svarer ja, 2009.....	44
Figur 10: Hvilken betydning har midlene fra IN hatt for at prosjektet fikk banklån, 2009.....	45
Figur 11: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning for at prosjektet fikk banklån, etter tjeneste og program, 2009.....	46
Figur 12: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning for at prosjektet fikk banklån etter innovasjonshøyde, 2009.....	47
Figur 13: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning etter DPV, 2009.....	47
Figur 14: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning for banklån etter addisjonalitet, 2009.....	47
Figur 15: Hvor fornøyd er du/din bedrift med..., 2009.....	48
Figur 16: Kategorisert addisjonalitet 2006-2009.....	51
Figur 17: Addisjonalitet etter tjeneste og program, 2009.....	52
Figur 18: Høy addisjonalitet, 2008 og 2009.....	54
Figur 19: Addisjonalitet etter DPV.....	55
Figur 20: Addisjonalitet etter innovasjonshøyde.....	55
Figur 21: Prosjektet/aktiviteten fører til økt samarbeid med utvalgte virksomheter, 2009.....	58
Figur 22: Prosjektet/aktiviteten fører til økt samarbeid med ulike aktører, 2007-2009.....	59
Figur 23: Antall aktører som prosjektet/aktiviteten har ført til økt samarbeid med, etter tjeneste og program, 2009.....	63
Figur 24: Antall aktører som prosjektet/aktiviteten har ført til økt samarbeid med etter innovasjonshøyde, 2009.....	64
Figur 25: Antall aktører som prosjektet/aktiviteten har ført til økt samarbeid med etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	64
Figur 26: Antall aktører som har ført til økt samarbeid etter addisjonalitet, 2009.....	65
Figur 27: Kompetansebidraget gjennom prosjektet/aktiviteten, 2009.....	68
Figur 28: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter tjeneste og program, 2009.....	72
Figur 29: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter innovasjonshøyde, 2009.....	73
Figur 30: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter DPV, 2009.....	73
Figur 31: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter addisjonalitet, 2009.....	74
Figur 32: Atferdsendringer som følge av prosjektet/aktiviteten, 2009.....	76
Figur 33: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til atferdsendring etter tjeneste og program, 2009.....	81
Figur 34: Totalt bidrag til atferdsendring etter innovasjonshøyde, 2009.....	82
Figur 35: Totalt bidrag til atferdsendring etter DPV, 2009.....	82
Figur 36: Totalt bidrag til atferdsendring etter addisjonalitet, 2009.....	83
Figur 37: Bidrag til innovasjon på hovedområder, 2009.....	87
Figur 38: Bidrag til innovasjon på delområder, 2009.....	91
Figur 39: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter tjeneste og program, 2009.....	98
Figur 40: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter innovasjonshøyde, 2009.....	99
Figur 41: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.....	100
Figur 42: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter addisjonalitet, 2009.....	100
Figur 43: Prosjektenes/aktivitetenes samfunnsmessige bærekraft.....	110
Figur 44: Prosjektenes/aktivitetenes miljømessige bærekraft.....	111
Figur 45: Prosjektenes/aktivitetenes økonomiske bærekraft.....	111
Figur 46: Prosjektenes/aktivitetenes viktighet for bedriftenes konkurranseevne, 2007-2009.....	118
Figur 47: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurranseevne etter tjeneste, 2008 og 2009.....	120
Figur 48: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurranseevne etter innovasjonshøyde, 2009.....	121
Figur 49: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurranseevne etter distriktpolitisk virkeområde, 2008 og 2009.....	122
Figur 50: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurranseevne etter addisjonalitet, 2008 og 2009.....	123
Figur 51: Prosjektenes/aktivitetenes viktighet for bedriftenes lønnsomhetsutvikling, 2007-2009.....	124
Figur 52: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter tjenester og programmer, 2008 og 2009.....	125
Figur 53: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter innovasjonshøyde, 2009.....	126
Figur 54: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter distriktpolitisk virkeområde, 2008 og 2009.....	127
Figur 55: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter addisjonalitet, 2008 og 2009.....	127
Figur 56: Prosjektenes/aktivitetenes viktighet for bedriftenes overlevelse, 2007-2009.....	128

Figur 57: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter tjenester og programmer, 2008 og 2009.....	129
Figur 58: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter innovasjonshøyde, 2009	130
Figur 59: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter distriktspolitisk virkeområde, 2008 og 2009	131
Figur 60: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter addisjonalitet, 2008 og 2009	132
Figur 61: Prosjektenes/aktivitetenes påvirkning av antall ansatte, omsetning og eksport, 2009	134
Figur 62: Verdiskaping og velferd: det samfunnsmessige overskuddet.....	135
Figur 63: Sammenhengen mellom prosjekt og resultater	136

Kapittel 1. Sammendrag og konklusjon

1.1 Undersøkelsens formål

Innovasjon Norge har et formål, stadfestet i Lov om Innovasjon Norge hvor det i § 1 heter at:

"Innovasjon Norge har til formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering."

Kundeeffektundersøkelsen av Innovasjon Norges tjenester og programmer har to formål:

- et internt formål som søker å bidra til forbedring og videreutvikling av Innovasjon Norges virksomhet overfor kundene
- et eksternt formål som dreier seg om å dokumentere overfor omverdenen at man har fått igjen noe for de pengene som er investert i Innovasjon Norges aktiviteter

Selv om kundeeffektundersøkelsen inneholder mye informasjon omkring Innovasjon Norges måloppnåelse, må den ikke leses som en fullstendig evaluering av organisasjonens virke. Enkelttjenester og -programmer blir evaluert fra tid til annen. I tillegg gjennomføres det også eksterne evalueringer av organisasjonen som helhet. Disse gjennomføres i regi av Nærings- og handelsdepartementet, som Innovasjon Norges eierdepartement¹. Kundeeffektundersøkelsen er således ikke en konseptevaluering, hvor premissene og rammebetingelsene for organisasjonens virke vurderes. Disse premissene må derimot legges til grunn når man vurderer resultatene fra undersøkelsen.

Kundeeffektundersøkelsen består av en førundersøkelse og en etterundersøkelse. Førundersøkelsen gjennomføres året etter at støtten fra Innovasjon Norge er gitt. Etterundersøkelsen gjennomføres fire år etter. Foreliggende undersøkelse er en førundersøkelse av bedrifter som mottok en tjeneste eller et program fra Innovasjon Norge i 2009.

Den samlede bevilgning til de tjenestene og programmene som er med i denne undersøkelsen, var på kr. 8,6 milliarder i 2009. Den totale bevilgningen fra Innovasjon Norge var i 2009 på kr. 9,8 milliarder. Dermed omfatter denne undersøkelsen 88 prosent

av de totale bevilgningene fra Innovasjon Norge dette året. Dette er en kraftig økning fra 2008 når det gjelder bevilgninger i rene kroner (4 514 mill. i 2008), mens andelen av midlene som inngår har holdt seg så å si konstant (87,5 prosent i 2008).

Foreliggende undersøkelse bygger på intervju med 2696 bedrifter og omhandler 24 ulike tjenester og programmer. Rapporten består av tre deler utover dette sammendraget og innledningen. Del en er metodekapittelet. Del to er en gjennomgang av hovedfunnene, og i del tre presenteres sentrale data for hver enkelt tjeneste i kortform.

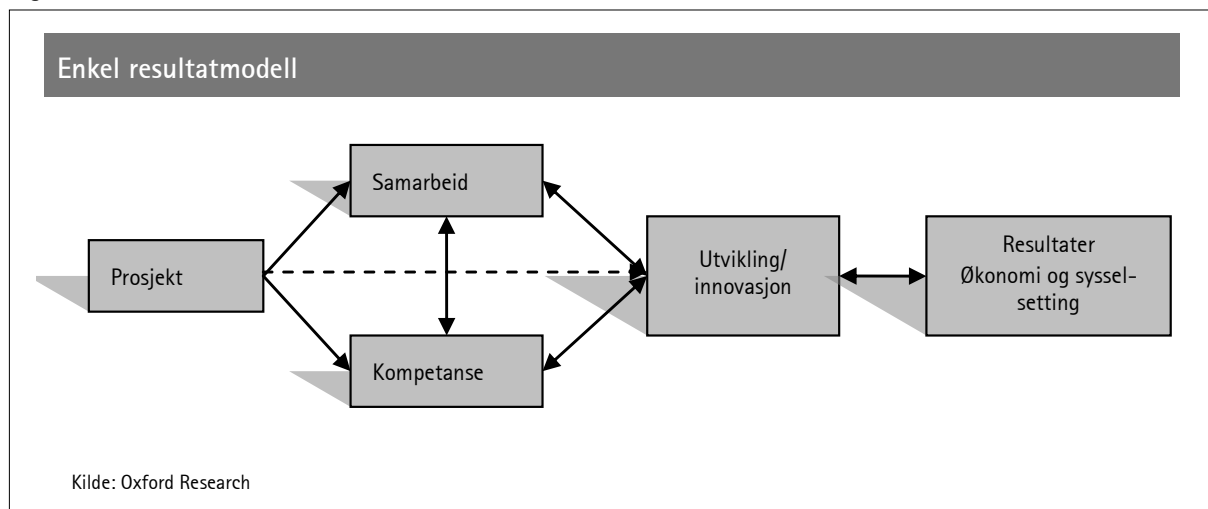
1.2 Kundeeffektundersøkelsen 2009 – noen hovedtrekk

Finanskrisen i 2009 har fått stor betydning for resultatene i årets førundersøkelse. Hovedbildet er at prosjektene/aktivitetene i større grad har bidratt til overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhetsutvikling, mens betydningen for "myke" dimensjoner som samarbeid, kompetanse og innovasjon har blitt redusert. Til tross for at de økonomiske rammene har økt med 4,6 milliarder kroner og antall tilsagn har økt, har Innovasjon Norge akkurat like stor utløsende effekt i år som i fjor. Det er dermed rimelig å konkludere med at Innovasjon Norge har gitt viktige bidrag til å dempe effektene av finanskrisen.

For å strukturere analysen og forstå resultatene, har vi tatt utgangspunkt i en enkelt resultatmodell. Denne modellen er basert på en antakelse om at "myke" resultater som samarbeid og kompetanseutvikling er effekter som igjen kan ha stor betydning for prosjektenes økonomiske og sysselsettingsmessige resultater, oftest gjennom utvikling av nye produkter, tjenester, prosesser, markeder og organisatoriske løsninger hos den enkelte bedrift. Disse forholdene kan samtidig påvirke hverandre og derigjennom forsterke effektene på lengre sikt.

¹ Den siste var ferdig sommeren 2010.

Figur 1: Resultatmodell



På tross av en relativt enkel modell kan det ofte være vanskelig å påvise disse sammenhengene i og med at det er svært mange forhold som har betydning for prosjektenes resultater og bedriftenes utvikling. Tankegangen er imidlertid at økt fokus på kompetanse, samarbeid og innovasjon gjør bedriftene bedre rustet til å møte fremtidige utfordringer og bli i stand til videreutvikling.

I det videre gis det en nærmere omtale av resultatene knyttet til de ulike dimensjonene som er sentrale i forhold til denne modellen.

1.2.1 Addisjonalitet

Kundeeffektundersøkelsen dokumenterer at den økonomiske støtten fra Innovasjon Norge bidrar til at det igangsettes en rekke utviklingsaktiviteter og prosjekter. Spørsmålet er om disse ville vært gjennomført uansett. Dette vil i så tilfelle bety at den ekstra tilførte verdien av Innovasjon Norges bidrag er betydelig mindre. Dette fører til at man nødvendigvis må reise spørsmålet:

Hva ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom Innovasjon Norge ikke hadde gitt støtte?

Dersom bedriften under alle omstendigheter ville ha gjennomført prosjektet eller aktiviteten, er det jo ingen grunn til at det offentlige skal gi støtte? I hvilken grad prosjektet har en utløsende effekt måles i denne undersøkelsen ved å se på prosjektets addisjonalitet.

Andelen høy addisjonaliteten sank gradvis fra 2003 til 2005. I samme tidsperiode økte andelen middels addisjonalitet. Summen av høy og middels addisjonalitet har dermed vært tilnærmet stabil i denne tidsperioden. Fra 2006 til 2008 ser vi imidlertid en marginal økning i andelen høy addisjonalitet og en marginal nedgang i middels addisjonalitet. Andelen høy addisjonalitet økte fra henholdsvis 57 prosent i 2007 til 59 prosent i 2008. Resultatene for 2009 viser at andelen høy addisjonalitet har holdt seg konstant på 59 prosent.

Andel lav addisjonalitet økte marginalt mellom 2007 (13 prosent) og 2008 (14 prosent). For inneværende årgang ser vi imidlertid en nedgang i andelen lav addisjonalitet til 12 prosent.

Det overordnede bildet er dermed at resultatene er svært stabile fra 2006 til 2009, noe som er svært interessant gitt økning i antall bevilgninger og sum penger. Til tross for en økning i antall bevilgninger og sum penger, har altså ikke addisjonaliteten gått ned. Dette tyder på at Innovasjon Norge har klart å finne "gode" prosjekter i forhold til bevilgningenes addisjonalitet/utløsende effekt.

Når det gjelder addisjonalitet, ser vi også at:

- For samtlige tjenester og programmer utgjør andelen høy addisjonalitet over 50 prosent (unntaket her er Grunnfinansieringslån-flåte med 48 prosent). Andelen prosjekter med høy addisjonalitet er størst blant FRAM (95 prosent) og Verdiskapingsprogrammet for reindrift (80 prosent).

- Andelen høy addisjonalitet har økt betydelig i sone II (fra 52 prosent i 2008 til 64 prosent i 2009). Andelen høy addisjonalitet har også økt utenfor det distriktspolitiske virkeområdet (fra 58 prosent i 2008 til 60 prosent i 2009).

I forbindelse med addisjonalitet er det viktig å understreke at høy addisjonalitet ikke nødvendigvis er et mål i seg selv. En for stor vektlegging av addisjonalitet kan medføre satsing på for risikoorienterte prosjekter. Innovasjon Norge har i utgangspunktet en meget krevende oppgave. For det første skal organisasjonen satse på prosjekter hvor deres bidrag har en utløsende effekt (høy addisjonalitet). På den annen side skal risikoen være på et håndterlig nivå. Organisasjonen er verken tjent med at midlene går til prosjekter som uansett hadde blitt realisert, eller at det satses på så risikofylte prosjekter at pengene forsvinner i urealistiske satsinger.

Addisjonalitetsdimensjonen må også betraktes i lys av at Innovasjon Norge bidrar med andre ytelser i tillegg til finansiering gjennom de ulike tjenestene og programmene. I tillegg er ofte slik at offentlig finansiering utløser midler i det private markedet og dermed samlet bidrar til mer midler som kan investeres i næringslivet.

For mer inngående analyser av denne dimensjonen vises det til kapittel 5.

1.2.2 Bidrag til samarbeid, kompetanseutvikling, atferdsendring og innovasjon

Prosjektene/aktivitetene skal bidra til samarbeid, kompetanseutvikling, atferdsendring og innovasjon i bedriftene. Dette er alle forhold som kan sies å betegne de mer utviklingsorienterte sidene ved bedriftene, det vil si egenskaper som bidrar til å gi dem konkurransefortrinn. Det er grunn til å tro at konkurransefortrinnet vil være større jo flere av områdene bedriftene får til utvikling på. Det vil gjøre det mer komplekst å kopiere dem, noe som igjen vil gjøre det lettere å opprettholde konkurransefortrinnet over tid.

Ser en alle de fire dimensjonene under ett, har det vært en nedgang i forhold til samarbeid, kompetanse og innovasjon. Ser vi på atferdsendring er det imidlertid en positiv utvikling sammenliknet med forrige årgang.

Like mye samarbeid

Ser vi på utviklingen i samarbeid over tid, er resultatene fra 2007 til 2009 rimelige konstante i forhold til de aller fleste samarbeidsaktørene. Imidlertid finner vi svingninger i forhold til økt samarbeid med offentlige myndigheter (utenom Innovasjon Norge) som har gått fra 55 prosent i 2007, opp til 57 prosent i 2008, og er for inneværende årgang nede på 45 prosent. Videre har også samarbeidsnivået med bransjeorganisasjoner variert i perioden og samarbeidet med aktørene som faller i denne gruppen har sunket tilbake på nivå med 2007-årgangen, etter et oppsving i 2008. Samarbeid med de øvrige aktørene har holdt seg mer eller mindre konstant.

Prosjektene har bidratt til økt samarbeid med minst en aktør i 80 prosent av bedriftene (82 prosent i 2008). I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt samarbeid med 3,2 aktører (3,3 i 2008, 3,7 i 2007).

Prosjektene har først og fremst ført til økt samarbeid med kunder (64 prosent mot 76 prosent i 2008) og leverandører (61 prosent mot 71 prosent i 2008), mens de har minst betydning for samarbeid med universiteter og høyskoler (18 prosent) og forskningsinstitutter (22 prosent, alle tre samlet 30 prosent i 2008).

I forhold til samarbeid ser vi også følgende trekk:

- Når det gjelder sammenhengen mellom samlet samarbeidsbidrag og innovasjonshøyde, ser vi de prosjektene som kan karakteriseres som innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå skårer signifikant høyere enn de øvrige når det gjelder samarbeidsbidrag.
- Generelt ser det ut til at prosjekter/aktiviteter utenfor det distriktspolitiske virkeområdet er de prosjektene med høyest andel økt samarbeid/forventet økt samarbeid med samtlige aktører. Dette er i overensstemmelse med funnene i 2006, 2007 og 2008, og skyldes primært ulikheter i tjeneste- og programfordelingen.

For mer inngående analyser, se kapittel 6.

Nedgang i kompetanseutviklingen

På et overordnet nivå er tendensen at man på de fleste kompetanseområdene har en nedgang sammenliknet med 2008-årgangen. Andelen som i stor grad oppgir at prosjektet har ført til økt kompetanse har sunket på 7 av 10 kompetanseområder. Nedgangen er størst i forhold til økt kompetanse om produktutvikling (fra 59 prosent i 2008 til 52 prosent

i 2009), strategi og opparbeiding av bedre nettverk (begge fra 50 prosent i 2008 til 44 prosent i 2009). Kun kompetanse om bruk av avansert teknologi og eksport har økt marginalt fra 2008 til 2009.

Resultatene viser også at samtidig som andelen som i stor grad oppgir at prosjektet fører til økt kompetanse har gått ned, gjør andelen som i liten grad mener at prosjektet fører til økt kompetanse det samme. Forskyvningen ser altså ut til å ligge fra i stor grad til i middels grad.

Det er som i tidligere undersøkelser stor variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene i forhold til hvordan de skårer på kompetanseområdene. Et trekk ved årets resultat er imidlertid at to stipend-tjenester skiller seg helt klart ut ved at de skårer gjennomgående høyt på flere av kompetanseområdene. Dette er henholdsvis Etablererstipend (NHD) som har blant de to høyeste andelen på 7 av 10 områder, og Inkubatorstipend som har blant de to høyeste andelen på 6 av 10 kompetanseområder.

I forhold til bidrag til kompetanseutvikling vil vi også framheve følgende forhold:

- Prosjektene har bidratt til kompetanseøkning på minst ett område i 64 prosent av bedriftene.
- I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt kompetanse i stor grad på 3,1 av 10 utvalgte områder. Dette er noe lavere enn i 2008 hvor tallet var 3,3.
- Kompetansebidraget varierer sterkt mellom tjenestene og programmene. Inkubatorstipend og Etablererstipend (NHD) skårer aller høyest.
- Kompetansebidraget er klart størst for prosjekter som er kategorisert som innovasjon på internasjonalt nivå (5,6 områder), mens det er minst blant prosjekter hvor innovasjonshøyde ikke er en relevant kategorisering (1,4 områder).
- Sone I og II skiller seg ut fra de andre distriktpolitiske virkeområdene, med henholdsvis høyest og lavest antall områder hvor prosjektet har ført til økt kompetanse. I denne sammenhengen er det viktig å være klar over at det er få respondenter i sone II.

For mer inngående analyser, se kapittel 7.

Økt bidrag til atferdsendringer

Et interessant spørsmål er hvorvidt det oppstår endringer i bedriftens atferd som kan tilskrives en of-

fentlig intervensjon. Ett hovedpoeng i denne forbindelse er at langvarige effekter av offentlige intervensjoner først opptrer i virksomhetene når mottakerbedriftene endrer sin atferd, for eksempel sine innovasjonsstrategier og markedsorientering. Tankegangen er at dette vil gjøre virksomhetene bedre i stand til å møte framtidige utfordringer.

Det er flest som rapporterer om at prosjektene/aktivitetene i stor grad har eller vil bidra til kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne (64 prosent), økt fokus på utvikling og innovasjon (60 prosent) og bedre utnyttelse av kunnskap (56 prosent). Med unntak av bedre utnyttelse av kunnskap, er dette de samme områdene som i 2008.

Vi vil i tillegg framheve følgende utviklingstrekk:

- Prosjektene har bidratt til adferdsendring på minst ett område i 81 prosent av bedriftene.
- I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til atferdsendring på 3,3 områder. Sammenliknet med resultatene for 2008-årgangen er dette en økning fra 2,9 områder. En mulig forklaring på denne økningen er at finanskrisen kan ha fått bedriftene til å innse at det er et behov for å jobbe på en annen måte tidligere for å møte de fremtidige utfordringene.
- Antall bidrag er størst blant mottakere av Inkubatorstipend (5,5 områder), OFU/IFU og Etablererstipend (NHD) (begge 5,0 områder), og klart minst for mottakerne av Bioenergiprogrammet (1,7 områder) og Landbrukslån (2,0 områder). Denne resultatvariasjonen skyldes i all hovedsak innretningen til tjenestene og programmene.
- Prosjekter/aktiviteter som kategoriseres som Innovasjon på internasjonalt nivå og Innovasjon på nasjonalt nivå bidrar i større grad til atferdsendring.

For mer inngående analyser, se kapittel 8.

Redusert bidrag til innovasjon

Som i 2007 og 2008 forventes det at prosjektene/aktivitetene i sterkest grad bidrar til utvikling av nye produkter og tjenester (47 prosent). Deretter følger markedsutvikling og/eller endret markedsføring (39 prosent), utvikling av nye produksjonsprosesser (30 prosent) og organisasjonsutvikling (25 prosent).

Sammenligner en utviklingen fra 2008 til 2009 på de fire indikatorene, har det vært en sterk nedgang for alle. Med en nedgang på 15 prosentpoeng er reduk-

sjonen aller størst for utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester. For utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser har skåren gått ned med 8 prosentpoeng, for markedsutvikling og/eller endret markedsføring med 10 prosentpoeng og for organisasjonsutvikling med 9 prosentpoeng.

Det er rimelig å anta at den observerte reduksjonen i prosjektenes innovasjonsbidrag skyldes finanskrisen. Finanskrisen kan ha ført til at bedriftene prioriterte å realisere prosjekter som i større grad gir resultater på kort sikt. I og med at innovasjon ofte handler om relativt langsiktige prosesser, kan prosjekter med et høyt innovasjonsinnhold ha bli prioritert lavere dette året.

Andre interessante funn i forhold til innovasjon er at:

- Prosjektene har bidratt til innovasjon på minst ett område i 73 prosent av bedriftene.
- I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt innovasjon på 3,5 av totalt 15 områder.
- Antall innovasjonsbidrag er størst blant mottakerne av Inkubatorstipend (6,6 områder), OFU/IFU (5,9 områder) og Etablererstipend fra NHD (5,9 områder), mens det er minst blant de som har fått støtte gjennom Verdiskapingsprogrammet for reindrift (1,0 områder) og Bioenergiprogrammet (1,1 områder).
- De prosjektene/aktivitetene som har blitt betegnet som Innovasjon på internasjonalt nivå (5,3 områder), Innovasjon på nasjonalt nivå (5,1 områder) og Innovasjon på regionalt nivå (4,5 områder) skårer vesentlig høyere i forhold til innovasjonsbidrag enn de som har blitt betegnet som Innovasjon på bedriftsnivå (2,9 områder) og Ikke relevant (1,9 områder). Dette innebærer at det er et godt samsvar mellom saksbehandlernes vurderinger av innovasjonshøyden og hva virksomhetene selv forventer å få ut av dem.
- Det samlede innovasjonsbidraget er større utenfor enn innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.

For mer inngående analyser, se kapittel 9.

1.2.3 Utviklingsorienterte bedrifter

For å se prosjektenes/aktivitetens bidrag til samarbeid, kompetanse, atferdsendring og innovasjon i sammenheng, har vi gruppert bedriftene ut fra hvor utviklingsorienterte de er. Det framkommer da at bedriftene kan deles inn i tre hovedgrupper. Gruppe

1 består av 54 prosent av bedriftene. Disse virksomhetene skårer klart lavest på alle de fire indikatorene og kan betegnes som "De Driftsorienterte". Gruppe 2 utgjør 41 prosent av bedriftene. Disse skårer vesentlig høyere på alle de fire indikatorene enn gruppe 1, og kan karakteriseres som "De Utviklingsorienterte". Gruppe 3 er liten og inkluderer 5 prosent av bedriftene. Den gruppen skårer høyest på alle indikatorene, og kan kalles "Superinnovatørene".

Tabell 1: Inndeling av bedriftene i grupper basert på klyngeanalyse. Gjennomsnittsskår og prosent, 2009.

Karakteristika	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Antall bidrag til samarbeid	2,0	4,5	6,0
Antall bidrag til kompetanse	0,8	5,4	8,8
Antall bidrag til atferdsendring	1,8	5,0	6,9
Antall bidrag til innovasjon	1,2	5,5	11,9
Andel i gruppen 2009	54 %	41 %	5 %
Andel i gruppen 2008	54 %	33 %	13 %
Andel i gruppen i 2007	38 %	46 %	16 %

Kilde: Oxford Research AS

Sammenlignet med forrige førundersøkelse har resultatene endret seg en god del. Andelen "Driftsorienterte" har holdt seg konstant, mens andelen "Utviklingsorienterte" har økt med 8 prosentpoeng og andelen "Superinnovatører" gått ned med 8 prosentpoeng. Selv om andelen "Superinnovatører" har gått ned, betyr ikke det nødvendigvis at resultatene er dårligere. En må også kombinere andelene i de 3 gruppene med hvordan virksomhetene skårer på de variablene som er utgangspunktet for analysen. Når en gjør dette, finner en at årets resultater er like gode som fjorårets.

For øvrig finner vi at:

- Som for 2008-kullet finner vi ingen signifikante forskjeller i andelen "Superinnovatører" mellom kvinner og menn. Det er en like stor andel kvinner rettede prosjekter blant superinnovatørene som det antall prosjekter tilsier.
- Blant bedriftene med 0-4 årsverk er det en klart høyere andel "Driftsorienterte" og en lavere andel "Utviklingsorienterte" og "Superinnovatø-

rer” enn det er for resten. I denne sammenheng er det imidlertid viktig å være klar over at det er store forskjeller i tjeneste- og programfordelingen. Blant de minste bedriftene er det en overvekt av tjenester og programmer rettet mot primærnæringene.

- Det er en større andel ”Utviklingsorienterte” og ”Superinnovatører” utenfor det distriktspolitiske virkeområdet enn det er innenfor. Dette skyldes flere forhold. Blant annet er det ulikheter i program og tjenestefordelingen samt hvilke næringer virksomhetene innenfor og utenfor virkeområdet tilhører. Et annet moment som kan ha betydning er at det kan være et bedre prosjektilfang utenfor virkeområdet.
- Det er en svært mye høyere andel ”Utviklingsorienterte” og ”Superinnovatører” blant de prosjektene er klassifisert som Innovasjon på internasjonalt nivå og Innovasjon på nasjonalt nivå enn det er blant de som har blitt betegnet som Innovasjon på bedriftsnivå og Ikke relevant.
- ”Superinnovatørene” kjennetegnes av følgende forhold:
 - Det er en relativ overvekt av mottakere av OFU/IFU, Inkubatorstipend og Landsdekkende utviklingstilskudd blant ”Superinnovatørene”.
 - Det er relativt sett færre av de aller minste bedriftene blant ”Superinnovatørene”.
 - Det er noen flere virksomheter utenfor det distriktspolitiske virkeområdet blant ”Superinnovatørene”.
 - Det er en større andel prosjekter som kan betegnes som Innovasjon på internasjonalt nivå og Innovasjon på nasjonalt nivå blant ”Superinnovatørene”.
 - ”Superinnovatørene” har prosjekter som i mindre grad er ungdomsrettet, men i større grad er knyttet opp mot internasjonalisering, IT, design og kompetanse.

For mer inngående analyser av dette, viser vi til kapittel 10.

1.2.4 Bidrag til bærekraft

Gjennom de prosjektene som får støtte, skal Innovasjon Norge både bidra til økonomisk, samfunnsmessig og miljømessig bærekraft.

Økonomisk bærekraft

De forventede og allerede realiserte resultatene når det gjelder økt samarbeid, kompetanse og innovasjon, kan betraktes som midler for å oppnå målsetningen om å gjøre bedrifter mer robuste og lønnsomme. Dette er igjen knyttet til prosjektenes bidrag til overlevelse, konkurranseevne, lønnsomhet og vekst.

Prosjektene har totalt sett stor betydning for bedriftenes overlevelse. 77 prosent av prosjektene er viktige (skår 4 og 5) i forhold til overlevelse, 15 prosent middels viktige og 8 prosent lite viktige (skår 1 og 2). Sammenlignet med 2008-kullet, har prosjektenes betydning for overlevelsen økt med hele 10 prosentpoeng. Prosjektene har størst betydning for overlevelse blant virksomheter som har mottatt Inkubatorstipend, Risikolån landbruk og Distriktsrettede risikolån.

Prosjektene forventes å ha stor betydning for bedriftenes konkurranseevne. Totalt sett påpeker 83 prosent av bedriftene at prosjektene er viktige (skår 4 og 5), 12 prosent middels viktige og 6 prosent lite viktige (skår 1 og 2). Dette innebærer at prosjektenes betydning for konkurranseevnen har økt med 5 prosentpoeng fra 2008. Prosjektene har størst betydning for konkurranseevnen fra mottakerne Innovasjonslån og Inkubatorstipend.

Prosjektene har totalt sett stor betydning for bedriftenes lønnsomhetsutvikling. 84 prosent av prosjektene er viktige (skår 4 og 5) for lønnsomhetsutviklingen, 11 prosent middels viktige og 4 prosent lite viktige (skår 1 og 2). Sammenligner en disse resultatene med 2008-kullet, har andelen prosjekter som er viktige for lønnsomhetsutviklingen økt med 6 prosentpoeng. Dermed ser en også at Innovasjon Norge spiller en viktigere rolle her i år.

Gjennomgående er det slik at prosjekter innen Stipendjenester og Lånetjenester forventes å ha størst betydning for bedriftens lønnsomhetsutvikling, mens Programmene har lavest betydning. Prosjektene har den samme betydningen for lønnsomhetsutviklingen innenfor som utenfor det distriktspolitiske virkeområdet, mens betydningen er størst for de prosjektene som kan karakteriseres som Innovasjon på Internasjonalt nivå og Innovasjon på nasjonalt nivå.

Ser en prosjektenes bidrag til overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhetsutviklingen under ett, er det slik at bidraget har økt vesentlig på alle tre indikatorene. Dette gir indikasjoner på at Innovasjon Norge har bidratt i forhold til å dempe konsekvens-

ne av den finanskrisen som bedriftene stod over for i dette året.

Samfunnsmessig og miljømessig bærekraft

Den samfunnsmessige dimensjonen er definert som å stimulere kundene til å ta samfunnsansvar gjennom god forvaltning av sine relasjoner til arbeidstakere og andre mennesker eller organisasjoner som berøres av eller påvirker virksomheten. Dette skal vektlegges i alle aktivitetene til Innovasjon Norge. Den miljømessige dimensjonen er definert som å prioritere miljø enda høyere og videreutvikle Innovasjon Norge som miljøfyrtårn gjennom å påvirke kundene til å ta hensyn til hvordan både produksjonen, produktene og tjenesteytelsene påvirker miljøet.

Det er stilt tre spørsmål hver knyttet til den samfunnsmessige og den miljømessige dimensjonen. Til tross for at disse spørsmålene er videreutviklet, er det fortsatt slik at det er en svært høy "Vet ikke/ikke relevant"-andel for disse. I tillegg er det relativt mange som påpeker at prosjektene har liten betydning for disse dimensjonene. Dette kan tas som en indikasjon på at mange bedrifter, gjerne ofte de små, ikke har et aktivt forhold til disse begrepene.

Sammenligner en prosjektenes bidrag til samfunns- og miljømessig bærekraft, finner en at prosjektene spiller en noe større rolle i forhold til å bidra til sam-

funnsmessig bærekraft. Dette er ikke så overraskende i og med at det er flere av programmene og tjenestene som fokuserer på å bidra til regional utvikling enn det er på miljøområdet. Dette er igjen tett koblet til hvilke departementer som bevilger mest penger til dem og hvilke overordnede målsetninger departementene har.

Når det gjelder samfunnsansvar, har prosjektene særlig hatt stor betydning for å bidra til bedre arbeidsvilkår innen landbruket. Når det gjelder miljømessig bærekraft, er det interessant at de to tjenestene og programmene som skårer gjennomgående høyest er Bioenergiprogrammet og Skog- og klima-programmet. Begge disse har til formål å bidra på miljøområdet, og resultatene viser at en i stor grad har lyktes med dette.

For mer inngående analyser, se kapittel 11.

1.3 Resultater sammenholdt med målene for Innovasjon Norge

Hovedmålet og delmålene for Innovasjon Norge ble fastsatt høsten 2004, og gjelder også for 2009.

Innovasjon Norges hovedmål og delmål er formulert slik:

Hovedmål og delmål for Innovasjon Norge

Hovedmål:

Innovasjon Norge har til formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

Delmål

1. Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet
2. Innovasjon Norge skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet
3. Innovasjon Norge skal styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt
4. Innovasjon Norge skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger
5. Innovasjon Norge skal være en kunde- og markedsdrevet organisasjon, korrigere for systemsvikt og være en kompetent pådriver.

Med utgangspunkt i resultatene fra kundeeffektundersøkelsen, vil vi her gi en summarisk vurdering av hvorvidt prosjektene som fikk støtte i 2009, har bidratt til at organisasjonen har oppfylt sine mål. Vi kommenterer først hovedmålet, deretter delmål 1, 2 og 5. Målet om profilering av Norge og norsk nær-

ingsliv internasjonalt kan ikke omtales ettersom undersøkelsen ennå ikke dekker denne delen av Innovasjon Norges virksomhet. Vi finner heller ikke grunnlag i kundeeffektundersøkelsen for å vurdere om næringsutviklingen er basert på regionale forutsetninger.

Hovedmål

Innovasjon Norge har til formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

Innovasjon Norges hovedmål kan nedbrytes til:

- **Å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet**

Kundeeffektundersøkelsen dokumenterer at Innovasjon Norge i 2009 i enda større grad enn i tidligere år bidro til dette ved at:

- 83 prosent av bedriftene sier at prosjektet/aktiviteten er viktig for *fremtidig konkurranseevne*. Dette er en økning på 5 prosentpoeng siden forrige årgang.
- 84 prosent av bedriftene sier at prosjektet/aktiviteten er viktig for bedriftens *lønnsomhet*. Dette er en økning på 6 prosentpoeng siden forrige årgang.
- 77 prosent av bedriftene sier at prosjektet/aktiviteten er viktig for bedriftens *overlevelse*. Dette er en økning på hele 10 prosentpoeng siden forrige årgang.
- En ny utvikling som fremkommer i årets undersøkelse er at det er nå er signifikante forskjeller i prosjektenes/aktivitetenes bidrag til overlevelse og konkurranseevne i forhold til hvor bedriftene befinner seg rent geografisk. For konkurranseevnen er bidragene større for bedriftene utenfor virkeområdet enn for bedriftene innenfor, mens prosjektene har større betydning for overlevelse innenfor det distriktpolitiske virkeområdet enn utenfor.
- Betydningen for lønnsomhetsutvikling er lik mellom bedrifter utenfor og innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

- **Å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering**

En vurdering av dette bør sees i forhold til Innovasjon Norges delmål, hvor kundeeffektundersøkelsen først og fremst har betydning for delmål 1 og 2.

Delmål 1

Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norge skal bidra til økt lønnsomhet ved å fremme nyskaping og omstilling i, og etablering av norske bedrifter, øke næringslivets innovasjonsevne, utvikle sterkere næringsmiljøer og innovasjonssystemer, og styrke kommersialiseringen av ideer og kunnskap, varer og tjenester. Innovasjon Norge bidrar med, kobler og utløser finansiering, kompetanse og nettverk.

I forhold til kundeeffektundersøkelsen kan det fra delmål 1 settes fokus på:

- **Nyskaping og omstilling**

Mange bedrifter har igangsatt nye innovasjonsprosjekter, hvilket har resultert i at:

- 47 prosent av bedriftene arbeidet med produkt- og tjenesteutvikling, først og fremst med utvikling av nye og forbedring av eksisterende produkter og tjenester. Dette er en nedgang på 15 prosentpoeng siden forrige årgang.
 - 39 prosent av bedriftene har tatt initiativ til markedsutvikling og/eller endret markedsføring, særlig med henblikk på salg til nye kunder/kundegrupper. Dette er en nedgang på 10 prosentpoeng siden forrige årgang.
 - 30 prosent av bedriftene arbeidet med utvikling av produksjonsprosesser, først og fremst med forbedring av eksisterende produksjonsprosesser. Dette er en nedgang på 8 prosentpoeng siden forrige årgang.
 - 25 prosent av bedriftene har arbeidet med organisasjonsutvikling. Dette er en nedgang på 9 prosentpoeng siden forrige årgang.
- **Økning av næringslivets innovasjonsevne**
 - Ved å gjennomføre de støttede aktivitetene/prosjektene har 60 prosent av bedriftene fått økt fokus på utvikling og innovasjon (en nedgang på 1 prosentpoeng siden forrige årgang), og prosjektet har bidratt til kompetanseutvikling hos seg selv/medarbeiderne i 64 prosent av virksomhetene (en nedgang på 6 prosentpoeng siden forrige årgang).

- I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene ført til økt innovasjon på 3,5 av totalt 15 områder (mot 3,4 av 13 områder i forrige årgang). 78 prosent av bedriftene forventer innovasjon (skår 4&5) på minst ett område (en økning på 7 prosentpoeng siden forrige årgang), mens 22 prosent ikke ser ut til å innovere i stor grad på noen av de 15 områdene.
- **Finansiering, kompetanse og nettverk**
 - Fullfinansieringsgraden har hatt en jevn positiv utvikling fra 60 prosent i 2005 til 77 prosent i 2009.
 - Innovasjon Norge har stor betydning for at bedriftene får lån i banker. Av de som har fått banklån, har Innovasjon Norge hatt stor betydning for at 57 prosent av virksomhetene fikk det og middels betydning for 22 prosent. Dette er en klar indikasjon på at Innovasjon Norge spiller en viktig rolle når det gjelder å utløse annen finansiering.
 - Støtten fra Innovasjon Norge bidrar til å løfte kompetansenivået i den enkelte bedrift og bidrar til utvikling av nettverk i 55 prosent av dem (en nedgang på 3 prosentpoeng siden forrige årgang). I gjennomsnitt har Innovasjon Norge bidratt til økt kompetanse i stor grad på 3,1 av 10 valgte områder (3,3 av 10 valgte områder i 2008) og økt samarbeid med 3,2 av 9 aktører (3,3 av 8 aktører i 2008). 80 prosent av bedriftene har oppnådd økt samarbeid i stor grad med minst en aktør (85 prosent i 2008), mens den tilsvarende andelen for økt kompetanse ligger på 64 prosent (73 prosent i 2008).

Delmål 2

Innovasjon Norge skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norge skal bidra til innhenting og formidling av informasjon og kunnskap om internasjonale markedsmuligheter og konkurranseforhold til norske bedrifter. Videre skal Innovasjon Norge bidra til utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter for næringslivet gjennom tilrettelegging og gjennomføring av internasjonale markedsaktiviteter.

Innovasjon Norge skal også fokusere på overføring av teknologi og kunnskap mellom utlandet og norsk næringsliv, kartlegging av markedsmuligheter for norskutviklet teknologi, norske produkter og tjenester og bidra til etablering av nettverk mellom norske og internasjonale bedrifter og FoU-miljøer.

Fra delmål 2 vil vi fremheve følgende elementer:

- **Bidra til utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter for næringslivet**
 - I 2009 er det 56 prosent av bedriftene i kundeeffektundersøkelsen som oppgir å ikke ha eksport. Dette er samme nivå som i 2007 og 2008.
 - Andelen som forventer økt eksport som følge av prosjektet/aktiviteten ligger på et noe høyere nivå enn i 2008 (26 prosent) med 30 prosent.
- **Bidra til overføring av teknologi og kunnskap mellom utlandet og norsk næringsliv**
 - I årets undersøkelse oppgir 47 prosent av bedriftene som oppgir at prosjektet/aktiviteten har ført til utvikling av nytt produkt. I 2008 var den tilsvarende andelen på 62 prosent. Det er rimelig å anta at den observerte reduksjonen i prosjektenes innovasjonsbidrag skyldes finanskrisen. Finanskrisen kan ha ført til at bedriftene prioriterte å realisere prosjekter som i større grad gir resultater på kort sikt. Finanskrisen førte til at Innovasjon Norge hadde en betydelig større ramme i 2009 enn i 2008. Som en konsekvens av dette hadde en større muligheter til å gi flere tilsagn. Dette kan ha ført til at det gjennomsnittlige kravet til innovasjonsbidrag ble redusert, det vil si at

en i dette året gav støtte til prosjekter som ikke ville fått det i 2008.

- Som i 2008 oppgir 32 prosent at prosjektet i stor grad (skår 4&5) vil bidra til økt kompetanse om internasjonale markeder. 29 prosent forventer økt kompetanse om internasjonalt samarbeid (30 prosent i 2008).

Delmål 5

Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet:

Innovasjon Norge skal:

- være en kunde- og markedsorientert organisasjon
- korrigere for svikt i de private finansieringsmarkedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner
- være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng

Fra delmål 5 vil vi påpeke følgende elementer:

- **Kunde- og markedsdrevet organisasjon**
 - Innovasjon Norge er en viktig partner for bedriftene i utviklingen av prosjektideer. Andelen prosjekter/aktiviteter hvor Innovasjon Norge har bidratt i stor grad til prosjektideen har økt fra 33 prosent i 2005 til 42 prosent i 2006, til 44 prosent i 2007 og til 46 prosent i 2008. Selv om andelen faller til 39 prosent i 2009, er Innovasjon Norge fortsatt den klart viktigste eksterne partneren i forhold til utvikling av prosjektideen.
- **Korrigere for svikt i finansmarkedene, som tilleggsfinansiør og som aktør i samhandlingen mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner**
 - Innovasjon Norges virksomhet skal være et korrektiv i finansmarkedene. Organisasjonen bidrar til at en rekke bedrifts- og samfunnsøkonomiske lønnsomme prosjekter blir realisert som ikke hadde blitt realisert dersom bedriftene kun hadde de private finansmarkedene å spille på.

- Bedriftene mener at Innovasjon Norge har stor betydning for at banker gir dem lån. Dette gjelder spesielt for bedrifter i sone 4 innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Disse mener i større grad enn bedrifter i de andre sonene at Innovasjon Norges betydning for å oppnå banklån har vært stor. Dette viser at Innovasjon Norge har spilt en særlig viktig rolle i forhold til å motvirke markedsimperfeksjoner i de mest distriktspregede områdene.
- Innovasjon Norge gjør mye, men har fortsatt mye ugjort, når det gjelder å bidra til samhandling mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner.²
 - Om lag 80 prosent av prosjektene/aktivitetene til økt samarbeid med eksterne aktører (ned fra ca. 90 prosent i 2008), og gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører har gått ned fra 3,7 i 2007, 3,3 i 2008 til 3,2 i 2009.
 - Forskningsmiljøene og Norges Forskningsråd spiller imidlertid fortsatt en forsvinnende liten rolle for utviklingen av prosjektene. Forventningene til i hvilken grad prosjektet/aktiviteten vil føre til økt samarbeid med FoU-miljøene har gått tilbake, og er fortsatt på et lavt nivå (henholdsvis 18 prosent for universiteter og høyskoler og 22 prosent for forskningsinstitutter (alle tre samlet 30 prosent i 2008)).

² Vi gjør oppmerksom på at ARENA-programmet som nettopp har som formål å skape innovasjon i samarbeid mellom næringsliv, offentlig sektor og akademia er ikke med i kundeeffektundersøkelsen. Dette programmet drives i samarbeid mellom Innovasjon Norge, SIVA og Norges forskningsråd.

Kapittel 2. Innledning og bakgrunn

2.1 Hensikten med undersøkelsen

Kundeeffektundersøkelsen av Innovasjon Norges engasjementer har to hovedformål. Det er et internt som gjelder forbedring og videreutvikling av Innovasjon Norges virksomhet overfor kundene, og et eksternt som dreier seg om å dokumentere overfor omverdenen at man har fått noe igjen for de pengene som er investert i Innovasjon Norges aktiviteter. Med andre ord har undersøkelsen både et utviklings- og et resultatperspektiv.

Innovasjon Norge har et Mål- og resultatsystem som består både av et omfattende opplegg for rapportering av aktiviteter (ved bruk av aktivitetsindikatorer ved registrering av saker når de kommer inn) og et opplegg for måling av effekter, herunder evalueringer generelt og kundeeffektundersøkelser mer spesielt.

Kundeeffektundersøkelsen vil i forhold til evaluering av Innovasjon Norges resultater dels representere et analyseverktøy som "står på egne ben", samtidig vil denne undersøkelsen inngå som en av flere dokumentasjonsformer i mer omfattende evalueringer. I

andre studier, hvor det legges opp til mer fullstendige analyser av Innovasjon Norge, vil det for eksempel være naturlig å supplere kundeeffektundersøkelsen med dokumentstudier og casestudier hvor en får anledning til å gå mer i dybden i kartleggingen av de forholdene som gir den beste uttellingen hva angår addisjonalitet, og hva som mangler av betingelser for å få dette til. I sin tur vil dette kunne utgjøre et viktig innspill i forhold til hva som bør være innretningen på ordningene i den hensikt å få mest uttelling i forhold til de beløpene som anvendes.

2.2 Innovasjon Norges formål

Innovasjon Norge ble som kjent etablert 1.1.2004. Dette er med andre ord den femte førundersøkelsen som gjennomføres av Oxford Research etter at organisasjonen var en realitet. Det er imidlertid gjennomført kundeeffektundersøkelser siden 1994, i starten i regi av SND.

Hovedmål og delmål for Innovasjon Norge er formulert slik:

Hovedmålet for Innovasjon Norge er:

«Innovasjon Norge har til formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.»

Hovedmålet er overordnet andre styringssignaler. I arbeidet med å oppnå hovedmålet skal Innovasjon Norge rette innsatsen mot fokusområder og målgrupper der offentlig innsats kan utløse økt verdiskaping. Disse er internasjonalisering og prosjekter i ide-, utviklings- og kommersialiseringsfasen, samt entreprenører, unge bedrifter og små og mellomstore bedrifter med vekstpotensial. I tillegg er kvinner en prioritert målgruppe.

Delmålene for Innovasjon Norge er:

1. Økt innovasjon i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norge skal bidra til

- økt omfang av lønnsomme etableringer
- økt innovasjonsevne og –takt
- utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping

2. Økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norge skal bidra til:

- økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter
- økt internasjonal aktivitet i næringslivet
- at norske bedrifter utnytter teknologi og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi

3. Styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt

Innovasjon Norge skal bidra til:

- å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet
- økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet
- økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper
- at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge

4. Næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

Innovasjon Norge skal bidra til:

- lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling
- å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskap
- at arbeidet i omstillingsområdene drives profesjonelt og målrettet

5. Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

Innovasjon Norge skal:

- være en kunde- og markedsorientert organisasjon
- korrigere for svikt i de private finansieringsmarkedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner

være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng

Ovennevnte hovedmål er fastsatt av Nærings- og Handelsdepartementet.³ I rapporten omkring hovedmål og delmål, ble også følgende føringer gitt for Innovasjon Norge sin virksomhet:

- Innovasjon Norge skal ha et klart kundefokus som innebærer at næringslivet er tilfreds med organisasjonens tjenester og programmer.
- Innovasjon Norge skal bidra til økt lønnsomhet hos kundene.
- Tre bedriftsmålgrupper skal prioriteres: entreprenører, unge bedrifter og SMB med vekstambisjoner og -potensial.
- Kvinner er en prioritert målgruppe.
- Innovasjon Norge skal arbeide med og prioritere verdikjeder, bransjer og næringer med særskilte utfordringer og/eller verdiskapingsmuligheter hvor landbrukstilknyttet virksomhet og marin sektor er nevnt spesielt.
- Innovasjon Norges tjenester og programmer skal korrigere for markeds- og systemsvikt og være rettet mot dynamikken i næringslivet uten å virke unødig konkurransevidende.

- Innen rammen av hovedmålet skal Innovasjon Norge være en regional og nasjonal kunnskapsbygger og bidra til regional tilpasning av nasjonale, innovasjonspolitiske strategier.
- Innovasjon Norge skal bidra til å fremme miljøvennlige og bærekraftige løsninger.

Vektingen av disse målsettingene vil i betydelig grad være påvirket av finansieringsprofilen i bevilgningene.

2.3 Hva omfatter undersøkelsen?

Undersøkelsen omfatter 24 av Innovasjon Norges tjenester og programmer. I det følgende nevnes disse sammen med innvilget beløp for disse tjenestene og programmene totalt sett i 2008 og 2009.

³ Mål og resultatstyringssystem for Innovasjon Norge. Rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av Nærings- og handelsdepartementet. Avgitt 24. juni 2004. Se også "Operasjonalisering av MRS-systemet for Innovasjon Norge". Rapport fra prosjektgruppe i IN, 10. desember 2004.

Tabell 2: Tjenester og programmer som inngår i undersøkelsen

Tjeneste/program	2009 i kr.	2008 i kr.
Bioenergiprogrammet	32 015 220	44 344 650
Bygdeutviklingsmidler-tillegg	172 120 073	149 738 515
Bygdeutviklingsmidler-tradisjonell	1 169 823 619	906 342 344
Bygdeutviklingsstipend	18 965 250	18 503 649
Distriktsrettede risikolån	627 415 750	343 793 100
Distriktsutviklingstilskudd	423 692 190	447 430 959
Etablererstipend (KRD)	108 326 328	103 971 988
Etablererstipend (NHD)	142 672 200	.
FRAM	13 600 000	.
Grunnfinansieringslån-flåte	975 364 900	652 557 808
Inkubatorstipend	17 991 250	27 295 000
Innovasjonslån (tidl. Landsdekkende risikolån)	1 554 921 000	163 340 000
Internasjonalisering	12 741 629	15 553 023
Landbrukslån	726 070 450	519 811 425
Landsdekkende utviklingstilskudd	33 685 606	32 506 131
Lavrisikolån	2 023 582 889	658 028 749
Marint verdiskapingsprogram	35 006 825	29 314 000
Maritim utvikling	18 794 025	25 653 000
OFU/IFU	367 269 330	280 032 938
Risikolån landbruk	45 823 000	.
Skog- og klimaprogrammet	24 030 530	.
Trebasert innovasjonsprogram	51 453 775	25 917 000
Verdiskapingsprogram mat	56 081 465	58 204 150
Verdiskapingsprogrammet for reindrift	3 747 970	9 654 600
Total	8 641 595 274	4 514 089 029
Kilde: Oxford Research AS		

Summen av midler som vi har undersøkt effekten av, er kr. 8,6 milliarder. De tjenestene og programmene som inngår, er valgt ut fra en hensiktsmessighetsbeaktning hvor viktigste vurderingskriterium var hvorvidt identifiserbare bedrifter/kunder hadde inngått i tjenesten/programmet.

Det er viktig å understreke at Innovasjon Norge gir rådgivning knyttet til alle sine tjenester og programmer, men det er altså noen tjenester og programmer som har rådgivning som en del av selve programinnholdet – ikke bare rådgivning knyttet til selve saksbehandlingen mv.

Som det fremgår av tabellen, har summen av midlene vi har undersøkt effekten av, økt med over 90 prosent fra 2008 til 2009. Denne totale økningen skyldes i hovedsak at enkelttjenester- og programmer har fått til dels betydelig økte rammer. Dette gjelder spesielt lånetjenestene Innovasjonslån (økning på 852 prosent i forhold til 2008) og Lavrisikolån (økning på 208 prosent i forhold til 2008). Disse økte

bevilgningene er en sentral del av regjeringens tiltakspakke som ble lansert i januar 2009.⁴

2.4 Noen sentrale begreper

I førundersøkelsen inngår både tjenester og programmer. Disse kan inneholde både finansielle og ikke-finansielle bidrag. Begrepet *støtte* benyttes som en samlebetegnelse på tjenestene og programmene i aktivitets- og prosjektsammenheng. Dette innebærer at bedriftene har fått tjenester/programmer fra Innovasjon Norge og aktivitetene/prosjektene er støttet gjennom disse.

I analysen er det gjennomgående skilt mellom de ulike *innovasjonshøydene* som INs saksbehandlere benytter når de bedømmer innovasjonshøyden i et prosjekt. De ulike kategoriene er:

- Ikke relevant
- Innovasjon på bedriftsnivå
- Innovasjon på regionalt nivå
- Innovasjon på nasjonalt nivå

⁴ Se Menon (2010): En statlig redningsbøye – Innovasjon Norges rolle i kapitalmarkedet under finanssuroen, MENON-publikasjon nr. 8/2010 for en utredning av effekten av disse midlene.

- Innovasjon på internasjonalt nivå

Kategorien "ikke relevant" benyttes for prosjekter som ikke anses for å ha noe innovasjonsinnhold i det hele tatt.

2.5 Representativitet

Kundeeffektundersøkelsene frem til og med 2002-årgangen omfattet 10 ulike tjenester og programmer. I 2003 omfattet den 21 tjenester og programmer, 22 i 2004, 23 i 2005, 21 i 2006, 21 i 2007, 22 i 2008 og 24 i 2009. I perioden har de skjedd enkelte endringer i tjeneste- og programfordelingen. Disse beskrives i metodekapittelet i de enkelte rapportene.

Den økonomiske rammen som er tilgjengelige for Oxford Research for å gjennomføre undersøkelsen er økt sett i forhold til de senere år og for enkelte tjenester og programmer foretas det nå fulltelling. Det er dermed også flere respondenter. Denne endringen har skjedd for å gjøre datamaterialet mest mulig egnet til bruk i det effektindikatorsystemet som

Oxford Research og NIBR har utviklet for de midlene som KRD bruker til regional utvikling gjennom fylkeskommunene (kapittel 551 post 60). Som et resultat av dette gjennomføres det en undersøkelse blant alle som har fått støtte gjennom fem av tjenestene; Distriktsutviklingstilskudd, Distriktsrettede risikolån, Etablererstipend (både de som er finansiert av KRD og de som er finansiert av NHD) samt Innovasjonslån (tidligere Landsdekkende risikolån).

For de resterende tjenestene og programmene, har vi den samme økonomiske rammen å forholde oss til og omtrent det samme volum hva gjelder antall respondenter. For disse har det dermed vært nødvendig å foreta enkelte valg hva gjelder krav til representativitet for ulike dimensjoner. Det er sikret representativitet for hver enkel tjeneste og hvert enkelt program, mens det av metodiske årsaker ikke ble stilt tilsvarende krav for andre bakgrunnsvariabler. På totalnivå er det sikret representasjon fra alle distriktpolitiske virkeområder, bransjer etc. Utvalget er således kun trukket med tanke på at man skulle få nok svar fra de enkelte tjenestene og programmene.

Del 1: Metode

Kapittel 3. Undersøkellesdesign

Dette kapittelet beskriver metoden som kundefektundersøkelsen for 2009 er gjennomført etter. Undersøkelsen er basert på et modulbasert system. Dette innebærer at de mest sentrale spørsmålene stilles bedriftene hvert år, mens en har mulighet til å stille andre spørsmål sjeldnere. Selve datainnsamlingen er gjennomført som en kombinasjon av en webbasert undersøkelse og telefonintervju.

Et viktig grep som er gjort i årets undersøkelse, er at det gjennomføres en populasjonsundersøkelse for tre av tjenestene; Distriktsutviklingstilskudd, Distriktsrettede risikolån og Etablererstipend. Som nevnt i kapittelet foran har dette skjedd for å gjøre data-materialet mest mulig egnet til bruk i det effektindikatorsystemet som Oxford Research og NIBR har utviklet for de midlene som KRD bruker til regional utvikling gjennom fylkeskommunene (kapittel 551 post 60).

3.1 Om spørreskjema

Kundeeffektundersøkelsene har historisk vært omfattende både for etablererne/bedriftene som skulle svare og for lesere av rapportene. Videre viser utviklingen over tid at svarene varierer relativt lite fra år til år. I de siste årene har det derfor blitt benyttet en modulbasert undersøkelse. Tanken bak denne er at noen sentrale spørsmål stilles bedriftene hvert år, mens man har mulighet til å stille andre spørsmål sjeldnere, etter en form for "rullering". Dette gir mulighet for å utvikle egne moduler knyttet til særlig aktuelle tema. Dette gjør undersøkelsen kortere og mer fokusert, men reduserer enkelte analysemuligheter. Samtidig vil tilnærmingen kunne frigjøre ressurser til eksplorative analyser, og således øke nytten for Innovasjon Norge.

I forhold til spørreskjemaet som ble benyttet for 2008-årgangen, er det foretatt noen mindre justeringer i spørreskjemaet. I årets undersøkelse er det tatt inn tre spørsmål rettet til bedrifter som har finansiert sine prosjekter – helt eller delvis – gjennom banklån.

Når det gjelder samarbeid, er antall områder utvidet fra åtte til ni, da den tidligere kategorien "Universi-

tet, høyskole eller forskningsinstitutt" nå er splittet opp i "Universiteter og høyskoler" og "Forskningsinstitusjoner". For adferdsendring er det foretatt en konkretisering og spissing av enkelte av spørsmålsformuleringene i årets førundersøkelse. Dette knytter seg til dimensjonene: Endringsprosesser, kunnskapsutnyttelse, ansettelse av nye medarbeidere og utvikling av samarbeid/nettverk.

Når det gjelder innovasjon, er det de samme innovasjonskategoriene som inngår i årets som i fjorårets undersøkelse. For å harmonisere indikatorene med CIS, har imidlertid antall indikatorer som brukes for å måle dem økt fra 13 til 15 samtidig som det har blitt gjort visse justeringer i spørsmålsformuleringene knyttet til innovasjonskategoriene markedsutvikling og/eller endret markedsføring samt organisasjonsutvikling.

Til sist er spørsmålene knyttet til om samfunnsmessig og miljømessig bærekraft formulert på samme måte som i Etterundersøkelsen 2006, da disse fungerte bedre enn formuleringene i førundersøkelse.

3.2 Tjenester og programmer

I alt er 24 tjenester og programmer inkludert i denne førundersøkelsen. Tjenestene og programmene kan inndeles i fire hovedgrupper. Disse hovedgruppene kaller vi tjeneste- og programtyper. Denne inndelingen vil også bli brukt i analysen av resultatene.

Følgende hovedgrupper er brukt i undersøkelsen for 2009:

- Tilskuddstjeneste
- Lånetjeneste
- Program
- Stipendstjeneste

Under er de ulike tjenestene og programmene satt opp i henhold til de typene de er knyttet til.

I forhold til undersøkelsen for 2008-kullet, er Oppfinnertipendet gått ut, mens Skog- og klimaprogrammet har blitt inkludert som nytt program. I tillegg er Risikolån landbruk tatt inn igjen etter å ha vært inkludert sist i 2006-undersøkelsen. Etablerer-

stipend er denne gang av to typer, nemlig Etablererstipend (KRD) og Etablererstipend (NHD). Den sistnevnte er en ny ordning.

Tabell 3: Kategorisering av tjenestene og programmene i type

Tjeneste/program	Tjeneste- og programtype
Distriktsrettede risikolån	Lånetjeneste
Grunnfinansieringslån-flåte	Lånetjeneste
Innovasjonslån	Lånetjeneste
Landbrukslån	Lånetjeneste
Lavrisikolån	Lånetjeneste
Risikolån landbruk	Lånetjeneste
Bioenergiprogrammet	Program
FRAM	Program
Internasjonalisering	Program
Marint verdiskapingsprogram	Program
Maritim utvikling	Program
OFU/IFU	Program
Skog- og klimaprogrammet	Program
Trebasert innovasjonsprogram	Program
Verdiskapingsprogram mat	Program
Verdiskapingsprogrammet for reindrift	Program
Bygdeutviklingsstipend	Stipendtjeneste
Etablererstipend (KRD)	Stipendtjeneste
Etablererstipend (NHD)	Stipendtjeneste
Inkubatorstipend	Stipendtjeneste
Bygdeutviklingsmidler-tillegg	Tilskuddstjeneste
Bygdeutviklingsmidler-tradisjonell	Tilskuddstjeneste
Distriktsutviklingstilskudd	Tilskuddstjeneste
Landsdekkende utviklingstilskudd	Tilskuddstjeneste

Kilde: Oxford Research AS

Når det gjelder Internasjonalisering, er det kun enkeltkunder som er inkludert i undersøkelsen (Single client sale). Alle tjenester/programmer der omkostningene er mindre enn kr 40 000, dvs. prosjekter som tilsvarer mindre enn ca 1 ukeverk, og de prosjekter hvor det ikke er ført opp noe beløp, er utelatt. Grunnen til det er at en her i liten grad forventer effekter som lar seg måle i Kundeeffektundersøkelsen. Dette kan imidlertid påvirke sammensetningen av prosjekter og bedrifter i undersøkelsen, noe som igjen trolig påvirker forventede effekter etc.

3.3 Populasjon

Populasjonen, dvs. de bedriftene vi ønsker å si noe om, er alle de bedriftene som har mottatt finansielle eller faglige tjenester/program fra Innovasjon Norge i 2009. For å inngå i undersøkelsen, må bedriftene oppfylle følgende krav:

1. Mottaker av tjenesten/programmet må være innenfor de sektorkodene som omfatter private selskaper, personlig næringsdrivende eller enkeltpersoner. Mottakere innen statlig, fylkeskommunal og kommunal forvaltninger er utenfor mandatet for undersøkelsen.
2. Bedriften må ha fått innvilget støtte om lån, tilskudd eller mottatt andre tjenester/programmer i løpet av 2009 innenfor de tjeneste- og programgruppene som inngår i denne undersøkelsen.
3. Det må være registrert tilstrekkelig informasjon om støtten og om mottaker til at bedriften eller personen som har mottatt tjenesten/programmet, entydig kan identifiseres.

I tillegg må mottakerens geografiske lokalisering fremgå. Basert på avgrensingene foran, ble populasjonen i 2009-årgangen definert. Populasjonen i årets undersøkelse er 6707 tildelinger av støtte fordelt på 4755 enkeltbedrifter.

Tabell 4: Tildelinger, bedrifter og trekkposisjoner i undersøkelsene

AntallÅr	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Tildelinger	7097	6387	5737	6202	5195	5413	5681	6707
Bedrifter	4787	4853	4674	4505	4157	3852	4073	4755
Trekkposisjoner*	5014	5346	5289	5220	4769	4684	4714	5695

Kilde: Oxford Research AS

3.4 Utvalg

Utvalgsprosedyren er veien fra populasjon til det foreligger et representativt uttrekk av respondenter. Utvalget av respondenter ble gjort fra den populasjonen som er beskrevet ovenfor.

Ved trekking av utvalget har vi først og fremst tatt hensyn til sikkerhet og presisjon på tjeneste- og programnivå. Dette er avgjørende i og med at så mange som 24 ulike tjenester og programmer er med i denne undersøkelsen. Utvalget er således strategisk disproporsjonalt stratifisert. Dette innebærer at tiltakene ikke er trukket ut fra deres andel av populasjonen, men ut fra hensynet til den enkelte

tjenesten og det enkelte program. Dette er gjort ved å beregne utvalgets nødvendige størrelse ved 95 prosents sikkerhet og maksimal feilmarging ut fra populasjonen. Som i fjorårets undersøkelse er det gjennomført en populasjonsundersøkelse for tre av tjenestene; Distriktsutviklingstilskudd, Distriktsrettede risikolån og Etablererstipend. Sistnevnte har i år også fått Etablererstipendmidler fra NHD, og er derfor splittet opp i Etablererstipend (KRD) og Etablererstipend (NHD). I tillegg er tjenesten Innovasjonslån (tidl. Landsdekkende risikolån) fulltalt i årets undersøkelse. Fulltelling foretas for å gjøre det innsamlede datamaterialet mest mulig egnet til bruk i KRDs effektindikatorsystem for de midlene som brukes til regional utvikling (post 551.60).

Tabell 5: Oversikt over uttrekket i undersøkelsen, 2009

Tjeneste/program	Populasjon	Enkelbedrifter	Utvalg max feilmargin	Bruttoutvalg	Justert andel doble	Justert populasjon	Antall intent doble fjernet	Antall eks-tert doble fjernet	Endelig utvalg
Bygdeutviklingsmidler - Tradisjonell	1552	1022	174	222	287	287	19	52	216
Bygdeutviklingsmidler - Tillegg	480	352	139	178	229	229	27	36	166
Distriktsrettede risikolån	208	202	101	129	167	208	6	56	146
Distriktsutviklingstilskudd	1023	848	164	210	271	1023	176	204	643
Grunnfinansieringslån-flåte	187	167	96	123	158	158	15	1	142
Innovasjonslån	271	267	114	146	188	271	4	94	173
Landsdekkende utviklingstilskudd	155	135	87	111	144	144	19	9	116
Lavrisikolån	184	177	95	121	157	157	6	16	135
Landbrukslån	415	405	133	170	219	219	1	33	185
OFU/IFU	270	249	114	146	188	188	10	17	161
FRAM	136	135	80	102	132	132	1	1	130
Marint verdiskapingsprogram	79	68	56	72	92	79	11	1	67
Maritim utvikling	33	30	28	36	46	33	3		30
Verdiskapingsprogram mat	158	146	87	111	144	144	11	6	127
Trebasert innovasjonsprogram	123	111	76	97	125	123	12	3	108
Verdiskapingsprogrammet for reindrift	17	16	16	20	26	17	1		16
Bioenergiprogrammet	177	174	92	118	152	152	2	8	142
Etablererstipend (KRD)	554	532	145	185	239	554	22	45	487
Inkubatorstipend	61	60	47	60	78	61	1		60
Bygdeutviklingsstipend	164	163	89	114	147	147	1	3	143
Internasjonalisering	103	91	68	87	112	103	12	3	88
Risikolån landbruk	51	46	40	51	66	51	5		46
Etablererstipend (NHD)	221	220	104	133	172	221	1	22	198
Skog- og klimaprogrammet	85	79	59	75	97	85	6		79
Totalt	6707	5695	2204	2817	3637	4786	372	610	3804

Kilde: Oxford Research AS

Utvalgsprosessen starter med beregning av antall svar ved maksimal feilmargin for de ulike tjenestene og programmene. I de tilfeller der antallet bedrifter er likt eller mindre enn terskelen for å foreta et uttrekk, velges alle bedrifter ut til å inngå i undersøkelsen. Dette gjelder for 8 av de 24 tjenestene og programmene (skraverte).

I de tilfeller der samme bedrift har fått flere tildelinger innenfor samme tjeneste/program i 2009, ble bedriften tatt med kun én gang, hvilke av disse ble trukket tilfeldig. Dersom bedriften hadde fått tildeling innenfor ulike tjenester eller programmer, ble den beholdt i tjenesten/programmet med færrest enheter. Dette for å redusere feilmarginen innen de tjenestene og programmene med liten populasjon.

Det totale utvalget utgjør ca. 67 prosent av populasjonen. I alt forelå det 3804 bedrifter som grunnlag for utsendelse av spørreskjema og rekruttering til telefonintervjuene. Dette er 410 flere enn i førundersøkelsen av 2008-årgangen. I 2008 var 3394 bedrifter med i utvalget. Dette utgjorde den gang 72 prosent av populasjonen.

3.5 Datainnsamling

Opplegget for datainnsamling for årets undersøkelse er endret fra tidligere år. I år har Oxford Research selv stått som ansvarlig for den webbaserte spørreundersøkelsen. Polarfakta AS har gjennomført datainnsamlingen ved hjelp av telefon på oppdrag fra Oxford Research. Datainnsamlingen har foregått som en kombinasjon av postalt og webbasert opplegg. Datainnsamlingen ble foretatt i perioden juni til august 2010.

Følg brevet og spørreskjemaet ble sendt som e-post til alle bedrifter i utvalget som det forelå e-postadresser for. Dette var tilfellet for 3079 respondenter (81 prosent av utvalget). Deretter ble de respondentene som det ikke forelå e-postadresser for samt de som det forelå foreldete, ikke gyldige e-postadresser⁵ for, kontaktet postalt med likelydende følgebrev og spørreskjema. Det ble totalt sendt ut 981 følgebrev og spørreskjema postalt. Også disse respondentene ble i følgebrevet invitert til å svare elektronisk på en oppgitt web-adresse. For å ivareta sikkerheten fikk hver respondent en ID og et passord for innlogging. Denne muliggjorde også at Oxford

Research kunne spore hvem som hadde svart eller ikke. Etter at svarfristen gikk ut for begge intervjuformene, tok Polarfakta kontakt med dem som ikke hadde svart på internett for å intervju dem over telefon.⁶ Av totalt 2696 svar kom 1590 inn via internett før Polarfakta overtok ansvaret for datainnsamlingen, altså en andel på hele 59 prosent (25 prosent i 2008).

3.5.1 Purrerutiner

Alle bedrifter som ikke hadde svart over internett innen angitt frist, ble purret en gang via e-post ved fristens utløp. Det ble ikke foretatt noen purring for de som mottok undersøkelsen postalt. Ved svarfristens utløp overtok Polarfakta datainnsamlingen, og respondentene ble forsøkt kontaktet inntil 10 ganger over flere dager før numrene ble erklært ubrukelige.

Alle som sa at de skulle svare på undersøkelsen, og der det ble gjort avtaler, ble fulgt opp kontinuerlig til de enten avga svar eller nektet å delta. Denne oppfølgingen skjedde gjennom både telefon, mobiltelefon, og e-post. Intervjuerne har også forsøkt å nå aktuelle respondenter på kveldstid, der dette har vært hensiktsmessig. Dette gjelder spesielt respondenter innenfor primærnæringene.

Der Polarfakta fant gale telefonnummer på intervjuobjektet, ble det benyttet alternative kilder for å spore opp nye nummer; internett og diverse nummeropplysningstjenester.

⁵ Dette kommer til uttrykk gjennom at det webbaserte spørreskjemaverktøyet ikke klarer å sende e-post til disse adressene som dermed genererer feilmeldinger.

⁶ Begrepet telefonintervju vil i de fleste av disse tilfelle ikke være dekkende, da selve intervjuet som regel ikke foregår på telefonen. I stedet er det slik at kundene i de fleste tilfeller etter å ha blitt ringt opp av Polarfakta AS selv går inn i det elektroniske spørreskjemaet og besvarer dette. Derfor er det mer korrekt å betegne oppringningene som ytterligere purringer. Av denne grunn vil den korrekte internett-svarandelen være betydelig høyere enn de 59 prosent som er rapportert for inneværende undersøkelse.

3.6 Svar og frafall

I dette kapittelet gis det en nærmere beskrivelse av årsakene til frafallet i undersøkelsen. Som tidligere nevnt var utvalget på 3804 bedrifter. Av disse var 18 ikke mulig å komme i kontakt med som følge av at bedriften var konkurs eller nedlagt, og 267 ikke mulig på grunn av feil telefonnummer, at bedriften ikke er i målgruppen eller at det ikke lot seg gjøre å komme i kontakt med rett person. Vi stod dermed igjen med 3519 potensielle intervjuobjekter.

Som det fremgår av tabellen under ble det totalt gjennomført 2696 intervjuer. Dette gir en svarprosent på 77 prosent. Sammenliknet med 2008 er dette en økning på 3 prosentpoeng og dette er den høyeste svarprosenten som er oppnådd for førundersøkelsene.

Tabell 6: Svar og frafall i undersøkelsen totalt, førundersøkelsene 2004 til 2009

		Utvalg	Feil tilfelle i målgruppen/feil person	Konkurs/nedlagt	Potensielle intervju	Utførte intervju	Nekt	Ikke svar
2004	Total	2684	295	11	2520	1566	245	567
2004	Pst.	100 %	11 %	0 %	100 %	62 %	10 %	23 %
2005	Total	2748	372	41	2337	1566	244	524
2005	Pst.	100 %	14 %	1 %	100 %	67 %	10 %	22 %
2006	Total	2763	199	13	2552	1686	103	762
2006	Pst.	100 %	7 %	0 %	100 %	66 %	4 %	30 %
2007	Total	2510	100	10	2400	1524	140	736
2007	Pst.	100 %	4 %	0 %	100 %	64 %	6 %	31 %
2008	Total	3394	111	23	3260	2427	32	801
2008	Pst.	100 %	3 %	1 %	100 %	74 %	1 %	25 %
2009	Total	3804	267	18	3519	2696	89	734
2009	Pst.	100 %	7 %	0 %	100 %	77 %	3 %	21 %

Kilde: Oxford Research AS

I tabellen under brytes disse tallene ned på tjeneste og program. Tabellen viser først antall bedrifter i utvalget pr. tjeneste og program, andel av disse som har feil adresse/telefonnummer/kontaktperson og andelen som er konkurs/nedlagt. Deretter vises antallet bedrifter som det har vært mulig å intervju og deretter andelen hvor det er gjennomført intervju, antall bedrifter som har nektet å la seg intervju og til slutt, antall bedrifter som ikke har svart etter gjentatte henvendelser.

Det er relativt store forskjeller mellom tjenestene og programmene. Andelen gjennomførte intervju i

prosent av potensialet varierer mellom 85 prosent for Etablererstipend (NHD), til 52 prosent for Internasjonalisering.

Andelen som nekter å la seg intervju har økt noe siden fjorårets undersøkelse, men ligger fortsatt langt under nivåene for tidligere årganger.

Tabell 7: Svar og frafall i undersøkelsen etter tjeneste og program, 2009

Tjeneste/program	Uvalg	Feil person / finer ikke nr / bedr.	Konkurs/ nedlagt	Potensielle intervju	Utførte intervju	Andel utførte intervju	Nekt	Ikke svar
Bygdeutviklingsmidler - Tradisjonell	216	14	0	202	145	72 %	3	54
Bygdeutviklingsmidler - Tillegg	166	10	0	156	123	79 %	4	29
Distriktsrettede risikolån	146	11	4	131	98	75 %	9	24
Distriktsutviklingstilskudd	643	34	4	605	495	82 %	18	92
Grunnfinansieringslån-flåte	142	20	0	122	84	69 %	3	35
Innovasjonslån	173	6	5	162	119	73 %	5	38
Landsdekkende utviklingstilskudd	116	5	0	111	79	71 %	5	27
Lavrisikolån	135	14	0	121	88	73 %	6	27
Landbrukslån	185	21	0	164	127	77 %	4	33
OFU/IFU	161	6	0	155	117	75 %	3	35
FRAM	130	13	0	117	67	57 %	1	49
Marint verdiskapingsprogram	67	4	0	63	49	78 %	0	14
Maritim utvikling	30	2	0	28	22	79 %	0	6
Verdiskapingsprogram mat	127	6	2	119	88	74 %	3	28
Trebasert innovasjonsprogram	108	7	0	101	81	80 %	1	19
Verdiskapingsprogrammet for reindrift	16	4	0	12	8	67 %	0	4
Bioenergiprogrammet	142	11	0	131	101	77 %	3	27
Etablererstipend (KRD)	487	33	1	453	375	83 %	6	72
Inkubatorstipend	60	9	0	51	39	76 %	4	8
Bygdeutviklingsstipend	143	9	0	134	103	77 %	3	28
Internasjonalisering	88	1	0	87	45	52 %	2	40
Risikolån landbruk	46	3	0	43	36	84 %	1	6
Etablererstipend (NHD)	198	17	2	179	152	85 %	3	24
Skog- og klimaprogrammet	79	7	0	72	55	76 %	2	15
Totalt	3804	267	18	3519	2696	77 %	89	734

Kilde: Oxford Research AS

3.7 Vekting av utvalget

Utvalget er som tidligere nevnt trukket disproporsjonalt. Det vil si at vi ikke har tatt hensyn til de ulike tiltakenes andel av populasjonen. Vi har derimot trukket utvalget med hensyn til hver enkel tjeneste og hvert enkelt program. Med andre ord er utvalget skjevt med hensyn til fordelingen mellom tjenestene og programmene. I store trekk kan man si at de tjenestene og programmene med relativt få tildelinger og relativt små budsjetter er overrepresentert, mens de store tjenestene og programmene målt i antall tildelinger og budsjetter er underrepresentert⁷.

Når vi skal analysere dataene, må vi foreta en veieing av svarene for å korrigere for disse skjevhetene. Kun slik kan totalsvarene bli korrekte. Grunnen er at svarene på spørsmålene som er stilt i undersøkelsen, trolig er avhengige av hvilken tjeneste eller program respondenten har fått bevilget. Vektingen vil reduse-

re feilmarginene som skjevheten i utvalget innebærer. Vi oppnår dermed å fjerne utvalgsfeilene som skyldes underrepresentasjon av store tjenester og programmer og overrepresentasjon av små.⁸

Denne vektingen har kun innvirkning på fordelingen av svarene totalt sett i undersøkelsen og påvirker ikke fordelingen internt i tjenestene og programmene.

For å beregne vektene for hver av tjenestene og programmene, må en kjenne fordelingen mellom disse i populasjonen og i svarene. For hver av tjenestene og programmene beregnes det en vekt som tilordnes alle de enhetene som tilhører denne tjenesten eller dette programmet.

Når det for eksempel gjelder Bygdeutviklingsmidler – tradisjonell, står de for 23 prosent av tjenestene/programmene i populasjonen, men bare for 5 prosent av svarene. Dermed blir vekten $0,23 / 0,05 = 4,60$. Tilsvarende får bedriftene som får Distriktsret-

⁷ I og med at det gjennomføres populasjonsundersøkelse for Distriktsutviklingstilskudd, Distriktsrettede risikolån og Etablererstipend, vil disse oppføre seg som de tjenestene og programmene med få bevilgninger.

⁸ Hellevik, O., "Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap", Oslo: Universitetsforlaget, 1991.s. 331

tede risikolån, som er overrepresentert i svarene, vekten 0,85. På denne måten beregnes en vekt for alle tjenestene og programmene. Enkelte av analysene gjøres kun innen hovedgruppene av tjenester eller programmer. Dermed lages det separate vekter til bruk for de ulike hovedgruppene, etter samme fremgangsmåte. Da tas det utgangspunkt i populasjonens størrelse innen hovedgruppen det gjelder,

og ikke populasjonen totalt. Fordelingen av denne sammenholdes så med fordelingen av svarene og vektene blir beregnet. Selve veiingen er noe som enkelt utføres i statistikkprogrammet SPSS. Der får hver enhet den vekten som den skal ha og teller da det antall ganger vekten tilsier.

Tabell 8: Vekting etter tjeneste og program

Tjeneste/program	Populasjon	Fordeling av populasjon	Svar	Fordeling av svar	Vekt
Bygdeutviklingsmidler - Tradisjonell	1552	23 %	145	5 %	4,30
Bygdeutviklingsmidler - Tillegg	480	7 %	123	5 %	1,57
Distriktsrettede risikolån	208	3 %	98	4 %	0,85
Distriktsutviklingstilskudd	1023	15 %	495	18 %	0,83
Grunnfinansieringslån-flåte	187	3 %	84	3 %	0,89
Innovasjonslån	271	4 %	119	4 %	0,92
Landsdekkende utviklingstilskudd	155	2 %	79	3 %	0,79
Lavrisikolån	184	3 %	88	3 %	0,84
Landbrukslån	415	6 %	127	5 %	1,31
OFU/IFU	270	4 %	117	4 %	0,93
FRAM	136	2 %	67	2 %	0,82
Marint verdiskapingsprogram	79	1 %	49	2 %	0,65
Maritim utvikling	33	0 %	22	1 %	0,60
Verdiskapingsprogram mat	158	2 %	88	3 %	0,72
Trebasert innovasjonsprogram	123	2 %	81	3 %	0,61
Verdiskapingsprogrammet for reindrift	17	0 %	8	0 %	0,85
Bioenergiprogrammet	177	3 %	101	4 %	0,70
Etablererstipend (KRD)	554	8 %	375	14 %	0,59
Inkubatorstipend	61	1 %	39	1 %	0,63
Bygdeutviklingsstipend	164	2 %	103	4 %	0,64
Internasjonalisering	103	2 %	45	2 %	0,92
Risikolån landbruk	51	1 %	36	1 %	0,57
Etablererstipend (NHD)	221	3 %	152	6 %	0,58
Skog- og klimaprogrammet	85	1 %	55	2 %	0,62
Total	6707	100 %	2696	100 %	1,00

Kilde: Oxford Research AS

3.8 Undersøkelsens styrker og svakheter

Kundeeffektundersøkelsen dekker i alt 24 ulike tjenester og programmer, og foreliggende undersøkelsen omfatter en stor del av organisasjonens ressursbruk i 2009. Innovasjon Norges tjenester og programmer spenner vidt hva gjelder bl.a. målgrupper, næringer, formål og geografisk nedslagsfelt. Hver enkelt tjeneste/program har sin egen innretning på disse og flere andre områder.

Analysen av kundeeffektundersøkelsen er søkt balansert slik at gjennomsnittbetraktninger er brukt der det oppfattes å være relevant, mens mye av omtalen er konsentrert om den enkelte tjeneste og det enkelte program. Dette medfører imidlertid ikke

at vi anser kundeeffektundersøkelsen som irrelevant for å vurdere måloppnåelsen for Innovasjon Norge

som helhet. Så lenge aktiviteten gjennomføres i form av et antall tjenester og programmer, vil det i stor grad være summen av resultatene fra disse som bestemmer graden av måloppnåelse. Helhetsbetraktninger på tvers av tjenestene og programmene vil derfor være relevante, men det er viktig å gjenta at en fullstendig evaluering av Innovasjon Norge må basere seg på et mer omfattende undersøkelsesdesign tilpasset ulike programkonsept enn det kundeeffektundersøkelsen alene gjør.

Tilfredshet kan ses på som forskjellen mellom forventning og resultat. I forhold til resultatene fra kundeeffektundersøkelsen, baseres våre vurderinger av hva som er bra og hva som er dårlig i stor grad på

en tolkning av formålet og målene for Innovasjon Norge. Undersøkelsesopplegget rommer ikke mulighet til å analysere resultatene i forhold til målene for den enkelte tjeneste og det enkelte programmet som omfattes.

Undersøkelsen baserer seg på subjektive vurderinger. Dette medfører at datamaterialet er utsatt både for strategisk svargivning og for svar som ikke er eksakte. Dette tas hensyn til i tolkning og i analysen av datamaterialet. I analysen fokuseres det sterkt på utviklingen i resultater over tid. Om en antar at feilkildene er stabile, vil disse trendene gi et konsistent resultat.

3.8.1 Vurdering av datamaterialet og analyse

Feilmarginen for utvalget er maksimalt +/- 1 prosentpoeng med et sikkerhetsnivå på 95 prosent. Antall gjennomførte intervju er lavt innenfor enkelte

tjenester og programmer. Dette påvirker presisjonen i dataene, og da særlig der antall svar er lavt samtidig som populasjonen er liten. Det resulterer i høy feilmargin. Dette gjelder særlig tjenestene/programmene Verdiskapingsprogram rein og Maritim utvikling. Innenfor disse må en være varsom med å trekke bastante konklusjoner, og primært benytte data til å *indikere* eventuelle funn. For de fleste andre tjenestene og programmene, er feilmarginene relativt lave. Dataene for disse er dermed mer presise. Datamaterialet ble klargjort for analysen gjennom at registrerte data fra Innovasjon Norge ble koplet til filen sammen med de ulike vektene. Den filen som da forelå, er benyttet i den videre statistiske analysen og i den foreliggende rapporteringen.

Kapittel 4. Organisering og gjennomføring

22 prosent av prosjektene/aktivitetene på undersøkelsestidspunktet var gjennomført og avsluttet. Dette er en svak økning fra 2008. Prosjektene som er gjennomført og avsluttet har i gjennomsnitt mottatt ca kr. 1,2 millioner kroner. Dette er nærmere dobbelt så mye sett i forhold til innvilgningene som ble gitt i 2008.

Fra 2005 til 2008 har vi sett en jevn positiv utvikling i fullfinansierungsgraden (fra 60 prosent i 2005 til 76 prosent i 2008). Denne positive trenden følges også for 2009-årgangen (77 prosent).

4.1 Bruk av tilbudt støtte

De fleste bedriftene benytter seg av tilbudet fra Innovasjon Norge. Av de 2696 bedriftene, har 2255 bedrifter benyttet tilbudet. 312 oppgir videre at de kommer til å benytte det.

66 bedrifter har ikke, og kommer ikke til å benytte tilbudet fra Innovasjon Norge.

Ser man bort fra "vet ikke"-kategorien (63 bedrifter), har 86 prosent av bedriftene benyttet seg av tilbudet fra Innovasjon Norge (2008: 86 prosent), og 12 prosent vil gjøre det. Disse andelene er relativt stabile fra ett år til et annet.

Som påpekt er det 66 bedrifter som ikke kommer til å benytte seg av tilbudet. Disse utgjør en liten andel (2,5 prosent). I neste tabell fremkommer årsakene til at disse bedriftene ikke kommer til å benytte tilbudet fra Innovasjon Norge.

8 bedrifter oppgir at årsaken til at de ikke har benyttet tilbudet er at prosjektet/aktiviteten er opphørt. Videre oppgir 12 bedrifter at man er forsinket i arbeidet med prosjektet/aktiviteten.

10 bedrifter oppgir videre at prosjektet/aktiviteten er dekket gjennom andre kilder, og de resterende 35 har andre grunner eller vet ikke hvorfor de ikke benytter tilbudet fra Innovasjon Norge.

Tabell 9: Årsak til at bedriften ikke vil benytte seg av tilbudet fra IN, 2009.

	Antall	Andel
Prosjektet/aktiviteten er opphørt	8	12 %
Prosjektet/aktiviteten er forsinket	12	19 %
Prosjektet/aktiviteten er dekket gjennom andre kilder	10	16 %
Annen grunn/vet ikke	35	53 %
Total	66	100 %

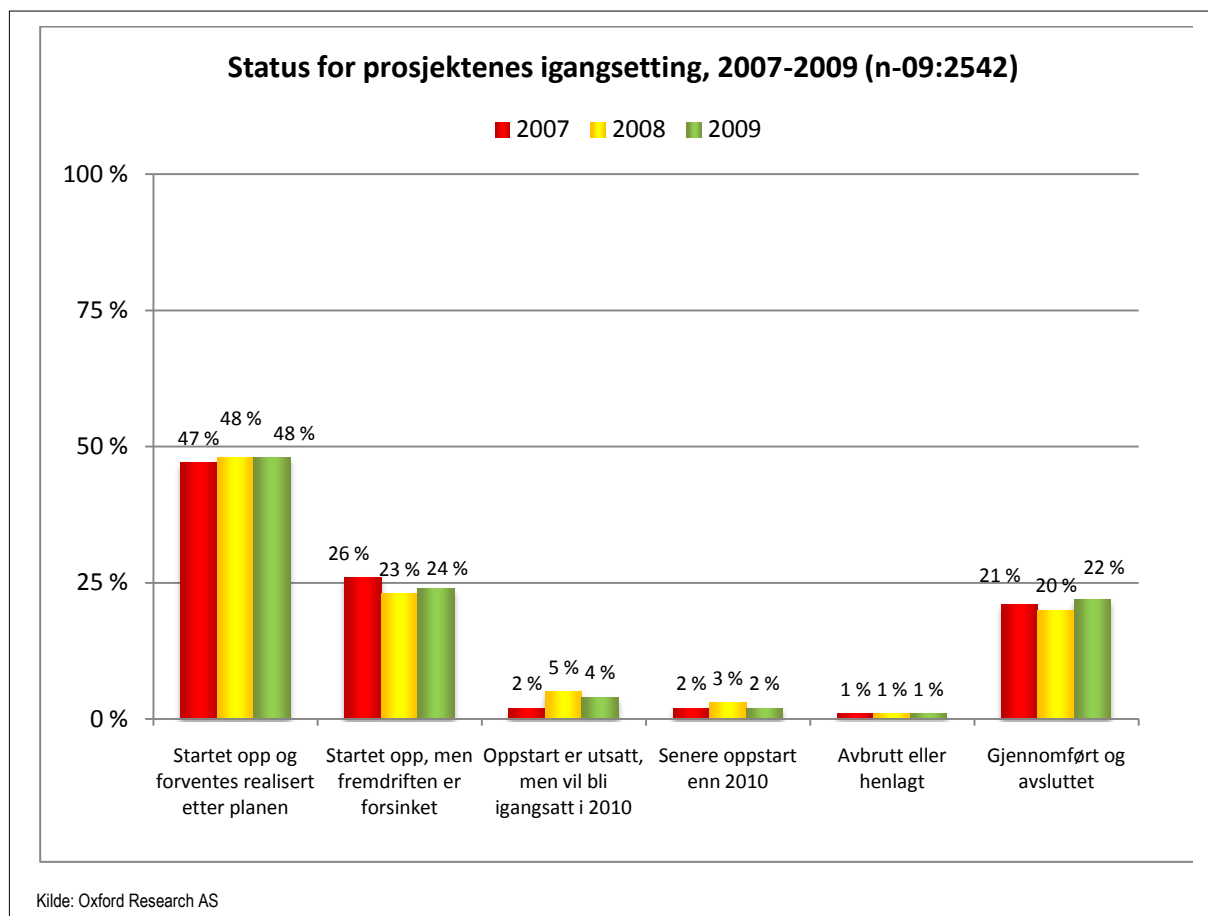
Kilde: Oxford Research AS

4.1.1 Status for igangsettingen

I forhold til status på prosjektene/aktivitetene som inngår i undersøkelsen, viser Figur 2 at 22 prosent av prosjektene/aktivitetene på undersøkelsestidspunktet var gjennomført og avsluttet. Dette er en svak økning fra 2008.

Videre er om lag halvparten av prosjektene/aktivitetene startet opp og forventet fullført i tråd med planen.

Figur 2: Status for prosjektenes igangsetting, 2007-2009.



Prosjektene som er gjennomført og avsluttet har i gjennomsnitt mottatt ca. kr. 1,2 millioner kroner. Dette er nærmere dobbelt så mye sett i forhold til innvilgningene som ble gitt i 2008.

ca 275 000. Dette er relativt få prosjekt (19), men tyder uansett på at disse prosjektene er relativt små og enda mindre enn prosjektet i tilsvarende kategori i forrige forundersøkelse.

Neste tabell viser videre at prosjektene/aktivitetene som er avbrutt eller henlagt i snitt har fått innvilget

Tabell 10: Gjennomsnittlig innvilget beløp etter status for prosjektet, 2007-2009.

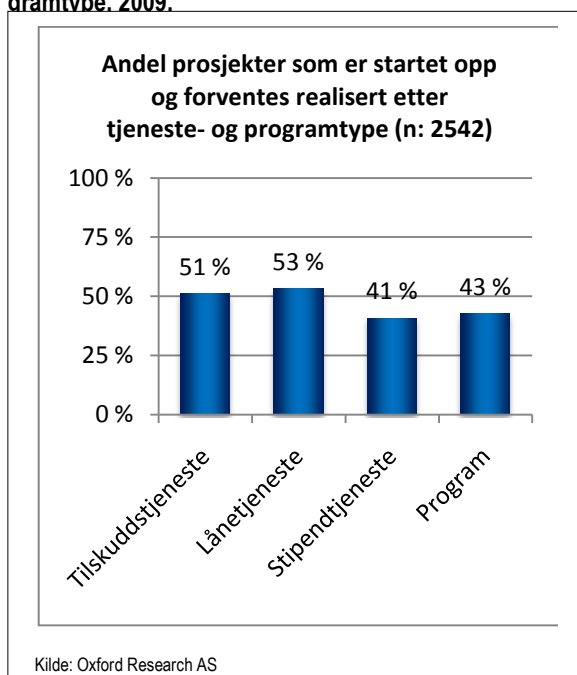
Status:	2007 Kr.	2008 Kr.	2009 Kr.
Prosjektet/aktiviteten er startet opp og forventes realisert i samsvar med prosjektplanene	763 432	1 123 429	1 283 708
Prosjektet/aktiviteten er startet opp, men fremdriften er forsinket i henhold til planene	507 204	676 735	1 172 478
Oppstart er utsatt, men vil bli igangsatt i 2010	963 914	644 603	1 051 990
Det planlegges en senere oppstart enn 2010	177 458	493 889	691 742
Prosjektet/aktiviteten er avbrutt eller henlagt	172 715	399 333	275 641
Prosjektet/aktiviteten er gjennomført og avsluttet	653 185	672 070	1 116 986
Total	658 067	892 522	1 194 941

Kilde: Oxford Research AS

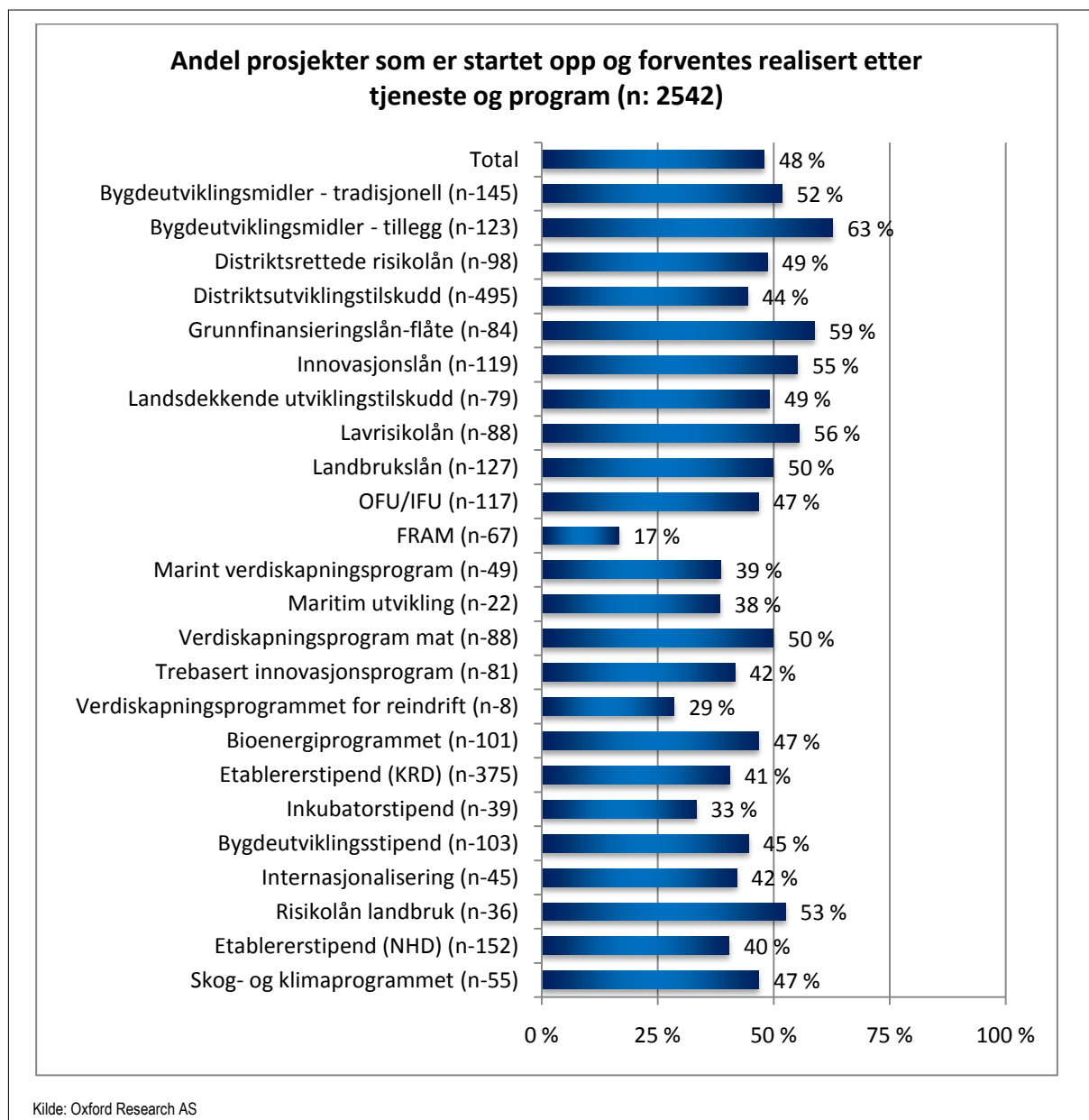
Figur 3 viser andel prosjekter som er startet opp og forventes realisert etter tjeneste- og programtype. Som figuren viser, er det innen Tilskudds- og Lånetjenestene andelen er størst, mens Stipendtjenestene og Programmene skårer noe lavere. Dette bildet tilsvarer bildet fra 2008.

Ser vi nærmere på prosjektrealisering i forhold til tjeneste og programporteføljen, ser vi av Figur 4 at andelen prosjekter som er startet opp og som forventes realisert etter planen størst innen Bygdeutviklingsmidler-tradisjonell (63 prosent) og Grunnfinansieringslån-flåte (59 prosent). Andelen er klart lavest for FRAM (17 prosent).

Figur 3: Andel prosjekter som er startet opp og forventes realisert, etter tjeneste- og programtype, 2009.



Figur 4: Andel prosjekter som er startet opp og forventes realisert etter planen etter tjeneste og program, 2009.



4.2 Fullfinansiering

Fra 2005 til 2008 har vi sett en jevn positiv utvikling i fullfinansieringsgraden (fra 60 prosent i 2005 til 76 prosent i 2008). Til tross for at 2009 var et år preget av finanskrisen, viser Figur 5 at fullfinansieringsgraden har holdt seg på samme nivå i 2009 (77 prosent). Dette gir indikasjoner på at Innovasjon Norge i større grad har gitt viktige finansieringsbidrag i en periode

som ellers var preget av redusert investeringsvilje⁹. Dette kan skyldes to forhold eller en kombinasjon av dem:

- Innovasjon Norge kan ha bidratt med en høyere gjennomsnittlig finansieringsandel
- Innovasjon Norge kan i større grad ha bidratt til å løse ut annen kapital.

For kunne si noe sikrere om Innovasjon Norges finansielle bidrag, er en avhengig av mer detaljert infor-

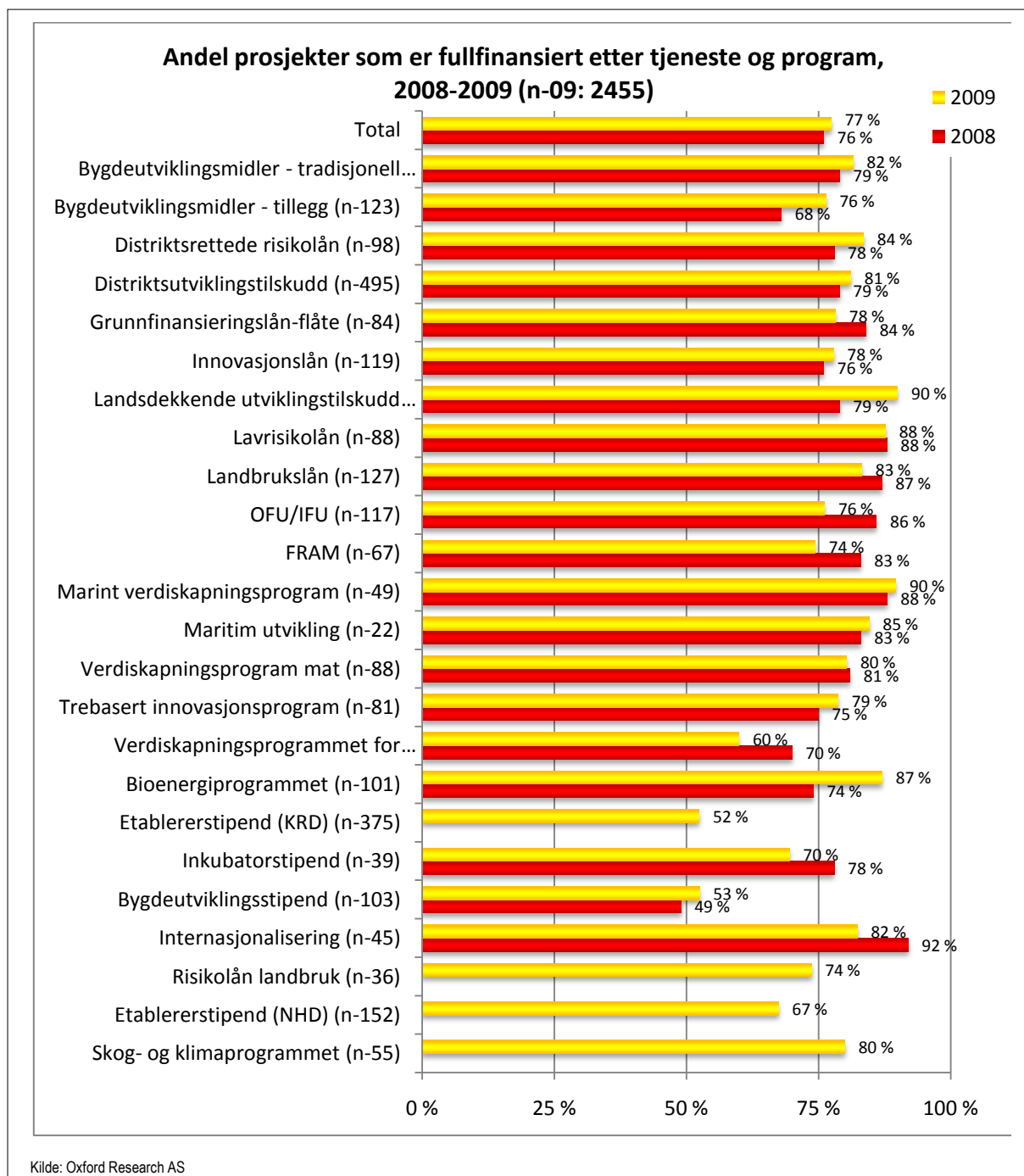
⁹ Se Menon (2010): En statlig redningsbøye – Innovasjon Norges rolle i kapitalmarkedet under finansuroen, MENON-publikasjon nr. 8/2010 for en nærmere utdyping.

masjon om hvilke kilder prosjektene er finansiert med og hvordan utviklingen er over tid. I den grad denne informasjonen blir registrert i Innovasjon Norges saksbehandlingssystem, vil vi anbefale at informasjonen inkluderes i førundersøkelsen fra og med 2010-kullet. Et annet moment som også må trekkes inn er hvordan utviklingen i bedriftsporteføljen er. Hvordan er fordelingen mellom større og modne selskaper og mer nyetablerte?

4.2.1 Fullfinansiering etter tjeneste og program

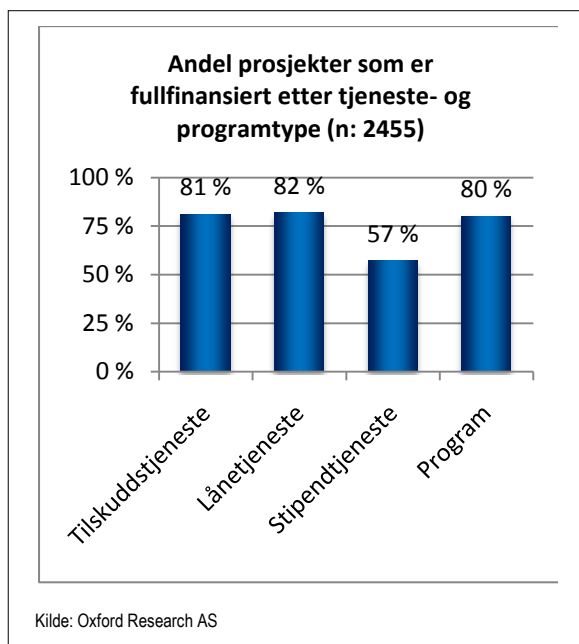
Når det gjelder den enkelte tjeneste og det enkelte program, viser Figur 5 at det er Landsdekkende utviklingstilskudd (90 prosent), Marint verdiskapingsprogram (90 prosent) og Lavrisikolån (88 prosent) som har høyest andel, mens Etablererstipend (KRD) (52 prosent), Bygdeutviklingsstipend (53 prosent) og Verdiskapningsprogrammet for reindrift (60 prosent) har den laveste andelen fullfinansierte prosjekter.

Figur 5: Fullfinansiering, 2008-2009.



Ser vi på de ulike tjeneste- og programtypene, viser resultatene som for 2008-årgangen at Stipendjentene skiller seg klart ut fra de tre øvrige typene ved at de skårer klart lavere på andel fullfinansierte prosjekter/aktiviteter. Dette gir indikasjoner på at det er vanskeligere å skaffe finansiering for entreprenører. Disse har ofte både mindre erfaring og ikke noen konkrete resultater å vise til sett i forhold etablerte bedrifter. Dette gjør at Innovasjon Norge spiller en ekstra viktig rolle for disse i forhold til å skaffe finansiering. I og med at fullfinansieringsgraden er betydelig lavere for Stipendjentene, kan det imidlertid stilles visse spørsmålsteget ved om Innovasjon Norge oppfyller denne rollen på en god nok måte? Det gjør at det er behov for en nærmere diskusjon av hvorvidt finansieringsgraden er tilstrekkelig høy for motakerne av Stipendjentene?

Figur 6: Andel prosjekter som er fullfinansiert etter tjeneste- og programtype, 2009.

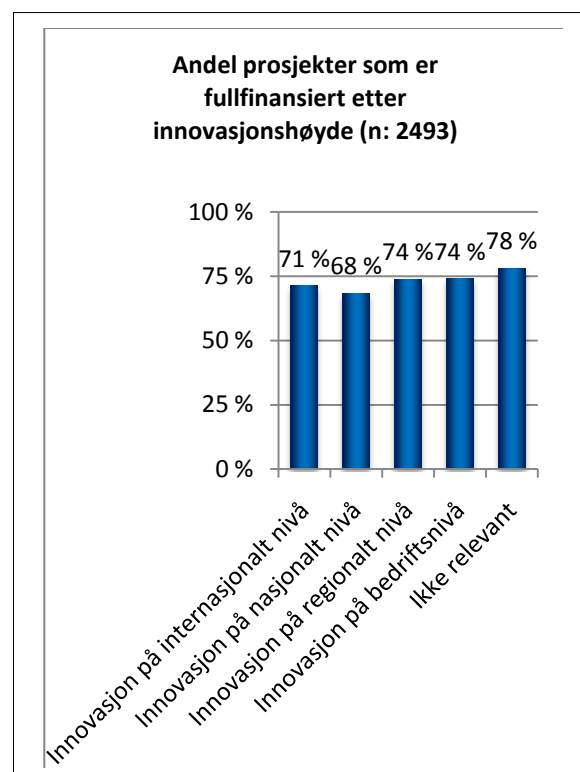


4.2.2 Fullfinansiering etter innovasjonshøyde

Det kan være vanskelig å realisere prosjekter med stor innovasjonshøyde i og med at det er stor usikkerhet knyttet til slike prosjekter og at de kan ta lang tid å realisere de fulle effektene av dem. Vi har derfor undersøkt om det er forskjeller i fullfinansieringsgrad mellom prosjekter som har ulike innovasjonshøyde. Resultatet av denne analysen vises i figuren under.

Det framgår at fullfinansieringsgraden er høyest i de prosjektene som har blitt betegnet som ikke innovasjonsprosjekter (78 prosent), mens den er lavest i de som blir betegnet som innovasjon på internasjonalt nivå (71 prosent) og innovasjon på nasjonalt nivå (68 prosent). Dette er svært interessant. Skal Innovasjon Norge bidra til innovasjoner i størst mulig grad, bør i alle fall de prosjektene som blir klassifisert som de mest innovative ha et lite godt finansielt grunnlag som de øvrige. Målt gjennom fullfinansieringsgrad er imidlertid ikke dette tilfelle, og ut fra vår vurdering er det dermed nødvendig med en nærmere diskusjon av hvordan fullfinansieringsgraden bør være for de mest innovative prosjektene. I hvilken grad har disse prosjektene gode nok forutsetninger sammenlignet med de øvrige?

Figur 7: Andel prosjekter som er fullfinansiert etter innovasjonshøyde, 2009.



4.2.3 Fullfinansiering etter distriktpolitisk virkeområde

I forhold til distriktpolitisk virkeområde, viser andelen fullfinansierte prosjekter tilnærmet lik i samtlige soner (74 prosent i sone I, og 80 prosent i sone III). Gjennomsnittlig innvilget beløp varierer

henholdsvis fra 877 tusen i sone II til 1,3 millioner i sone I.

Tabell 11: Gjennomsnittlig innvilget beløp etter DPV.

DPV	2007 Kr	2008 Kr	2009 Kr
Sone I (utenfor)	717 591	792 345	1 327 938
Sone II	874 176	1 139 625	877 750
Sone III	818 503	1 070 763	1 315 272
Sone IV	558 414	874 534	929 885
Total	700 460	906 968	1 198 131

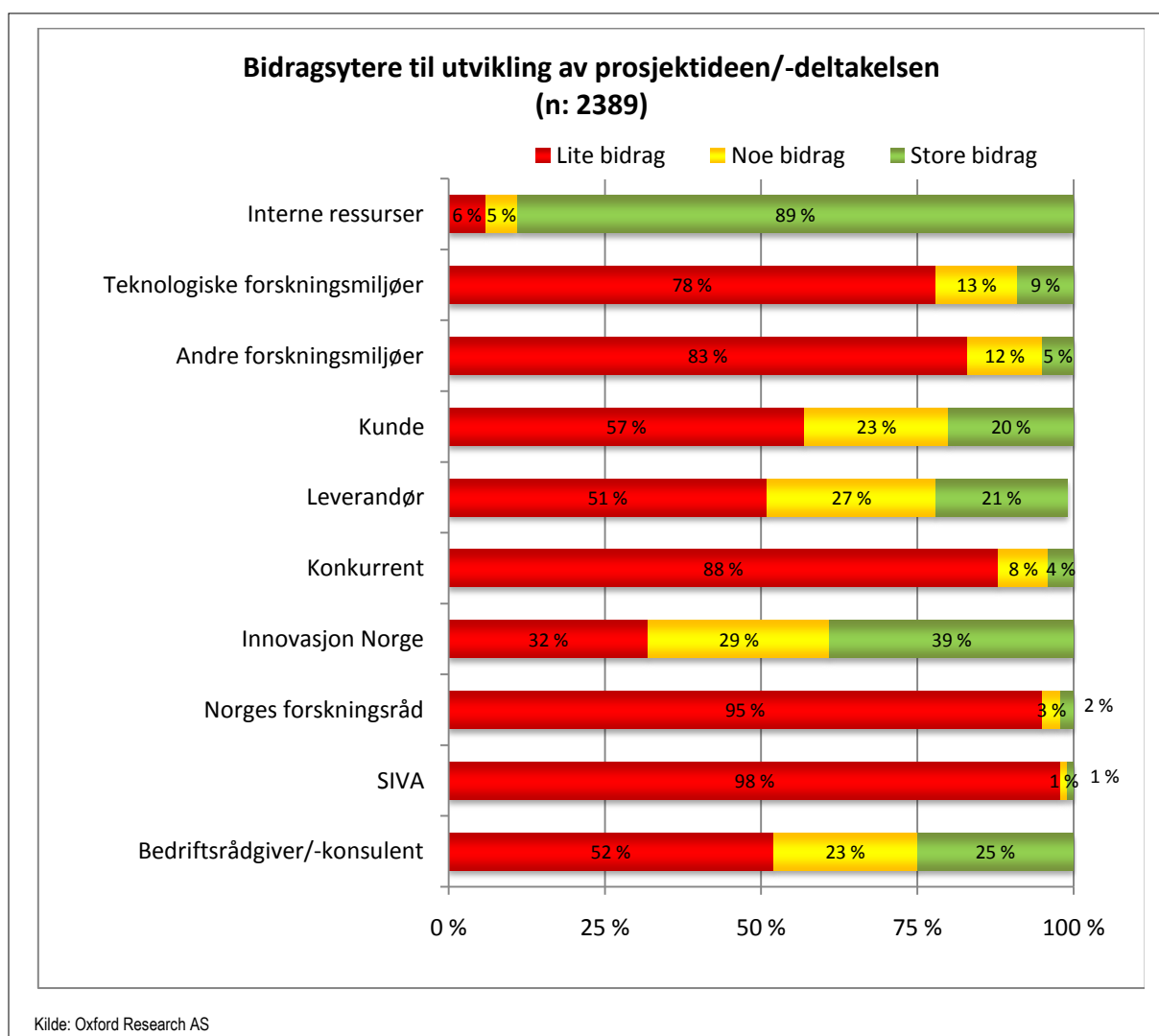
Kilde: Oxford Research AS

4.3 Bidragsytere til utvikling av prosjekt-idé/deltakelse i aktivitet

Bidragsyterne til utviklingen av prosjekt-idé/deltakelse i aktivitet omfatter bedriftenes subjektive oppfatning av hvem som har bidratt til utvikling av prosjektet eller bedriftens deltagelse i nettverksprogrammer/-aktiviteter. Som neste figur viser, er det interne ressurser som i klart størst grad bidrar i forhold til dette. Dette er i samsvar med funn i tidligere undersøkelser. Videre bidrar Innovasjon Norge (39 prosent) i klart større grad enn de øvrige aktørene.

Norges forskningsråd og SIVA bidrar i minst grad til utviklingen av prosjektideen/bedriftens deltagelse i aktiviteten. Dette er også i samsvar med funn i tidligere undersøkelser.

Figur 8: I hvilken grad bidro følgende aktører til utviklingen av prosjektideen/bedriftens deltagelse i aktiviteten?



4.4 Finansiering av prosjektene

I årets førundersøkelse er bedriftene bedt om å angi hvilke kilder – utenom Innovasjon Norge – som er benyttet for å finansiere prosjektene (flere svar mulig). Resultatene i Figur 9 viser at egenkapital er den klart viktigste finansieringskilden, etterfulgt av banklån.

Det er store forskjeller mellom de ulike tjenestene og programmene med hensyn til hvilke finansieringskilder prosjektene benytter. Når det gjelder *egenkapital*, er 95 prosent av prosjektene som Innovasjon Norge har støttet gjennom Risikolån landbruk tilleggsfinansiert på denne måten, mens bare 74 prosent av Inkubatorstipendprosjektene har egenkapital i tillegg.

Annen offentlig finansiering er oppnådd av 37 prosent av bedriftene som har mottatt Landsdekkende utviklingstilskudd, mens ingen av bedriftene som har mottatt Risikolån landbruk eller har deltatt i Verdiskapingsprogrammet for reindrift har oppnådd denne formen for tilleggsfinansiering.

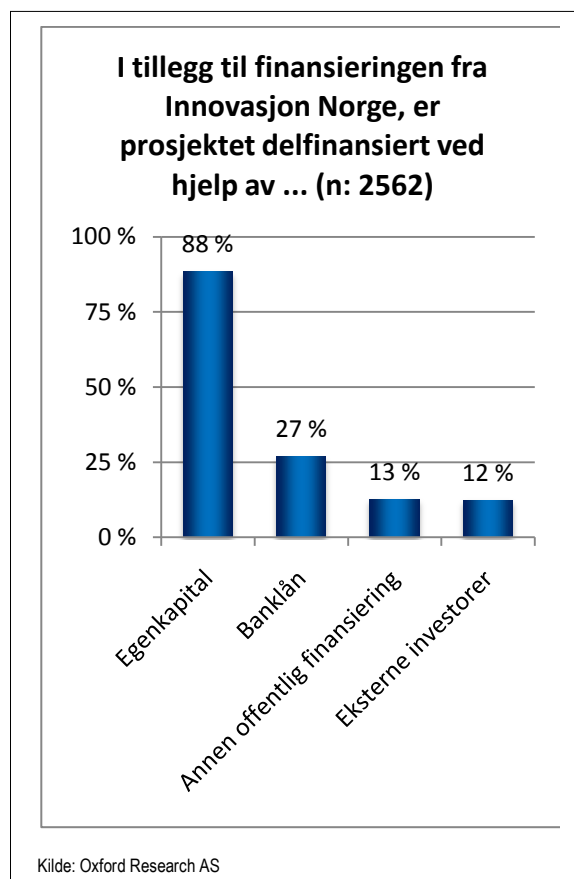
Mottakerne av Inkubatorstipend oppnår i størst grad også å bli støttet av *eksterne investorer* (44 prosent), mens ingen som har blitt støttet gjennom Risikolån landbruk, Verdiskapingsprogrammet for reindrift eller Bygdeutviklingsmidler-tradisjonell mottar denne type finansiering. At de tre sistnevnte befinner seg her ikke overraskende når en tar hensyn til organisasjonsformen i landbruket samt lønnsomhetspotensialet og strukturutviklingen i næringen.

Banklån kan være en viktig kilde for tilleggsfinansiering av prosjekter, men i en periode preget av tilitskrise i den private delen av finansieringssystemet, kan denne typen finansiering være vanskelig å oppnå. Likevel viser våre analyser at 27 prosent av prosjektene som har blitt støttet av Innovasjon Norge også har mottatt banklån. I størst grad gjelder dette for prosjekter innenfor Bygdeutviklingsmidler-tradisjonell (71 prosent), mens kun 3 prosent av prosjektene som har mottatt Landsdekkende utviklingstilskudd også har fått banklån.

Ser en på de fire hovedkategoriene av tjenester og programmer, er det store forskjeller mellom dem når det gjelder bruk av banklån. Andelen som bruker banklån er høyest for mottakere av Tilskuddstjenester (48 prosent) og Lånetjenester (37 prosent), mens den er lavest for Stipendstjenester (17 prosent) og Programmer (21 prosent). Dette viser at det vanskeligere for mottakerne av Stipendstjenester og Programmer og oppnå bankfinansiering. Dette er

som forventet i og med at disse i stor grad fokuserer på etablerere, nettverk, kompetanse og innovasjon. Dette er områder som i stor grad er utsatt for markedssvikt.

Figur 9: Finansieringskilder, andel som svarer ja, 2009



Vi har også kartlagt i hvilken grad det er forskjeller i bruken av de ulike finansieringskildene ut fra andre sentrale bakgrunnsvariable. Av særlige interessante funn her vil vi trekke fram at:

- Det er færre bedrifter utenfor det distriktpolitiske virkeområdet som har benyttet seg av bankfinansiering, mens det er flere som har benyttet seg av eksterne investorer. Dette skyldes både underliggende forskjeller i program- og tjenestefordelingen samt ulikheter i utbredelsen av eksterne investorer.
- Det er en entydig sammenheng mellom innovasjonshøyde og bruk av banklån. Jo høyere innovasjonshøyde, jo færre er det som har brukt banklån. Dette viser at særlig vanskelig for de

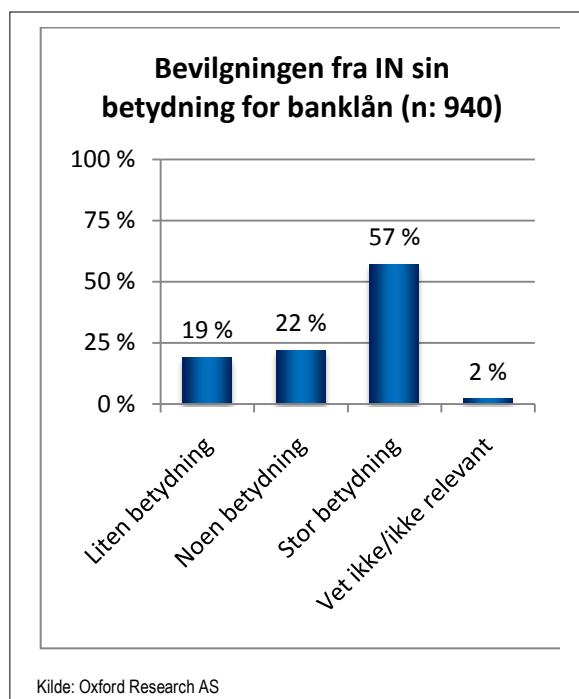
mest innovative ideene å oppnå bankfinansiering. Dette kan skyldes en rekke forhold, men vil trekke fram to. Det er større usikkerhet knyttet til om en vil lykkes med denne typen prosjekter og det tar også lang tid å realisere de fulle effektene av dem.

- De prosjektene som har den største innovasjonshøyden har i større grad blitt finansiert ved hjelp av eksterne investorer. Dette er som forventet. Eksterne investorer er først og fremst interessert i de ideene som har det største potensialet. I tillegg er det en relativ overvekt av andelen eksterne investorer i de områdene hvor de mest innovative ideene er lokalisert. Dette gjør det lettere å komme i kontakt med dem her.

4.4.1 Innovasjon Norges betydning for banklån

I det videre vil vi se nærmere på hvordan mottagerne av banklån vurderer betydningen av støtten fra Innovasjon Norge for å oppnå slik finansiering. Som vist i Figur 10, tillegger bedriftene Innovasjon Norge stor betydning for at banker gir dem lån. Av de som har fått banklån, har Innovasjon Norge hatt stor betydning for at 57 prosent av virksomhetene fikk det og middels betydning for 22 prosent. Dette er en klar indikasjon på at Innovasjon Norge spiller en viktig rolle når det gjelder å utløse bankfinansiering.

Figur 10: Hvilken betydning har midlene fra IN hatt for at prosjektet fikk banklån, 2009.



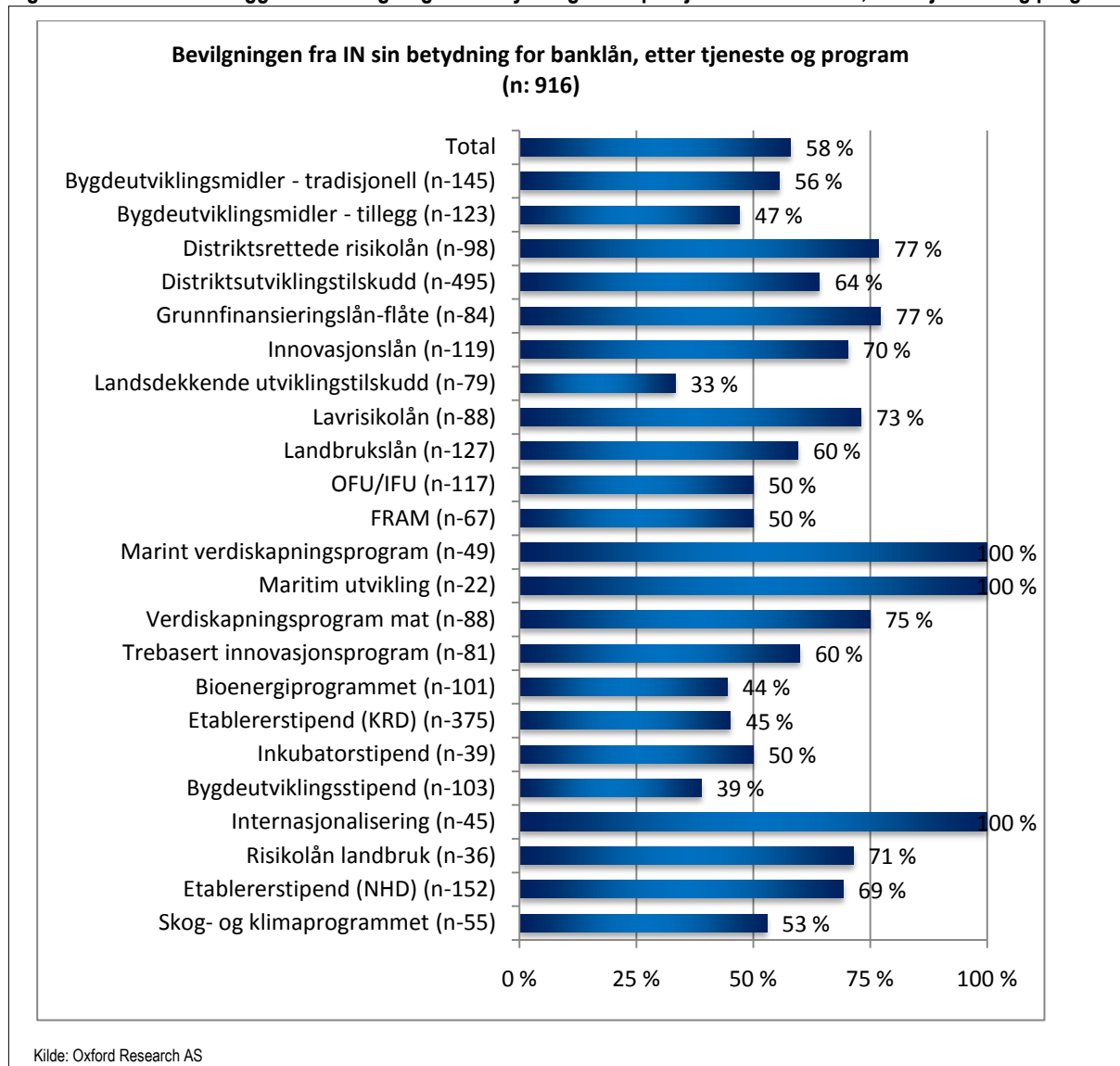
Innovasjon Norges betydning for banklån etter tjeneste og program

Vi ser av Figur 11 at det særlig er deltagerne på Marint verdiskapingsprogram, Maritim utvikling og Internasjonalisering (alle 100 prosent) som tillegger Innovasjon Norge stor betydning for at banken ga lån. Imidlertid er det få av deltagerne på disse programmene som har mottatt banklån. Mottagerne av Landsdekkende utviklingstilskudd (33 prosent) og Bygdeutviklingsstipend (39 prosent) er de som i minst grad mener at Innovasjon Norge har hatt stor betydning for at banklån ble gitt. Også her er det imidlertid svært få som har benyttet seg av banklån, så tallene med tolkes med stor forsiktighet.

Vi har også undersøkt i hvilken grad det er forskjeller mellom de ulike hovedkategoriene av tjenester og programmer når det gjelder Innovasjon Norges betydning for at virksomhetene fikk banklån. Resultatene viser at Innovasjon Norge har hatt størst betydning for at dette blant mottakerne av Lånetjenestene (71 prosent), mens de har hatt minst betydning for Stipendttjenestene (48 prosent). Dette innebærer at Innovasjon Norges Lånetjenester i stor grad har fungert som risikoavlastende toppfinansiering overfor bankene. Dette er også noe som påpekes av Menon (2010)¹⁰. Det kan imidlertid være grunnlag for å se nærmere på bruken av Stipendttjenestene. I hvilken grad er stipendene store nok for å virke utløsende?

¹⁰ Se Menon (2010): En statlig redningsbøye – Innovasjon Norges rolle i kapitalmarkedet under finansuroen, MENON-publikasjon nr. 8/2010 for en nærmere utdyping.

Figur 11: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning for at prosjektet fikk banklån, etter tjeneste og program.



Innovasjon Norges betydning for banklån etter innovasjonshøyde

Ser vi nærmere på prosjektenes innovasjonshøyde, ser vi av Figur 12 at prosjekter med Innovasjon på internasjonalt nivå og Innovasjon på nasjonalt nivå i større grad enn andre prosjekter mener at Innovasjon Norge har hatt stor betydning for at de fikk lån av banken. Dette gir visse indikasjoner på at Innovasjon Norge i særlig grad har virket utløsende for bankfinansiering av de mest innovative prosjektene.

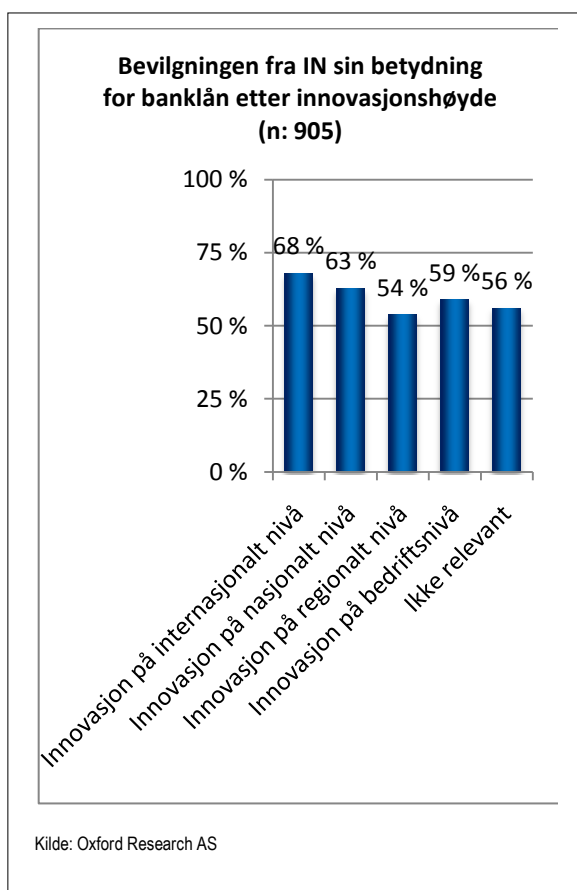
Innovasjon Norges betydning for banklån etter distriktpolitisk virkeområde

Figur 13 viser at bedrifter lokalisert i sone 4 innenfor det distriktpolitiske virkeområdet i større grad enn de resterende mener at Innovasjon Norges betydning for å oppnå banklån har vært stor. Dette er svært interessant, og indikerer at Innovasjon Norge har spilt en særlig viktig rolle i forhold til å motvirke markedsimperfeksjoner i finansmarkedene i de mest distriktspregede områdene.

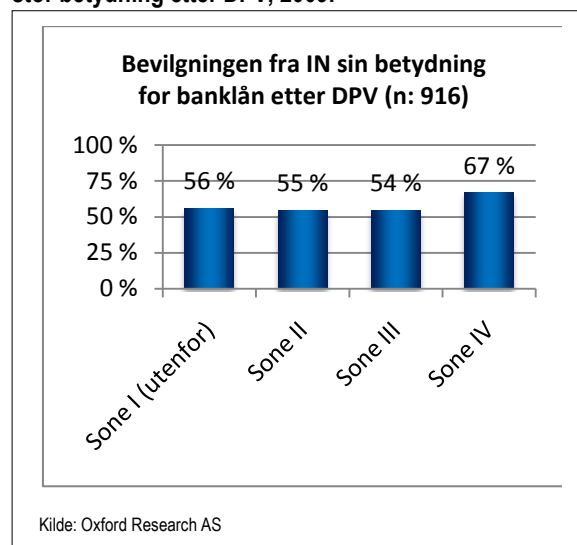
Innovasjon Norges betydning for banklån etter addisjonalitet

Figur 14 viser at det er en klar positiv sammenheng mellom prosjektenes addisjonalitet og oppfatningen av Innovasjon Norges betydning for at bankene gir lån til å gjennomføre prosjektene. Dette er akkurat som forventet i og med at disse dimensjonene er relativt sterkt korrelerte.

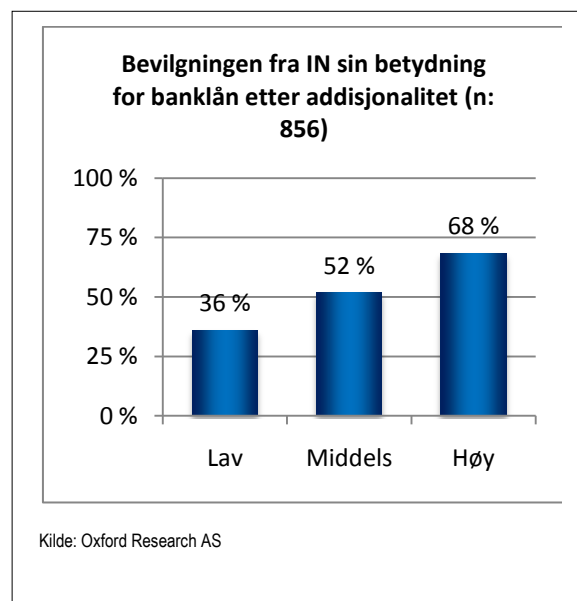
Figur 12: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning for at prosjektet fikk banklån etter innovasjonshøyde, 2009.



Figur 13: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning etter DPV, 2009.



Figur 14: Andel som tillegger INs bevilgning stor betydning for banklån etter addisjonalitet, 2009

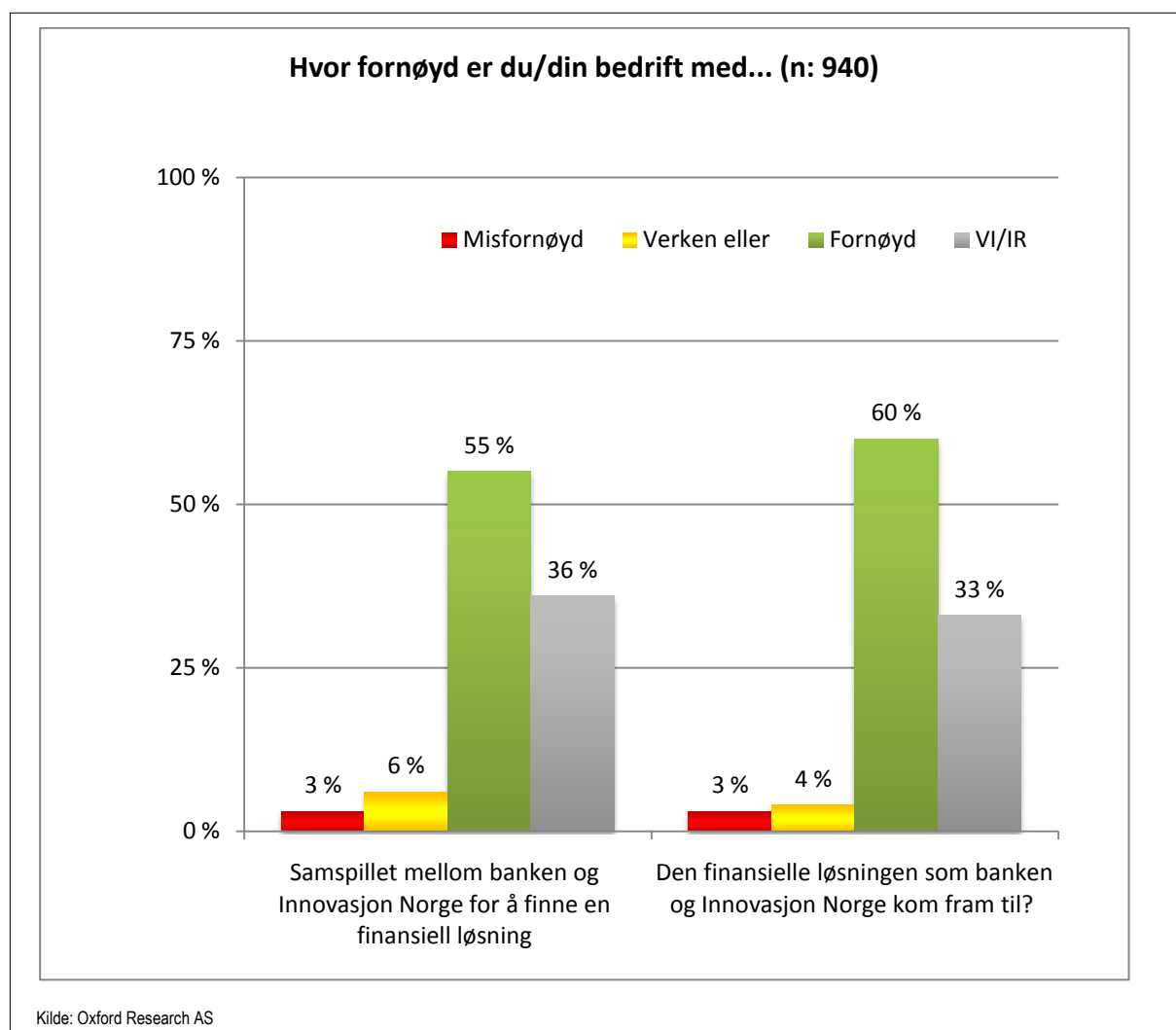


4.4.2 Bedriftenes tilfredshet med Innovasjon Norges rolle i samspillet med banker

Avslutningsvis viser vi resultatene av to spørsmål som ble stilt til bedrifter som har mottatt banklån angående tilfredsheten med samspillet mellom banken og Innovasjon Norge for å finne en finansiell

løsning samt tilfredsheten med den finansielle løsningen som banken og Innovasjon Norge kom fram til. Som resultatene i Figur 15 tydelig viser, er bedriftene fornøyde med både samspillet og med den finansielle løsningen som ble funnet. Det er imidlertid verdt å merke seg de relativt høye "Vet ikke"-andelene i disse spørsmålene.

Figur 15: Hvor fornøyd er du/din bedrift med..., 2009.



Kapittel 5. Addisjonalitet

Andelen høy addisjonalitet økte fra 57 prosent i 2007 til 59 prosent i 2008. Resultatene for 2009 viser at andelen høy addisjonalitet har holdt seg konstant på 59 prosent.

Andelen lav addisjonalitet økte marginalt mellom 2007 (13 prosent) og 2008 (14 prosent). For inneværende årgang ser vi imidlertid en nedgang i andelen lav addisjonalitet til 12 prosent.

Det overordnede bildet er dermed at resultatene er svært stabile fra 2006 til 2009, noe som er svært interessant gitt økning i antall bevilgninger og sum penger. Til tross for en økning i antall bevilgninger og sum penger, har altså ikke addisjonaliteten gått ned. Dette tyder på at Innovasjon Norge har klart å finne "gode" prosjekter i forhold til bevilgningenes addisjonalitet/utløsende effekt.

Addisjonalitetsbegrepet brukes til å si noe om hvor nødvendig bruken av offentlige virkemidler er - hvilken forskjell har midlene utgjort? Addisjonalitet er således et sentralt begrep innen det offentlig virkemiddelapparat, og er et forsøk på å anslå i hvilke grad støtten fra Innovasjon Norge tilfører aktivitet som ellers ikke ville vært gjennomført.

Addisjonalitet kan måles på flere måter. De tre vanligste formene for addisjonalitet er innsats- (input), resultat- (output) og adferds- (behavioural) addisjonalitet.

I utgangspunktet ønsker man med **innsatsaddisjonalitet**¹¹ å kunne gi svar på om de som mottar et virkemiddel eller deltar i en offentlig initiert satsing virkelig har bruk for det, eller om det er slik at dette ville blitt gjennomført uansett. Høy innsatsaddisjonalitet forutsetter imidlertid ikke nødvendigvis at det subsidierte prosjektet eller tiltaket er vellykket, da man fokuserer på "input" og ikke på "output" eller en adferdsdimensjon. Denne formen på addisjonalitet er imidlertid ofte viktig for å legitimere offentlig virkemiddelbruk.

I evalueringsstudier som legger **resultataddisjonalitet** til grunn er det imidlertid viktig å avdekke hvorvidt offentlige intervensjoner stimulerer mottakerbedriftene til å realisere vellykkede prosjekter, nye produkter, prosesser og innovasjoner, som uten offentlig støtte ikke hadde blitt utviklet. Resultataddisjonalitet prøver med andre ord å beskrive tilleggseffekten på tjenester eller produkter som kan tilskrives en offentlig satsing; altså: hva er kommet ut av deltakelse i programmet, som ellers ikke ville blitt realisert.

Adferdsaddisjonalitet er et mer komplekst begrep som ble introdusert delvis for å komplettere de to foregående addisjonalitetsbegrepene, og handler om i hvilken grad det oppstår forskjeller og endringer i bedriftens adferd som kan tilskrives en offentlig intervensjon¹². Adferdsaddisjonalitet handler om de kvalitative endringene som oppstår når bedrifter mottar offentlig støtte/deltar i offentlig støttede programmer. Dette kan for eksempel inkludere påvirkning/endring av strategisk adferd (eksempelvis i forbindelse med bedriftssamarbeid) eller forbedringer med hensyn til ledelse av utviklings- og innovasjonsprosesser eller lignende. Fokus rettes mot de mer langsiktige endringene av bedriftenes atferd. Ett hovedpoeng i denne forbindelse er at offentlige intervensjoner vil ha langvarige effekter på innsats først når mottakerbedriftene endrer sin adferd som for eksempel sine innovasjonsstrategier og markedsorientering. Å måle adferdsendring er imidlertid krevende, da det blant annet vil ta tid å endre/påvirke bedriftene. I tillegg vil det selvfølgelig alltid være måleproblemer med hensyn til hva som er effekten av hva.

Begrepet er definert på ulike måter, men i denne rapporten er det knyttet til i hvilke grad tjenesten eller programmet fra Innovasjon Norge har vært utløsende for prosjektet eller om prosjektet ville blitt gjennomført uavhengig av støtte fra Innovasjon Norge. Dette innebærer at det er et kontrafaktisk element i begrepet, gjennom at man forsøker å finne ut hva som ville skjedd dersom ting forholdt seg annerledes enn hva de faktisk gjør.

Det primære spørsmålet knyttet til addisjonalitet, som alle bedriftene er spurt om, er: *"Hva ville skjedd*

¹¹ For en diskusjon av input-addisjonalitet og innovasjon, se Georgiou og Clarysse (2006). En diskusjon av input-addisjonaliteten i måling av innsats mot bedrifter i Norge finnes bl.a. i Alsos et al. (2006).

¹² Forutsetningen som ligger til grunn for dette, er at adferden endres i en fordelaktig retning, selv om en i evalueringssammenheng også må være oppmerksom på mulige negative effekter (OECD, 2005).

med prosjektet/aktiviteten dersom Innovasjon Norge ikke hadde gitt støtte?”

I Kundeeffektundersøkelsene måler man altså ikke reell addisjonalitet, men brukernes uttrykte holdninger til betydningen av støtten fra Innovasjon Norge for gjennomføringen av prosjektet. Om utfallet faktisk ville blitt i henhold til disse utsagnene, vet en ikke. Analyse av reell addisjonalitet krever helt andre metodiske opplegg, med blant annet kontrollgrupper og målinger som følger enkeltbedrifter over en lengre tidsperiode enn ett enkelt år som er opplegget i denne undersøkelsen.

Når addisjonalitet er så viktig, er det fordi selve hovedargumentet for å benytte offentlige ressurser innen et område, er at disse har en aktivitetsutløsende effekt. Dersom aktiviteten hadde funnet sted uansett, hadde det da vært behov for offentlig innsats? Det er likevel ikke nødvendigvis slik at alternativ finansiering via det private markedet nødvendigvis er å foretrekke selv om dette finnes, selv til samme kostnad. Lavere avkastningskrav (det kan f. eks. være lengre tidshorison og tålmodighet hos utlåner) og tilgang på tilleggstenester, som for eksempel nettverksaktiviteter, kan være av de forhold som kan skille et privat tilbud fra et tilbud drevet i regi av Innovasjon Norge.

5.1 Prosjektenes/aktivitetenes addisjonalitet

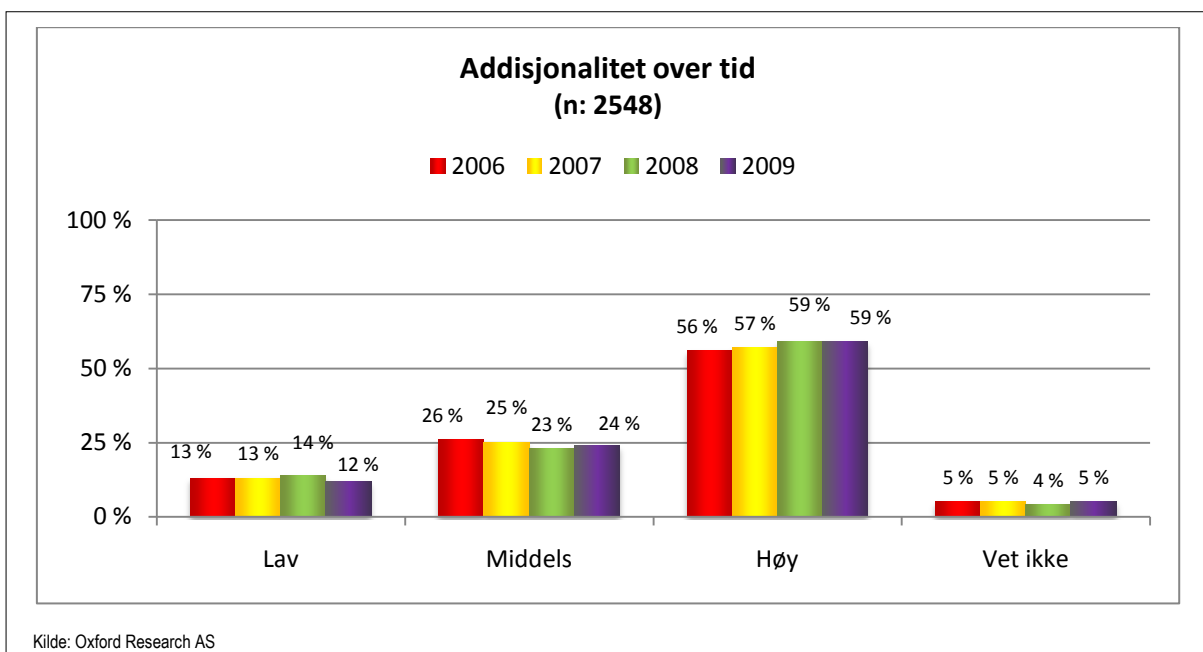
Tabell 12 viser kategoriserte svar ut i fra grad av addisjonalitet. Andelen prosjekter/aktiviteter med høy addisjonalitet utgjør 59 prosent. Ved å utelate andelen som har svart ”vet ikke”, finner vi at 12 prosent har oppgitt lav addisjonalitet, 26 prosent har oppgitt middels addisjonalitet og 62 prosent høy addisjonalitet. Dette tilsvarer addisjonalitetsnivået for 2008-årgangen.

Ser vi på utviklingen i addisjonaliteten over år, viser Figur 16 at det fra 2006 til 2009 kun har vært marginale endringer i addisjonaliteten. Andelen lav addisjonalitet har gått noe ned, mens andelen høy har steget noe. Andelen høy addisjonalitet er imidlertid konstant fra 2008 til 2009. Dette er svært interessant å merke seg. Til tross for en økning i antall bevilgninger og sum penger, har altså ikke addisjonaliteten gått ned. Dette tyder på at Innovasjon Norge har klart å finne ”gode” prosjekter i forhold til bevilgningenes addisjonalitet/utløsende effekt. Utløsende effekt er imidlertid ikke et mål i seg selv. En må også oppnå resultater gjennom prosjektene, og i de neste kapitlene ser vi nærmere på i hvilken grad Innovasjon Norge har lykket med det.

Tabell 12: Addisjonalitet for alle undersøkte tjenester og programmer:

Addisjonalitet		Antall	Andel	Andel
Lav	Gjennomført prosjektet/aktiviteten uten endringer, samme skala og tidsskjema	292	11,5 %	11,5 %
Middels	Gjennomført prosjektet/aktiviteten i samme skala, men på et senere tidspunkt	331	13,0 %	24,4 %
Middels	Gjennomført prosjektet/aktiviteten i en mer begrenset skala, men med samme tidsskjema	290	11,4 %	
Høy	Gjennomført prosjektet/aktiviteten på et senere tidspunkt og i en mer begrenset skala	598	23,5 %	59,0 %
Høy	Prosjektet/aktiviteten ville ikke bli gjennomført	904	35,5 %	
	Vet ikke	133	5,2 %	5,2 %
I alt		2696	100 %	100 %
Kilde: Oxford Research AS				

Figur 16: Kategorisert addisjonalitet 2006-2009



5.2 Addisjonalitet etter tjeneste og program

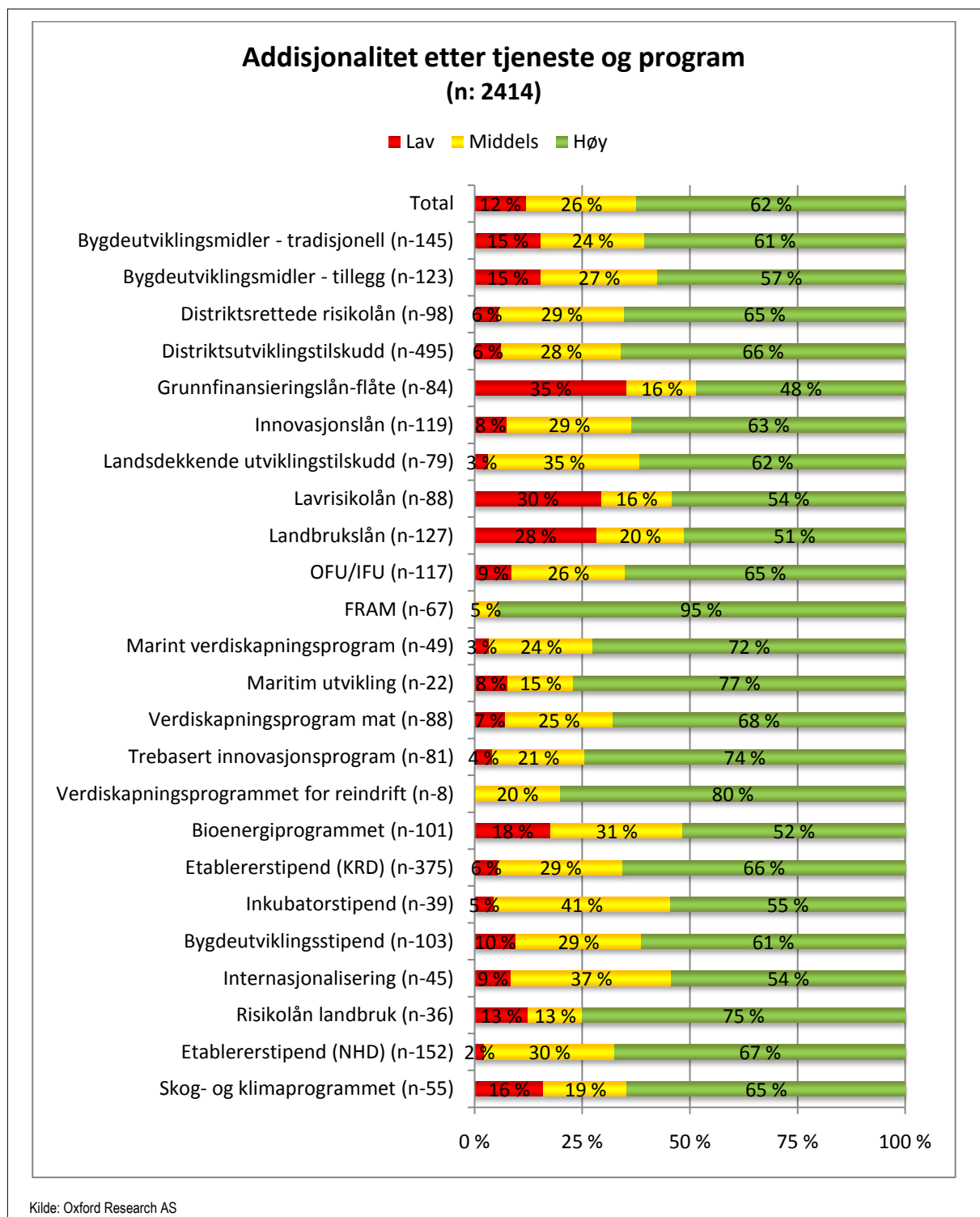
Addisjonaliteten må ses i forhold til hvilke tjenester og programmer som inngår i undersøkelsen. I forhold til 2008-årgangen er det visse endringer i porteføljen av tjenester og programmer som måles gjennom kundeeffektundersøkelsen. Etablererstipendet er i årets undersøkelse av to typer; Etablererstipend (KRD) og Etablererstipend (NHD), samtidig er Oppfinnerstipendet ikke inkludert i årets undersøkelse. Videre er Risikolån landbruk og Skog- og klimaprogrammet tatt inn i årets førundersøkelse. Disse end-

ringene vil imidlertid ha marginale utslag på totaltallene i forhold til addisjonalitet.

For samtlige tjenester og programmer utgjør andelen høy addisjonalitet over 50 prosent (unntaket her er Grunnfinansieringslån – flåte med 48 prosent). Andelen prosjekter med høy addisjonalitet er størst blant FRAM (95 prosent) og Verdiskapingsprogrammet for reindrift (80 prosent).

Ser vi på addisjonalitet i forhold til tjeneste- og programtype er andelen høy addisjonalitet størst innen Programmene (67 prosent) og lavest innen Lånetjenestene (57 prosent). Dette er tilsvarende resultater som for tidligere årganger.

Figur 17: Addisjonalitet etter tjeneste og program, 2009.



Ser vi utviklingen i andel høy addisjonalitet for de enkelte tjenestene og programmene over tid, har bildet endret seg noe de senere år. Mellom 2005 og 2006 ble det rapportert om en generell økning i addisjonaliteten innenfor de fleste tjenestene og programmene. Resultatene for 2007- og 2008-årgangene avdekket imidlertid ikke en like klar tendens til økning i samtlige tjenester og programmer. For inneværende årgang finner vi at det for de fleste tjenestene og programmene har vært en negativ utvikling eller stagnasjon fra 2008 til 2009. Unntakene er Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell, Distriktsutviklingstilskudd, Grunnfinansieringslån-flåte, FRAM, Maritim utvikling og Bioenergiprogrammet.

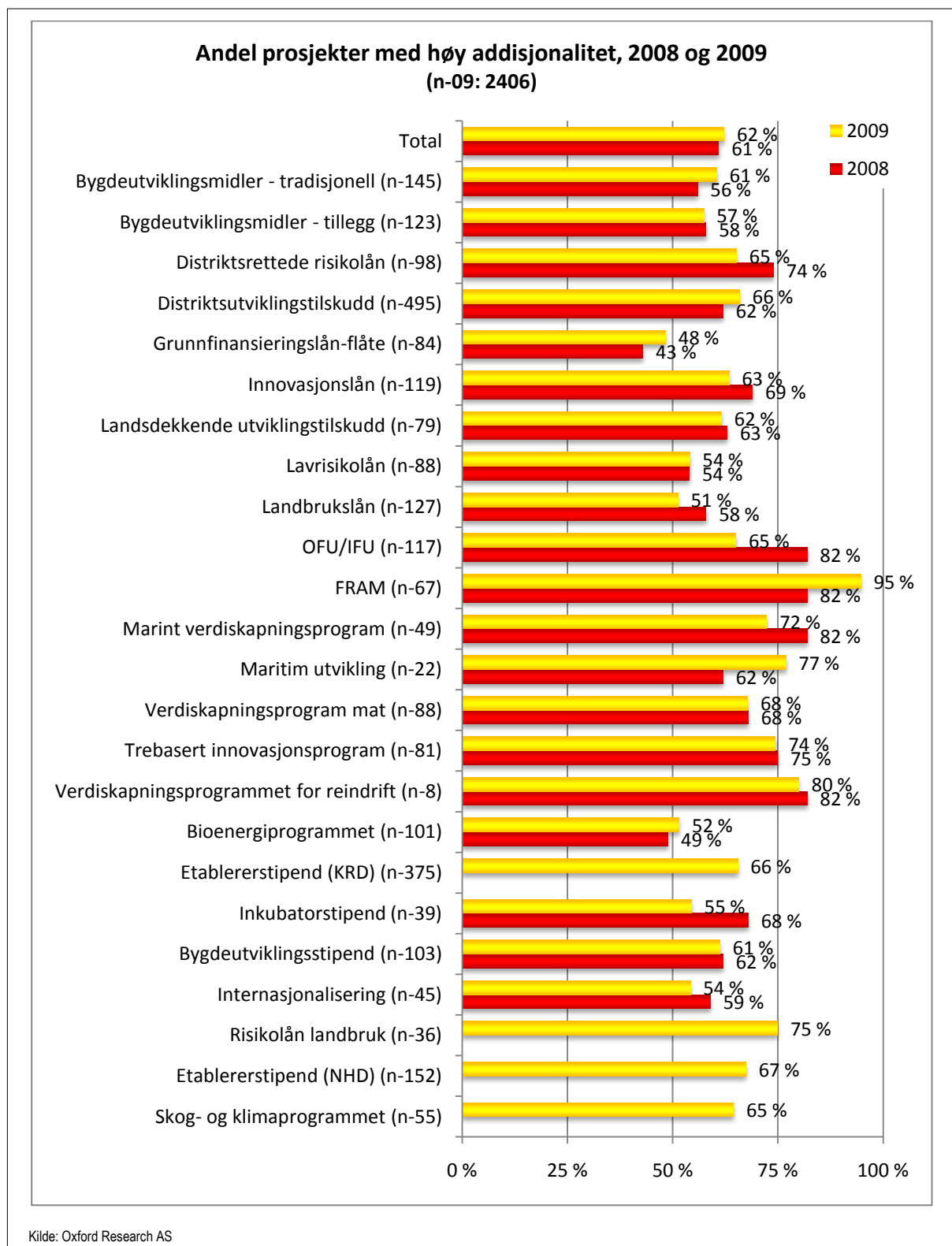
Størst økning i andel høy addisjonalitet finner vi blant prosjekter som har fått støtte gjennom Maritim utvikling (fra 62 prosent i 2008 til 77 prosent i 2009) og FRAM (fra 82 prosent i 2008 til 95 prosent i 2009). Vi gjør imidlertid oppmerksom på at disse to

tjenestene/programmene omfatter et lite antall svar, og resultatene må derfor tolkes med forsiktighet.

Når det gjelder tilbakegang i andelen høy addisjonalitet, er denne størst blant prosjekter som har fått støtte gjennom OFU/IFU (82 prosent i 2008 og 65 prosent i 2009) og Inkubatorstipend (68 prosent i 2008 og 55 prosent i 2010).

På totalnivå er det imidlertid likevel slik, som allerede nevnt, at andelen høy addisjonaliteten har økt marginalt. I forhold til økningen i bevilgningene fra Innovasjon Norge i 2009 tyder dette på at støtten fra IN har vært viktig også for de prosjektene som i normalår ikke får innvilget støtte. Dette tyder altså på at terskelen i forhold til å innvilge søknader i 2009 ikke er lavere i forhold til utløsende effekt, enn det vi har sett i tidligere førundersøkelser.

Figur 18: Høy addisjonalitet, 2008 og 2009.

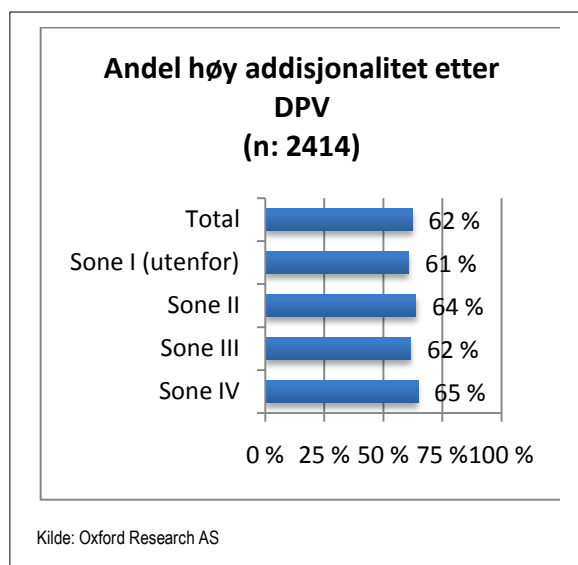


5.3 Addisjonalitet etter distriktpolitisk virkeområde

Figur 19, viser at andelen høy addisjonalitet etter distriktpolitisk virkeområde er over 60 prosent i samtlige soner.

Sammenlikner vi med resultatene for 2008-årgangen, viser resultatene at andelen høy addisjonalitet har økt betydelig i sone II (fra 52 prosent i 2008 til 64 prosent i 2009). Andelen høy addisjonalitet har også økt utenfor det distriktpolitiske virkeområdet (fra 58 prosent i 2008 til 61 prosent i 2009).

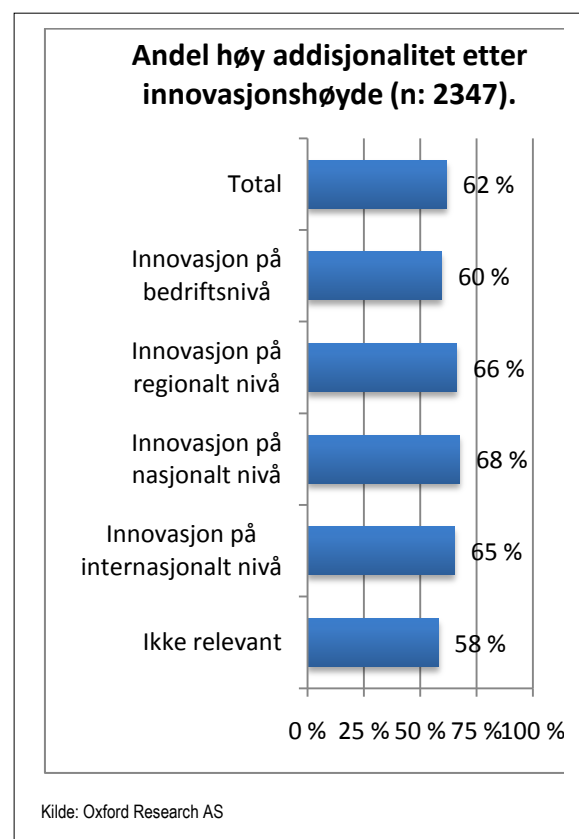
Figur 19: Addisjonalitet etter DPV.



5.4 Addisjonalitet etter innovasjonshøyde

Innovasjonshøyde er en bakgrunnsvariabel som ikke tidligere har inngått i kundeeffektundersøkelsene. Figur 20 viser at addisjonaliteten varierer noe i forhold til innovasjonshøyden. Addisjonaliteten er størst blant prosjektene som er kategorisert som innovasjon på nasjonalt nivå (68 prosent), og lavest blant prosjektene hvor innovasjonshøyde ikke er relevant (58 prosent).

Figur 20: Addisjonalitet etter innovasjonshøyde.



Kapittel 6. Bidrag til samarbeid

Prosjektene/aktivitetene har bidratt til økt samarbeid med minst en aktør i 80 prosent av bedriftene. I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt samarbeid med 3,2 aktører. Dette er en svak reduksjon fra fjoråret, hvor det tilsvarende tallet var 3,3 aktører. Prosjektene/aktivitetene som kan karakteriseres som innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå fører i størst grad til økt samarbeid med samtlige aktører. Det samme gjelder prosjekter/aktiviteter utenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Innovasjon Norge legger stor vekt på at prosjektene/aktivitetene skal bidra til samarbeid, kompetanseheving og innovasjon. I de påfølgende kapitler ser vi nærmere på hvilke "myke" effekter virksomhetene forventer seg av prosjektene/aktivitetene. Samarbeid er hovedfokus i dette kapitlet, mens vi i de etterfølgende går nærmere inn på prosjektene/aktivitetenes bidrag til kompetanse, ulike atferdsendringer og innovasjon.

Samarbeid med andre aktører er viktig av flere grunner. Samarbeid kan blant annet bidra til at bedriftene kompletterer sin ressursbase i bred forstand, og derigjennom blir mer konkurransedyktige. Forskning viser videre at en viktig faktor for å skape innovasjon i bedriftene er samarbeid med andre. Indikasjoner på at prosjektene fører til økt samarbeid er derfor effekter av Innovasjon Norges engasjement som det er grunn til å se nærmere på.

For å kartlegge prosjektenes samarbeidsbidrag er bedriftene spurt om prosjektet/aktiviteten har eller vil føre til økt samarbeid med følgende aktører:

- Universitet og høyskole
- Forskningsinstitutt
- Kunder
- Konkurrenter

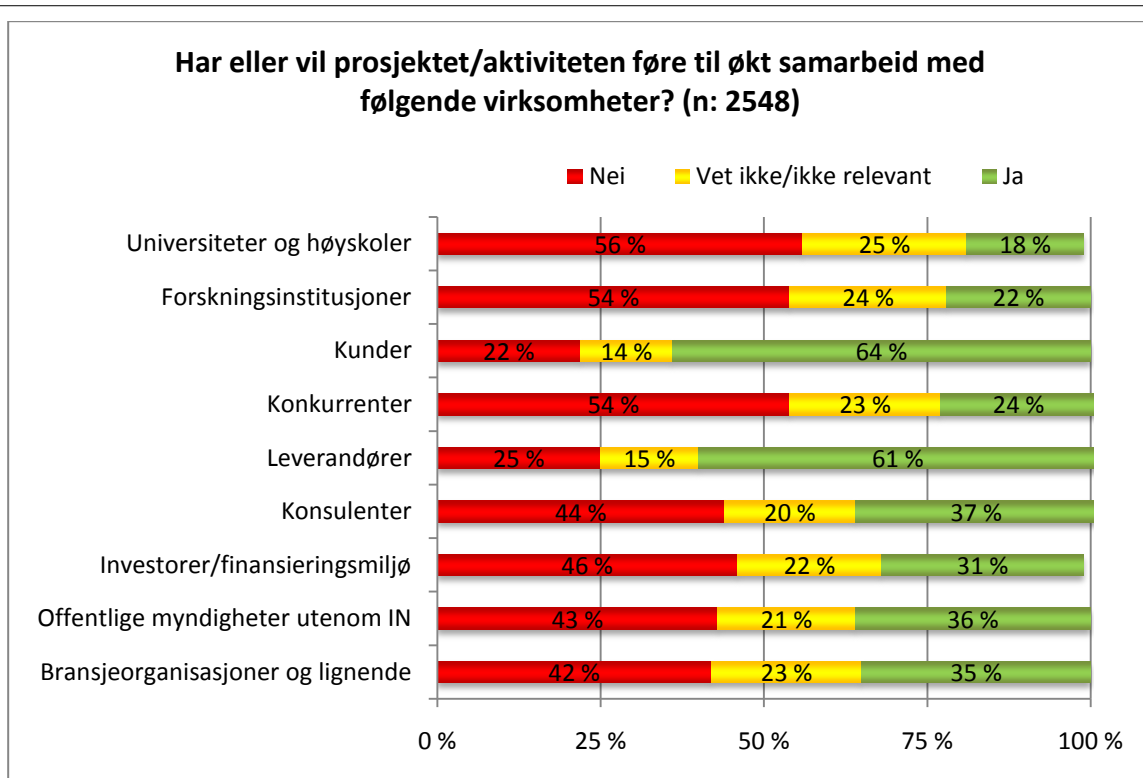
- Leverandører
- Konsulenter
- Investorer/finansieringsmiljø
- Offentlige myndigheter
- Bransjeorganisasjoner og lignende

Fra 2008 til 2009 er det gjort en endring i forhold til samarbeidsaktører som etterspørres i kundeeffektundersøkelsen. Tidligere har Universiteter, høyskoler og forskningsinstitutt utgjort en og samme kategori. Denne er i årets førundersøkelse oppdelt i henholdsvis universitet/høyskole og forskningsinstitutt. Dette gjør at resultatene for disse aktørene ikke er direkte sammenliknbare med tidligere års funn.

6.1 Samarbeid med ulike aktører

Som tidligere år er det først og fremst slik at prosjektene/aktivitetene har ført til, eller vil føre til, økt samarbeid med kunder (64 prosent) og leverandører (61 prosent). Prosjektene har minst betydning for samarbeid når det gjelder universiteter og høyskoler, forskningsinstitutt, samt konkurrenter, i likhet med resultatene tidligere år.

Figur 21: Prosjektet/aktiviteten fører til økt samarbeid med utvalgte virksomheter, 2009



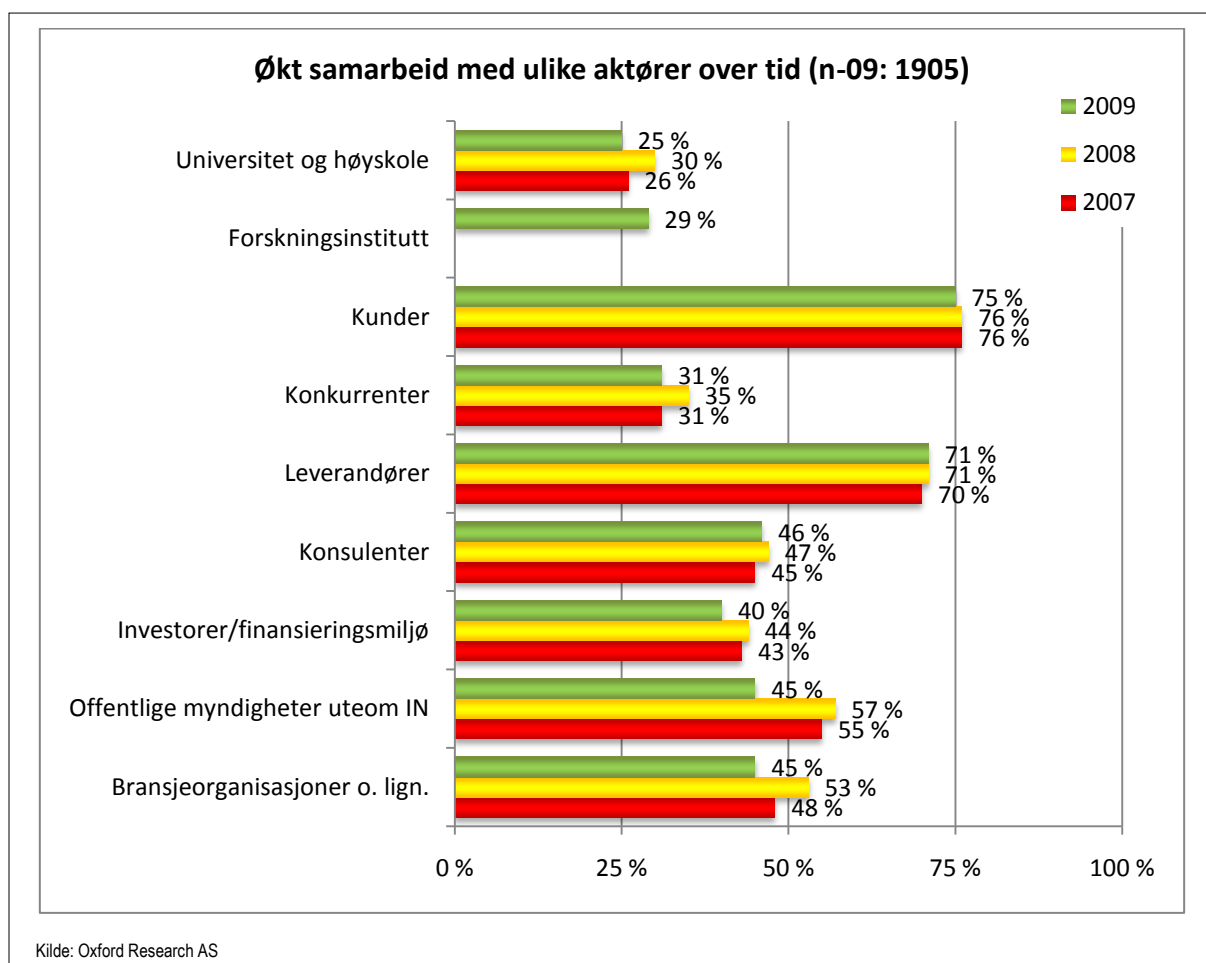
Kilde: Oxford Research AS

Ser vi på utviklingen i samarbeid over tid, viser Figur 22: Prosjektet/aktiviteten fører til økt samarbeid med ulike aktører, 2007-2009. Figur 22 at utviklingen fra 2007 til 2009 har vært rimelig konstant i forhold til de aller fleste samarbeidsaktørene det er spurt om i undersøkelsen. Imidlertid finner vi svingninger i forhold til økt samarbeid med offentlige myndigheter (utenom Innovasjon Norge) som har gått fra 55 prosent i 2007, opp til 57 prosent i 2008, og er for inneværende årgang nede på 45 prosent. Videre har også samarbeidsnivået med bransjeorganisasjoner variert i perioden som er vist i figuren under, og samarbeidet med aktørene som

faller i denne gruppen har sunket tilbake på nivå med 2007-årgangen, etter et oppsving i 2008. Samarbeid med de øvrige aktørene har holdt seg mer eller mindre konstant.

Det er videre verd å påpeke at kategorien universiteter og høyskoler i tidligere årganger også har inneholdt forskningsinstitutt. Det er derfor vanskelig å si noe om utviklingen over tid knyttet til disse to samarbeidsaktørene.

Figur 22: Prosjektet/aktiviteten fører til økt samarbeid med ulike aktører, 2007-2009.



6.1.1 Samarbeid etter tjeneste og program

De ulike tjenestene og programmene har ulike målgrupper og ulike formål. På bakgrunn av dette er det naturlig å forvente en viss grad av variasjon i forhold til andel som samarbeider med ulike aktører i forhold til hvilke tjeneste og program man har fått støtte gjennom.

Tabell 13 viser at vi finner nettopp en klar variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene. For å få frem hvilke tjenester og programmer som skårer høyest i forhold til de ulike samarbeidsaktørene, har vi markert de to tjenestene og programmene med den høyeste andelen for hver aktør med grått.

I likhet med 2007- og 2008-årgangen, finner vi også i år en særlig stor grad av variasjon mellom programmene og tjenestene når det gjelder i hvilken grad de har bidratt eller vil bidra til økt samarbeid med universiteter og høyskoler. Videre er det stor variasjon i

forhold til samarbeidsbidrag knyttet til aktørene investorer/finansieringsmiljø, forskningsinstitutter og konsulenter. Dette er ikke så overraskende når en tar i betraktning de store variasjonene i målsetninger mellom dem.

Prosjekter/aktiviteter som baserer seg på forretningsideer som er komplekse, innovative og kunnskapsintensive, tar ofte lengre tid å utvikle og introdusere på markedet. Dette innebærer at de har et relativt stort behov for finansiell kapital. Ofte er det slik at det er vanskeligere å få finansiering i en tidlig fase av etableringsprosessen. Det er dermed svært interessant at det er de som har fått støtte gjennom Inkubatorstipend og Etablerstipend (NHD) som i størst grad rapporterer om at prosjektene har bidratt eller vil bidra til økt samarbeid med investorer og finansieringsmiljøer. Dette tyder på at Innovasjon Norge har bidratt til å redusere risikoen og gitt dem økte muligheter til å få ekstern finansiering. Dette gir igjen visse indikasjoner på at Innovasjon Norge har

valgt å gi støtte til prosjekter som blir oppfattet som gode og interessante i markedet. Tilsvarende funn ble gjort for 2007- og 2008-årgangen. En slik positiv trend over år, er verdt å merke seg.

Det er i tillegg verd å merke seg at de som har fått støtte gjennom Inkubatorstipend, rapporterer at prosjektene har bidratt eller vil bidra til økt samarbeid med med åtte av ni aktører.

Tabell 13: Andel som samarbeider med ulike aktører etter tjeneste og program, 2008.

Tjeneste og program	UoH	Forskningsinstitutt	Kunder	Konkurrenter	Leverandører	Konsulenter	Investor- refinansiering smiljø	Offentlig myndigheter	Bransjeorg.
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	4 %	10 %	50 %	23 %	67 %	36 %	24 %	37 %	38 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	12 %	22 %	80 %	48 %	62 %	36 %	22 %	48 %	51 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	21 %	34 %	82 %	33 %	74 %	44 %	54 %	41 %	37 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	32 %	34 %	86 %	34 %	77 %	54 %	48 %	49 %	47 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	7 %	23 %	51 %	26 %	50 %	22 %	28 %	25 %	25 %
Innovasjonslån (n-119)	30 %	35 %	89 %	13 %	73 %	37 %	63 %	30 %	40 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	60 %	60 %	90 %	37 %	80 %	49 %	66 %	64 %	60 %
Lavrisikolån (n-88)	11 %	16 %	70 %	27 %	74 %	44 %	44 %	43 %	35 %
Landbrukslån (n-127)	6 %	10 %	40 %	17 %	58 %	31 %	18 %	39 %	45 %
OFU/IFU (n-117)	55 %	67 %	96 %	15 %	77 %	51 %	60 %	54 %	47 %
FRAM (n-67)	22 %	23 %	79 %	36 %	56 %	46 %	38 %	46 %	38 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	32 %	38 %	93 %	33 %	85 %	68 %	74 %	62 %	58 %
Maritim utvikling (n-22)	50 %	42 %	93 %	8 %	69 %	50 %	46 %	33 %	50 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	22 %	38 %	88 %	43 %	83 %	56 %	29 %	53 %	54 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	37 %	46 %	84 %	31 %	70 %	64 %	19 %	45 %	60 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	33 %		100 %	50 %	75 %	25 %	40 %	50 %	50 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	8 %	7 %	41 %	9 %	58 %	30 %	23 %	29 %	37 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	42 %	38 %	90 %	45 %	78 %	59 %	59 %	50 %	54 %
Inkubatorstipend (n-39)	93 %	79 %	91 %	53 %	95 %	94 %	95 %	75 %	81 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	25 %	23 %	90 %	65 %	67 %	58 %	33 %	61 %	55 %
Internasjonalisering (n-45)	39 %	25 %	86 %	19 %	78 %	50 %	45 %	52 %	48 %
Risikolån landbruk (n-36)	7 %	23 %	67 %	20 %	76 %	47 %	20 %	53 %	60 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	53 %	53 %	93 %	28 %	77 %	66 %	74 %	55 %	44 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	8 %	16 %	64 %	32 %	79 %	27 %	37 %	44 %	44 %
Total	24 %	29 %	74 %	31 %	71 %	45 %	41 %	45 %	45 %
Kilde: Oxford Research AS									

6.1.2 Samarbeid etter distriktpolitisk virkeområde

Vi har også sett på i hvilken grad økt samarbeid med ulike aktører, varierer ut fra distriktpolitisk virkeområde. Av Tabell 14 ser vi at det på tvers av aktørene er prosjektene/aktivitetene utenfor det distriktpolitiske virkeområdet som i størst grad har bidratt til, eller vil bidra til, samarbeid. Dette tilsvarer funnene fra 2007- og 2008-årgangene.

Det er imidlertid viktig å være klar over at forskjellene mellom virksomhetene innenfor og utenfor virke-

området er små for mange av aktørene. Bedriftene utenfor virkeområder skårer relativt sett høyest i forhold til samarbeid med universiteter og høyskoler, forskningsinstitutter og bransjeorganisasjoner. Dette er både en konsekvens av hvor disse er lokalisert, næringsfordelingen blant tilsagnsmottakerne og program og tjenestefordelingen utenfor og innen for det distriktpolitiske virkeområdet.

Tabell 14: Andel som samarbeider med ulike aktører etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.

Distriktpolitisk virkeområde	UoH	Forskningsinstitutt	Kunder	Konkurrører	Leverandører	Konsulenter	Investorer/finansieringsmiljø	Offentlig myndigheter	Bransjeorg.
Sone I (utenfor)	34 %	35 %	78 %	27 %	73 %	48 %	45 %	46 %	51 %
Sone II	15 %	16 %	66 %	16 %	60 %	34 %	31 %	31 %	34 %
Sone III	18 %	28 %	74 %	29 %	74 %	46 %	40 %	46 %	42 %
Sone IV	19 %	22 %	71 %	38 %	67 %	42 %	35 %	45 %	42 %
Total	25 %	29 %	75 %	31 %	71 %	46 %	40 %	45 %	45 %

Kilde: Oxford Research AS

6.1.3 Samarbeid etter addisjonalitet

Når det gjelder andel som samarbeider med ulike aktører etter addisjonalitet, viser Tabell 15 at prosjekter med lav addisjonalitet i lavest grad har bidratt eller vil bidra til samarbeid med UoH (11 prosent). 78 prosent av de prosjektene med middels addisjonalitet vil bidra til/har bidratt til økt samarbeid med kunder, og videre vil 79 prosent av de prosjektene med middels addisjonalitet bidra til/har bidratt til økt samarbeid med leverandører, og videre vil 79 prosent av de prosjektene med middels addisjonalitet bidra til/har bidratt til økt samarbeid med kunder.

Generelt sett er det prosjekter med middels og høy addisjonalitet som i størst grad vil bidra til økt samarbeid med de ulike aktørene som inngår i undersøkelsen.

Tabell 15: Andel som samarbeider med ulike aktører etter addisjonalitet, 2009.

Addisjonalitet	UoH	Forskningsinstitutt	Kunder	Konkurrører	Leverandører	Konsulenter	Investorer/finansieringsmiljø	Offentlig myndigheter	Bransjeorg.
Lav	11 %	14 %	52 %	23 %	55 %	36 %	24 %	33 %	31 %
Middels	29 %	32 %	79 %	34 %	78 %	48 %	41 %	45 %	43 %
Høy	26 %	30 %	78 %	32 %	72 %	46 %	44 %	48 %	49 %
Total	25 %	29 %	75 %	31 %	71 %	45 %	41 %	46 %	45 %

Kilde: Oxford Research AS

6.1.4 Samarbeid etter innovasjonshøyde

Generelt er det prosjekter som er kategorisert i henhold til innovasjon på nasjonalt nivå som i størst grad fører til økt samarbeid. Det er videre prosjekter hvor innovasjonshøyde ikke er en relevant kategorisering man finner lavest grad av økt samarbeid på tvers av aktørene som inngår i undersøkelsen.

Når det gjelder andelen som samarbeider med ulike aktører etter innovasjonshøyde, viser Tabell 16 at prosjekter som er kategorisert som innovasjon på bedriftsnivå i lavest grad har bidratt eller vil bidra til samarbeid med UoH (11 prosent). På den andre siden vil 92 prosent av prosjektene som er kategorisert som innovasjon på internasjonalt nivå bidra til/har bidratt til økt samarbeid med kunder.

Tabell 16: Andel som samarbeider med ulike aktører etter innovasjonshøyde, 2009.

Innovasjonshøyde	UoH	Forskningsinstitutt	Kunder	Konkurrenter	Leverandører	Konsulenter	Investorer/ finansieringsmiljø	Offentlig myndigheter	Bransjeorg.
Innovasjon på internasjonalt nivå	50 %	59 %	92 %	20 %	77 %	55 %	66 %	47 %	47 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	47 %	51 %	89 %	30 %	82 %	60 %	57 %	58 %	56 %
Innovasjon på regionalt nivå	28 %	35 %	86 %	39 %	80 %	59 %	43 %	54 %	53 %
Innovasjon på bedriftsnivå	11 %	13 %	67 %	34 %	68 %	41 %	31 %	40 %	43 %
Ikke relevant	12 %	15 %	59 %	30 %	64 %	33 %	26 %	41 %	39 %
Total	24 %	29 %	74 %	31 %	71 %	46 %	41 %	45 %	45 %

Kilde: Oxford Research AS

6.2 Samlet samarbeidsbidrag

6.2.1 Samlet samarbeidsbidrag etter tjeneste og program

Vi har over sett på i hvilken grad de prosjektene/aktivitetene som Innovasjon Norge har medfinansiert har ført til eller vil føre til økt samarbeid med enkeltaktører. Ut fra et innovasjonssystemperspektiv er det imidlertid også interessant å kartlegge i hvilken grad prosjektene/aktivitetene har bidratt til eller vil bidra til økt samarbeid med flere aktører. I neste figur illustreres antall samarbeidsaktører per tjeneste og program.

I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt samarbeid med 3,2 aktører. Dette er en svak reduksjon fra fjoråret, hvor det tilsvarende tallet var 3,3 aktører. Dette følger imidlertid nedgangen fra 2007, da gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører var 3,7.

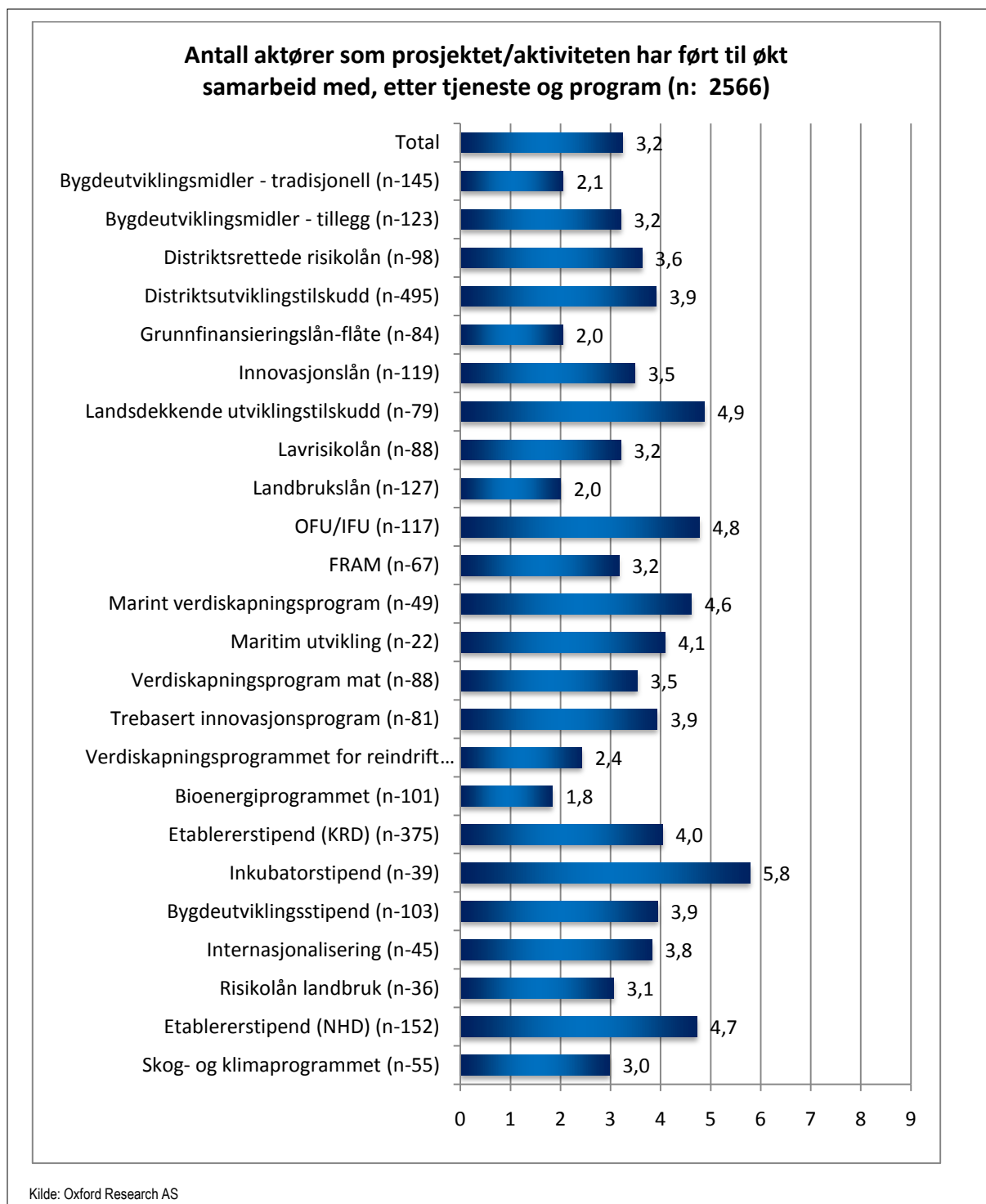
Det er som tidligere år stor variasjon mellom tjenestene og programmene når det gjelder antall

samarbeidsbidrag. Generelt finner vi en begrenset økning i samarbeidsbidrag fra 2008-årgangen. Det samme var tilfelle fra 2007- til 2008-årgangen. Vi finner størst økning når det gjelder mottakerne av Lavrisikolån og Inkubatorstipend. Gjennomsnittlig antall samarbeidsaktører har for disse økt henholdsvis fra 2,6 i 2008 til 3,2 i 2009 (Lavrisikolån) og fra 5,1 i 2008 til 5,8 i 2009 (Inkubatorstipend).

Tilbakegangen er størst for mottakerne av Verdiskapingsprogram for reindrift (fra 4,5 til 2,4 aktører) og Trebasert innovasjonsprogram (fra 4,7 til 3,9 aktører).

Det er videre prosjekter innen Bioenergiprogrammet som i gjennomsnitt samarbeider med færrest aktører (1,8 aktører), mens det er mottakere av Inkubatorstipend som samarbeider med klart flest aktører (5,8 aktører). Statistiske analyser viser at begge disse tjenestene/programmene skiller seg signifikant ut fra de øvrige tjenestene og programmene.

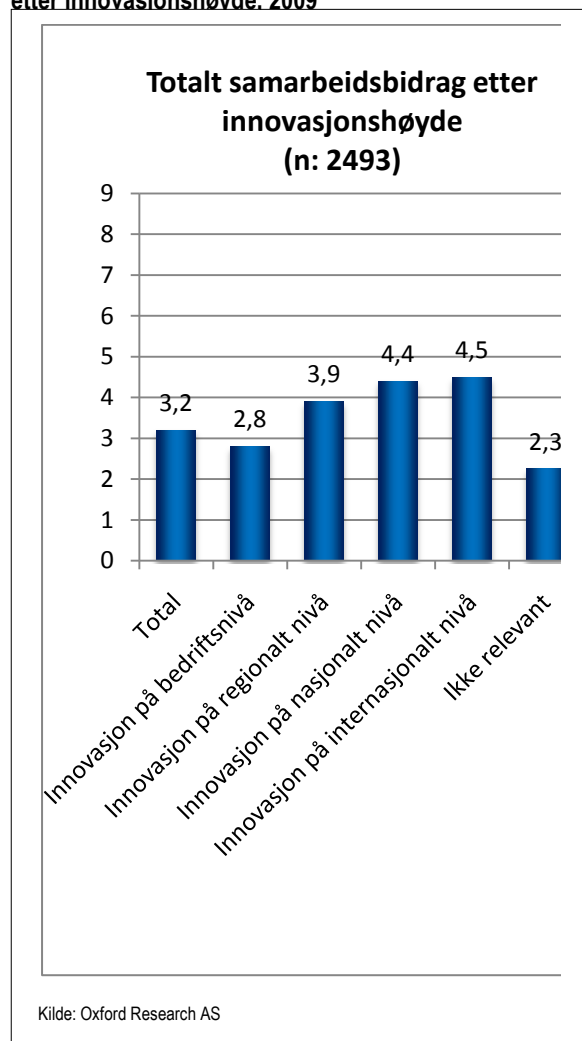
Figur 23: Antall aktører som prosjektet/aktiviteten har ført til økt samarbeid med, etter tjeneste og program, 2009.



6.2.2 Samlet samarbeidsbidrag etter innovasjonshøyde

Ser vi på samlet samarbeidsbidrag etter innovasjonshøyde, viser Figur 24 at de prosjektene som kan karakteriseres som innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå skårer klart høyere enn de øvrige når det gjelder samarbeidsbidrag. Statistiske analyser viser videre at prosjektene som faller inn i kategoriene innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå skiller seg signifikant ut fra de øvrige innovasjonsnivåene.

Figur 24: Antall aktører som prosjektet/aktiviteten har ført til økt samarbeid med etter innovasjonshøyde, 2009



6.2.3 Samlet samarbeidsbidrag etter distriktpolitisk virkeområde

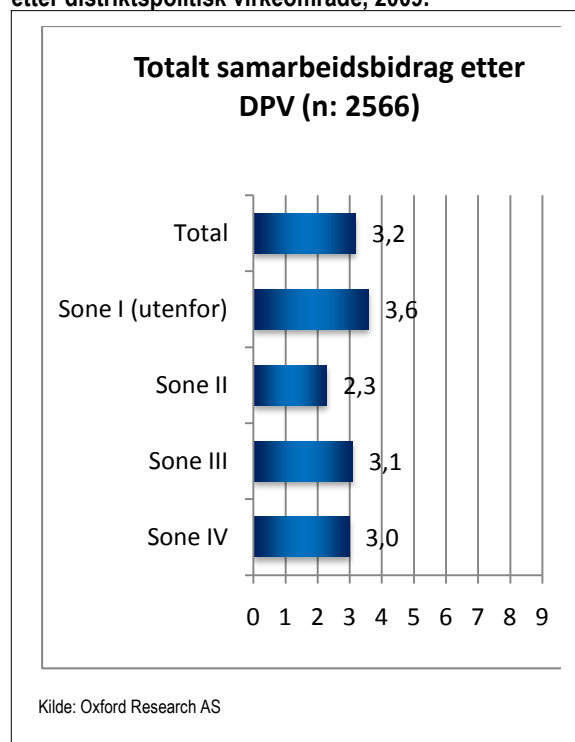
Figur 25 viser i hvilken grad det er forskjell i samarbeidsbidrag ut fra distriktpolitisk virkeområde.

Som det fremgår av figuren skiller sone II seg ut fra de øvrige. Prosjektene/aktivitetene innenfor denne sonen, har ført/vil føre til samarbeid med et klart lavere antall aktører enn for de øvrige sonene. Statistiske analyser viser for øvrig at sone II skiller seg signifikant ut fra de øvrige sonene.

At sone II skårer så lavt i forhold til de øvrige sonene, var også ett av funnene som ble gjort i 2008-årgangen. Det er imidlertid viktig å understreke at det er svært få svar knyttet til denne sonen, og dette vil påvirke resultatene.

Prosjektene som faller inn i sone I skårer signifikant høyest i forhold til antall samarbeidsaktører (3,6 aktører). Dette er på tilsvarende nivå som for 2008-årgangen.

Figur 25: Antall aktører som prosjektet/aktiviteten har ført til økt samarbeid med etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.



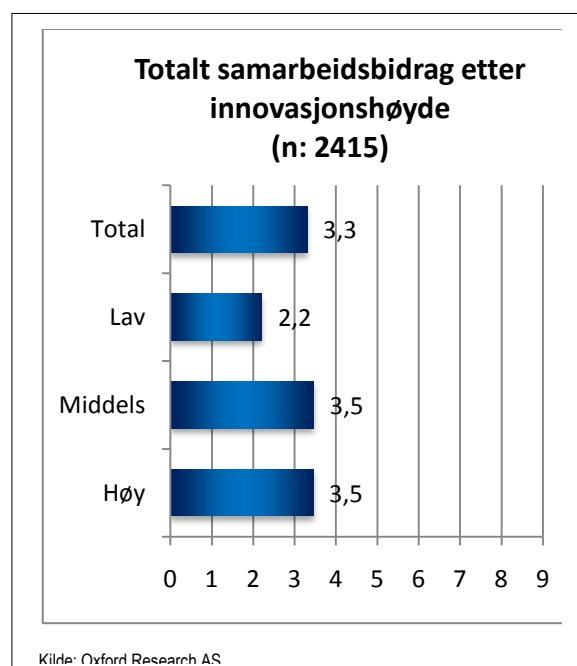
6.2.4 Samlet samarbeidsbidrag etter addisjonalitet

Det er videre interessant å se på forskjeller i samarbeidsbidrag etter addisjonalitet. Figur 26 viser at prosjektene med lav addisjonalitet skårer klart lavest i forhold til antall samarbeidsbidrag. Statistiske analyser viser også at prosjektene med lav addisjonalitet skiller seg signifikant ut fra prosjektene med middels og høy addisjonalitet. Det er imidlertid ingen signifikante forskjeller mellom prosjektene/aktivitetene med middels og høy addisjonalitet.

Sammenliknet med 2008-årgangen ser vi en nedgang i samarbeidsbidrag både for prosjektene med lav addisjonalitet (fra 2,5 til 2,2 aktører) og prosjektene med høy addisjonalitet (fra 3,7 til 3,5 aktører).

At samarbeidsbidraget er størst i prosjektene med høy addisjonalitet er i tråd med økonomisk teori som påpeker at det ofte er vanskelig å få finansiert fellestiltak, for eksempel samarbeidsaktiviteter, som innebærer en stor grad av eksterne effekter. Dette skyldes at en enkeltbedrift ikke kan innkassere de fulle gevinstene av slike tiltak.

Figur 26: Antall aktører som har ført til økt samarbeid etter addisjonalitet, 2009.



Kapittel 7. Bidrag til kompetanseutvikling

Prosjektene/aktivitetene har bidratt til kompetanseøkning på minst ett område i 64 prosent av bedriftene. På et overordnet nivå er tendensen at man på de fleste kompetanseområdene har en nedgang sammenliknet med 2008-årgangen. Andelen som i stor grad oppgir at prosjektet har ført til økt kompetanse har sunket på 7 av 10 kompetanseområder.

I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt kompetanse på 3,1 områder. Dette er en svak nedgang fra 2008 (3,3 områder).

At prosjektene/aktivitetene skal føre til kompetanseutvikling i bedriftene er ett av Innovasjon Norges delmål. For å kartlegge i hvilken grad Innovasjon Norge når dette målet, har vi i førundersøkelsen et spørsmål om kompetanseeffekter. Bedriftene ble spurt om i hvilken grad prosjektet/aktiviteten har ført til eller vil føre til økt kompetanse på følgende områder:

- Produktutvikling
- Prosessutvikling
- Markedsutvikling
- Strategi
- Organisasjon og ledelse
- Avansert teknologi
- Opparbeiding av bedre nettverk
- Internasjonalt samarbeid
- Internasjonale markeder
- Eksport

7.1 Kompetanseutvikling på de ulike områdene

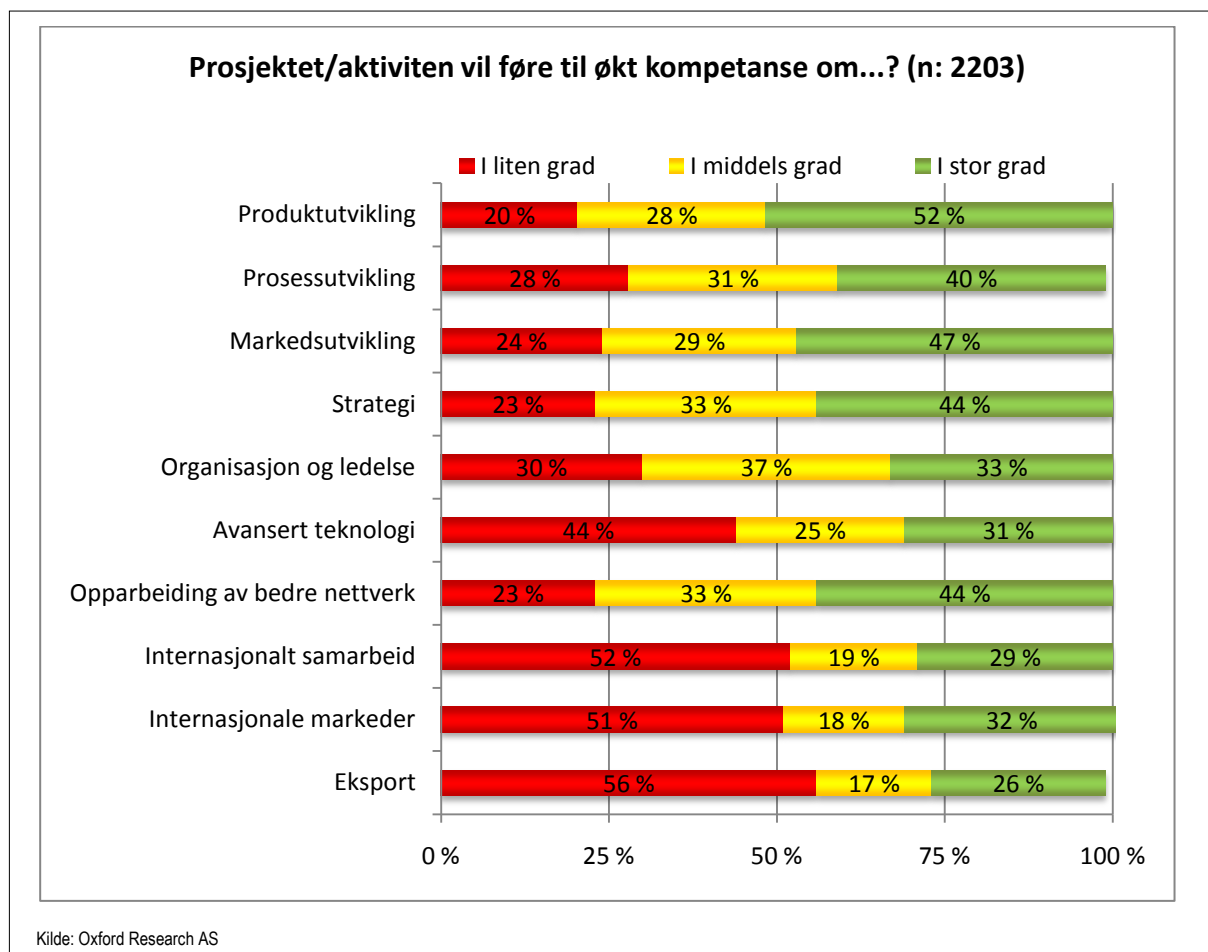
Figur 27 viser i hvilken grad prosjektet/aktiviteten har ført til eller vil føre til økt kompetanse i liten grad (skår 1 og 2), i middels grad (skår 3) og i stor grad (skår 4 og 5) på de ulike kompetanseområdene.

Prosjektene har i størst grad ført til økt kompetanse om produktutvikling (52 prosent) og markedsutvikling (47 prosent), mens de i minst grad har bidratt til kompetanseøkning knyttet til eksport (26 prosent) og internasjonalt samarbeid (29 prosent).

På et overordnet nivå er tendensen at man på de fleste kompetanseområdene har en nedgang sammenliknet med 2008-årgangen. Andelen som i stor grad oppgir at prosjektet har ført til økt kompetanse har sunket på 7 av 10 kompetanseområder. Nedgangen er størst i forhold til økt kompetanse om produktutvikling (fra 59 prosent i 2008 til 52 prosent i 2009), strategi og opparbeiding av bedre nettverk (begge fra 50 prosent i 2008 til 44 prosent i 2009). Kun kompetanse om bruk av avansert teknologi og eksport har økt marginalt fra 2008 til 2009.

Resultatene viser også at samtidig som andelen som i stor grad oppgir at prosjektet fører til økt kompetanse har gått ned, gjør andelen som i liten grad mener at prosjektet fører til økt kompetanse det samme. Forskyvningen ser altså ut til å ligge fra i stor grad til i middels grad. Dette er et interessant trekk ved årets undersøkelse, og kan skyldes at man ikke i bevilgningene for 2009 i like stor grad som tidligere har vektlagt kompetanseaspektet ved de ulike prosjektene. Dette kan både skyldes et ønske om å oppnå raske økonomiske resultater som følge av finanskrisen samt at gjennomsnittkvaliteten på prosjektene kan ha blitt noe lavere som følge av den betydelige økte rammen i 2009.

Figur 27: Kompetansebidraget gjennom prosjektet/aktiviteten, 2009.



7.1.1 Bidrag til økt kompetanse etter tjeneste og program

De ulike tjenestene og programmene har ulike formål og målgrupper, og det er dermed interessant å se nærmere på variasjonen i kompetansebidrag ut ifra denne fordelingen.

Tabell 17 viser variasjonen i de ulike tjenestene og programmene når det gjelder andelen bedrifter som sier at prosjektet/aktiviteten har ført til eller vil føre til kompetanseutvikling i stor grad (skår 4 og 5), på de ulike kompetanseområdene.

Som forventet viser tabellen at det er stor variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene. For å få fram hvilke tjenester og programmer som skårer høyest på de ulike områdene, har vi markert de to tjenestene og programmene med den høyeste andelen innen hvert kompetanseområde med grått.

Som vi ser av tabellen, er det to stipendtjenester som helt klart skiller seg ut ved at de skårer gjennomgående høyt på flere av kompetanseområdene. Dette er henholdsvis Etablererstipend (NHD) som har blant de to høyeste andelen på 7 av 10 områder, og Inkubatorstipend som har blant de to høyeste andelen på 6 av 10 kompetanseområder.

Resultatene i tabellen viser videre at det er noen kompetanseområder hvor det er relativt store og mer gjennomgående variasjoner mellom tjenestene og programmene, for eksempel gjelder dette kompetanseøkning i forhold til internasjonale markeder og avansert teknologi.

Når det gjelder kompetanse om internasjonale markeder har prosjektene/aktivitetene ført til dette i sterkest grad blant de som har fått støtte gjennom Maritim utvikling (77 prosent) og Etablererstipend (NHD) (72 prosent). Prosjektene/aktivitetene har bidratt minst for de som har fått Bygdeutviklingsmid-

ler – tradisjonell (1 prosent) og Bioenergiprogrammet (3 prosent).

Resultatene knyttet til avansert teknologi viser at det er Inkubatorstipend (71 prosent) og OFU/IFU (68 prosent) som i størst grad har ført til kompetanseøk

ning, mens det er Bygdeutviklingsstipend (7 prosent) og Bygdeutviklingsmidler – tillegg (8 prosent) som skårer lavest. Ingen av disse funnene er imidlertid overraskende, gitt de omtalte tjenestene og programmenes innretning, målgruppe og hensikt.

Tabell 17: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter tjeneste og program, 2009.

Tjeneste og program	Produktutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling	Strategi	Organisasjon og ledelse	Avansert teknologi	Opparbeiding av bedre nettverk	Internasjonalt samarbeid	Internasjonale markeder	Eksport
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	31 %	24 %	15 %	20 %	25 %	28 %	23 %	1 %	1 %	
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	42 %	27 %	40 %	34 %	25 %	8 %	36 %	14 %	14 %	9 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	60 %	58 %	64 %	57 %	39 %	36 %	44 %	41 %	45 %	37 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	62 %	48 %	61 %	57 %	37 %	28 %	54 %	32 %	37 %	27 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	30 %	22 %	18 %	33 %	26 %	22 %	22 %	7 %	13 %	26 %
Innovasjonslån (n-119)	73 %	54 %	60 %	52 %	35 %	47 %	47 %	61 %	63 %	57 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	62 %	57 %	69 %	64 %	38 %	36 %	70 %	56 %	58 %	53 %
Lavrisikolån (n-88)	39 %	30 %	45 %	39 %	28 %	32 %	36 %	15 %	22 %	19 %
Landbrukslån (n-127)	19 %	15 %	16 %	22 %	20 %	19 %	17 %	6 %	6 %	4 %
OFU/IFU (n-117)	70 %	54 %	62 %	58 %	34 %	68 %	58 %	50 %	52 %	48 %
FRAM (n-67)	37 %	35 %	60 %	59 %	50 %	23 %	46 %	28 %	26 %	26 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	72 %	54 %	75 %	61 %	24 %	31 %	61 %	54 %	57 %	59 %
Maritim utvikling (n-22)	54 %	33 %	69 %	67 %	33 %	67 %	62 %	54 %	77 %	67 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	63 %	45 %	63 %	57 %	37 %	13 %	49 %	10 %	10 %	10 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	62 %	58 %	53 %	50 %	44 %	36 %	40 %	23 %	18 %	11 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	40 %	25 %		25 %	25 %		25 %			25 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	25 %	23 %	20 %	19 %	10 %	24 %	27 %	3 %	3 %	
Etablererstipend (KRD) (n-375)	71 %	58 %	64 %	59 %	43 %	36 %	64 %	46 %	47 %	40 %
Inkubatorstipend (n-39)	91 %	57 %	73 %	76 %	55 %	71 %	73 %	52 %	64 %	58 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	52 %	40 %	45 %	38 %	37 %	7 %	55 %	8 %	5 %	3 %
Internasjonalisering (n-45)	64 %	42 %	68 %	63 %	38 %	42 %	58 %	63 %	67 %	61 %
Risikolån landbruk (n-36)	44 %	41 %	25 %	35 %	59 %	47 %	40 %	7 %	14 %	7 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	78 %	59 %	73 %	71 %	40 %	62 %	65 %	61 %	72 %	63 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	38 %	32 %	29 %	29 %	22 %	15 %	36 %	5 %	5 %	9 %
Totalt	52 %	40 %	47 %	44 %	33 %	31 %	44 %	29 %	32 %	26 %

Kilde: Oxford Research AS

7.1.2 Bidrag til økt kompetanse etter innovasjonshøyde

Ser vi på bidrag til økt kompetanse etter innovasjonshøyde, viser Tabell 18 at det er prosjekter som er kategorisert som innovasjon på nasjonalt

og internasjonalt nivå som i størst grad fører til økt kompetanse på tvers av kompetanseområdene.

Prosjekter hvor innovasjonshøyde ikke er en relevant kategori, fører i minst grad til økt kompetanse på tvers av kompetanseområdene.

Tabell 18: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter innovasjonshøyde, 2009.

Innovasjonshøyde	Produktutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling	Strategi	Organisasjon og ledelse	Avansert teknologi	Opparbeiding av bedre nettverk	Internasjonalt samarbeid	Internasjonale markeder	Eksport
Innovasjon på internasjonalt nivå	74 %	55 %	64 %	60 %	36 %	57 %	59 %	59 %	66 %	60 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	73 %	63 %	66 %	59 %	41 %	43 %	62 %	39 %	42 %	37 %
Innovasjon på regionalt nivå	61 %	42 %	62 %	53 %	34 %	26 %	55 %	27 %	28 %	18 %
Innovasjon på bedriftsnivå	44 %	33 %	39 %	36 %	31 %	22 %	35 %	14 %	17 %	12 %
Ikke relevant	30 %	26 %	24 %	28 %	26 %	20 %	28 %	10 %	11 %	7 %
Totalt	52 %	40 %	46 %	43 %	32 %	31 %	44 %	28 %	31 %	26 %

Kilde: Oxford Research AS

7.2 Bidrag til økt kompetanse etter distriktspolitisk virkeområde

Som påpekt i forrige førundersøkelse, er det vanlig å anta at det er større markedssvikt knyttet til kompetansemarkedet i distriktspregede områder. Det er derfor interessant å se nærmere på i hvilken grad det er forskjeller i prosjektenes/aktivitetenes kom-

petansebidrag ut fra distriktspolitisk virkeområde.

Tabell 19 viser at andel bidrag til økt kompetanse i stor grad er høyest for samtlige kompetanseområder for prosjekter innen sone I. Dette underbygger antakelsen vi hadde innledningsvis i dette avsnittet.

Tilsvarende funn ble også gjort for 2008-årgangen.

Tabell 19: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter distriktspolitisk virkeområde, 2009.

Distriktspolitisk virkeområde	Produktutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling	Strategi	Organisasjon og ledelse	Avansert teknologi	Opparbeiding av bedre nettverk	Internasjonalt samarbeid	Internasjonale markeder	Eksport
Sone I (utenfor)	56 %	44 %	50 %	49 %	35 %	41 %	50 %	38 %	41 %	37 %
Sone II	39 %	24 %	38 %	27 %	21 %	19 %	30 %	13 %	16 %	13 %
Sone III	50 %	39 %	47 %	40 %	31 %	28 %	40 %	24 %	25 %	21 %
Sone IV	49 %	38 %	44 %	43 %	33 %	23 %	41 %	20 %	25 %	16 %
Total	52 %	40 %	47 %	44 %	33 %	31 %	44 %	29 %	32 %	26 %

Kilde: Oxford Research AS

7.2.1 Bidrag til økt kompetanse etter addisjonalitet

Tabell 20 viser andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter addisjonalitet. Som tabellen viser, skiller

prosjektene med høy addisjonalitet seg klart ut. Disse har gjennomgående ført til størst kompetansebidrag på tvers av kompetanseområdene.

Tabell 20: Andel bidrag til økt kompetanse i stor grad etter addisjonalitet, 2009.

Addisjonalitet	Produktutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling	Strategi	Organisasjon og ledelse	Avansert teknologi	Opparbeiding av bed- re nettverk	Internasjonalt samarbeid	Internasjonale markeder	Eksport
Lav	36 %	27 %	31 %	30 %	28 %	24 %	29 %	19 %	20 %	16 %
Middels	52 %	38 %	48 %	43 %	33 %	29 %	43 %	31 %	33 %	29 %
Høy	55 %	44 %	50 %	48 %	34 %	33 %	48 %	30 %	34 %	28 %
Total	53 %	41 %	48 %	45 %	33 %	31 %	45 %	29 %	32 %	27 %

Kilde: Oxford Research AS

7.3 Samlet kompetansebidrag

7.3.1 Samlet kompetansebidrag etter tjeneste og program

For å lykkes, er bedrifter avhengig av kompetanse på et bredt spekter av områder. Figur 28 viser hvor mange områder prosjektene/aktivitetene har ført til eller vil føre til økt kompetanse på i stor grad (skår 4 og 5) etter tjeneste og program.

I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt kompetanse på 3,1 områder. Dette er en svak nedgang fra 2008 (3,3 områder).

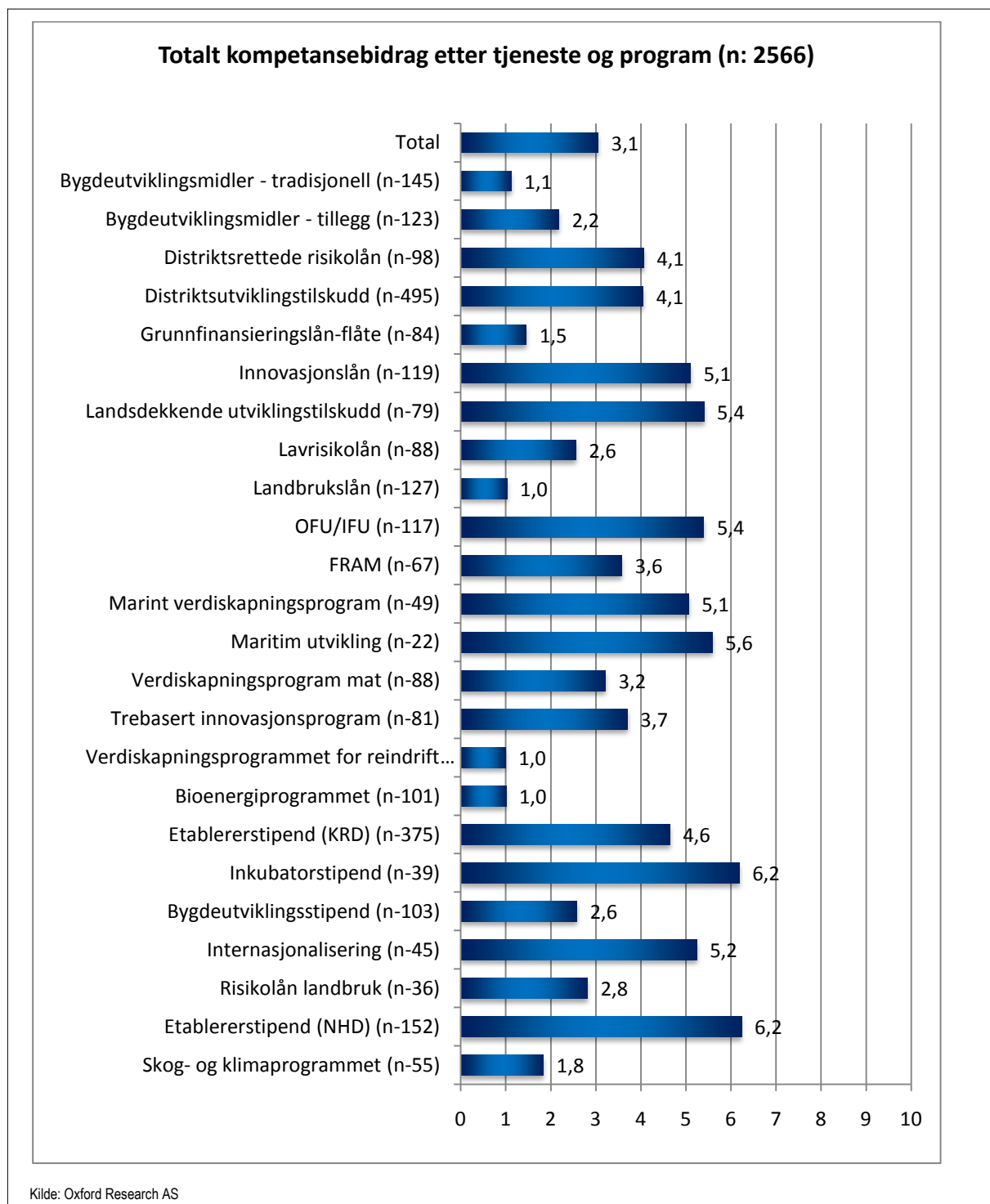
Det er videre relativt store variasjoner mellom tjenestene og programmene når det gjelder kompetansebidrag. Antall bidrag er størst blant mottakerne av Etablererstipend (NHD) og Inkubatorstipend (6,2 områder), mens bidragene er minst for mottakere av Verdiskapingsprogram for reindrift og Bioenergiprogrammet (1,0 områder).

Ser vi på de enkelte tjenestene og programmenes utvikling fra 2008 til 2009 er det generelt sett få

tjenester og programmer som har hatt en økning i antall kompetansebidrag. Kun Grunnfinansieringslån-flåte, Landsdekkende utviklingstilskudd, FRAM, Inkubatorstipend og Internasjonalisering har hatt en relativt marginal økning. De øvrige tjenestene og programmene har hatt en nedgang i antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse. Nedgangen er størst for Verdiskapingsprogram for reindrift (fra 3,4 til 1,0 områder) og Bygdeutviklingsstipend (fra 3,3 til 2,6 områder) og Verdiskapingsprogram mat (fra 3,9 til 3,2 områder).

Som tidligere nevnt kan dette ha noe med at Innovasjon Norge i det som blir betegnet som kriseåret ikke i like sterk grad som normalt har fokusert på kompetanseaspektet ved prosjektene/aktivitetene som er innvilget støtte. I større grad enn resultater knyttet til kompetanse, som tar tid å bygge opp, kan det tenkes at fokus har vært på å sikre bedriftenes økonomiske resultater, slik som overlevelse og lønnsomhet. Dette vil bli nærmere omtalt i neste kapittel.

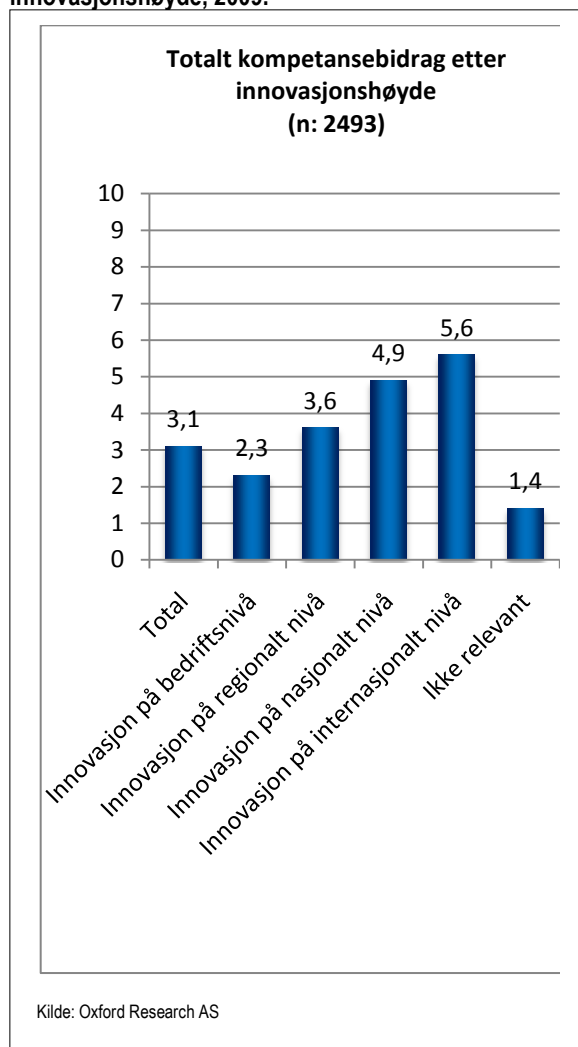
Figur 28: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter tjeneste og program, 2009.



7.3.2 Samlet kompetansebidrag etter innovasjonshøyde

Ser vi på antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter innovasjonshøyde, viser Figur 29 at kompetansebidraget er klart størst for prosjekter som er kategorisert som innovasjon på internasjonalt nivå. Videre er kompetansebidraget minst blant prosjekter hvor innovasjonshøyde ikke er en relevant kategorisering. Statistiske analyser viser at de ulike innovasjonsnivåene skiller seg signifikant fra hverandre i forhold til kompetansebidrag.

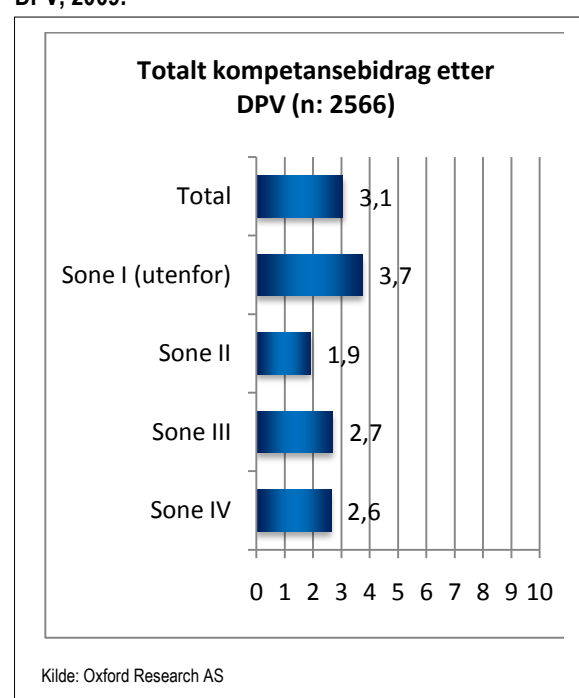
Figur 29: Antall områder hvor prosjektet /aktiviteten har ført til økt kompetanse etter innovasjonshøyde, 2009.



7.3.3 Samlet kompetansebidrag etter distriktspolitisk virkeområde

Neste figur viser i hvilken grad det er forskjell i antall bidrag til økt kompetanse ut fra distriktspolitisk virkeområde. Som det fremgår av figuren skiller sone I og II seg klart ut fra de øvrige sonene, med henholdsvis høyest og lavest antall områder hvor prosjektet har ført til økt kompetanse. Dette tilsvarer funn gjort i 2008-årgangen, og analyser viser at disse to nevnte sonene skiller seg signifikant ut fra sone III og sone IV.

Figur 30: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter DPV, 2009.



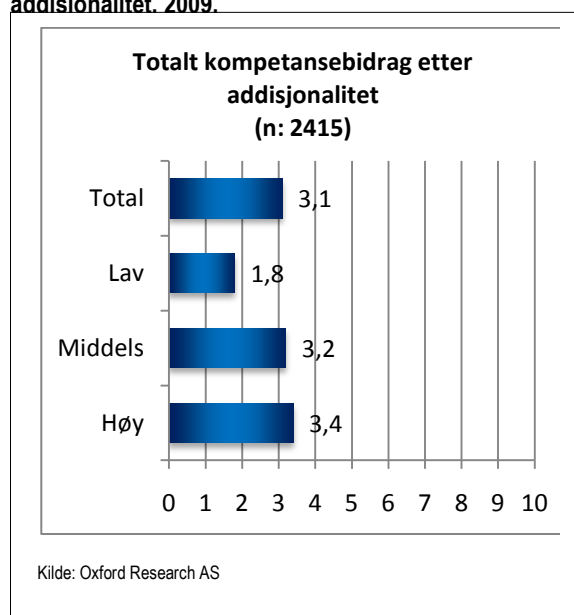
7.3.4 Samlet kompetansebidrag etter addisjonalitet

Å beholde kompetanse som er utviklet i en bedrift kun i den aktuelle bedriften, kan være vanskelig. Dette kan medføre problemer med å få finansiert kompetanseprosjekter. Ved å se på prosjektenes/aktivitetenes kompetansebidrag i forhold til addisjonalitet, belyses nettopp dette dilemmaet.

Figur 31 viser at kompetansebidraget er klart størst i prosjekter med høy addisjonalitet (3,4 områder), mens det er minst i prosjekter med lav addisjonalitet (1,8 områder). Det er altså en klar sammenheng mellom prosjektenes/aktivitetenes addisjonalitet og kompetansebidrag. Analyser viser at prosjektenes/aktivitetene med lav addisjonalitet skiller seg signifikant ut fra de øvrige. Vi finner altså ingen signifikant forskjell mellom prosjektene/aktivitetene som har henholdsvis middels og høy addisjonalitet.

Ser vi på utviklingen fra 2008 til 2009, har antall økning i kompetanseområder sunket fra 3,8 til 3,4 for prosjekter med høy addisjonalitet, mens det har holdt seg mer eller mindre konstant for prosjektenes/aktivitetene med lav og middels addisjonalitet.

Figur 31: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til økt kompetanse etter addisjonalitet. 2009.



Kapittel 8. Atferdsendring

Prosjektene/aktivitetene har bidratt til atferdsendring på minst ett område i 78 prosent av bedriftene. Det er flest som rapporterer om at prosjektet/aktiviteten i stor grad har eller vil bidra til kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne, økt fokus på utvikling og innovasjon og bedre utnyttelse av kunnskap.

Ser vi resultatene i forhold til atferdsendring over tid, viser resultatene en klar økning i andel store bidrag til atferdsendring på tre områder fra 2008 til 2009;

- Bedre utnyttelse av kunnskap
- Ansettelse av nye medarbeidere
- Økt fokus på utviklings- og endringsprosesser

I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til atferdsendring på 3,3 områder. Sammenliknet med resultatene for 2008-årgangen er dette en økning fra 2,9 områder.

Dette kapitlet fokuserer på de atferdsmessige endringene i bedriftene som følge av støtten fra Innovasjon Norge. De atferdsmessige endringene som studeres er blant annet knyttet til strategi, kompetanseutvikling, nettverksarbeid og måten bedriftene jobber med innovasjon på. Tanken er at bedriftene vil stå bedre rustet ovenfor fremtidige utfordringer om det fokuseres ytterligere på disse områdene. I dette kapitlet vil vi se nærmere på hvorvidt prosjektene/aktivitetene har ført til, eller vil føre til, atferdsendringer i bedriftene knyttet til følgende faktorer:

- Økt fokus på utvikling og innovasjon
- Økt fokus på utviklings- og endringsprosesser i bedriften
- Bedre utnyttelse av kunnskap
- Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres
- Ansettelse av nye medarbeidere
- Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne
- Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid
- Utvikling av samarbeid/nettverk

I forhold til dimensjonene som her er listet opp, er det viktig å påpeke at det er gjort en konkretisering og spissing av enkelte av spørsmålsformuleringene i årets førundersøkelse. Dette knytter seg til følgende

dimensjoner; endringsprosesser, kunnskapsutnyttelse, ansettelse av nye medarbeidere og utvikling av samarbeid/nettverk. Disse endringene kan til en viss grad ha ført til endringer i resultatene.

8.1 Atferdsendringer på overordnet nivå

Figur 32 viser i hvilken grad prosjektene/aktivitetene har eller vil føre til atferdsendringer i bedriftene.

Som vi ser av figuren, er det stor variasjon i forhold til bidrag på de ulike dimensjonene knyttet til innovasjonsatferd. Det er flest som rapporterer om at prosjektet/aktiviteten i stor grad har eller vil bidra til kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne (64 prosent), økt fokus på utvikling og innovasjon (60 prosent) og bedre utnyttelse av kunnskap (60 prosent). De to førstnevnte områdene er de samme områdene som også i tidligere årganger (2006-2008) er fremhevet som områder hvor prosjektet/aktiviteten i stor grad forventes å føre til endringer.

De områdene hvor færrest prosjekter/aktiviteter forventes å bidra, er i forhold til større kunnskap om hvordan forskningsresultater nyttiggjøres og å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid.

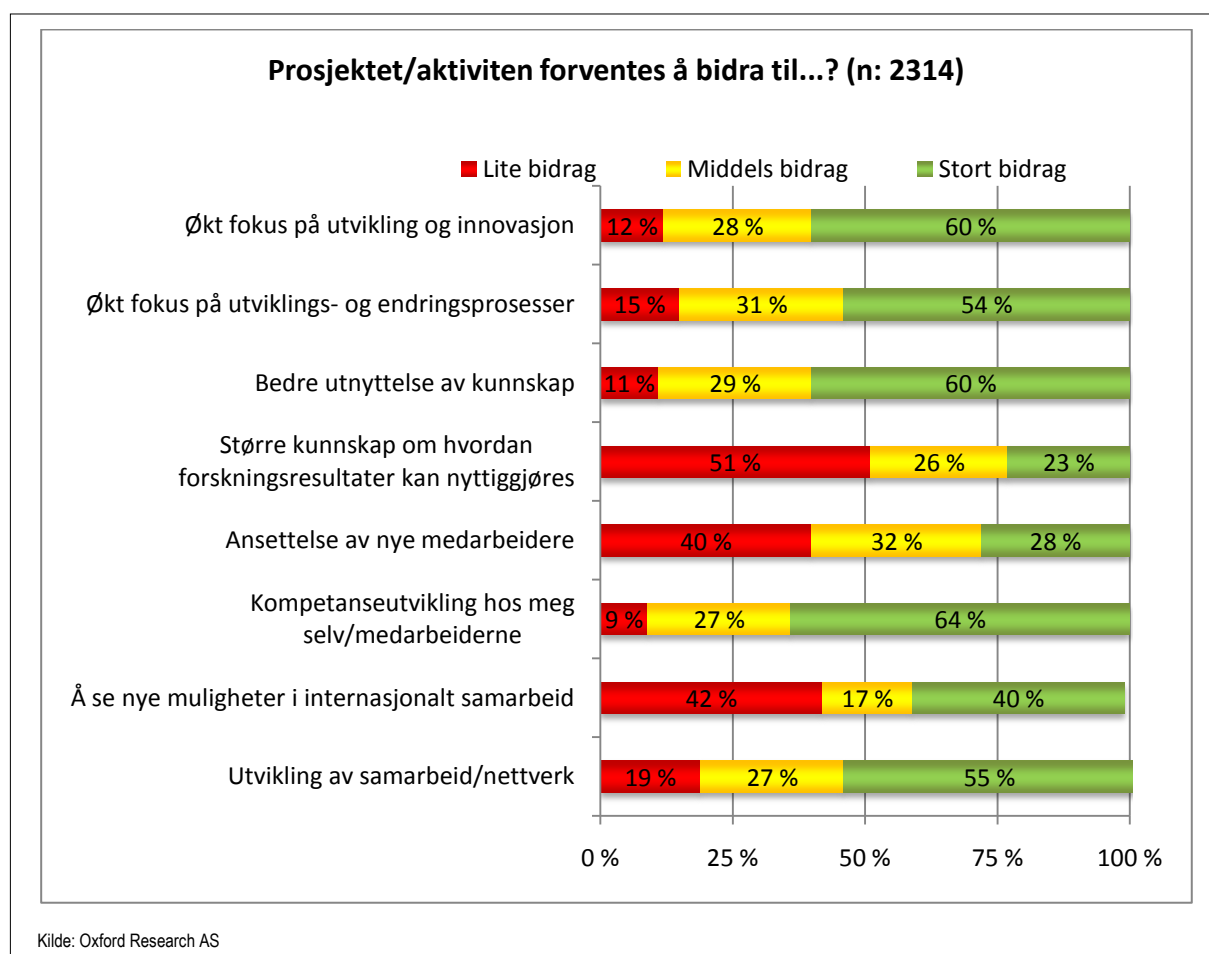
Ser vi resultatene i forhold til atferdsendring over tid, viser resultatene en klar økning i andel store bidrag til atferdsendring på tre områder fra 2008 til 2009. Dette gjelder henholdsvis bedre utnyttelse av kunnskap (fra 44 prosent i 2008 til 60 prosent i

2009), ansettelse av nye medarbeidere (fra 15 prosent i 2008 til 28 prosent i 2009) og økt fokus på utviklings- og endringsprosesser (fra 46 prosent i 2008 til 54 prosent i 2009). Vi gjør imidlertid oppmerksom på at spørsmålsformuleringen knyttet til samtlige av disse tre områdene er endret og spisset i

2009-årgangen, noe som kan ha gjort det enklere for respondentene å besvare spørsmålene.

I forhold til tilbakegang fra 2008 til 2009-årgangen er det kun i forhold til kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne det er snakk om en substansiell nedgang (fra 70 prosent i 2008 til 64 prosent i 2009).

Figur 32: Atferdsendringer som følge av prosjektet/aktiviteten, 2009.



8.1.1 Atferdsendring etter tjeneste og program

Tabell 21 viser hvorvidt det er forskjeller mellom de ulike tjenestene og programmene når det kommer til andelen bedrifter som fremhever at prosjektet/aktivitetene har eller vil gi store bidrag (skår 4 og 5) til atferdsendringer.

Resultatene viser at det er store forskjeller mellom de ulike tjenestene og programmene, noe som er naturlig gitt de ulike tjenestene og programmene innretning om målsetting. For å få fram hvilke tjenester og programmer som har hatt størst betydning i forhold til atferdsendring har vi markert de to tjenestene/programmene med den høyeste andelen innenfor hver dimensjon knyttet til innovasjonsatferd.

Dersom man ser alle de 8 områdene samlet, vil prosjektene i størst grad bidra til atferdsendringer blant de som har mottatt Inkubatorstipend (skårer høyest på 7 av 8 områder). Etablererstipend (NHD), Internasjonalisering og OFU/IFU skårer også jevnt over høyt på tvers av de ulike områdene. Dette er ikke så overraskende ut fra hva som er målsetningen med disse tjenestene og programmene.

Prosjektene innenfor Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell, Landbrukslån og Bioenergiprogrammet vil i minst grad bidra til atferdsendring.

Tabell 21: Andel store bidrag til atferdsendring etter tjeneste og program, 2009.

Tjeneste og program	Økt fokus på utvikling og innovasjon	Økt fokus på utviklings- og endringsprosesser	Bedre utnyttelse av kunnskap	Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres	Ansettelse av nye medarbeidere	Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne	Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid	Utvikling av samarbeid/nettverk
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	41 %	47 %	53 %	17 %	15 %	51 %	3 %	29 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	59 %	53 %	49 %	13 %	19 %	58 %	22 %	45 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	73 %	65 %	64 %	25 %	48 %	63 %	50 %	58 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	70 %	63 %	68 %	26 %	33 %	69 %	49 %	67 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	42 %	44 %	46 %	13 %	36 %	52 %	18 %	31 %
Innovasjonslån (n-119)	71 %	54 %	68 %	23 %	42 %	71 %	78 %	69 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	85 %	59 %	74 %	25 %	35 %	63 %	72 %	82 %
Lavrisikolån (n-88)	54 %	54 %	48 %	13 %	39 %	48 %	31 %	48 %
Landbrukslån (n-127)	40 %	48 %	43 %	12 %	11 %	47 %	8 %	31 %
OFU/IFU (n-117)	78 %	58 %	70 %	44 %	43 %	81 %	69 %	70 %
FRAM (n-67)	61 %	68 %	78 %	21 %	28 %	69 %	46 %	69 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	79 %	62 %	76 %	23 %	36 %	82 %	68 %	79 %
Maritim utvikling (n-22)	67 %	50 %	77 %	18 %	15 %	77 %	62 %	64 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	69 %	64 %	64 %	20 %	25 %	73 %	27 %	68 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	68 %	66 %	71 %	36 %	16 %	77 %	24 %	62 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	100 %	25 %	100 %	25 %		75 %	25 %	50 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	33 %	32 %	47 %	13 %	9 %	57 %	8 %	23 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	68 %	49 %	61 %	29 %	35 %	77 %	65 %	73 %
Inkubatorstipend (n-39)	86 %	76 %	81 %	42 %	57 %	78 %	82 %	91 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	55 %	52 %	53 %	21 %	20 %	69 %	20 %	66 %
Internasjonalisering (n-45)	77 %	67 %	71 %	39 %	45 %	68 %	76 %	78 %
Risikolån landbruk (n-36)	53 %	71 %	72 %	31 %	11 %	72 %	15 %	53 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	77 %	51 %	70 %	37 %	54 %	84 %	78 %	76 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	55 %	42 %	43 %	15 %	27 %	63 %	19 %	41 %
Total	60 %	54 %	60 %	23 %	28 %	64 %	40 %	55 %

Kilde: Oxford Research AS

8.1.2 Atferdsendring etter distriktpolitisk virkeområde

I neste tabell vises forventet bidrag til atferdsendring etter distriktpolitisk virkeområde. Det virkeområdet som har den høyeste skåren innefor hvert av de 8 områdene er uthevet.

Som vi ser er bidraget til atferdsendringer størst i sone I (utenfor det distriktpolitiske virkeområde). Til tross for at bidragene til atferdsendring for prosjekter/aktiviteter i sone II skårer høyest på henholdsvis økt fokus på utviklings- og endringsprosesser, samt større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan

nyttiggjøres, skårer prosjektene/aktivitetene i sone II generelt sett lavest på tvers av de 8 områdene.

Ser man på de enkelte atferdsdimensjonene, er det størst variasjon ut fra distriktpolitisk virkeområde knyttet til å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid og kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne. Det området det er minst variasjon i resultatene i forhold til sone er når det gjelder økt fokus på utviklings- og endringsprosesser. Her er andelen store bidrag til atferdsendring innenfor samtlige soner mellom 53 og 56 prosent.

Tabell 22: Andel store bidrag til atferdsendring etter distriktpolitisk virkeområde, 2009.

	Økt fokus på utvikling og innovasjon	Økt fokus på utviklings- og endringsprosesser	Bedre utnyttelse av kunnskap	Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres	Ansettelse av nye medarbeidere	Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne	Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid	Utvikling av samarbeid/nettverk
Sone I (utenfor)	62 %	53 %	63 %	26 %	31 %	70 %	49 %	60 %
Sone II	54 %	56 %	51 %	29 %	11 %	41 %	25 %	40 %
Sone III	59 %	56 %	60 %	25 %	27 %	63 %	37 %	50 %
Sone IV	58 %	54 %	56 %	16 %	27 %	59 %	32 %	54 %
Total	60 %	54 %	60 %	23 %	28 %	64 %	40 %	55 %
Kilde: Oxford Research AS								

8.1.3 Atferdsendring etter innovasjonshøyde

Innovasjonshøyde er som tidligere påpekt en bakgrunnsvariabel som ikke tidligere er benyttet i Kundeeffektundersøkelsene. Vi har derfor ikke mulighet til å sammenlikne med tidligere årganger i forhold til resultatene for denne bakgrunnsvariabelen.

I Tabell 23 er de innovasjonsnivåene som har den største skåren innenfor hvert av de 8 områdene uthevet. Som vi ser er det prosjekter/aktiviteter som blir karakterisert som innovasjon på internasjonalt nivå som skårer høyest på klart flest av områdene knyttet til innovasjonsatferd.

Tabell 23: Andel store bidrag til atferdsendring etter innovasjonshøyde, 2009.

	Økt fokus på utvikling og innovasjon	Økt fokus på utviklings- og endringsprosesser	Bedre utnyttelse av kunnskap	Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres	Ansettelse av nye medarbeidere	Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne	Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid	Utvikling av samarbeid/nettverk
Innovasjon på internasjonalt nivå	78 %	56 %	67 %	38 %	44 %	77 %	75 %	73 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	77 %	59 %	74 %	36 %	36 %	78 %	62 %	70 %
Innovasjon på regionalt nivå	67 %	63 %	68 %	21 %	29 %	74 %	41 %	68 %
Innovasjon på bedriftsnivå	54 %	54 %	56 %	17 %	20 %	57 %	23 %	45 %
Ikke relevant	43 %	44 %	48 %	14 %	22 %	52 %	15 %	38 %
Totalt	60 %	54 %	59 %	23 %	28 %	64 %	40 %	54 %

Kilde: Oxford Research AS

8.1.4 Atferdsendring etter addisjonalitet

Ser vi på andel store bidrag til atferdsendring etter addisjonalitet, er bildet det samme som for samarbeid og kompetanse, nemlig at prosjektene/aktivitetene med høy og middels addisjonalitet

skiller seg klart ut fra prosjektene/aktivitetene med lav addisjonalitet. Bidraget fra prosjektene er også her høyest for de med middels og høy addisjonalitet.

Tabell 24: Andel store bidrag til atferdsendring etter addisjonalitet, 2009.

	Økt fokus på utvikling og innovasjon	Økt fokus på utviklings- og endringsprosesser	Bedre utnyttelse av kunnskap	Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres	Ansettelse av nye medarbeidere	Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne	Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid	Utvikling av samarbeid/nettverk
Lav	45 %	45 %	50 %	22 %	22 %	59 %	24 %	42 %
Middels	60 %	51 %	61 %	21 %	29 %	59 %	42 %	51 %
Høy	63 %	57 %	61 %	24 %	28 %	67 %	44 %	60 %
Total	60 %	54 %	60 %	23 %	28 %	64 %	41 %	56 %

Kilde: Oxford Research AS

8.2 Samlet bidrag til atferdsendring

Fram til nå i dette kapitlet, har vi sett på i hvilken grad de prosjektene/aktivitetene som Innovasjon Norge har medfinansiert, har ført til eller vil føre til atferdsendringer på de enkelte områdene. Det er imidlertid også interessant å se nærmere på prosjektenes/aktivitetenes totale bidrag til atferdsendringer. I Figur 33 fremkommer det hvor mange områder som prosjektene/aktivitetene i gjennomsnitt har ført til eller vil føre til atferdsendringer i stor grad (skår 4 og 5) på, etter tjeneste/program.

I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til atferdsendring på 3,3 områder. Sammenliknet med resultatene for 2008-årgangen er dette en økning fra 2,9 områder. En mulig forklaring på denne økningen kan, som tidligere nevnt, være knyttet til endring og spissing av spørsmålsformuleringene som er benyttet i forhold til målingen av innovasjonsatferd. Et annet alternativ er at finanskrisen kan ha fått bedriftene til å innse at det er et behov for å jobbe

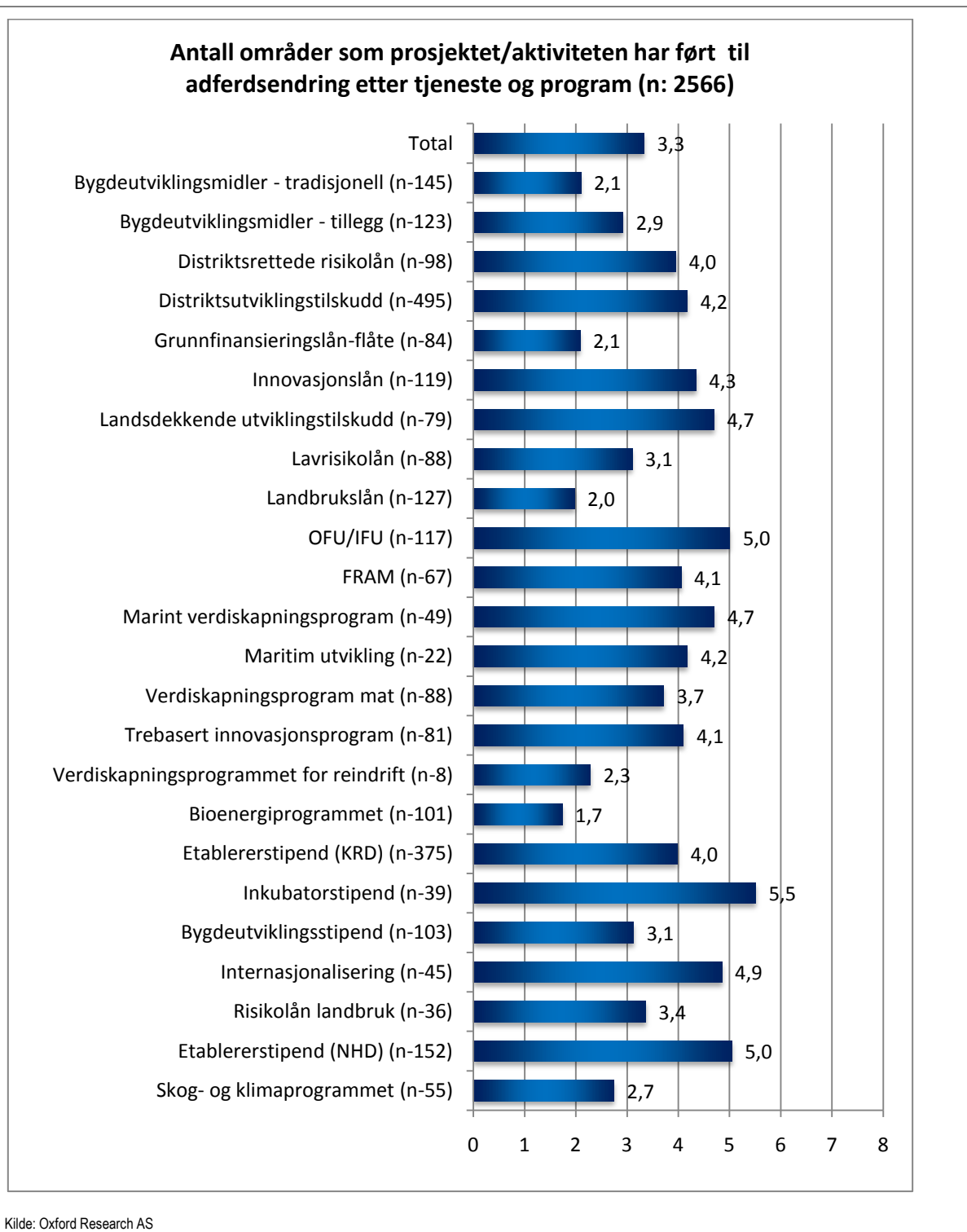
på en annen måte tidligere for å møte de fremtidige utfordringene.

8.2.1 Samlet bidrag til atferdsendring etter tjeneste og program

Som tidligere år er det en relativt stor variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene i forhold til antall områder prosjektet/aktiviteten har ført til atferdsendring på. Antall bidrag er størst blant mottakere av Inkubatorstipend (5,5 områder), OFU/IFU og Etablererstipend (NHD) (begge 5,0 områder), og klart minst for mottakerne av Bioenergiprogrammet (1,7 områder) og Landbrukslån (2,0 områder).

Denne variasjonen skyldes i all hovedsak innretningen til tjenestene og programmene. Blant annet kan nevnes at Landbrukslån er innrettet mot å gi støtte til fysiske investeringer og ikke bidra til atferdsendringer i bedriftene.

Figur 33: Antall områder hvor prosjektet/aktiviteten har ført til atferdsendring etter tjeneste og program, 2009.

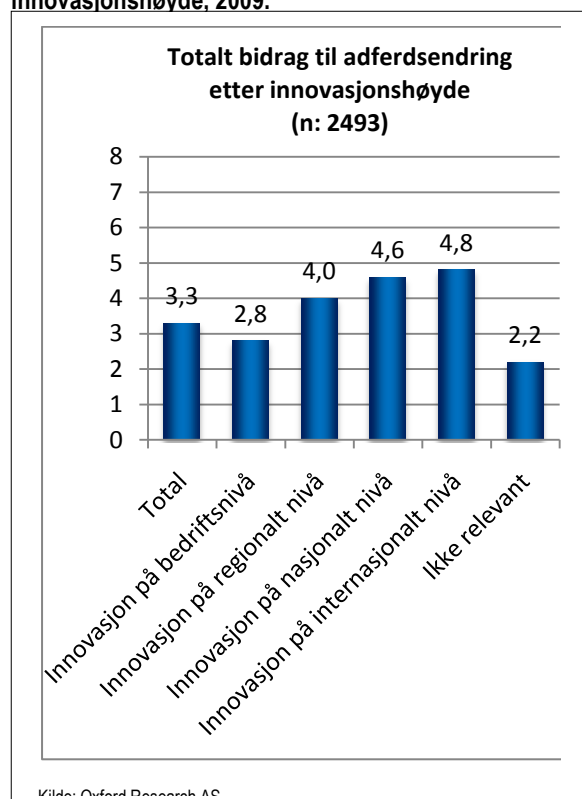


8.2.2 Samlet bidrag til atferdsendring etter innovasjonshøyde

Figur 34 viser totalt bidrag til atferdsendring etter innovasjonshøyde. Som det fremgår av figuren er det prosjekter/aktiviteter som kategoriseres innenfor de kategoriene innovasjon på nasjonalt og internasjonalt nivå som skårer høyest. Statistiske analyser viser imidlertid at det ikke er en signifikant forskjell mellom resultatet for disse to innovasjonsnivåene. De skiller seg imidlertid signifikant ut fra de øvrige innovasjonsnivåene.

Antall bidrag er signifikant lavere blant prosjekter/aktiviteter hvor innovasjonsnivå ikke er en relevant kategorisering.

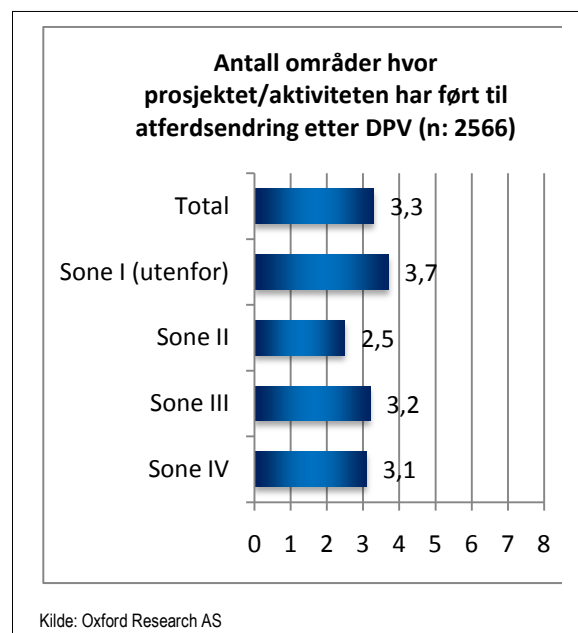
Figur 34: Totalt bidrag til atferdsendring etter innovasjonshøyde, 2009.



8.2.3 Samlet bidrag til atferdsendring etter distriktspolitisk virkeområde

Resultatene i forhold til det samlede bidraget til atferdsendring etter distriktspolitisk virkeområde fremkommer av Figur 35. Sone I og II skiller seg signifikant ut fra de to øvrige sonene. Prosjekter/aktiviteter i sone I fører til atferdsendring på flest områder, mens prosjekter/aktiviteter i sone II fører til atferdsendring på færrest områder. Disse funnene tilsvarer funn fra tidligere undersøkelser, og skyldes primært ulikheter i programfordelingen.

Figur 35: Totalt bidrag til atferdsendring etter DPV, 2009.



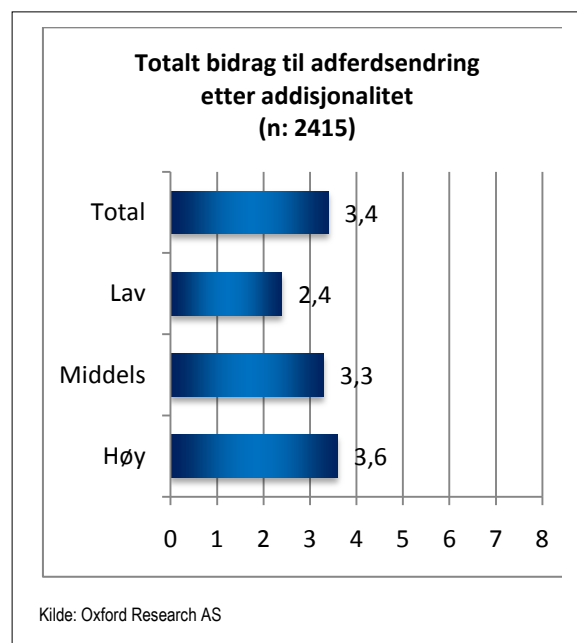
8.2.4 Samlet bidrag til atferdsendring etter addisjonalitet

I utgangspunktet er det krevende å få til endringer i en bedrift. Det er derfor interessant å se nærmere på i hvilken grad det er sammenheng mellom bidrag til atferdsendringer og addisjonalitet.

Figur 36 viser at det er en klar sammenheng mellom addisjonalitet og atferdsendringer. Bidraget til atferdsendringer er størst i prosjekter/aktiviteter med høy addisjonalitet (3,6 områder), mens det er lavest i prosjekter med lav addisjonalitet (2,4 områder). Dette er tilnærmet de samme resultatene som for tidligere undersøkelser.

Analyser viser for øvrig at det er signifikante forskjeller mellom de ulike addisjonalitetsnivåene.

Figur 36: Totalt bidrag til atferdsendring etter addisjonalitet, 2009.



Kapittel 9. Bidrag til innovasjon

Sammenlignet med 2008, viser resultatene en klar nedgang i andel store innovasjonsbidrag på alle fire hovedområder:

- Utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester – nedgang på 15 prosentpoeng.
- Utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser – nedgang på 8 prosentpoeng.
- Markedsutvikling og/eller endret markedsføring – nedgang på 10 prosentpoeng.
- Organisasjonsutvikling – nedgang på 9 prosentpoeng.

Dette innebærer at Innovasjon Norge har prioritert prosjekter som gir et raskere bidrag til verdiskaping. Vi finner det sannsynlig at finanskrisen er hovedårsaken til denne utviklingen.

Innovasjon Norge har som mål at de skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet. For at en skal være i stand til å analysere prosjektenes innovasjonsinnhold på en god måte, er det nødvendig å ha et solid teorifundament i bunn samt en god operasjonell definisjon av begrepet. Vår overordnede forståelse av hva som menes med innovasjon bygger på Schumpeter (1934), mens de enkelte indikatorene tar utgangspunkt i det arbeidet som er gjort i forbindelse med Community Innovation Survey (CIS).

I førundersøkelsen for 2009-kullet måles innovasjon gjennom å ta utgangspunkt i 4 hovedkategorier; produkt/tjeneste, produksjonsprosess, markedsutvikling og endret markedsføring samt organisasjonsutvikling. Bedriftene ble spurt om i hvilken grad prosjektet/aktiviteten har ført til eller vil føre til økt innovasjon på disse:

A. Utvikling og forbedring av produkter/varer og tjenester

- Forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper & kvaliteter
- Utvikling av et nytt produkt/vare
- Utvikling av en ny tjeneste
- Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg

B. Utvikling og forbedring av produksjonsprosesser

- Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser (arbeidsmetoder)
- Utvikling av nye produksjonsprosesser
- Forbedre metoder for lagring, levering eller distribusjon av produkter/varer og tjenester

- Endre prosesser for å kunne møte nye krav fra offentlige myndigheter

C. Markedsutvikling og/eller endret markedsføring

- Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder
- Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper
- Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye geografiske markeder
- Lansering av produktet på en ny måte (f.eks. i ny design eller innpakning)

D. Organisasjonsutvikling

- Ny forretningspraksis for organisering av arbeid eller prosedyrer, kvalitetsstyring og opplæringsystemer
- Nye metoder for organisering av arbeidsansvar og beslutninger innen bedriften
- Nye metoder for organisering av eksterne relasjoner til andre bedrifter eller offentlige institusjoner

Sammenlignet med førundersøkelsen for 2008 er det de samme innovasjonskategoriene som inngår. For å harmonisere indikatorene med CIS, har imidlertid antall indikatorer som brukes for å måle dem økt fra 13 til 15 samtidig som det har blitt gjort visse justeringer i spørsmålsformuleringene knyttet til innovasjonskategoriene markedsutvikling og/eller endret markedsføring samt organisasjonsutvikling. Dette betyr at resultatene er rimelig sammenlignbare på hovedindikatornivå, men at de ikke er det for de enkeltindikatorene som brukes for å måle markeds-

utvikling og/eller endret markedsføring samt organisasjonsutvikling.

9.1 Bidrag til innovasjon på hovedområder

I Figur 37 vises det i hvilken grad prosjekter/aktivitetene har eller vil bidra til økt innovasjon, på de fire overordnede områdene som er uthevet over; utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester, utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser, markedsutvikling og/eller endret markedsføring samt organisasjonsutvikling. Svarene er inndelt i liten grad (skår 1 og 2), i middels grad (skår 3) og i stor grad (skår 4 og 5).

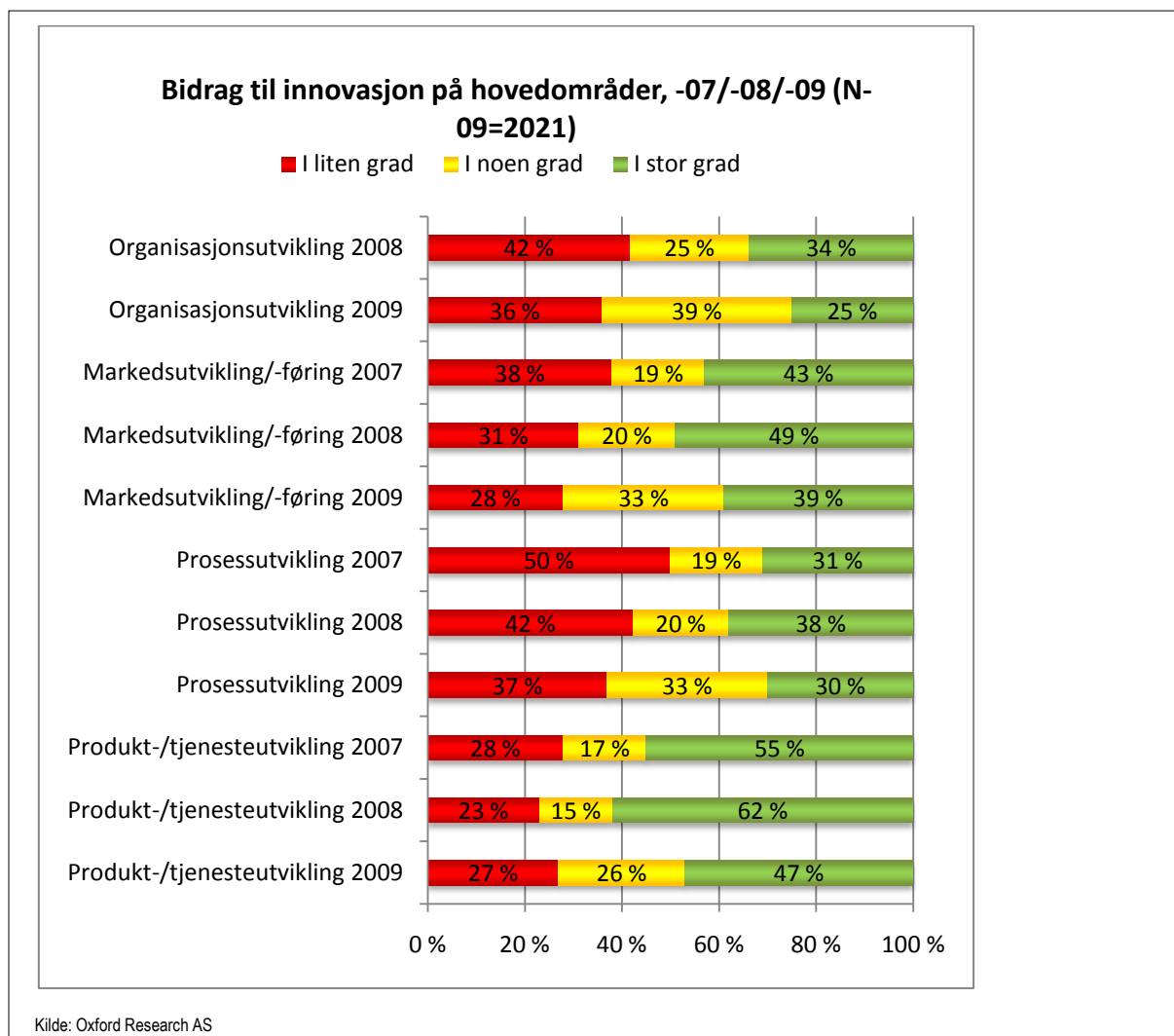
Som i 2007 og 2008 forventes det at prosjekter/aktivitetene i sterkest grad bidrar til utvikling av nye produkter og tjenester (47 prosent). Deretter følger markedsutvikling og/eller endret markedsføring (39 prosent), utvikling av nye produksjonsprosesser (30 prosent) og organisasjonsutvikling (25 prosent). Sammenligner en derimot utviklingen fra 2008 til 2009 på de fire indikatorene, har det vært en sterk nedgang for alle. Med en nedgang på 15 prosentpoeng er reduksjonen aller størst for utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester. For utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser har skåren gått ned med 8 prosentpoeng, for markeds-

utvikling og/eller endret markedsføring med 10 prosentpoeng og for organisasjonsutvikling med 9 prosentpoeng. Det er interessant å merke seg at andelen prosjekter som i liten grad bidrar til innovasjon på de 4 hovedområdene ikke har endret seg i særlig grad. Det betyr at reduksjonen i stor innovasjonsbidrag har skjedd gjennom en økning i andelen prosjekter som har bidratt i middels grad.

Det er rimelig å anta at den observerte reduksjonen i prosjektenes innovasjonsbidrag skyldes finanskrisen. Det er to forhold som vi vil trekke fram her:

- Finanskrisen førte til at Innovasjon Norge hadde en betydelig større ramme i 2009 enn i 2008. Som en konsekvens av dette hadde en større muligheter til å gi flere tilsagn. Dette kan ha ført til at det gjennomsnittlige kravet til innovasjonsbidrag ble redusert, det vil si at en i dette året ga støtte til prosjekter som ikke ville fått det i 2008.
- Finanskrisen kan ha ført til at bedriftene prioriterte å realisere prosjekter som i større grad gir resultater på kort sikt. I og med at innovasjon ofte handler om relativt langsiktige prosesser, kan prosjekter med et høyt innovasjonsinnhold ha bli prioritert lavere dette året. Resultatene knyttet til prosjektenes økonomiske bidrag (Se kapittel 11) tyder på at dette kan stemme.

Figur 37: Bidrag til innovasjon på hovedområder, 2009.



9.1.1 Bidrag til innovasjon på hovedområder etter tjeneste og program

Det er stor variasjon mellom tjenestene og programmene når det gjelder prosjektenes innovasjonsbidrag. I

Tabell 25 vises andelen som oppgir at prosjektet vil bidra til økt innovasjon i stor grad (skår 4 og 5) på de fire hovedområdene. I tabellen er de to tjenestene og programmene som skårer høyest på hvert område markert med lysegrått, mens de to som skårer lavest er uthevet med mørkegrått.

Ser en alle de fire områdene under ett, er det i stor grad samsvar mellom formålet til tjenestene og programmene og hvem som skårer høyest på de ulike områdene. Når det gjelder prosjektenes forventede

bidrag til innovasjon innen Produkt- og tjenesteutvikling, er det OFU/IFU (87 prosent) og Inkubatorstipend (86 prosent) som skårer høyest, mens Bygdeutviklingsmidler-tradisjonell og Risikolån landbruk (begge 13 prosent) skårer lavest. På et mer aggregert nivå, er det slik at prosjektene i størst grad forventes å bidra på dette området for de som befinner seg innen Stipend tjenestene og Programmene.

Når det gjelder Prosessutvikling, er det risikolån landbruk (53 prosent) og Distriktsrettede risikolån (52 prosent) som har den største andelen prosjekter som forventes å bidra. I motsetning til hva som er tilfelle for Produkt- og tjenesteutvikling, er det imidlertid ingen forskjeller i det forventede bidraget

mellem de fire hovedkategoriene av tjenester og programmer. Marint verdiskapingsprogram (65 prosent), Landsdekkende utviklingstilskudd (64 prosent) og Internasjonalisering (64 prosent) har størst andel prosjekter som forventes å bidra til innovasjon innen Markedsutvikling/-føring. Analyserer vi resultatene ut fra en 4-delt tjeneste- og programinndeling, finner vi at prosjektene i størst grad forventes å bidra på

dette området for de som befinner seg innen Stipendtjenestene og Programmene.

For Organisasjonsutvikling finner vi de høyeste forventningene i FRAM-programmet (48 prosent) og blant mottakerne av Inkubatorstipend (45 prosent). Også for dette området er det slik at det er høyest forventninger innenfor Stipendene og Programmene

Tabell 25: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter tjeneste/program, 2009.

Tjeneste/program	Produkt og tjenesteutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling/-føring	Organisasjonsutvikling
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	13 %	27 %	4 %	16 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	44 %	23 %	34 %	18 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	59 %	52 %	48 %	29 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	61 %	35 %	53 %	34 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	19 %	18 %	11 %	12 %
Innovasjonslån (n-119)	72 %	33 %	51 %	21 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	56 %	24 %	64 %	35 %
Lavrisikolån (n-88)	42 %	27 %	38 %	22 %
Landbrukslån (n-127)	20 %	20 %	12 %	16 %
OFU/IFU (n-117)	87 %	44 %	56 %	29 %
FRAM (n-67)	40 %	19 %	44 %	48 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	68 %	36 %	65 %	23 %
Maritim utvikling (n-22)	67 %	30 %	54 %	25 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	55 %	26 %	52 %	26 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	64 %	45 %	45 %	27 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	25 %	0 %	0 %	20 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	19 %	18 %	15 %	10 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	68 %	33 %	57 %	28 %
Inkubatorstipend (n-39)	86 %	39 %	57 %	45 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	39 %	23 %	30 %	24 %
Internasjonalisering (n-45)	66 %	21 %	64 %	41 %
Risikolån landbruk (n-36)	13 %	53 %	14 %	19 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	86 %	27 %	61 %	41 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	34 %	31 %	23 %	15 %
Total	47 %	30 %	39 %	25 %

Kilde: Oxford Research AS

9.1.2 Bidrag til innovasjon på hovedområder etter innovasjonshøyde

I Tabell 26 har vi undersøkt i hvilken grad det er forskjeller i prosjektenes/aktivitetenes innovasjonsbidrag ut fra prosjektenes innovasjonshøyde. På den måten blir vi i stand til å si noe om hvor godt samsvaret er mellom de vurderingene som saksbehandlerne i Innovasjon Norge gjør samt bedriftenes egne forventninger til prosjektene.

Resultatene viser at det er rimelig god overensstemmelse mellom saksbehandlerne og virksomhetenes vurderinger. For alle de fire innovasjonsområdene er det slik at de prosjektene som har blitt karakterisert som Innovasjon på internasjonalt nivå, Innovasjon på nasjonalt nivå og Innovasjon på regionalt nivå forventes å bidra i større grad enn de som har blitt betegnet som Innovasjon på bedriftsnivå og Ikke relevant. Særlig er forskjellen stor knyttet til Produkt- og tjenesteutvikling. Her forventer 80 prosent av bedriftene som har prosjekter som har blitt betegnet som Innovasjon på internasjonalt nivå bidrag, mens det tilsvarende tallet for de som er i "Ikke relevant"-kategorien er 20 prosent.

9.1.3 Bidrag til innovasjon på hovedområder etter distriktpolitisk virkeområde

I Tabell 27 under vises det i hvilken grad det er forskjeller i prosjektenes/aktivitetenes innovasjonsbidrag ut fra distriktpolitisk virkeområde.

bidrag ut fra distriktpolitisk virkeområde.

Med unntak for Produkt- og tjenesteutvikling, er det ingen signifikante forskjeller i det forventede innovasjonsbidraget mellom prosjekter innenfor og utenfor det distriktpolitisk virkeområdet. Når det gjelder Produkt- og tjenesteutvikling, er det forventede innovasjonsbidraget større utenfor enn innenfor virkeområdet. Dette er det samme bildet som for 2008-kullet.

9.1.4 Bidrag til innovasjon på hovedområder etter addisjonalitet

Vi har også kartlagt i hvilken grad det er forskjeller i prosjektenes/aktivitetenes innovasjonsbidrag ut fra addisjonalitet. Dette illustreres i Tabell 28.

Med unntak for Prosessutvikling, er det signifikante forskjeller i det forventede innovasjonsbidraget mellom prosjekter som har ulik addisjonalitet. Både for Produkt- og tjenesteutvikling, Markedsutvikling/-føring og Organisasjonsutvikling, er det forventede innovasjonsbidraget større for prosjekter som har høy og middels addisjonalitet enn det er for de med lav addisjonalitet. Dette innebærer at det ikke er noe motsetningsforhold mellom høy grad av utløsende effekt og det å oppnå innovasjoner gjennom prosjektene.

Tabell 26: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter innovasjonshøyde, 2009.

Innovasjonshøyde	Produkt og tjenesteutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling/-føring	Organisasjonsutvikling
Innovasjon på internasjonalt nivå	80 %	39 %	56 %	32 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	70 %	36 %	55 %	32 %
Innovasjon på regionalt nivå	60 %	32 %	49 %	31 %
Innovasjon på bedriftsnivå	35 %	30 %	30 %	21 %
Ikke relevant	20 %	21 %	19 %	17 %
Total	47 %	30 %	38 %	25 %
Kilde: Oxford Research AS				

Tabell 27: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter distriktspolitisk virkeområde, 2009.

Distriktspolitisk virkeområde	Produkt og tjenesteutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling/-føring	Organisasjonsutvikling
Sone I (utenfor)	55 %	29 %	42 %	27 %
Sone II	36 %	21 %	27 %	19 %
Sone III	44 %	33 %	38 %	26 %
Sone IV	41 %	30 %	37 %	24 %
Total	47 %	30 %	39 %	25 %
Kilde: Oxford Research AS				

Tabell 28: Andel bidrag til økt innovasjon i stor grad etter addisjonalitet, 2009.

Addisjonalitet	Produkt og tjenesteutvikling	Prosessutvikling	Markedsutvikling/-føring	Organisasjonsutvikling
Lav	34 %	25 %	21 %	21 %
Middels	47 %	30 %	38 %	25 %
Høy	51 %	31 %	44 %	27 %
Total	48 %	30 %	40 %	26 %
Kilde: Oxford Research AS				

9.2 Bidrag til innovasjon på delområder

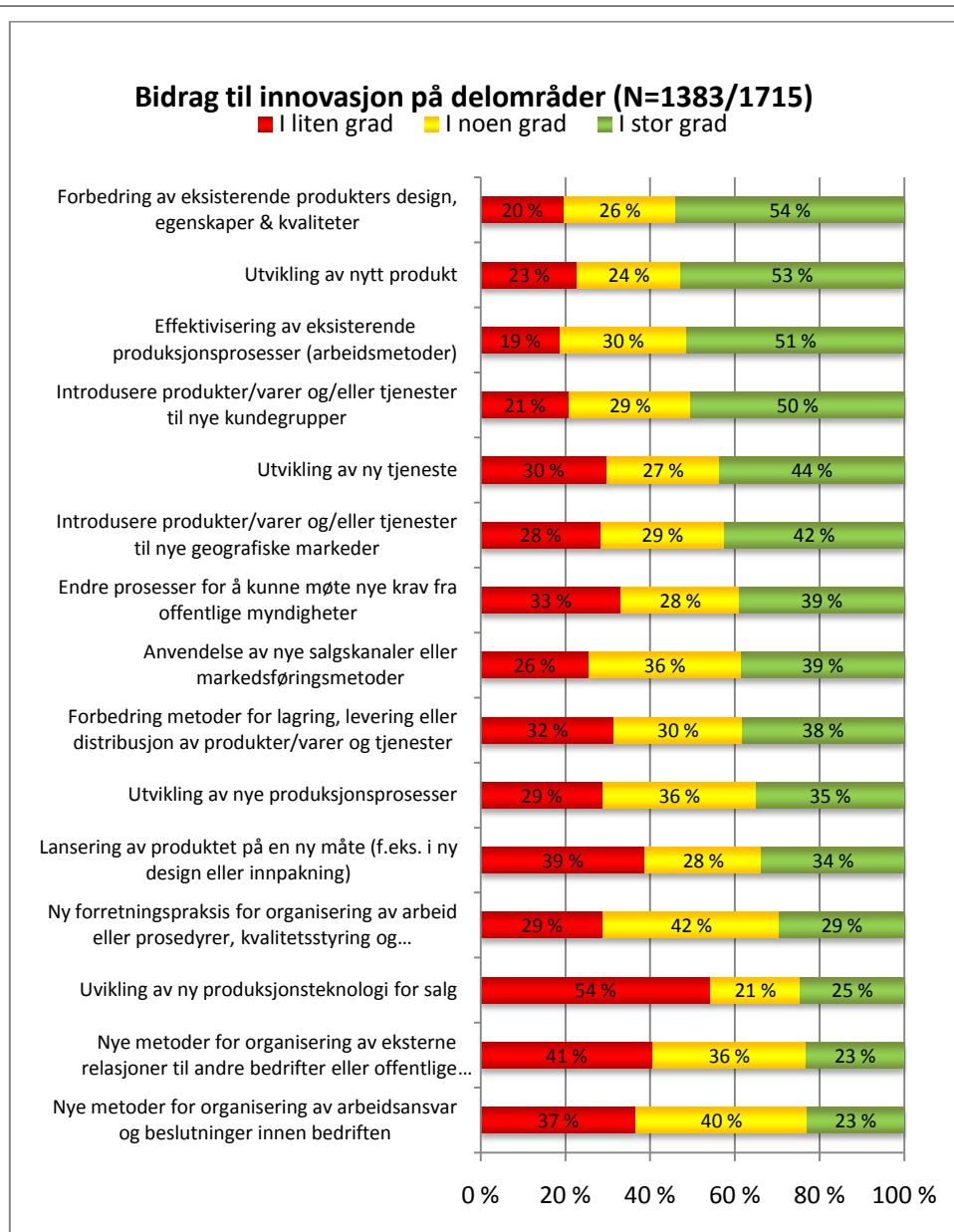
For hvert av de fire hovedområdene, utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester, utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser, markedsutvikling og/eller endret markedsføring og organisasjonsutvikling, er bedriftene spurt mer konkret om forventet utvikling på 15 ulike områder. Svarene på disse spørsmålene illustreres i Figur 38. På hvert spørsmål vises det i hvilken grad prosjektene/aktivitetene har eller vil bidra til økt innovasjon i liten grad (skår 1 og 2), i middels grad (skår 3) og i stor grad (skår 4 og 5).

Ser en på de enkelte områdene, er det de samme som i 2008-årgangen som skårer høyest, men rekkefølgen mellom dem er noe annerledes. Prosjektene har i aller størst grad bidratt til forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper og kvaliteter (54 prosent). Deretter følger utvikling av nytt produkt (53 prosent), effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser (51 prosent) og å introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kunde-

grupper (50 prosent). Prosjektene har bidratt minst til utvikling av nye metoder for organisering av arbeidsansvar og beslutninger innen bedriften samt nye metoder for organisering av eksterne relasjoner til andre bedrifter eller offentlige institusjoner (23 prosent på begge).

Som nevnt innledningsvis i dette kapittelet, har det skjedd endring i hvordan innovasjon måles fra 2008 til 2009. Som et resultat av dette er det ikke alle spørsmålene som er sammenlignbare. Ser en imidlertid på de som er det, har det skjedd en reduksjon i prosjektenes bidrag på alle områder. Denne reduksjonen ligger stor sett i intervallet fra 3 til 6 prosentpoeng. Den største reduksjonen i prosjektenes bidrag er knyttet til anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder og introduksjon av produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper. For begge disse har det vært en nedgang på 13 prosentpoeng. Det viser at virksomhetene i større grad har fokusert på å opprettholde volumet gjennom eksisterende salgskanaler og kundegrupper i år. Dette er ikke overraskende ut fra den konjunktursituasjonen som en hadde i 2009.

Figur 38: Bidrag til innovasjon på delområder, 2009.



Kilde: Oxford Research AS

9.2.1 Bidrag til innovasjon på delområder etter tjeneste og program

Vi så tidligere at det var forskjeller mellom tjenestene og programmene når det kom til hovedområdene for innovasjon. Det er dermed grunn til å tro at det også vil være forskjeller mellom dem når en ser på de detaljerte indikatorene som har blitt brukt for belyse de 4 hovedområdene. Hvor vidt dette er tilfelle, kartlegges i de to tabellene under. Tabell 29 og Tabell 30 viser andelen prosjekter som i stor grad (skår 4 og 5) vil bidra til økt innovasjon på hvert av de 15 konkrete områdene. For å få fram hvilke tjenester og programmer som skårer høyest på de ulike områdene, har vi uthevet de to tjenestene med den høyeste andelen innen hvert område.

Om en ser de ulike tjenestene og programmene under ett, er det store forskjeller mellom dem. Innovasjonsbidraget er størst for Inkubatorstipend,

OFU/IFU og Etablererstipend (NHD), mens det er minst for Distriktsrettede risikolån, Landsdekkende risikolån og OFU/IFU, mens det er minst for Verdiskapingsprogrammet for reindrift og Grunnfinansieringslån-flåte. Det er imidlertid viktig å være klar over at det stor variasjon i resultatene når en ser på enkeltområder. Selv om en tjeneste- og program ikke er blant de som skårer høyest totalt sett, kan de skåre høyt på enkeltområder. For eksempel skårer Risikolån landbruk og Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell høyest når det gjelder bidrag til effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser. Dette innebærer at resultatene må ses i sammenheng med formålet til hver enkelt tjeneste og program. Hvordan de enkelte tjenestene og programmene skårer på de ulike områdene, illustreres i Tabell 29 og Tabell 30 under.

Tabell 29: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter tjeneste og program, 2009.

	Forbedring av eksisterende produkt	Utvikling av nytt produkt	Utvikling av ny tjeneste	Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg	Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser	Utvikling av nye produksjonsprosesser	Forbedring av metoder for lagring, levering eller distribusjon	Endre prosesser for å møte nye krav fra offentlige myndigheter
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	42 %	21 %	19 %	19 %	71 %	32 %	43 %	67 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	50 %	39 %	46 %	16 %	52 %	21 %	39 %	34 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	63 %	61 %	52 %	30 %	59 %	43 %	40 %	40 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	60 %	60 %	49 %	26 %	45 %	41 %	38 %	23 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	33 %	29 %	15 %	17 %	50 %	16 %	50 %	36 %
Innovasjonslån (n-119)	59 %	70 %	43 %	34 %	39 %	43 %	35 %	21 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	58 %	49 %	41 %	20 %	38 %	28 %	31 %	22 %
Lavrisikolån (n-88)	43 %	40 %	38 %	21 %	55 %	40 %	41 %	39 %
Landbrukslån (n-127)	41 %	29 %	28 %	10 %	69 %	27 %	38 %	51 %
OFU/IFU (n-117)	62 %	78 %	50 %	46 %	44 %	51 %	35 %	40 %
FRAM (n-67)	51 %	37 %	42 %	16 %	27 %	26 %	24 %	21 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	70 %	56 %	48 %	35 %	36 %	40 %	38 %	35 %
Maritim utvikling (n-22)	42 %	55 %	45 %	30 %	22 %	38 %	13 %	13 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	68 %	49 %	36 %	23 %	43 %	25 %	47 %	33 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	61 %	56 %	39 %	29 %	43 %	41 %	35 %	30 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	25 %	0 %	0 %	0 %	33 %	33 %	33 %	33 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	17 %	25 %	31 %	10 %	38 %	28 %	25 %	36 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	57 %	73 %	57 %	23 %	40 %	39 %	34 %	29 %
Inkubatorstipend (n-39)	60 %	76 %	70 %	44 %	53 %	50 %	50 %	27 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	35 %	44 %	46 %	9 %	30 %	23 %	28 %	20 %
Internasjonalisering (n-45)	55 %	60 %	53 %	22 %	27 %	33 %	29 %	17 %
Risikolån landbruk (n-36)	50 %	25 %	25 %	14 %	85 %	50 %	55 %	83 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	68 %	77 %	58 %	29 %	37 %	29 %	34 %	29 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	10 %	38 %	48 %	25 %	30 %	42 %	50 %	27 %
Total	54 %	53 %	44 %	24 %	51 %	35 %	38 %	39 %

Kilde: Oxford Research AS

Tabell 30: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter tjeneste og program, 2009.

	Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye geografiske markeder	Lansering av produktet på en ny måte (f.eks. i ny design eller innpakning)?	Ny forretningspraksis for organisering av arbeid eller prosedyrer, kvalitetsstyring og opplæringsystemer	Nye metoder for organisering av arbeidsansvar og beslutninger innen bedriften	Nye metoder for organisering av eksterne relasjoner til andre
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	9 %	3 %	3 %	7 %	33 %	25 %	13 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	30 %	40 %	27 %	35 %	29 %	16 %	19 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	34 %	57 %	40 %	35 %	35 %	30 %	23 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	47 %	57 %	49 %	37 %	30 %	25 %	27 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	13 %	17 %	4 %	9 %	36 %	22 %	3 %
Innovasjonslån (n-119)	46 %	68 %	60 %	40 %	30 %	19 %	25 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	59 %	62 %	65 %	42 %	22 %	16 %	38 %
Lavrisikolån (n-88)	22 %	45 %	42 %	22 %	22 %	22 %	12 %
Landbrukslån (n-127)	31 %	21 %	14 %	13 %	23 %	19 %	11 %
OFU/IFU (n-117)	42 %	68 %	60 %	34 %	27 %	21 %	25 %
FRAM (n-67)	32 %	42 %	37 %	27 %	35 %	40 %	21 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	58 %	70 %	62 %	46 %	27 %	17 %	26 %
Maritim utvikling (n-22)	50 %	54 %	73 %	33 %	18 %	18 %	18 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	49 %	59 %	36 %	46 %	26 %	22 %	20 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	29 %	41 %	31 %	30 %	27 %	19 %	14 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	0 %	0 %	0 %	0 %	25 %	25 %	0 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	16 %	33 %	6 %	6 %	14 %	13 %	20 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	45 %	58 %	53 %	50 %	32 %	24 %	33 %
Inkubatorstipend (n-39)	53 %	80 %	74 %	53 %	53 %	39 %	47 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	38 %	44 %	23 %	23 %	19 %	18 %	18 %
Internasjonalisering (n-45)	60 %	73 %	71 %	52 %	24 %	21 %	34 %
Risikolån landbruk (n-36)	29 %	29 %	14 %	14 %	27 %	27 %	18 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	44 %	69 %	64 %	41 %	39 %	27 %	37 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	29 %	35 %	25 %	15 %	10 %	17 %	17 %
Total	39 %	50 %	42 %	34 %	29 %	23 %	23 %

Kilde: Oxford Research AS

9.2.2 Bidrag til innovasjon på delområder etter innovasjonshøyde

Også for de ulike delområdene har vi kartlagt i hvilken grad det er forskjeller i prosjektenes/aktivitetenes innovasjonsbidrag ut fra prosjektenes innovasjonshøyde. Resultatene fra disse analysene vises i Tabell 31 og Tabell 32.

Også for de 15 detaljerte innovasjonsindikatorne viser resultatene at det er rimelig god overensstemmelse mellom saksbehandlernes og virksomhetenes vurderinger. Ser en alle indikatorene under ett, er det slik at de prosjektene som har blitt betegnet som

Innovasjon på internasjonalt nivå, Innovasjon på nasjonalt nivå og Innovasjon på regionalt nivå forventes å bidra i større grad enn de som har blitt betegnet som Innovasjon på bedriftsnivå og Ikke relevant. Det er imidlertid ett område hvor dette er annerledes. På de indikatorene som dreier seg om Prosessutvikling skårer de prosjektene med den laveste innovasjonshøyden bedre. Blant disse prosjektene er det en overvekt av tjenester og programmer som går til primærnæringene. Disse har i stor grad som målsetting at de skal bidra på dette området, og resultatene her gir indikasjoner på at en har lykket med det.

Tabell 31: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter innovasjonshøyde, 2009.

	Forbedring av eksisterende produkters	Utvikling av nytt produkt	Utvikling av ny tjeneste	Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg	Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser	Utvikling av nye produksjonsprosesser	Forbedring av metoder for lagring, levering eller distribusjon	Endre prosesser for å møte nye krav fra offentlige myndigheter
Innovasjon på internasjonalt nivå	62 %	75 %	47 %	38 %	42 %	41 %	32 %	29 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	61 %	68 %	51 %	28 %	44 %	40 %	34 %	23 %
Innovasjon på regionalt nivå	62 %	57 %	53 %	20 %	51 %	41 %	42 %	35 %
Innovasjon på bedriftsnivå	51 %	41 %	41 %	20 %	53 %	33 %	41 %	43 %
Ikke relevant	38 %	30 %	30 %	15 %	64 %	26 %	42 %	55 %
Total	54 %	53 %	43 %	25 %	52 %	35 %	39 %	39 %

Kilde: Oxford Research AS

Tabell 32: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter innovasjonshøyde, 2009.

	Arvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye geografiske markeder	Lansering av produktet på en ny måte (f.eks. i ny design eller innpakning)?	Ny forretningspraksis for organisering av arbeid eller prosedyrer, kvalitetsstyring og opplæringssystemer	Nye metoder for organisering av arbeidsansvar og beslutninger innen bedriften	Nye metoder for organisering av eksterne relasjoner til andre
Innovasjon på internasjonalt nivå	46 %	65 %	61 %	41 %	31 %	22 %	32 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	45 %	65 %	55 %	45 %	34 %	24 %	27 %
Innovasjon på regionalt nivå	43 %	54 %	46 %	38 %	31 %	18 %	23 %
Innovasjon på bedriftsnivå	35 %	43 %	29 %	31 %	27 %	25 %	18 %
Ikke relevant	23 %	25 %	20 %	13 %	28 %	21 %	17 %
Total	38 %	50 %	42 %	33 %	29 %	23 %	23 %

Kilde: Oxford Research AS

9.2.3 Bidrag til innovasjon på delområder etter distriktspolitisk virkeområde

Innovasjon Norge skal bidra til innovasjon over hele landet. I Tabell 33 og Tabell 34 vises det i hvilken grad det er forskjeller i prosjektenes/aktivitetenes innovasjonsbidrag ut fra distriktspolitisk virkeområde. På de aller fleste av de 15 indikatorene, er det slik at innovasjonsbidraget er noe høyere innenfor

enn utenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Det skyldes primært ulikheter i tjeneste- og programfordelingen mellom virksomheter lokalisert innenfor og utenfor virkeområdet. Utenfor det distriktspolitiske virkeområdet er det en relativ overvekt av de tjenestene og programmene som i sterkeste grad bidrar til innovasjon.

Tabell 33: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter distriktspolitisk virkeområde, 2009.

	Forbedring av eksisterende produkters	Utvikling av nytt produkt	Utvikling av ny tjeneste	Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg	Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser	Utvikling av nye produksjonsprosesser	Forbedring av metoder for lagring, levering eller distribusjon	Endre prosesser for å møte nye krav fra offentlige myndigheter
Sone I (utenfor)	54 %	60 %	46 %	32 %	48 %	37 %	38 %	38 %
Sone II	45 %	48 %	47 %	11 %	33 %	38 %	29 %	10 %
Sone III	56 %	51 %	41 %	23 %	53 %	32 %	39 %	39 %
Sone IV	52 %	46 %	42 %	17 %	56 %	34 %	39 %	43 %
Total	54 %	53 %	44 %	25 %	51 %	35 %	38 %	39 %
Kilde: Oxford Research AS								

Tabell 34: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter distriktspolitisk virkeområde, 2009.

	Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye geografiske markeder	Lansering av produktet på en ny måte (f.eks. i ny design eller innpakning)?	Ny forretningspraksis for organisering av arbeid eller prosedyrer, kvalitetstyring og opplæringsystemer	Nye metoder for organisering av arbeidsansvar og beslutninger innen bedriften	Nye metoder for organisering av eksterne relasjoner til andre
Sone I (utenfor)	41 %	56 %	49 %	36 %	31 %	22 %	28 %
Sone II	27 %	33 %	21 %	31 %	36 %	20 %	10 %
Sone III	38 %	47 %	40 %	35 %	29 %	24 %	20 %
Sone IV	37 %	48 %	37 %	29 %	27 %	23 %	20 %
Total	38 %	50 %	42 %	34 %	29 %	23 %	23 %
Kilde: Oxford Research AS							

9.2.4 Bidrag til innovasjon på delområder etter addisjonalitet

Innovasjon Norge skal kombinere innovasjons- og utviklingsbidrag med også å ha en utløsende effekt. Dette innebærer at organisasjonen må finne en fornuftig balanse mellom prosjektenes/aktivitetenes addisjonalitet og resultater i form av bidrag til innovasjon. Ett mål på hvorvidt man lykkes med denne avveiningen, illustreres i Tabell 35 og Tabell 36 under.

På et aggregert nivå er det slik at det er prosjektene som har høy addisjonalitet som skiller seg ut. Med enkelte unntak skårer disse gjennomgående høyst på de fleste innovasjonsområdene. Særlig er det verdt å merke seg at de i større grad forventer å oppnå forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper og kvaliteter, å introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper samt å lansere produktet på en ny måte.

Tabell 35: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til produkt-/tjenesteutvikling og prosessutvikling. Fordeling etter addisjonalitet, 2009.

	Forbedring av eksisterende produkters	Utvikling av nytt produkt	Utvikling av ny tjeneste	Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg	Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser	Utvikling av nye produksjonsprosesser	Forbedring av metoder for lagring, levering eller distribusjon	Endre prosesser for å møte nye krav fra offentlige myndigheter
Lav	43 %	42 %	43 %	21 %	58 %	39 %	41 %	44 %
Middels	50 %	52 %	42 %	24 %	49 %	30 %	37 %	34 %
Høy	58 %	56 %	45 %	25 %	51 %	36 %	39 %	40 %
Total	55 %	54 %	44 %	25 %	51 %	35 %	39 %	39 %
Kilde: Oxford Research AS								

Tabell 36: Bidrag til innovasjon i stor grad på indikatorene knyttet til markedsutvikling og organisasjonsutvikling. Fordeling etter addisjonalitet, 2009.

	Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper	Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye geografiske markeder	Lansering av produktet på en ny måte (f.eks. i ny design eller innpakning)?	Ny foretningspraksis for organisering av arbeid eller prosedyrer, kvalitetssikring og opplæringssystemer	Nye metoder for organisering av arbeidsansvar og beslutninger innen bedriften	Nye metoder for organisering av eksterne relasjoner til andre
Lav	34 %	44 %	37 %	23 %	32 %	33 %	20 %
Middels	37 %	48 %	42 %	30 %	27 %	22 %	21 %
Høy	41 %	54 %	45 %	38 %	30 %	22 %	25 %
Total	39 %	51 %	43 %	34 %	29 %	23 %	23 %
Kilde: Oxford Research AS							

9.3 Samlet bidrag til innovasjon

Ikke kopierbare tjenester, produkter eller prosesser er det som i stor grad avgjør bedriftenes konkurransefortrinn. Dette innebærer at jo flere områder en bedrift innoverer på, jo vanskeligere blir den å kopiere. Dette bidrar til å gi den mer vedvarende konkurransefortrinn. I dette kapitlet ser vi derfor nærmere på prosjektenes samlede bidrag til innovasjon. Det samlede innovasjonsbidraget måles gjennom å kartlegge antall områder som prosjektene har bidratt til eller vil bidra til økt innovasjon på i stor grad (skår 4 og 5).

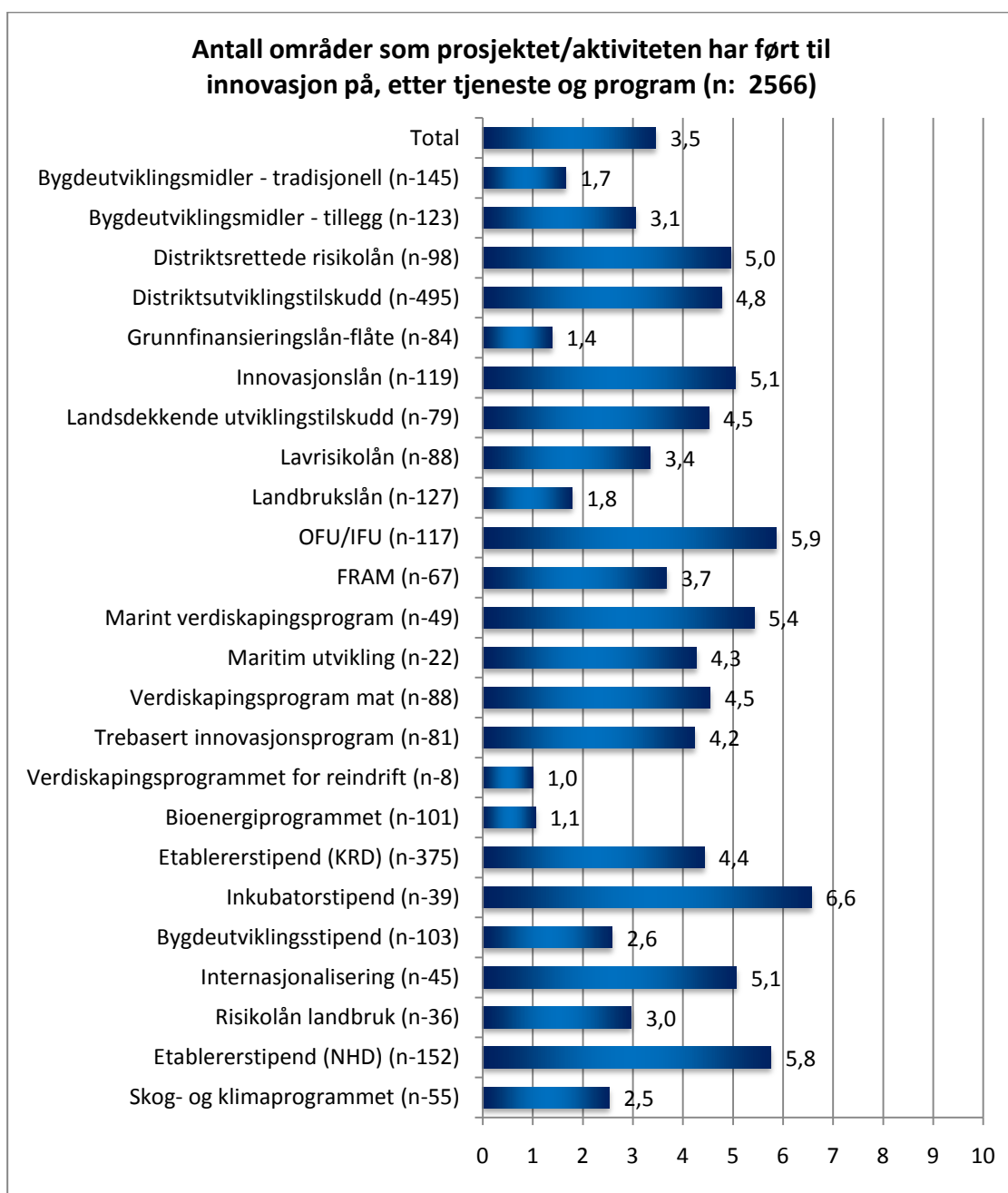
9.3.1 Samlet bidrag til innovasjon etter tjeneste og program

I Figur 39 vises prosjektenes samlede innovasjonsbidrag ut fra tjeneste og program. I gjennomsnitt har prosjektene/aktivitetene bidratt til økt innovasjon på

3,5 av totalt 15 områder. Det tilsvarende tallet for 2008-kullet lå på 3,4, men på grunn av at det er 2 flere områder i årets førundersøkelse er ikke disse tallene direkte sammenlignbare.

En slik overordnet betraktning skjuler at det er betydelig variasjon i innovasjonsbidraget mellom de ulike tjenestene og programmene. Antall innovasjonsbidrag er størst blant mottakerne av Inkubatorstipend (6,6 områder), OFU/IFU (5,9 områder) og Etablererstipend fra NHD (5,9 områder), mens det er minst blant de som har fått støtte gjennom Verdiskapingsprogrammet for reindrift (1,0 områder) og Bioenergiprogrammet (1,1 områder). Basert på hva som er formålet med de to sistnevnte programmene, er ut fra vår vurdering grunnlag for å se nærmere på hvorfor disse kommer dårligst ut her. Det burde i alle fall være slik at disse skårer høyere enn de tjenestene og programmene innen for primærnæringene som er fokuserer på å realisere fysiske investeringer.

Figur 39: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter tjeneste og program, 2009.



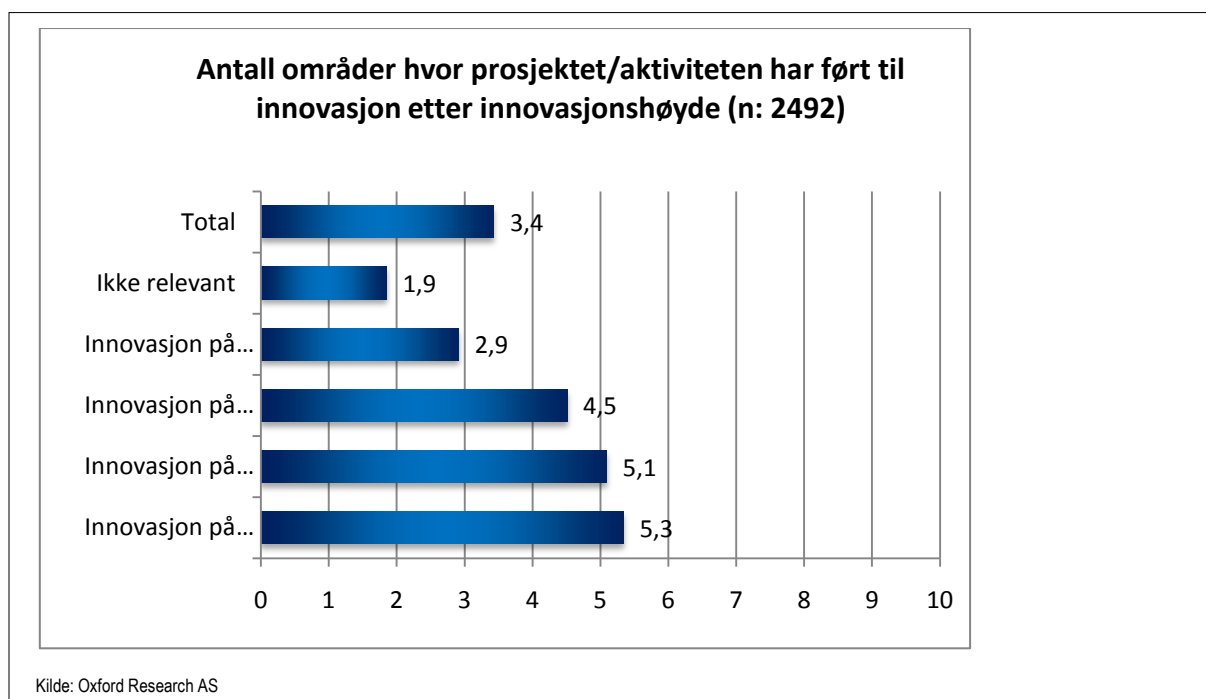
Kilde: Oxford Research AS

9.3.2 Samlet bidrag til innovasjon etter innovasjonshøyde

Vi så tidligere at det er klare forskjeller i forventninger til innovasjon mellom prosjekter som har ulike innovasjonshøyde. Vi har derfor også undersøkt i hvilke grad det er variasjoner i antall områder hvor det forventes effekter. Som det illustreres i Figur 40, er det klare forskjeller i resultatene. Ikke overraskende er det slik at de prosjektene som har blitt

betegnet som Innovasjon på internasjonalt nivå (5,3 områder), Innovasjon på nasjonalt nivå (5,1 områder) og Innovasjon på regionalt nivå (4,5 områder) skårer vesentlig høyere her enn de som har blitt betegnet som Innovasjon på bedriftsnivå (2,9 områder) og Ikke relevant (1,9 områder). Dette innebærer at det er et godt samsvar mellom saksbehandlerens vurderinger av innovasjonshøyden og hva virksomhetene selv forventer å få ut av dem.

Figur 40: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter innovasjonshøyde, 2009.



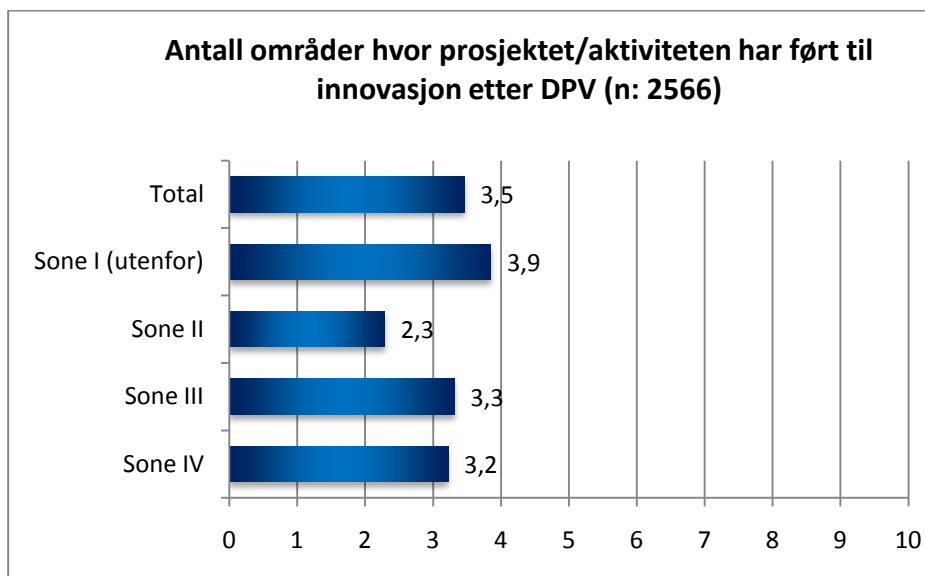
9.3.3 Samlet bidrag til innovasjon etter distriktpolitisk virkeområde

I Figur 41 vises det i hvilke grad det er forskjell i antall bidrag til innovasjon ut fra distriktpolitisk virkeområde. Det framgår at det samlede innovasjonsbidraget er større utenfor enn innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er i tråd med Econ (2010) sin funn i den nylig publiserte evalueringen av Innovasjon Norge, og skyldes trolig både ulikheter i tjeneste og programfordelingen samt forskjeller i næringsfordelingen.

9.3.4 Samlet bidrag til innovasjon etter addisjonalitet

Vi har også undersøkt i hvilken grad det er forskjeller i det samlede bidraget til innovasjon ut fra addisjonalitet. Resultatene i Figur 42 viser at det er de prosjektene som har lav addisjonalitet som skiller seg ut. Disse prosjektene har et signifikant lavere bidrag til innovasjon enn prosjektene med middels og høy addisjonalitet. Innovasjon Norge har dermed både bidratt til å realisere prosjekter med en høy grad av utløsende effekt samt oppnådd høyest innovasjonsbidrag gjennom dem.

Figur 41: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter distriktspolitisk virkeområde, 2009



Kilde: Oxford Research AS

Figur 42: Antall områder som prosjektet/aktiviteten har ført til innovasjon på i stor grad. Fordeling etter addisjonalitet, 2009.



Kilde: Oxford Research AS

Kapittel 10. Andel utviklingsorienterte bedrifter og kjennetegn ved dem

- "De Driftsorienterte": 54 prosent
- "De Utviklingsorienterte": 41 prosent
- "Superinnovatørene": 5 prosent

Sammenlignet med forrige forundersøkelse har resultatene endret seg en god del. Andelen "Driftsorienterte" har holdt seg konstant, mens andelen "Utviklingsorienterte" har økt med 8 prosentpoeng og andelen "Superinnovatører" gått ned med 8 prosentpoeng. Selv om andelen "Superinnovatører" har gått ned, betyr ikke det nødvendigvis at resultatene er dårligere. En må også kombinere andelen i de 3 gruppene med hvordan virksomhetene skårer på de variablene som er utgangspunktet for analysen. Når en gjør dette, finner en at årets resultater er like gode som fjorårets.

I dette kapittelet har vi forsøkt å gjøre en oppsummerende analyse av prosjektenes bidrag til samarbeid, kompetanse, atferdsendring samt innovasjon. Dette er alle forhold som kan sies å betegne de mer utviklingsorienterte sidene ved bedriftene, det vil si er karakteristika ved dem som kan bidra til å gi dem konkurransefortrinn. Det er grunn til å tro at bidraget til konkurransefortrinn vil være størst dersom en får til utvikling på et bredt spekter av områder. På den måten blir bedriftene mer unike, noe vil gjøre det vanskeligere å kopiere dem. Dette vil igjen gjøre det lettere for dem å opprettholde konkurransefortrinnene over tid.

I det videre vil vi bruke en statistisk analyseteknikk som kalles klusteranalyse for å gruppere bedriftene ut fra hvor utviklingsorienterte de er. Denne inndelingen vil så bli brukt til å se nærmere på hva som karakteriserer de ulike gruppene. En slik tilnærming vil både være med på å belyse i hvilken grad Innovasjon Norge når sine mål samt gi innspill i forhold til hvordan organisasjonen kan utvikle seg videre. Dette gjelder spesielt i forhold til prosjektseleksjon. Her må en imidlertid være bevisst på de ulike føringene som Innovasjon Norge har å forholde seg til. Organisasjonen kan kun gjøre omprioriteringer innenfor gitte rammer.

10.1 Andelen utviklingsorienterte bedrifter

For å identifisere hvor utviklingsorienterte bedriftene kan sies å være, har vi gjennomført en klusteranalyse. Klusteranalyse er en statistisk analyseteknikk som grupperer virksomhetene ut fra fellestrekk ved dem. Det innebærer at en må velge ut minst én variabel som bedriftene skal grupperes etter, men det mest vanlige er å benytte flere. I vårt tilfelle har vi valgt å ta utgangspunkt i fire variabler. Disse representerer hvert av de fire kapitlene foran, og er:

- Samlet bidrag til økt samarbeid
- Samlet bidrag til økt kompetanse
- Samlet bidrag til atferdsendringer
- Samlet bidrag til økt innovasjon

Vi går ikke nærmere inn på disse variablene her, men viser til den detaljerte omtalen i de foregående kapitlene. Vi vil imidlertid påpeke at det har skjedd en viss endring i måten innovasjon måles på fra i år til i fjor. For å harmonisere målingene med CIS, er det gjort noen endringer i forhold til antall spørsmål som blir brukt for å måle markedsmessig og organisatorisk innovasjon samt formuleringen av dem. Det gjør at beregningsgrunnlaget ikke er helt identisk, men endringene er så små at det fortsatt kan forsvares å gjøre sammenligninger med tidligere år så lenge en holder seg til analyser på overordnet nivå. Det vil si

at en ser på variasjoner i utviklingsorientering ut fra ulike bakgrunnsvariabler.

Også for samarbeid har det skjedd en liten justering. Samarbeidsbidrag knyttet til universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter er i år splittet opp i to grupper; universitet og høyskoler samt forskningsinstitutter. Det er ikke grunn til å tro at denne endringen vil få noen praktisk betydning da prosjektene samlet sett bidra minst til samarbeid her.

10.1.1 Resultater av analysen

Den gjennomførte klusteranalysen viser at bedriftene kan deles inn i tre hovedgrupper basert på deres skår på samlet antall bidrag til henholdsvis samarbeid, kompetanse, atferdsendring og innovasjon. I

Tabell 37 under illustreres det hvordan virksomhetene i de tre gruppene i gjennomsnitt skårer på disse indikatorene. Gruppe 1 består av 54 prosent av bedriftene. Disse virksomhetene skårer klart lavest på alle de fire indikatorene og kan betegnes som "De Driftsorienterte". Gruppe 2 utgjør 41 prosent av bedriftene. Disse skårer vesentlig høyere på alle de fire indikatorene enn gruppe 1, og kan karakteriseres som "De Utviklingsorienterte". Gruppe 3 er liten og inkluderer 5 prosent av bedriftene. Den gruppen skårer høyest på alle indikatorene, og kan kalles "Superinnovatørene".

Vi vil understreke at de navnene vi har satt på gruppene er "satt på spissen", og kun er ment å være noen hovedtypologier som det kan diskuteres ut fra. Vi vil også påpeke at de tallene som gjengis i tabellen under er gjennomsnittstall. Dette innebærer at det vil være en viss variasjon i skåren på de enkelte indikatorene mellom virksomhetene som tilhører de ulike hovedgruppene. Variasjonen vil imidlertid langt

fra være så stor at disse bedriftene ikke kan sies å tilhøre en bedriftsgruppe som har relativt like karakteristika på et overordnet nivå.

Sammenlignet med forrige førundersøkelse har resultatene endret seg en god del. Andelen "Driftsorienterte" har holdt seg konstant, mens andelen "Utviklingsorienterte" har økt med 8 prosentpoeng og andelen "Superinnovatører" gått ned med 8 prosentpoeng. Det er vanskelig å vite hva denne endringen kan skyldes. En mulig forklaring kan være at det har vært en ytterligere spissing blant de beste innovasjonsprosjektene. I hvilken grad er dette tilfelle? Selv om andelen "Superinnovatører" har gått ned, betyr ikke det nødvendigvis at resultatene er dårligere. For å få et godt inntrykk av hvordan utviklingen i bedriftenes utviklingsorientering har vært, er det ikke nok og kun se på hvor stor andel som tilhører de 3 gruppene. Det er også svært viktig å undersøke hvordan virksomhetene i de 3 gruppene skårer på de variablene som er utgangspunktet for klyngeanalysen. Når en gjør dette, finner en at det har skjedd en viss endring fra 2008 til 2009-kullet i hvordan "De Utviklingsorienterte" og "Superinnovatørene" skårer. Innen begge disse gruppene skårer virksomhetene gjennomgående høyere på de indikatorene som er sammenlignbare. Dette betyr ikke nødvendigvis at de samlede resultatene har blitt bedre. For å kunne slå fast om det er tilfelle, er det nødvendig å korrigere for at det har skjedd endringer i andelen "Utviklingsorienterte" og "Superinnovatører". Gjør en det, finner en at resultatene blant "De Utviklingsorienterte" og "Superinnovatørene" er svært like for 2008- og 2009-kullet. Dette innebærer at årets resultater kan sies å være like gode selv om andelen "Superinnovatører" har blitt redusert.

Tabell 37: Inndeling av bedriftene i grupper basert på klusteranalyse. Gjennomsnittsskår og prosent, 2009.

Karakteristika	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Antall bidrag til samarbeid	2,0	4,5	6,0
Antall bidrag til kompetanse	0,8	5,4	8,8
Antall bidrag til atferdsendring	1,8	5,0	6,9
Antall bidrag til innovasjon	1,2	5,5	11,9
Andel i gruppen 2009	54 %	41 %	5 %
Andel i gruppen 2008	54 %	33 %	13 %
Andel i gruppen i 2007	38 %	46 %	16 %
Andel i gruppen i 2006	52 %	37 %	11 %
Kilde: Oxford Research AS			

10.2 Kjennetegn ved bedriftene i de tre gruppene

For at en i større grad skal kunne forklare hvorfor de tre gruppene blir som de blir, samt kunne bruke resultatene til å videreutvikle Innovasjon Norge i større grad, kreves det en dypere forståelse av hva som kjennetegner bedriftene i de tre gruppene. I det videre vil vi se på hva som karakteriserer de tre gruppene ut fra noen sentrale kjennetegn ved prosjektene og bedriftene.

10.2.1 Tjeneste- og programfordeling i de tre gruppene

De foregående analysene har avdekket at det er svært store forskjeller mellom de tre gruppene ut fra hvilke tjenester og programmer de besto av, og vi

har derfor sett nærmere på tjeneste- og programfordelingen i gruppene. Som tidligere er det store forskjeller mellom dem. Hovedforskjellene gjør seg gjeldende blant "De Driftsorienterte" på den ene siden og "De Utviklingsorienterte" og "Superinnovatørene" på den andre siden. Blant "De Driftsorienterte" er det en klar overvekt av Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell, Bygdeutviklingsmidler-tillegg, Landbrukslån, Grunnfinansieringslån-flåte og Bioenergi-programmet, mens det blant "De Utviklingsorienterte" og "Superinnovatørene" er en overvekt av Etablererstipend (NHD), Marint verdiskapingsprogram, Internasjonalisering, Inkubatorstipend og OFU/IFU. Ser en kun på "Superinnovatørene", er det en høyest andel "Superinnovatører" blant mottakerne av OFU/IFU, Inkubatorstipend og Landsdekkende utviklingstilskudd. Dette er i stor grad det samme bildet som i forrige undersøkelse.

Tabell 38: Tjeneste- og programfordeling i de tre gruppene, 2009.

Tjeneste og program	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	84 %	16 %	0 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	68 %	30 %	3 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	37 %	52 %	11 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	35 %	59 %	6 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	85 %	14 %	1 %
Innovasjonslån (n-119)	28 %	62 %	10 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	25 %	60 %	14 %
Lavrisikolån (n-88)	55 %	42 %	3 %
Landbrukslån (n-127)	85 %	14 %	1 %
OFU/IFU (n-117)	23 %	61 %	17 %
FRAM (n-67)	47 %	44 %	9 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	17 %	73 %	10 %
Maritim utvikling (n-22)	23 %	69 %	8 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	44 %	51 %	5 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	40 %	54 %	6 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	83 %	17 %	0 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	86 %	13 %	2 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	32 %	59 %	9 %
Inkubatorstipend (n-39)	17 %	58 %	25 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	62 %	37 %	2 %
Internasjonalisering (n-45)	21 %	68 %	11 %
Risikolån landbruk (n-36)	58 %	37 %	5 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	15 %	75 %	10 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	69 %	31 %	0 %
Total	54 %	41 %	5 %
Kilde: Oxford Research AS			

10.2.2 Størrelsesfordeling i de tre gruppene

I forhold til et markedssviktsperspektiv, er det interessant å se nærmere på i hvilken grad det er slik at det er en overvekt av noen størrelseskategorier i noen av de tre gruppene. Som det framgår i Tabell 39 viser resultatene at det særlig er et skille mellom de aller minste bedriftene og resten. Blant bedriftene med 0-4 årsverk er det en klart høyere andel "Driftsorienterte" og en lavere andel "Utviklingsorienterte" og "Superinnovatørene" enn det er for resten. I denne sammenheng er det imidlertid viktig å være klar over at det er store forskjeller i tjeneste- og programfordelingen. Blant de minste bedriftene er det en overvekt av tjenester og programmer rettet mot primærnæringene. Som vi har sett i det forrige delkapittelet, er det disse som har den høyeste andelen "Driftsorienterte".

10.2.3 Fordeling ut fra distriktspolitisk virkeområde i de tre gruppene

Vi har også undersøkt i hvilken grad det er forskjeller mellom de tre gruppene når det gjelder bedriftenes lokalisering ut fra distriktspolitisk virkeområde. Resultatene i Tabell 40 viser at det er forskjeller i utviklingsorienteringen mellom bedriftene innenfor og utenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Det er en større andel "Utviklingsorienterte" og "Superinnovatører" utenfor det distriktspolitiske virkeområdet enn det er innenfor. Dette skyldes flere forhold. Blant annet er det ulikheter i program og tjenestefordelingen samt hvilke næringer virksomhetene innenfor og utenfor virkeområdet tilhører. Et annet moment som kan ha betydning, er at det kan være ulikheter i hvor mange gode prosjekter som er tilgjengelige utenfor og innenfor virkeområdet. I utgangspunktet vil prosjekttilfanget være bedre utenfor virkeområdet.

Tabell 39: Størrelsesfordeling i de tre gruppene, 2009.

Tjeneste og program	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
0 - 4 ansatte	60 %	36 %	5 %
5 - 9 ansatte	39 %	55 %	6 %
10 - 19 ansatte	36 %	56 %	8 %
20 - 49 ansatte	38 %	57 %	5 %
50 - 99 ansatte	31 %	57 %	11 %
Mer enn 100 ansatte	44 %	54 %	3 %
Total	54 %	41 %	5 %
Kilde: Oxford Research AS			

Tabell 40: Distriktspolitisk virkeområde i de tre gruppene, 2009.

Tjeneste og program	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Sone IV	56 %	41 %	3 %
Sone III	59 %	37 %	4 %
Sone II	69 %	29 %	2 %
Sone I (utenfor)	46 %	46 %	7 %
Total	54 %	41 %	5 %
Kilde: Oxford Research AS			

10.2.4 Innovasjonshøyde i de tre gruppene

I forbindelse med prosjektenes bidrag til innovasjon er det ofte en diskusjon rundt prosjektenes innovasjonshøyde. Vi har derfor sett om det er forskjeller i innovasjonshøyde mellom de tre gruppene. Dette illustreres nærmere i Tabell 41. Som det framgår av denne er det ikke overraskende slik at det er en svært mye høyere andel "Utviklingsorienterte" og "Superinnovatører" blant de prosjektene som saksbehandlerne har klassifisert som Innovasjon på internasjonalt nivå og Innovasjon på nasjonalt nivå, sammenlignet med dem som har blitt betegnet som Innovasjon på bedriftsnivå og Ikke relevant. Dette innebærer at saksbehandlerne har gitt en vurdering av prosjektene som er relativt godt i overensstemmelse med bedriftenes egen vurdering.

10.2.5 Fordeling ut fra "andre kjennetegn" i de tre gruppene

Innovasjon Norge har karakterisert prosjektene ut fra noen utvalgte kjennetegn ved prosjektene, og målgruppen som får støtte. Dette er blant annet om prosjektet kan betegnes som kvinnerett, internasjonalisering, IT-rettet, miljørett, designorientert, kompetanserettet og ungdomsrett. I Tabell 42 under vises det hvor stor andel av prosjektene med de ulike kjennetegnene som befinner seg i de tre

gruppene. Ut fra en totalvurdering er det stor forskjell mellom gruppene. Både blant de prosjektene som kan karakteriseres som internasjonalisering, IT-rettet, designorientert og kompetanserettet er det en større andel "Superinnovatører" enn det er blant virksomheter som ikke faller inn i disse kategoriene, mens det motsatte er tilfelle for de ungdomsrettede prosjektene. Dette innebærer at det er nødvendig å foreta en avveining mellom prioriterte målgrupper og ønskede karakteristika ved prosjektet når en skal ta stilling til hvem som får støtte. I den sammenhengen er det imidlertid viktig å være klar over at det er andre bakenforliggende faktorer som kan være med på å forklare hvorfor det er en lavere andel "Superinnovatører" blant de ungdomsrettede prosjektene. Mest nærliggende er tjeneste- og programfordelingen, men det kan også være ulikheter i prosjektstørrelse, prosjektformål og bedriftsalder.

Et interessant trekk ved resultatene er at vi også i år ikke finner noen forskjeller i utviklingsorienteringen til de kvinnerettede prosjektene og de øvrige. Dette innebærer at det ikke er noen signifikante forskjeller i andelen "Superinnovatører" ut fra kjønn, det vil si at det er en like stor andel kvinnerettede prosjekter blant "Superinnovatørene" som det antall prosjekter tilsier. Det betyr igjen at det å støtte kvinnerettede prosjekter i seg selv ikke går ut over innovasjonshøyden.

Tabell 41: Innovasjonshøyde i de tre gruppene, 2009.

Tjeneste og program	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Innovasjon på internasjonalt nivå	21 %	67 %	13 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	29 %	60 %	11 %
Innovasjon på regionalt nivå	41 %	53 %	7 %
Innovasjon på bedriftsnivå	66 %	32 %	2 %
Ikke relevant	78 %	21 %	1 %
Total	55 %	40 %	5 %
Kilde: Oxford Research AS			

Tabell 42: Andelen prosjekter med ulike prosjektkjennetegn i de tre gruppene, 2009.

Tjeneste og program	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Kvinnerett	57 %	38 %	4 %
Internasjonalisering	25 %	64 %	11 %
IT-rettet	20 %	69 %	12 %
Miljørett	59 %	38 %	4 %
Designorientert	30 %	60 %	9 %
Kompetanserettet	39 %	54 %	7 %
Kilde: Oxford Research AS			

10.2.6 Innvilget beløp i de tre gruppene

Det er rimelig å anta at det er en sammenheng mellom prosjektets størrelse og hvilke resultater som oppnås. For å få et inntrykk av prosjektets størrelse, har vi valgt å ta utgangspunkt i innvilget beløp fra Innovasjon Norge. I Tabell 43 nedenfor illustreres det hvilket beløp bedriftene i de tre gruppene i gjennomsnitt har fått fra Innovasjon Norge i 2009. Som i fjor finner vi at det ikke er noen signifikante forskjeller mellom de tre gruppene. Dette innebærer at Innovasjon Norge i stor grad bidrar med det samme kronebeløpet både for "De Driftsorienterte", "De Utviklingsorienterte" og "Superinnovatørene". Det er dermed ikke noe med summen penger som bevilges som i seg selv kan være med på å forklare de observerte forskjellene i resultater mellom gruppene.

10.2.7 Addisjonalitet i de tre gruppene

Innovasjon Norge må finne en balanse mellom hvilke resultater som oppnås gjennom prosjektet og graden av utløsende effekt (addisjonalitet). I Tabell 44 vises det hvordan addisjonaliteten fordeler seg i de tre gruppene. Det er klare forskjeller mellom dem. Som i de tre forrige undersøkelser finner en høyest andel prosjekter med høy og middels addisjonalitet blant "Superinnovatørene" og "De Utviklingsorienterte". De høyere forventede "myke effektene" hos "Superinnovatørene" går dermed ikke på bekostning av utløsende effekt. "Superinnovatørene" skårer høyest på begge deler. En viktig forklaringsfaktor her

er den tjeneste- og programfordelingen som gjør seg gjeldende blant disse, samt formålet med dem.

10.2.8 Prosjektenes bidrag til økonomiske resultater i de tre gruppene

Et annet spørsmål som det er vesentlig å se nærmere på, er i hvilken grad det er ulikheter i forventningene til de økonomiske resultatene av prosjektene mellom de tre gruppene. Det illustreres i Tabell 45 under. Som for 2008-kullet er det også her tydelige forskjeller mellom gruppene. Prosjektene bidrar klart minst på alle områdene for "De Driftsorienterte", mens de er viktigst for "Superinnovatørene". For "De Utviklingsorienterte", er prosjektenes økonomiske bidrag klart nærmere "Superinnovatørene" enn de er "De Driftsorienterte".

Samlet innebærer disse resultatene at den høyere andelen prosjekter med høy og middels addisjonalitet blant "Superinnovatørene" ikke har gått på bekostning av prosjektresultatene. Prosjektene blant "Superinnovatørene" har den største andelen prosjekter med høy og middels addisjonalitet samtidig som de oppnår de beste resultatene på alle de områdene som vi har undersøkt. Dette gir indikasjoner på at Innovasjon Norge har funnet en fornuftig balanse mellom risiko og resultater for "Superinnovatørene". Hvorvidt disse indikasjonene faktisk stemmer, er vi i stand til å belyse nærmere når etterundersøkelsen for 2009-kullet er gjennomført. Dette vil skje i 2013.

Tabell 43: Innvilget beløp fra Innovasjon Norge i de tre gruppene, 2009.

	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Innvilget beløp	1 113 528 kr	1 299 149 kr	1 308 675 kr
Kilde: Oxford Research AS			

Tabell 44: Addisjonalitet i de tre gruppene, 2009.

Addisjonalitet	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Lav	72 %	24 %	4 %
Middels	54 %	41 %	6 %
Høy	49 %	45 %	5 %
Total	53 %	42 %	5 %
Kilde: Oxford Research AS			

Tabell 45: Prosjektenes bidrag til økonomiske resultater i de tre gruppene, 2009.

Addisjonalitet	Gruppe 1: "De Driftsorienterte"	Gruppe 2: "De Utviklingsorienterte"	Gruppe 3: "Superinnovatørene"
Vekst i antall ansatte	31 %	67 %	90 %
Viktig for overlevelse	71 %	82 %	88 %
Viktig for framtidig konkurranseevne	72 %	93 %	98 %
Viktig for lønnsomhetsutvikling	76 %	93 %	98 %
Kilde: Oxford Research AS			

10.2.9 Hva kjennetegner "Superinnovatørene"?

"Superinnovatørene" har gjennomgående oppnådd de beste prosjektresultatene samtidig som Innovasjon Norge har størst utløsende effekt for disse. Hvilke kjennetegn ved "Superinnovatørene" kan være med på å forklare dette? Vi vil trekke fram følgende forhold:

- Det er en relativ overvekt av mottakere av OFU/IFU, Inkubatorstipend og Landsdekkende utviklingstilskudd blant "Superinnovatørene".
- Det er relativt sett færre av de aller minste bedriftene blant "Superinnovatørene".
- Det er noen flere virksomheter utenfor det distriktpolitiske virkeområdet blant "Superinnovatørene".
- Det er en større andel prosjekter som kan betegnes som Innovasjon på internasjonalt nivå og Innovasjon på nasjonalt nivå blant "Superinnovatørene".
- "Superinnovatørene" har prosjekter som i mindre grad er ungdomsrettet, men i større grad er knyttet opp mot internasjonalisering, IT, design og kompetanse.

Kapittel 11. Prosjektenes bidrag til bærekraft

Samfunns- og miljømessig bærekraft:

- Prosjektene spiller en noe større rolle i forhold til å bidra til samfunnsmessig bærekraft, enn til miljømessig bærekraft.
- I forhold til samfunnsansvar har prosjektene hatt særlig stor betydning for å bidra til bedre arbeidsvilkår innen landbruket.
- Når det gjelder miljømessig bærekraft, er det Bioenergiprogrammet og Skog- og klimaprogrammet som skårer gjennomgående høyest.

Økonomisk bærekraft:

- 77 prosent av prosjektene er viktige (skår 4 og 5) i forhold til overlevelse.
- 83 prosent av bedriftene påpeker at prosjektene er viktige (skår 4 og 5) for konkurranseevnen.
- 84 prosent av prosjektene er viktige (skår 4 og 5) for lønnsomhetsutviklingen.

Ser man prosjektenes bidrag til overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhetsutvikling under ett, er det slik at bidraget har økt vesentlig på alle tre indikatorer.

Alle de prosjektene/aktivitetene som Innovasjon Norge bevilger midler til skal bidra til en bærekraftig utvikling. Dette betyr at Innovasjon Norge skal arbeide for at behovene til dagens generasjon sikres uten å sette til side kommende generasjoners mulighet til å imøtekomme sine behov. Innovasjon skal bidra til tre ulike bærekraftsdimensjoner. Disse definert som følger:

- Sosial dimensjon - Ved å stimulere våre kunder til å ta samfunnsansvar (engelsk: Corporate Social Responsibility (CSR)) og vektlegge dette i alle aktivitetene til Innovasjon Norge. I det følgende blir denne dimensjonen omtalt som samfunnsansvar eller samfunnsmessig bærekraft.
- Miljømessig dimensjon - Ved å prioritere miljødimensjonen enda høyere og videreutvikle Innovasjon Norge som miljøfyrtårn. I det videre blir denne dimensjonen omtalt som miljøansvar eller miljømessig bærekraft.
- Økonomisk dimensjon - Ved å stimulere til prosjekter som gir økt innovasjonsgrad og økonomisk bæreevne i næringslivet over hele landet.

Det er stilt tre spørsmål knyttet til hver av disse dimensjonene. Sammenlignet med fjorårets undersøkelse, er spørsmålene knyttet til både samfunnsmessig- og miljømessig bærekraft videreutviklet. Det

innebærer at svarene knyttet til disse ikke er direkte sammenlignbare med 2008-kullet. Når det gjelder den økonomiske dimensjonen, måles den på samme måte som i tidligere års førundersøkelser. Vi kartlegger både prosjektenes/aktivitetenes forventede bidrag til konkurranseevne, fremtidig lønnsomhetsutvikling og overlevelse.

I de tre figurene under (Figur 43, Figur 44 og Figur 45), gis det en oversikt over de tre dimensjonene i bærekraftsbegrepet. Til tross for at spørsmålene knyttet til samfunnsmessig og miljømessig bærekraft er videreutviklet, er det fortsatt slik at det er en svært høy "Vet ikke/ikke relevant"-andel for disse. I tillegg er det relativt mange som påpeker at prosjektene har liten betydning for disse dimensjonene. Dette kan tas som en indikasjon på at mange bedrifter, gjerne ofte de små, ikke har et aktivt forhold til disse begrepene. Det impliserer at det fortsatt er nødvendig å arbeide med å videreutvikle spørsmålene knyttet til disse dimensjonene for om mulig å redusere andelen som svarer "Vet ikke/ikke relevant".

Sammenligner en prosjektenes bidrag til samfunns- og miljømessig bærekraft, finner en at prosjektene spiller en noe større rolle i forhold til å bidra til samfunnsmessig bærekraft. Dette er ikke så overraskende i og med at det er flere av programmene og tje-

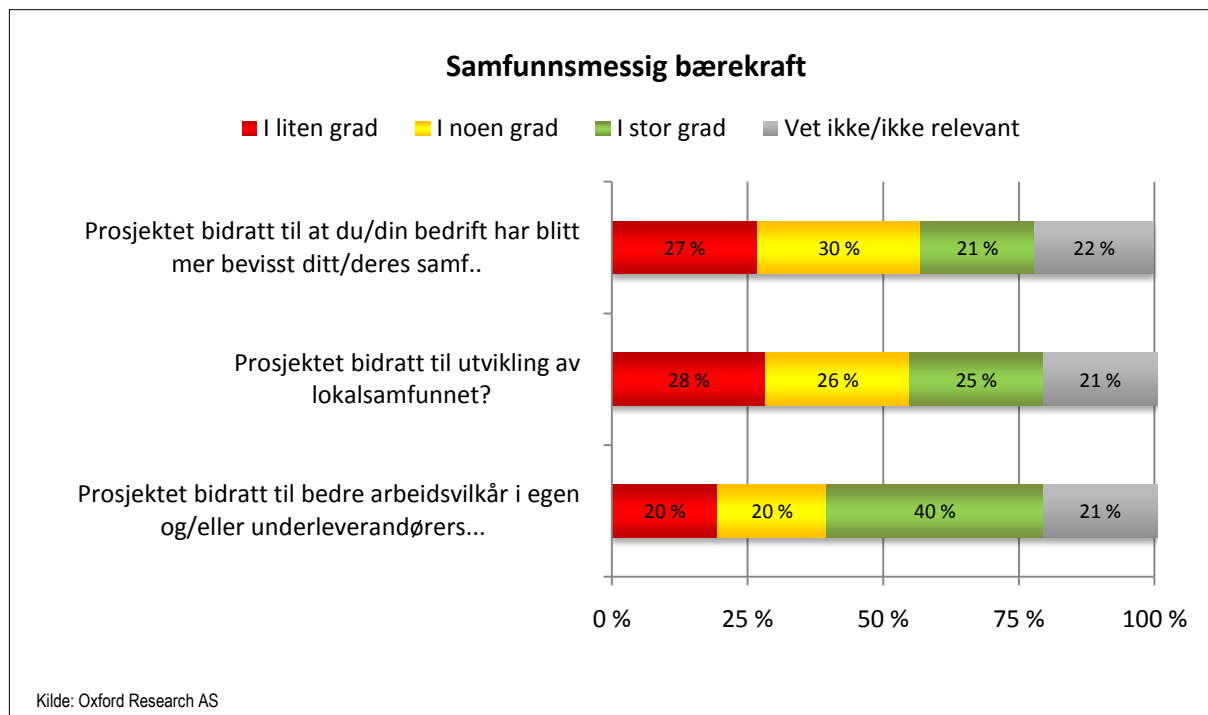
nestene som fokuserer på å bidra til regional utvikling enn det er på miljøområdet. Dette er igjen tett koblet til hvilke departementer som bevilger mest penger til dem og hvilke overordnede målsetninger departementene har.

Når det gjelder den økonomiske bærekraften, er prosjektene/aktivitetene svært viktige for denne. De har aller størst betydning for lønnsomhetsutviklingen, men de spiller også en sentral rolle i forhold til konkurranseevne og overlevelse. Et interessant

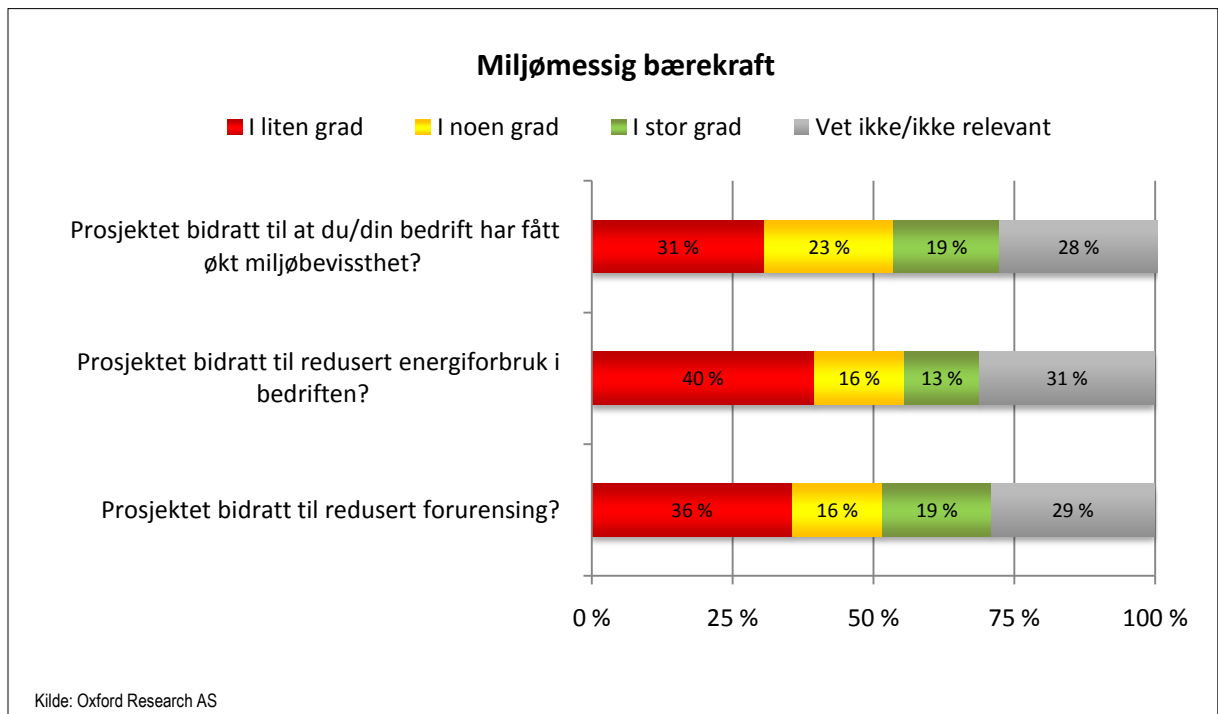
trekk ved årets undersøkelse er at prosjektenes betydning for de økonomiske forholdene gjennomgående har økt en god del fra 2008-kullet. For eksempel har bidraget til overlevelse økt med hele 10 prosentpoeng.

I det videre vil vi se nærmere på de ulike dimensjonene i bærekraftbegrepet. Vi starter med den økonomiske dimensjonen i og med at denne er sammenlignbar med tidligere års førundersøkelser.

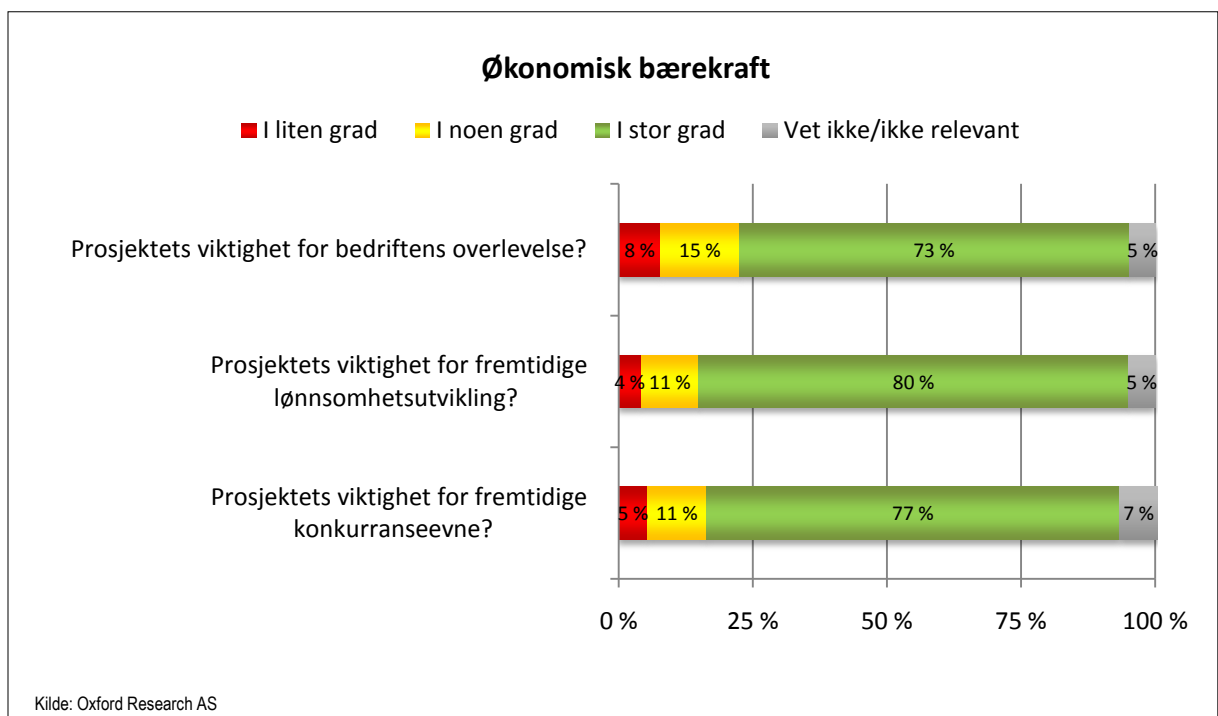
Figur 43: Prosjektenes/aktivitetenes samfunnsmessige bærekraft



Figur 44: Prosjektenes/aktivitetenes miljømessige bærekraft



Figur 45: Prosjektenes/aktivitetenes økonomiske bærekraft



11.1 Samfunnsmessig bærekraft

2008-kullet var den første førundersøkelsen som også inkluderte en kartlegging av samfunnsmessig bærekraft, men det var en høy "vet ikke"-andel på dem. Som et resultat av dette er spørsmålene endret i årets undersøkelse. Dette betyr at resultatene ikke er sammenlignbare med fjorårets. Ut fra vår vurdering måles imidlertid samfunnsmessig bærekraft på en mer solid måte i år, noe som gir et bedre grunnlag for å kartlegge utviklingen over tid.

I årets førundersøkelse ble det brukt tre spørsmål for å måle den samfunnsmessige bærekraften:

- Har prosjektet bidratt til bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underleverandørers virksomhet?
- Har prosjektet bidratt til utvikling av lokalsamfunnet?
- Har prosjektet bidratt til at du/din bedrift har blitt mer bevisst ditt/deres samfunnsansvar?

Disse spørsmålene vil i det følgende bli analysert på bakgrunn av de bakgrunnsvariablene som gjennomgående er benyttet i rapporten.

11.1.1 Samfunnsmessig bærekraft etter tjeneste og program

I Tabell 46 vises det hvor mange av prosjektene som i stor grad (skår 4 og 5) har bidratt til samfunnsmessig bærekraft på de tre indikatorene som brukes for

å måle dette. Det er stor variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene her. Særlig er variasjonen stor i forhold til i hvilken grad prosjektet har bidratt til bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underleverandørers virksomhet. Prosjektene har i størst grad bidratt til dette blant mottakerne av Risikolån landlandbruk (81 prosent) og Bygdeutviklingsmidler – tradisjonell (79 prosent), mens de har bidratt minst for Internasjonalisering (19 prosent). Også flere andre av de landbruksrettede tjenestene skårer høyt her, noe som viser at prosjektene har hatt stor betydning for å bidra til bedre arbeidsvilkår innen landbruket.

Både når det gjelder prosjektenes bidrag til utvikling av lokalsamfunnet og at bedriftene har blitt mer bevisst sitt samfunnsansvar, er det mindre variasjoner i resultatene. Prosjektenes bidrag til utvikling av lokalsamfunnet er aller størst for mottakerne av Distriktsrettede risikolån (45 prosent), mens det er minst for Maritim utvikling og OFU/IFU (11 prosent for begge). Når det gjelder spørsmålet om hvor vidt bedriftene har blitt mer bevisst sitt samfunnsansvar, har prosjektene i størst grad bidratt til dette for Verdiskapingsprogrammet for reindrift (67 prosent) og minst for OFU/IFU (14 prosent).

Dersom en ser alle de tre spørsmålene under ett, er det interessant å merke seg at den tjenesten som skårer lavest er OFU/IFU. Dette er ellers en tjeneste som er blant de som kommer best ut i førundersøkelsene.

Tabell 46: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag (skår 4 og 5) til samfunnsansvar etter tjeneste og program

Tjenester og programmer	Bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underleverandørers virksomhet	Utvikling av lokalsamfunnet	Du/din bedrift har blitt mer bevisst ditt/deres samfunnsansvar
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	79 %	25 %	26 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	49 %	39 %	24 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	40 %	45 %	45 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	35 %	40 %	32 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	63 %	34 %	43 %
Innovasjonslån (n-119)	35 %	27 %	22 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	29 %	28 %	26 %
Lavrisikolån (n-88)	52 %	42 %	31 %
Landbrukslån (n-127)	69 %	23 %	17 %
OFU/IFU (n-117)	31 %	11 %	14 %
FRAM (n-67)	29 %	22 %	17 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	30 %	38 %	17 %
Maritim utvikling (n-22)	36 %	11 %	18 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	40 %	42 %	39 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	30 %	18 %	26 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	25 %		67 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	28 %	18 %	29 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	35 %	34 %	35 %
Inkubatorstipend (n-39)	29 %	38 %	33 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	45 %	41 %	27 %
Internasjonalisering (n-45)	19 %	24 %	21 %
Risikolån landbruk (n-36)	83 %	35 %	39 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	28 %	22 %	27 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	32 %	29 %	21 %
Total	50 %	31 %	28 %
Størst	83 %	45 %	67 %
Minst	19 %	11 %	14 %

Kilde: Oxford Research AS

11.1.2 Samfunnsmessig bærekraft etter innovasjonshøyde

I Tabell 47 har vi undersøkt om det er noen forskjeller i prosjektenes bidrag til samfunnsmessig bærekraft mellom prosjekter som har ulik innovasjonshøyde. Resultatene viser at det gjennomgående er slik at de prosjektene som kan betegnes som Innovasjon på internasjonalt nivå skårer lavest på alle de tre dimensjonene. Dette skyldes at de inneholder en relativt høy andel av de tjenestene og programmene

som skårer lavt her. Hva som er den underliggende årsaken til at nettopp disse skårer lavt, er det imidlertid ikke mulig å si noe om ut fra det tilgjengelige datamaterialet. Når det gjelder bidraget til utvikling av lokalsamfunnet og at bedriftene har blitt mer bevisst sitt samfunnsansvar, er det de prosjektene som kan karakteriseres som Innovasjon på regionalt nivå som gir det største bidraget. Dette er ikke så overraskende i og med at denne typen prosjekter ofte legger særlig stor vekt på å bidra til regional utvikling. Det innebærer i selv seg en vektlegging av lokalsamfunnsutvikling og samfunnsansvar.

Tabell 47: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til samfunnsansvar etter innovasjonshøyde

Innovasjonshøyde	Bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underlevere- randørers virksomhet	Utvikling av lokal- samfunnet	Du/din bedrift har blitt mer bevisst ditt/deres samfunnsansvar
Innovasjon på internasjonalt nivå	28 %	18 %	21 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	39 %	32 %	32 %
Innovasjon på regionalt nivå	41 %	48 %	40 %
Innovasjon på bedriftsnivå	58 %	32 %	28 %
Ikke relevant	63 %	30 %	24 %
Total	51 %	31 %	28 %
Størst	63 %	48 %	40 %
Minst	28 %	18 %	21 %
Kilde: Oxford Research AS			

11.1.3 Samfunnsmessig bærekraft etter distriktspolitisk virkeområde

Dersom vi analyserer samfunnsmessig bærekraft ut fra distriktspolitisk virkeområde, viser resultatene i Tabell 48 at virksomhetene utenfor det distriktspolitiske virkeområdet skårer lavere på alle de tre spørsmålene enn bedriftene innen virkeområdet. Innen det distriktspolitiske virkeområdet er det be-

driftene i Sone IV som skårer gjennomgående høyest. Som for innovasjonshøyde skyldes disse resultatvariasjonene først og fremst forskjeller i den underliggende tjeneste- og programfordelingen. Disse har ulik innretning og formål, noe som slår direkte ut i hvor sterkt de prioriter det å bidra til samfunnsmessig bærekraft.

Tabell 48: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til samfunnsansvar etter distriktspolitisk virkeområde

Distriktspolitisk virkeområde	Bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underlevere- verandørers virksomhet	Utvikling av lokal- samfunnet	Du/din bedrift har blitt mer bevisst ditt/deres samfunnsansvar
Sone I (utenfor)	45 %	23 %	26 %
Sone II	46 %	17 %	23 %
Sone III	53 %	34 %	27 %
Sone IV	55 %	39 %	32 %
Total	50 %	31 %	28 %
Størst	55 %	39 %	32 %
Minst	45 %	17 %	23 %
Kilde: Oxford Research AS			

11.1.4 Samfunnsmessig bærekraft etter addisjonalitet

Vi har også undersøkt i hvilken grad det er slik at den samfunnsmessige bærekraften varierer etter addisjonalitet. Resultatene av disse analysene presenteres i Tabell 49 under. Det er interessant å merke seg at prosjektene som har høy addisjonalitet

skårer signifikant høyere både i forhold til bidrag til utvikling av lokalsamfunnet, og at bedriftene har blitt mer bevisst sitt samfunnsansvar. En mulig årsak til dette kan være at prosjekter som legger stor vekt på dette er mer avhengig av Innovasjon Norge for å få dem realisert. Dette virker rimelig ut fra at det ofte er knyttet betydelige elementer av markedsvikt til slike prosjekter.

Tabell 49: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til samfunnsansvar etter addisjonalitet

Addisjonalitet	Bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underleverandørers virksomhet	Utvikling av lokalsamfunnet	Du/din bedrift har blitt mer bevisst ditt/deres samfunnsansvar
Lav	57 %	28 %	21 %
Middels	46 %	26 %	21 %
Høy	52 %	34 %	31 %
Total	51 %	31 %	28 %
Størst	57 %	34 %	31 %
Minst	46 %	26 %	21 %
Kilde: Oxford Research AS			

11.2 Miljømessig bærekraft

2008-kullet var det første hvor førundersøkelsen også inkluderte en kartlegging av miljømessig bærekraft. Som for samfunnsmessig bærekraft var det imidlertid en høy "vet ikke"-andel på disse spørsmålene. Som en konsekvens av dette er det utviklet nye spørsmål for å måle dette i årets undersøkelse. Dette betyr at resultatene ikke er sammenlignbare med fjorårets. Ut fra vår vurdering måles imidlertid miljømessig bærekraft på en mer solid måte i år, noe som gir et bedre grunnlag for å kartlegge utviklingen over tid.

I årets førundersøkelse ble det brukt tre spørsmål for å måle den miljømessige bærekraften:

- Har prosjektet bidratt til redusert forurensing?
- Har prosjektet bidratt til redusert energiforbruk i bedriften?
- Har prosjektet bidratt til at du/din bedrift har fått økt miljøbevissthet?

Disse spørsmålene vil i det videre bli analysert på bakgrunn av de bakgrunnsvariablene som gjennomgående er benyttet i rapporten.

11.2.1 Miljømessig bærekraft etter tjeneste og program

I Tabell 50 vises det hvor mange av prosjektene som i stor grad (skår 4 og 5) har bidratt til miljømessig

bærekraft på de tre indikatorene som brukes for å måle dette. Som for samfunnsmessig bærekraft er det stor variasjon mellom de ulike tjenestene og programmene her. Særlig er variasjonen stor i forhold til i hvilken grad prosjektet har bidratt til redusert energibruk i bedriften. Prosjektene har i størst grad bidratt til dette blant mottakerne av Bioenergi-programmet (76 prosent) og Skog- og klimaprogrammet (52 prosent), mens de har bidratt minst for Marint verdiskapingsprogram (6 prosent) og FRAM (7 prosent). At de to førstnevnte programmene skårer høyest her virker rimelig. Begge disse fokuserer sterkt på miljødimensjonen.

Både når det gjelder prosjektenes bidrag til redusert forurensing, utvikling av lokalsamfunnet og at bedriftene har fått økt miljøbevissthet, er det noe mindre variasjoner i resultatene. Prosjektenes bidrag til redusert forurensing er aller størst for mottakerne av Skog- og klimaprogrammet (61 prosent), mens det er minst for Maritim utvikling (10 prosent). Når det gjelder spørsmålet om hvor vidt bedriftene har fått økt miljøbevissthet, har prosjektene i størst grad bidratt til dette for (54 prosent) og minst for FRAM (14 prosent).

Dersom en ser alle de tre spørsmålene under ett, er det interessant at de to tjenestene og programmene som skårer gjennomgående høyest er Bioenergi-programmet og Skog- og klimaprogrammet. Begge disse har til formål å bidra på miljøområdet, og disse resultatene viser at en i stor grad har lyktes med dette.

Tabell 50: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter tjenester og programmer

Tjenester og programmer	Redusert forurensning	Redusert energibruk i bedriften	Du/din bedrift har fått økt miljøbevissthet
Bygdeutviklingsmidler - tradisjonell (n-145)	26 %	15 %	29 %
Bygdeutviklingsmidler - tillegg (n-123)	12 %	13 %	16 %
Distriktsrettede risikolån (n-98)	24 %	26 %	23 %
Distriktsutviklingstilskudd (n-495)	22 %	16 %	26 %
Grunnfinansieringslån-flåte (n-84)	27 %	28 %	34 %
Innovasjonslån (n-119)	29 %	13 %	23 %
Landsdekkende utviklingstilskudd (n-79)	21 %	15 %	15 %
Lavrisikolån (n-88)	30 %	31 %	22 %
Landbrukslån (n-127)	18 %	20 %	16 %
OFU/IFU (n-117)	44 %	15 %	21 %
FRAM (n-67)	17 %	7 %	9 %
Marint verdiskapingsprogram (n-49)	15 %	6 %	20 %
Maritim utvikling (n-22)	10 %	11 %	30 %
Verdiskapingsprogram mat (n-88)	16 %	14 %	23 %
Trebasert innovasjonsprogram (n-81)	23 %	18 %	31 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift (n-8)	25 %		25 %
Bioenergiprogrammet (n-101)	57 %	76 %	54 %
Etablererstipend (KRD) (n-375)	37 %	18 %	33 %
Inkubatorstipend (n-39)	46 %	27 %	46 %
Bygdeutviklingsstipend (n-103)	24 %	21 %	16 %
Internasjonalisering (n-45)	27 %	14 %	17 %
Risikolån landbruk (n-36)	35 %	31 %	28 %
Etablererstipend (NHD) (n-152)	43 %	15 %	28 %
Skog- og klimaprogrammet (n-55)	61 %	52 %	45 %
Total	27 %	19 %	26 %
Størst	61 %	76 %	54 %
Minst	10 %	6 %	9 %

Kilde: Oxford Research AS

11.2.2 Miljømessig bærekraft etter innovasjonshøyde

I Tabell 51 har vi undersøkt om det er noen forskjeller i prosjektenes bidrag til miljømessig bærekraft mellom prosjekter som har ulik innovasjonshøyde. Resultatene viser at det først og fremst er forskjeller i prosjektenes bidrag til redusert forurensning. De prosjektene som kan betegnes som Innovasjon på internasjonalt nivå bidrar i sterkere grad enn de

resterende til dette. Dette virker rimelig i og med at redusert forurensning i stor grad er knyttet til innovasjon.

Når det gjelder de to andre dimensjonene, redusert energibruk i bedriften og økt miljøbevissthet, finner vi at det er relativt små forskjeller mellom prosjekter som har ulik innovasjonshøyde. Særlig er forskjellen liten når det gjelder økt miljøbevissthet.

Tabell 51: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter innovasjonshøyde

Innovasjonshøyde	Redusert forurensning	Redusert energibruk i bedriften	Du/din bedrift har fått økt miljøbevissthet
Innovasjon på internasjonalt nivå	37 %	14 %	26 %
Innovasjon på nasjonalt nivå	27 %	18 %	28 %
Innovasjon på regionalt nivå	26 %	18 %	26 %
Innovasjon på bedriftsnivå	23 %	23 %	27 %
Ikke relevant	28 %	20 %	26 %
Total	27 %	20 %	26 %
Størst	37 %	23 %	28 %
Minst	23 %	14 %	26 %

Kilde: Oxford Research AS

11.2.3 Miljømessig bærekraft etter distriktpolitisk virkeområde

Ser vi på miljømessig bærekraft i forhold til distriktpolitisk virkeområde, ser vi i stor grad det samme mønsteret som for innovasjonshøyde. Som det illustreres i Tabell 52, viser resultatene at det først og fremst er forskjeller i prosjektenes bidrag til redusert forurensning. De prosjektene som er lokalisert utenfor det distriktpolitiske bidrar i sterkere grad enn de som befinner seg innen vir-

keområdet til dette. Dette henger sannsynligvis sammen med prosjektenes innovasjonsbidrag. Innovasjonsbidraget er høyere utenfor enn innenfor virkeområdet.

Når det gjelder de to andre dimensjonene, redusert energibruk i bedriften og økt miljøbevissthet, er det ingen signifikante forskjeller i prosjektenes bidrag utenfor og innenfor det distriktpolitiske virkeområdet.

Tabell 52: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter distriktpolitisk område

Distriktpolitisk virkeområde	Redusert forurensning	Redusert energibruk i bedriften	Du/din bedrift har fått økt miljøbevissthet
Sone I (utenfor)	32 %	19 %	28 %
Sone II	18 %	9 %	25 %
Sone III	25 %	19 %	25 %
Sone IV	24 %	22 %	25 %
Total	27 %	19 %	26 %
Størst	32 %	22 %	28 %
Minst	18 %	9 %	25 %

Kilde: Oxford Research AS

11.2.4 Miljømessig bærekraft etter addisjonalitet

Analyserer vi prosjektenes bidrag til miljømessig bærekraft ut fra addisjonalitet, illustreres det i Tabell 53 at prosjektene med høy addisjonalitet i

større grad bidrar til redusert forurensning og økt miljøbevissthet enn de øvrige. Det er ingen forskjeller mellom prosjekter som har ulik addisjonalitetsgrad når det gjelder bidrag til redusert energibruk i bedriften.

Tabell 53: Prosjektenes/aktivitetenes andel store bidrag til miljøansvar etter addisjonalitet

Addisjonalitet	Redusert forurensning	Redusert energibruk i bedriften	Du/din bedrift har fått økt miljøbevissthet
Lav	23 %	23 %	22 %
Middels	22 %	17 %	20 %
Høy	30 %	20 %	29 %
Total	27 %	19 %	26 %
Størst	30 %	23 %	29 %
Minst	22 %	17 %	20 %

Kilde: Oxford Research AS

11.3 Økonomisk bærekraft

De forventede og allerede realiserte resultatene som vi har sett på så langt knyttet økt samarbeid, kompetanse og innovasjon, kan betraktes som midler for å oppnå målsetningen om å gjøre bedriftene mer robuste og lønnsomme. I dette avsnittet ser vi nærmere på hvor viktige prosjektene som Innovasjon Norge har gitt støtte til, er for virksomhetenes overlevelse, konkurranseevne, lønnsomhet samt vekst. Når det gjelder vekst, går vi både inn på betydningen for omsetningen på ulike markeder samt den forventede utviklingen i antall ansatte.

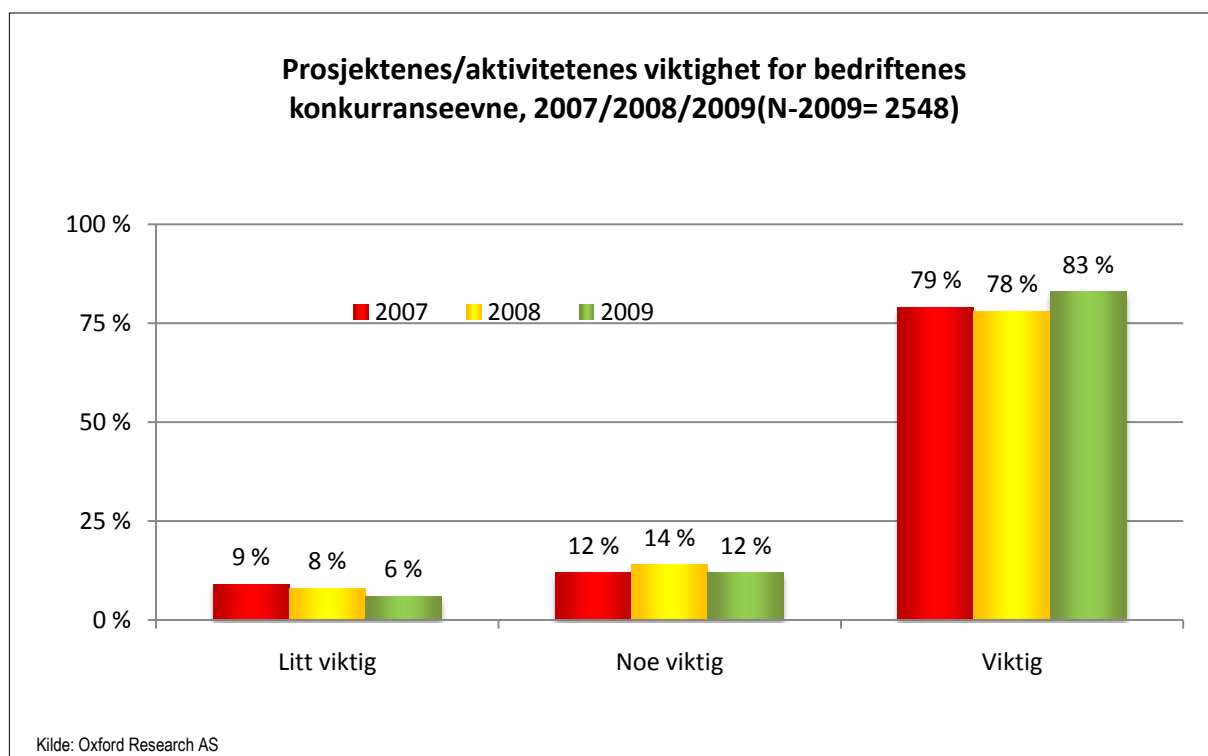
11.3.1 Viktighet for konkurranseevne

De ulike forholdene konkurranseevne, lønnsomhet og overlevelse henger nøye sammen. Økt konkurranseevne er en vesentlig faktor for å øke lønnsomheten i en bedrift samtidig som lønnsomhet er en viktig faktor for bedriftens overlevelse. Vi skal i det

videre se nærmere på disse forholdene. Konkurranseevne kan altså ses på som en forklarende variabel i forhold til lønnsomhet.

Bedriftene er spurt om hvor viktig prosjektene vil være for deres framtidige konkurranseevne. Som det framgår av Figur 46, forventes prosjektene å ha svært stor betydning for bedriftenes konkurranseevne. Totalt sett påpeker 83 prosent av bedriftene at prosjektene er viktige (skår 4 & 5), 12 prosent midtels viktige og 6 prosent lite viktige (skår 1 & 2). Dette innebærer at prosjektenes betydning for konkurranseevnen har økt med 5 prosentpoeng fra 2008. En mulig årsak til denne økningen kan være den forutgående finanskrisen og fokuset på denne gjennom 2009. En annen mulig årsak kan være at det var en kraftig økning i Innovasjon Norges ramme fra 2008 til 2009. En konsekvens av dette er at noen av bedriftene som ellers ikke ville fått støtte, allikevel har fått. For disse kan denne støtten ha hatt svært stor betydning i et år der det var vanskeligere enn vanlig å skaffe tradisjonell finansiering.

Figur 46: Prosjektenes/aktivitetenes viktighet for bedriftenes konkurranseevne, 2007-2009

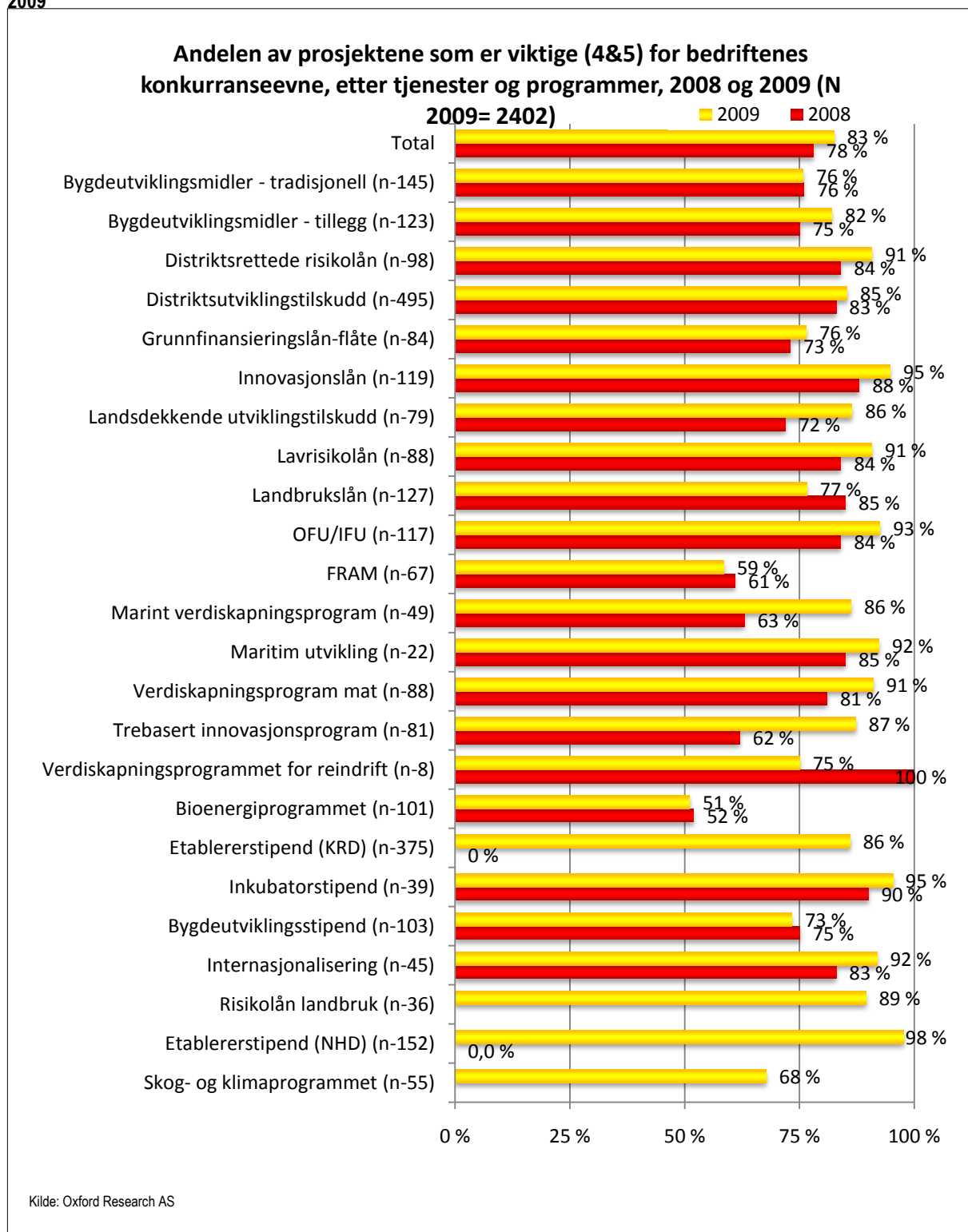


11.3.1.1 Konkurranssevne etter tjeneste og program

Tjenestene og programmenes ulike innretning innebærer at det naturlig nok er visse forskjeller i prosjektenes betydning for konkurranseevnen. Generelt finner vi at Stipendtjenestene (87 prosent) og Lånetjenestene (85 prosent) har størst betydning, mens Tilskuddstjenestene (81 prosent) og Programmene (81 prosent) har minst betydning. At Programmene skårer lavest her er ikke så overraskende. Programmene representerer relativt begrenset støtte til den enkelte bedrift samt fokuserer mer på samarbeid, kompetanse og innovasjon. Det tar ofte en viss tid før dette slår ut i form av økonomiske resultater i virksomhetene.

I Figur 47 har vi undersøkt hvor vidt det er forskjeller mellom de ulike tjenestene og programmene når det gjelder andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og 5) for konkurranseevnen. Resultatene viser at det er klare forskjeller mellom de ulike tjenestene og programmene. Prosjektene har størst betydning for Innovasjonslån og Inkubatorstipend (begge 95 prosent), mens de har minst betydning for konkurranseevnen blant de som deltatt i Bioenergiprogrammet (51 prosent) og FRAM (59 prosent). Hvordan de andre tjenestene og programmene skårer, vises i figuren under.

Figur 47: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurranseevne etter tjeneste, 2008 og 2009

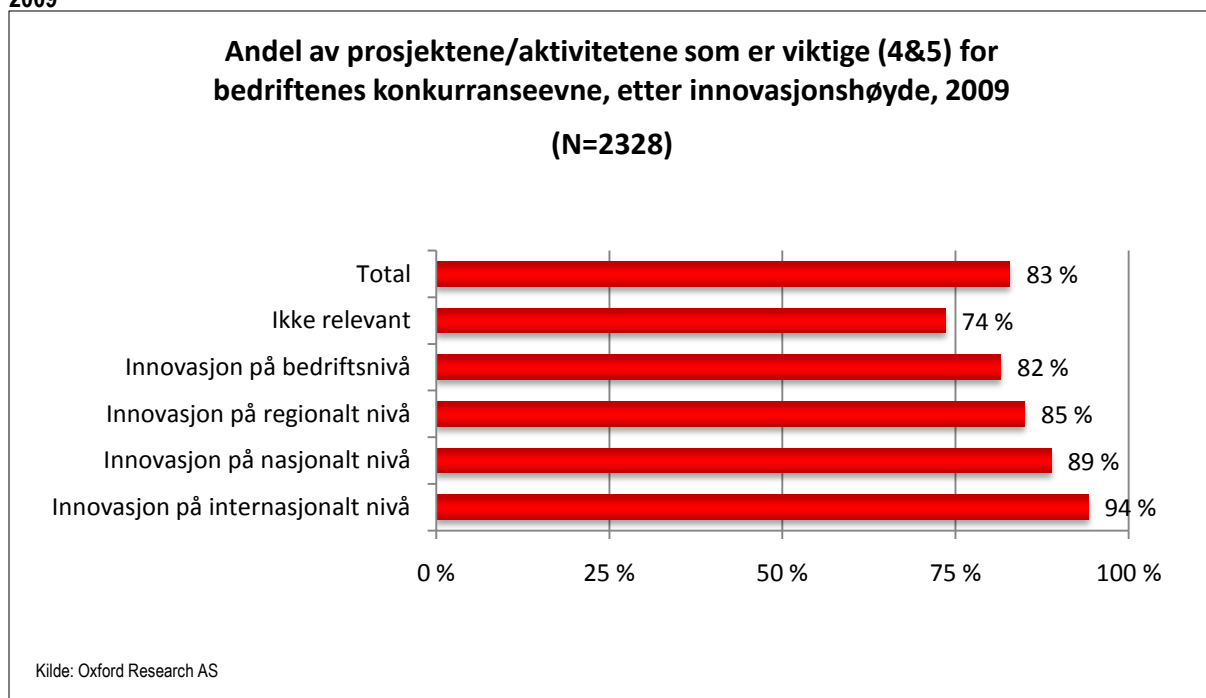


11.3.1.2 Konkurranssevne etter Innovasjonshøyde

I de siste årene har det vært et sterkt fokus på samspillet mellom innovasjonshøyde og verdiskaping. I Figur 48 har vi derfor sett nærmere på om det er slik at de prosjektene som har den største innovasjonshøyden har størst betydning for den framtidige konkurransevnen? Tallene viser at svaret på dette

spørsmålet er "ja". De prosjektene som har størst betydning for den framtidige konkurransevnen er de som kan betegnes som Innovasjon på Internasjonalt nivå (94 prosent) og Innovasjon på nasjonalt nivå (89 prosent), mens de som har minst betydning, er der hvor innovasjonshøyde ikke er relevant (74 prosent) og Innovasjon på bedriftsnivå (82 prosent).

Figur 48: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurransevne etter innovasjonshøyde, 2009

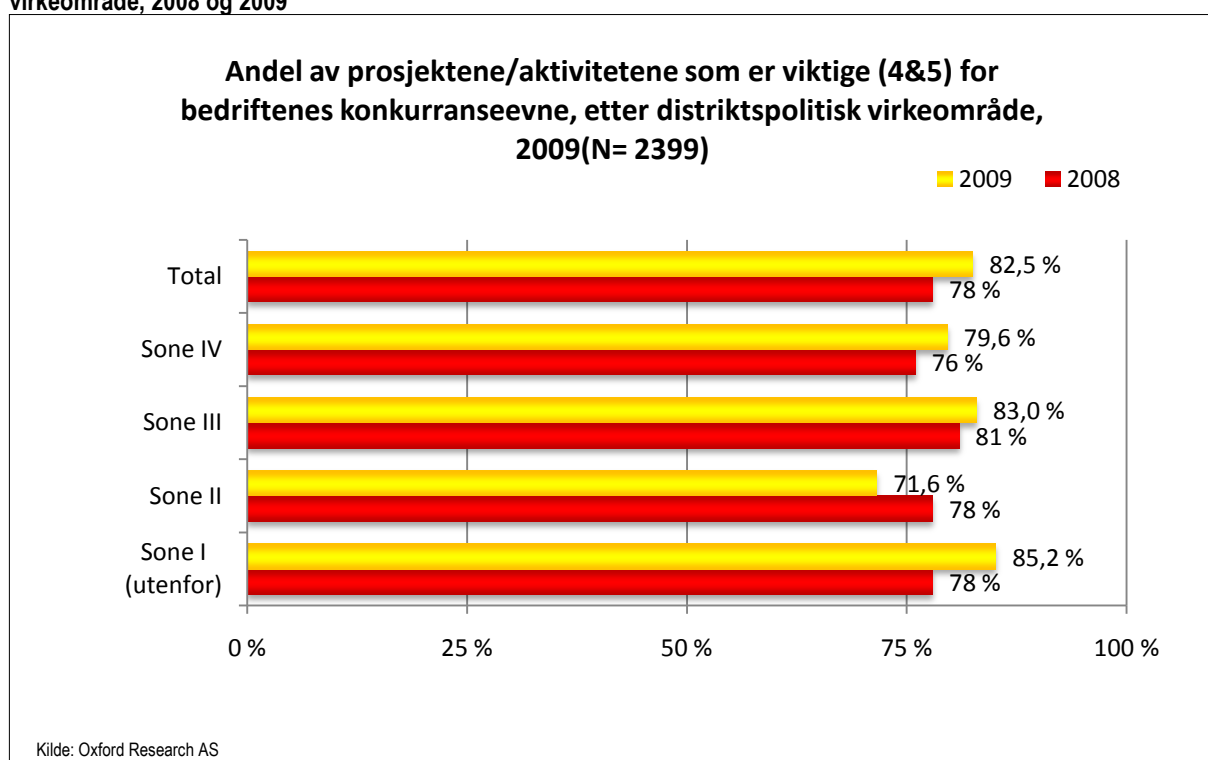


11.3.1.3 Konkurranssevne etter distriktpolitisk virkeområde

Å skape et konkurransedyktig næringsliv i hele landet, er blant oppgavene til Innovasjon Norge. Det er derfor viktig å se resultatene på spørsmålet ut fra distriktpolitiske virkeområder. I Figur 49 vises andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og 5) for bedriftenes konkurransevne etter distriktpolitisk virkeområde. Resultatene viser at prosjektene har større

betydning for bedriftene utenfor virkeområdet enn de har for bedriftene innenfor. Dette har endret seg fra i fjor da en ikke fant noen forskjeller ut fra denne bakgrunnsvariabelen. Det er vanskelig å si noe sikkert om hva denne endringen kan skyldes, men sammenlignet med fjoråret er det slik at det har vært en betydelig økning i Innovasjon Norges bevilgninger. Dette har ført til at det har skjedd visse endringer i hvem som har fått støtte.

Figur 49: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurransevne etter distriktpolitisk virkeområde, 2008 og 2009

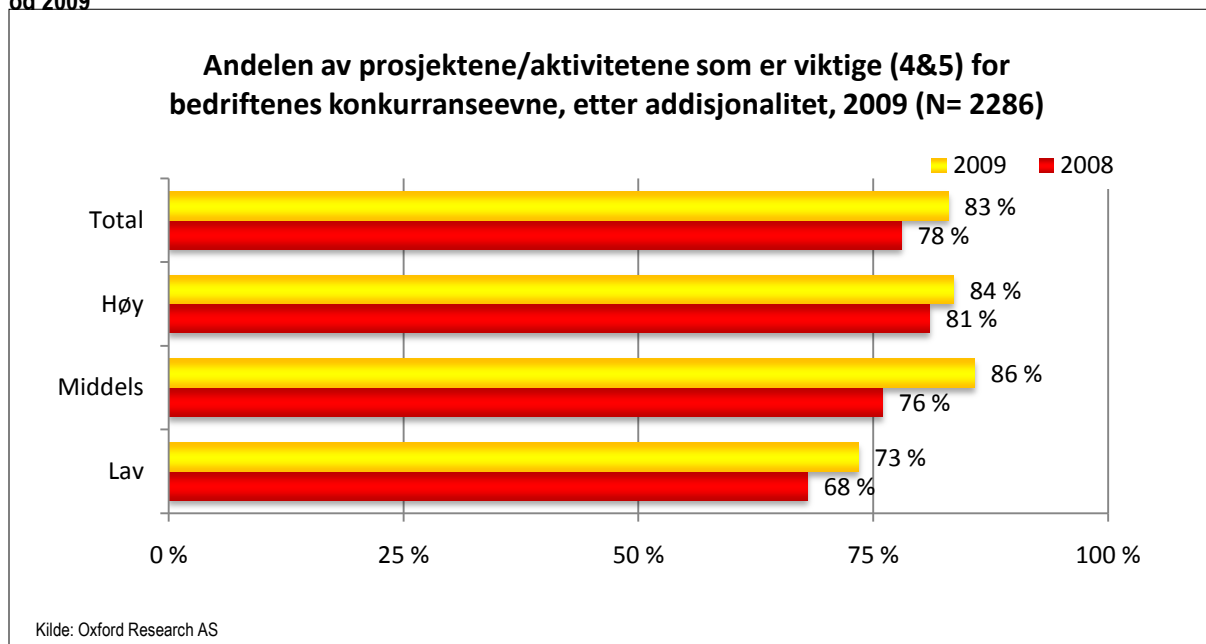


11.3.1.4 Konkurranssevne etter addisjonalitet

En vanlig antakelse er at jo viktigere prosjektene er for en bedrift, desto lavere er addisjonaliteten. Altså at bedriftene vil strekke seg lengre for å gjennomføre prosjekter uten støtte jo viktigere prosjektene er. I Figur 50 vises andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og 5) for bedriftenes konkurransevne ut fra addisjonalitet. Det framgår at prosjektenes betydning

for konkurransevnen er størst for de prosjektene som har middels eller høy addisjonalitet. Det betyr at den innledende hypotesen kan forkastes for denne dimensjonen. Dette gir igjen indikasjoner på at Innovasjon Norge har lyktes med å finne en fornuftig balanse mellom det å være utløsende og å oppnå gode resultater gjennom prosjektene.

Figur 50: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens konkurransevne etter addisjonalitet, 2008 og 2009



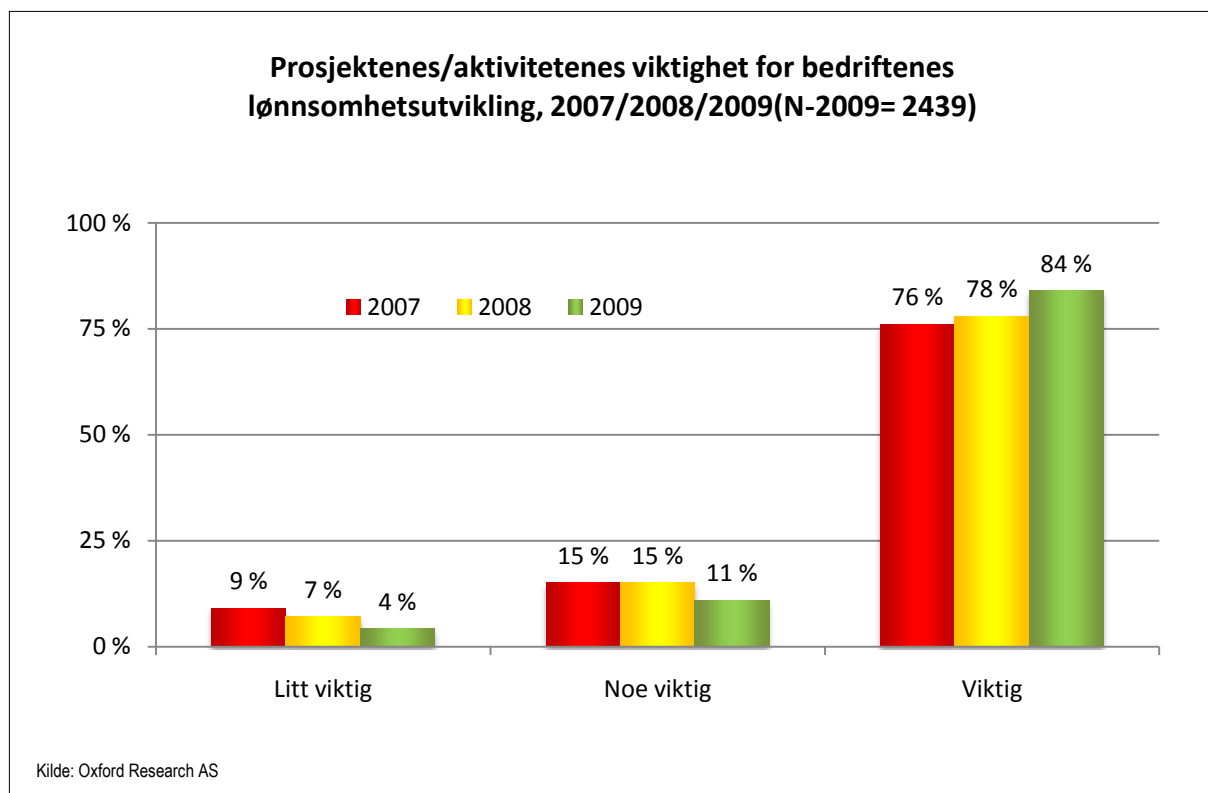
11.3.2 Viktighet for lønnsomhetsutvikling

Innovasjon Norges skal fremme lønnsom næringsutvikling i hele landet. I dette kapittelet belyser vi i hvilken grad Innovasjon Norge forventes å bidra til lønnsomme prosjekter og hvorvidt dette skjer i hele landet.

Figur 51 viser andelen prosjekter/aktiviteter som vil være henholdsvis lite viktige (skår 1 og 2), middels

viktige (skår 3) og viktige (skår 4 og 5) for bedriftenes lønnsomhetsutvikling. Prosjektene har totalt sett stor betydning for bedriftenes lønnsomhetsutvikling. 84 prosent av prosjektene er viktige for dette, 11 prosent middels viktige og 4 prosent lite viktige. Sammenligner en disse resultatene med 2008-kullet, har andelen prosjekter som er viktige for lønnsomhetsutviklingen økt med 6 prosentpoeng. Dermed ser en også at Innovasjon Norge spiller en viktigere rolle her i år.

Figur 51: Prosjektenes/aktivitetenes viktighet for bedriftenes lønnsomhetsutvikling, 2007-2009



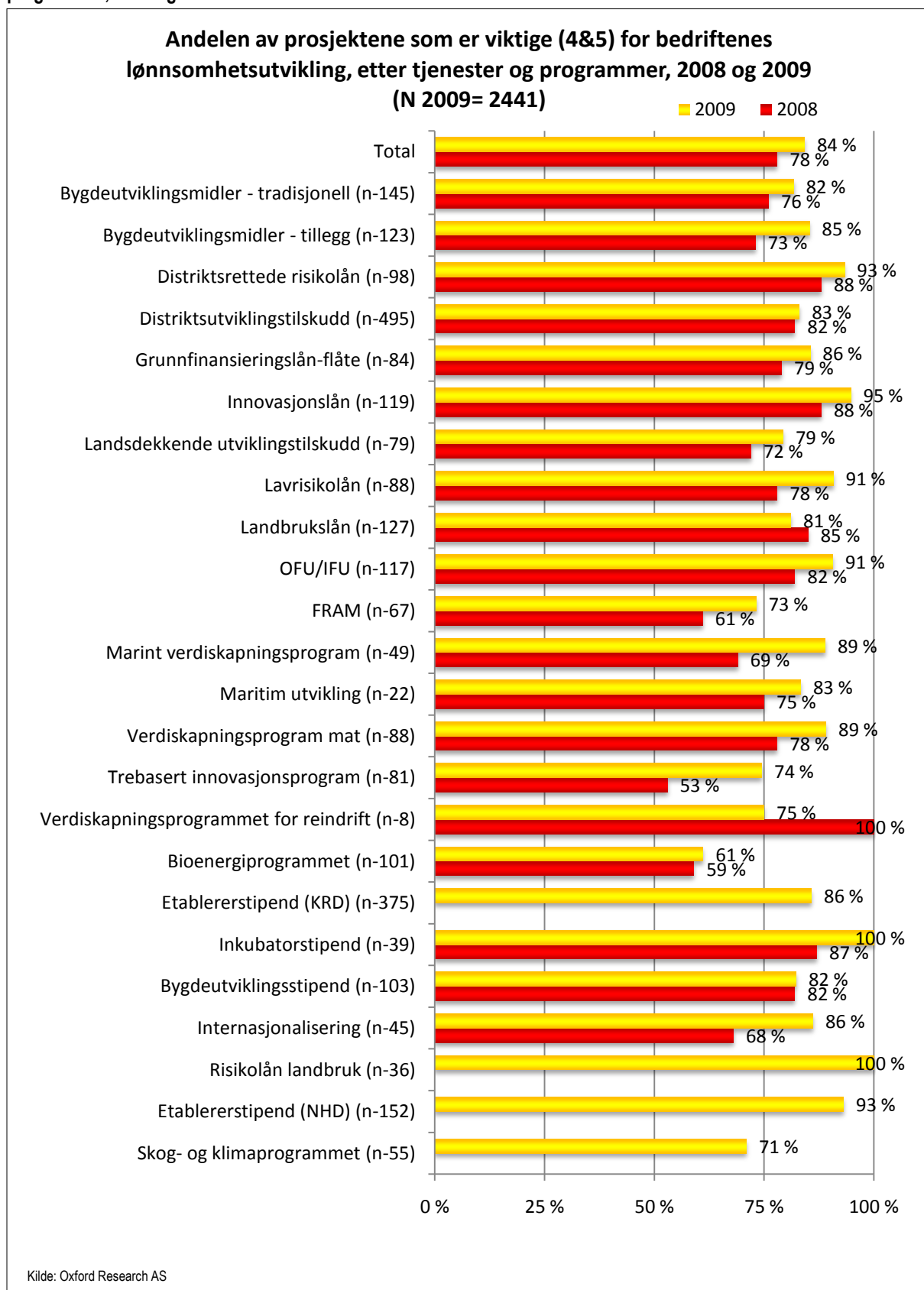
11.3.2.1 Lønnsomhetsutvikling etter tjeneste og program

I Figur 52 illustreres det hvorvidt det er variasjoner mellom tjenestene og programmene når det gjelder andelen prosjekter som vil være viktige (skår 4 og 5) for bedriftenes lønnsomhetsutvikling. På et overordnet nivå er det stor variasjon i resultatene, men variasjonen er primært knyttet til noen tjenester og programmer. Prosjektene har størst betydning for lønnsomhetsutviklingen for Risikolån landbruk (100 prosent), Inkubatorstipend (100 prosent) og Innovasjonslån (95 prosent), mens det de har minst betydning for Bioenergiprogrammet (61 prosent) og Skog- og klimaprogrammet (71 prosent).

ning for Bioenergiprogrammet (61 prosent) og Skog- og klimaprogrammet (71 prosent).

Ser en på de ulike hovedtypene av tjenester og programmer, er det slik at prosjekter innen Stipendttjenester og Lånetjenester forventes å ha størst betydning for bedriftens lønnsomhetsutvikling, mens Programmene har lavest betydning. Dette kan blant annet skyldes forskjeller i gjennomsnittlig innvilget beløp, og ulike prosjektformål. Ofte er Programmene mer rettet inn mot utvikling av nettverk, kompetanse og invasjon.

Figur 52: Andelen av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter tjenester og programmer, 2008 og 2009

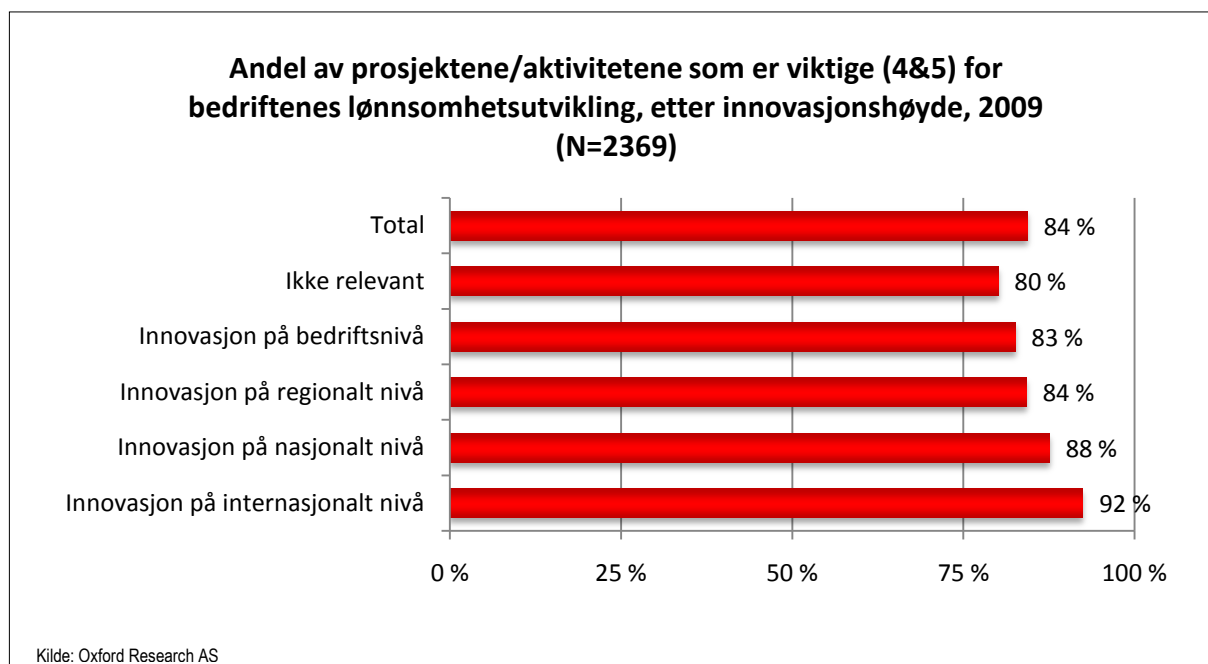


11.3.2.2 Lønnsomhetsutvikling etter innovasjonshøyde

Det er vanlig å anta at de prosjektene som har den største innovasjonshøyden har det største økonomiske potensialet. For å få noen foreløpige indikasjoner på om dette er tilfelle, har vi sett nærmere på om det er slik at de prosjektene som har den største innovasjonshøyden, også har størst betydning for bedriftenes lønnsomhetsutvikling. Resultatene i

Figur 53 viser at det er en klar sammenheng mellom innovasjonshøyden og betydningen for lønnsomhetsutviklingen. Som for konkurranseevne, er det de prosjektene som kan betegnes som Innovasjon på Internasjonalt nivå (92 prosent) og Innovasjon på nasjonalt nivå (88 prosent) som har størst betydning, mens de som har minst betydning er de hvor innovasjonshøyde ikke er relevant (80 prosent).

Figur 53: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter innovasjonshøyde, 2009

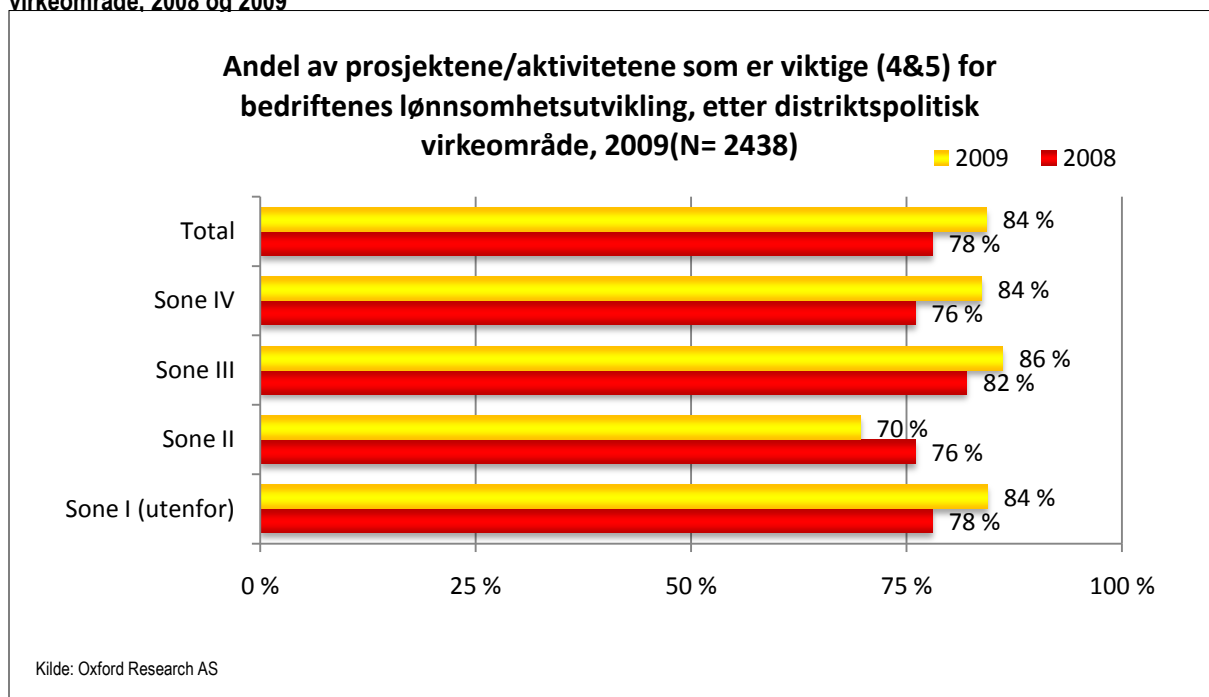


11.3.2.3 Lønnsomhetsutvikling etter distriktpolitisk virkeområde

Vi har også sett nærmere på i hvilken grad det er variasjoner i andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og 5) for bedriftenes lønnsomhetsutvikling ut fra distriktpolitisk virkeområde. Dette illustreres i Figur 54. Resultatene viser at prosjektene har akkurat den

samme betydningen for lønnsomhetsutviklingen innenfor som utenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er akkurat samme funn som i 2008-kullet. Dette innebærer at en kan si at Innovasjon Norge gir viktige bidrag i forhold til å fremme en lønnsom næringsutvikling i hele landet.

Figur 54: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter distriktpolitisk virkeområde, 2008 og 2009

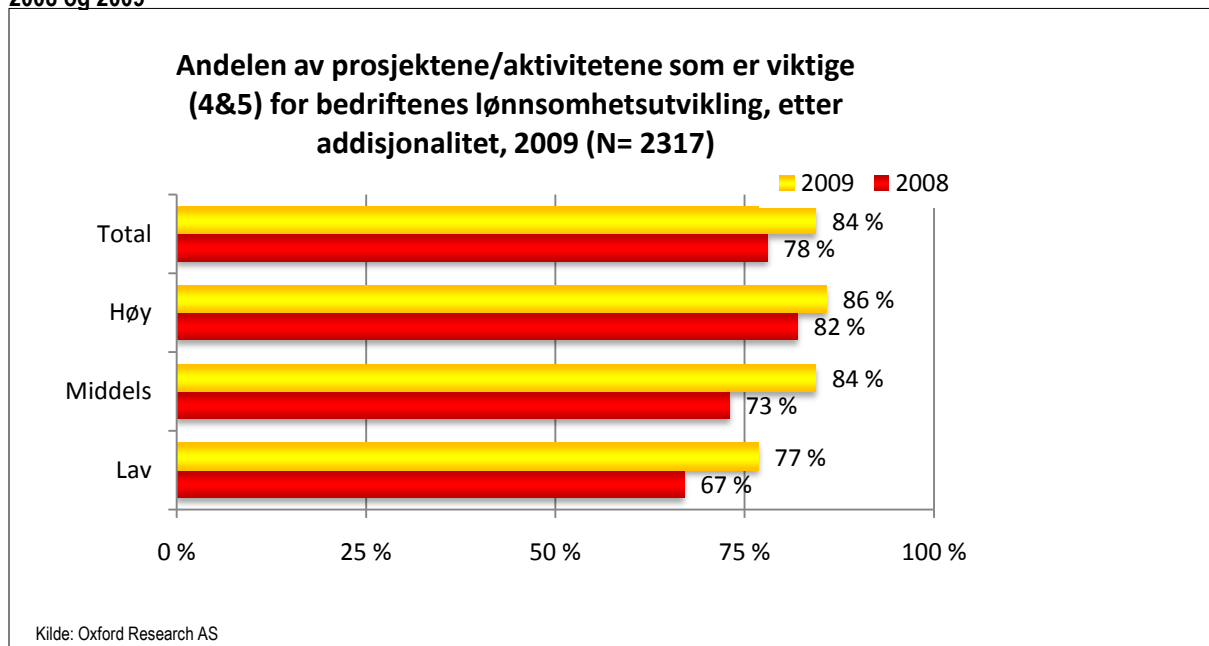


11.3.2.4 Lønnsomhetsutvikling etter addisjonalitet

I Figur 55 illustreres andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og 5) for bedriftenes lønnsomhetsutvikling ut fra addisjonalitet. Som for 2008-undersøkelsen finner vi relativt store forskjeller mellom addisjonalitetsgruppene. Mønsteret er det samme som for betydningen for konkurranseevne, det vil si at be-

tydningen for lønnsomhetsutviklingen er størst for de prosjektene som har middels og høy addisjonalitet. Heller ikke for lønnsomhetsutvikling er det dermed noe motsetningsforhold mellom prosjekteresultatene og stor grad av utløsende effekt. Dette gir igjen indikasjoner på at Innovasjon Norge har kommet fram til et fornuftig risikonivå.

Figur 55: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens lønnsomhetsutvikling etter addisjonalitet, 2008 og 2009



11.3.3 Viktighet for overlevelse

En av Innovasjon Norges målsetninger er at organisasjonen skal bidra til å skape mer robuste bedrifter. Robuste bedrifter overlever. Derfor er betydningen for bedriftens overlevelse en god indikator på om Innovasjon Norge velger de rette prosjektene og når sine mål.

I Figur 56 vises det hvor stor andel av prosjektene/aktivitetene som vil være henholdsvis lite viktige (skår 1 & 2), middels viktige (skår 3) og viktige (skår 4 & 5) for bedriftenes overlevelse. Prosjektene har totalt sett stor betydning for bedriftenes overlevelse. Dette illustreres gjennom at 77 prosent av prosjektene er viktige i forhold til overlevelse, 15 prosent middels viktige og 8 prosent lite viktige. Disse resultatene innebærer at prosjektenes betydning for overlevelsen har økt med hele 10 prosentpoeng fra 2008-kullet. Dette er svært interessant, og gir indikasjon på at Innovasjon Norge har bidratt i forhold til å dempe konsekvensene av den finanskrisen som gjorde seg gjeldene i dette året.

11.3.3.1 Overlevelse etter tjeneste og program

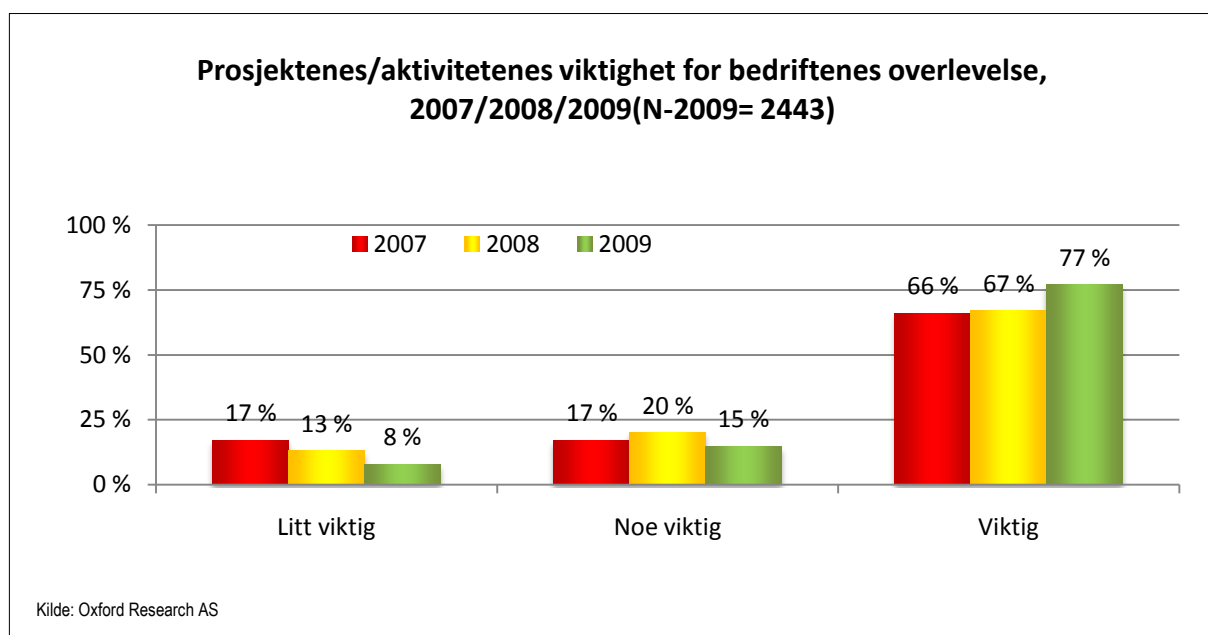
De ulike tjenestene og programmene har ulik innretning og ulike formål. Vi har derfor sett nærmere på hvorvidt det er variasjoner mellom dem når det gjelder andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og

5) for bedriftenes overlevelse. Dette illustreres nærmere i Figur 57.

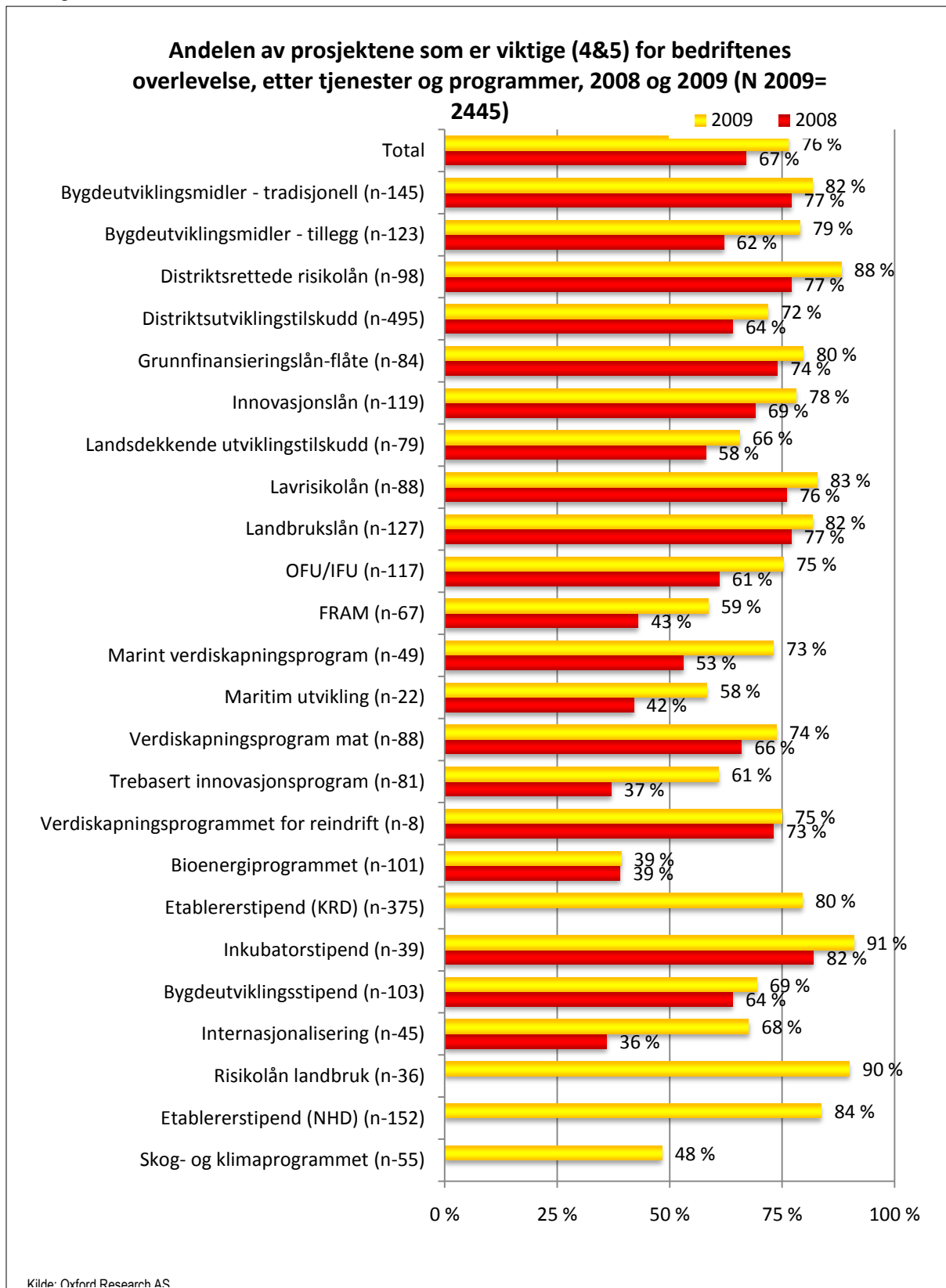
Det er stor variasjon i resultatene mellom de ulike tjenestene og programmene. Prosjektene har størst betydning for overlevelse blant virksomheter som har mottatt Inkubatorstipend (91 prosent), Risikolån landbruk (90 prosent) og Distriktsrettede risikolån (88 prosent), mens de har minst betydning for de som har deltatt i Bioenergiprogrammet (39 prosent) og Skog- og Klimaprogrammet (48 prosent). Dette er ikke overraskende når en tar tjenestenes formål i betraktning. For eksempel er de virksomhetene som deltar i programmene bedrifter som i stor grad har utviklings- og vekstambisjoner i utgangspunktet. Overlevelse er da i stor grad et tilbakelagt stadium på kort og mellomlang sikt.

Som nevnt i tidligere undersøkelser er det en viss sammenheng mellom prosjektstørrelse og betydningen for overlevelse. Dette gir seg også utslag når det kommer til tjeneste- og prosjektypene. De som skårer klart lavest er Programmene, mens det er relativt små forskjeller mellom Tilskuddstjenestene, Lånetjenestene og Stipendene. Dette virker rimelig når en tar i betraktning hva som er formålet med Programmene samt det gjennomsnittlige økonomiske tilsagnet som bevilges gjennom dem.

Figur 56: Prosjektenes/aktivitetenes viktighet for bedriftenes overlevelse, 2007-2009



Figur 57: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter tjenester og programmer, 2008 og 2009



11.3.3.2 Overlevelse etter innovasjonshøyde

I Figur 58 belyser vi i hvilken grad det er en sammenheng mellom prosjektenes innovasjonshøyde og deres bidrag til overlevelse. Resultatene viser at det ikke er noen slik sammenheng. De mest innovative prosjektene bidrar i like stor grad til overlevelse som de minst innovative. Dette virker rimelig. Formålet med de mest innovative prosjektene er primært å bidra til bedret konkurranseevne og økt lønnsomhet, ikke overlevelse.

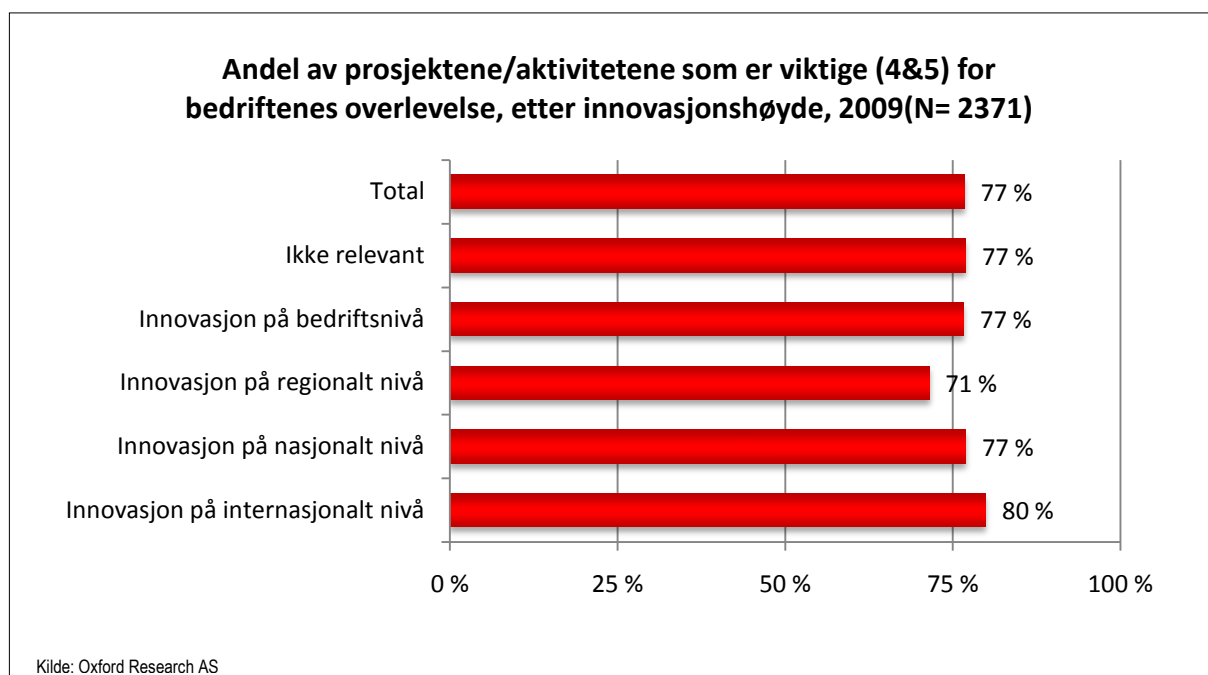
11.3.3.3 Overlevelse etter distriktpolitisk virkeområde

Et av de underliggende forhold som inndelingen i distriktpolitiske virkeområder baserer seg på, er ulike rammebetingelser for bedrifter ut fra geogra-

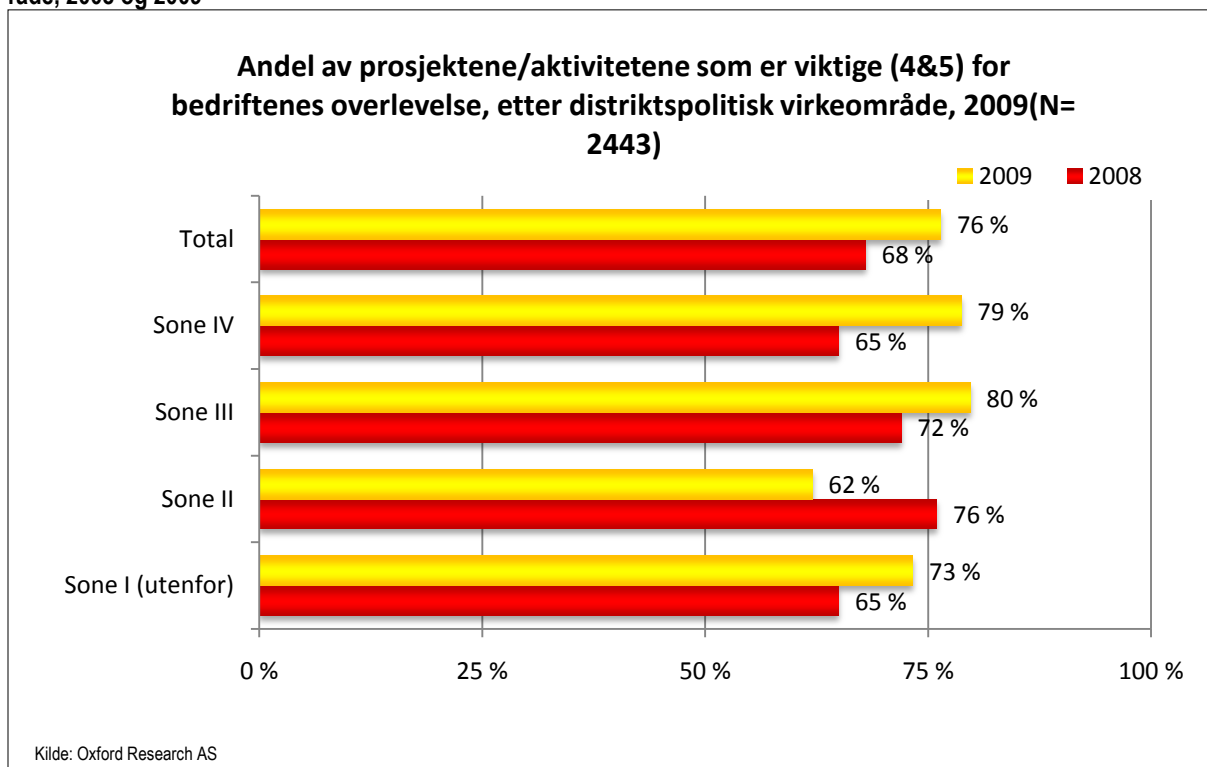
fisk lokalisering. I utgangspunktet kunne man dermed anta at 1) det er vanskeligere for bedrifter innen sone III og IV å overleve og at derfor 2) burde prosjekter igangsatt av bedrifter i disse områdene oftere være viktige for bedriftens overlevelse.

I Figur 59 vises det i hvilken grad det er variasjoner mellom bedriftene ut fra distriktpolitisk virkeområde når det gjelder andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og 5) for overlevelse. Resultatene viser at prosjektene har større betydning for overlevelse innenfor det distriktpolitiske virkeområdet enn utenfor. Dette er nytt i forhold til tidligere undersøkelser, og gir indikasjoner på at Innovasjon Norge spiller en viktig rolle i forhold til å bidra til næringsutvikling i distriktene.

Figur 58: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter innovasjonshøyde, 2009



Figur 59: Andel av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter distriktpolitisk virkeområde, 2008 og 2009

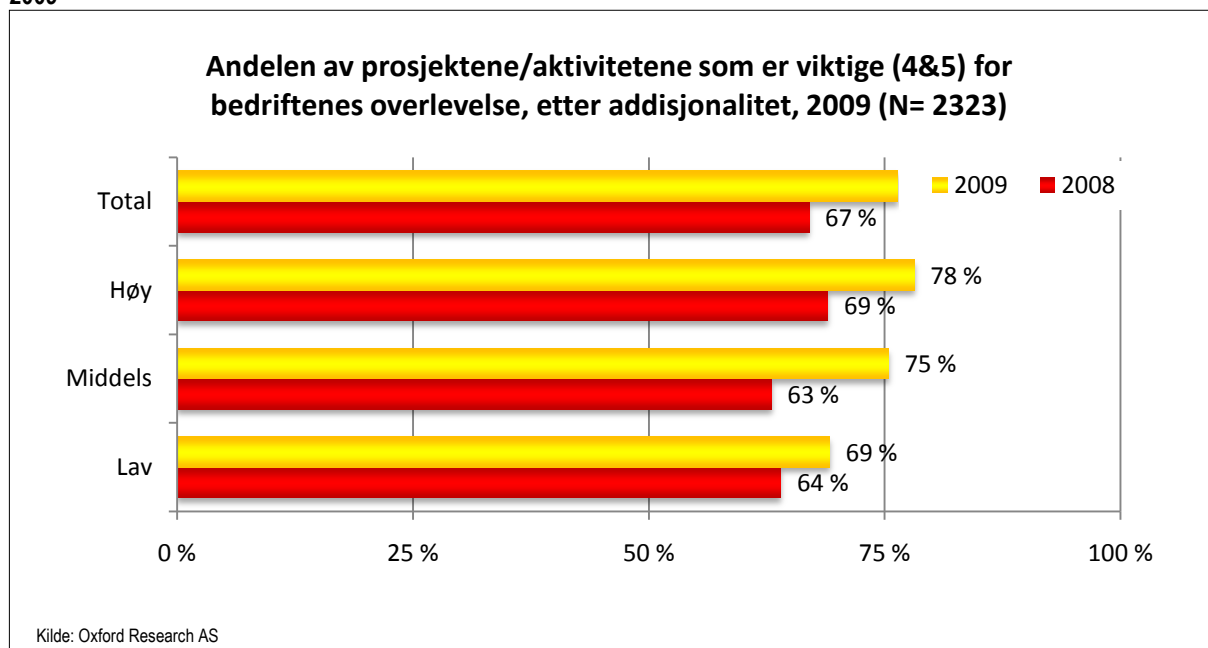


11.3.3.4 Viktighet for overlevelse etter addisjonalitet

Som vi tidligere har nevnt, er en av oppgavene til Innovasjon Norge å bidra til realisering av prosjekter som ellers ikke ville blitt realisert. I tillegg bør prosjektene være viktige, blant annet for bedriftens overlevelse. I Figur 60 vises det i hvilken grad det er forskjeller mellom bedrifter med prosjekter som har ulik addisjonalitet, når det gjelder andelen prosjekter som er viktige (skår 4 og 5) for deres overlevelse.

Resultatene viser det samme bildet som for konkurranseevne og lønnsomhetsutvikling. Prosjektene bidrar i størst grad til overlevelse for de som har middels og høy addisjonalitet. Dette betyr at prosjektene som har lav addisjonalitet skårer signifikant lavere både i forhold til konkurranseevne, lønnsomhetsutvikling og overlevelse. Dette innebærer at det kan være nyttig å se nærmere på disse. Hvilke kjennetegn som er knyttet til prosjektene med lav addisjonalitet er inngående behandlet i kapittel 5.

Figur 60: Andelen av prosjektene/aktivitetene som er viktige for bedriftens overlevelse etter addisjonalitet, 2008 og 2009



11.3.3.5 Registerdatabasert analyse av overlevelse

I forbindelse med årets førundersøkelse er det for første gang gjennomført en analyse av overlevelsesraten blant samtlige bedrifter i populasjonen. Denne gjennomføres ved å sjekke status for bedrifter som ikke har besvart undersøkelsen i foretaksregisteret (aktiv, oppløst, oppløst for fusjon, slettet, inaktiv). Denne analysen inkluderer også de bedriftene som er rapportert

oppløst eller nedlagt, er gått konkurs eller ikke lenger har noen drift i avsnitt 3.6. Dette betyr at vi har som implisitt antagelse at alle bedrifter som besvarer undersøkelsen og som ikke angir at de enten er oppløst eller nedlagt, er gått konkurs eller fortsatt ikke har noen drift, faktisk har drift. Hovedresultatene fra denne analysen er fremstilt i .

Tabell 54: Status per september 2010 og stiftelsesår for bedrifter i førundersøkelsen 2009

Status for selskapet i Foretaksregisteret per september 2010	Etablert før 2006	Etablert i perioden 2006-2008	Etablert i perioden 2009-2010	Totalt
Aktivt				3732
Ukjent status				20
Konkurs	24	10	1	35
Oppløst	4	4		8
Oppløst for fusjon	3	1		4
Slettet	1	1	2	4
Inaktivt	1			1
Totalt	33	16	3	3804

Kilde: Oxford Research AS

Da vi ikke har fullstendige data for stiftelsesår for alle bedrifter i førundersøkelsen, kan vi ikke beregne overlevelseshastene for de ulike stiftelsesårskategoriene, men det kan vi gjøre for de ulike tjeneste og programmene. I det videre vil vi se nærmere på de bedriftene som enten er gått

konkurs, har blitt oppløst, er slettet eller er inaktive per september 2010. Overlevelseshastene sett i sammenheng med tjenestene og programmene som bedriftene har mottatt eller deltatt i, er fremstilt i . Her er statusen oppløst for fusjon også vist, men overlevelseshastene er beregnet uten å ta hensyn til denne kategorien.

Tabell 55: Status per september 2010 og stiftelsesår for selskaper i førundersøkelsen 2009 etter tjeneste og program

Etableringsperiode	Før 2006					2006-2008				2009-2010		Totalt ikke aktive per september 2010	N	Overlevelseshaste
Status for selskapet i Foretaksregisteret per september 2010	Konkurs	Oppløst	Oppløst for fusjon	Slettet	Inaktivt	Konkurs	Oppløst	Oppløst for fusjon	Slettet	Konkurs	Slettet			
Bygdeutviklingsmidler - Tradisjonell												0	216	100,00 %
Bygdeutviklingsmidler - Tillegg	1											1	166	99,40 %
Distriktsrettede risikolån	5					2	1					8	146	94,52 %
Distriktsutviklingstilskudd	4					3		1				7	643	98,91 %
Grunnfinansieringslån-flåte												0	142	100,00 %
Innovasjonslån	8					1				1		10	173	94,22 %
Landsdekkende utviklingstilskudd												0	116	100,00 %
Lavrisikolån		1										1	135	99,26 %
Landbrukslån												0	185	100,00 %
OFU/IFU	1											1	161	99,38 %
FRAM	4	1	2	1			1					7	130	94,62 %
Marint verdiskapingsprogram	1				1							2	67	97,01 %
Maritim utvikling												0	30	100,00 %
Verdiskapingsprogram mat		1				2	1		1			5	127	96,06 %
Trebasert innovasjonsprogram												0	108	100,00 %
Verdiskapingsprogrammet for reindrift												0	16	100,00 %
Bioenergiprogrammet												0	142	100,00 %
Etablererstipend (KRD)											2	2	487	99,59 %
Inkubatorstipend						1						1	60	98,33 %
Bygdeutviklingsstipend												0	143	100,00 %
Internasjonalisering			1									0	88	100,00 %
Risikolån landbruk												0	46	100,00 %
Etablererstipend (NHD)		1				1	1					3	198	98,48 %
Skog- og klimaprogrammet												0	79	100,00 %
Total	24	4	3	1	1	10	4	1	1	1	2	48	3804	98,74 %

Kilde: Oxford Research AS

Som det fremgår av tabellen over, er det forskjeller i overlevelseshastene for de ulike tjenestene og programmene. De laveste overlevelseshastene finner vi for Innovasjonslån, Distriktsrettede risikolån og FRAM, alle under 95 prosent. For halvparten av tjenestene og programmene finner vi at alle bedriftene som har mottatt støtte gjennom disse fortsatt er aktive.

Videre finner vi forskjeller mellom tjenestetypene, og vi ser tendenser til at overlevelseshastene er noe lavere blant mottagere av stipendstjenestene. Det er ingen forskjeller i overlevelseshastene med hensyn til distriktpolitisk virkeområde, prosjektenes innovasjonshøyde, addisjonalitet eller type næring. Derimot fremkommer det forskjeller i overlevelseshastene med hensyn til innovasjonstyper. Her er overlevelseshastene lavere for bedrifter som

har fokus på produkt-/tjenesteinnovasjoner enn for de andre innovasjonstypene.

11.3.4 Endring av ansatte og omsetning

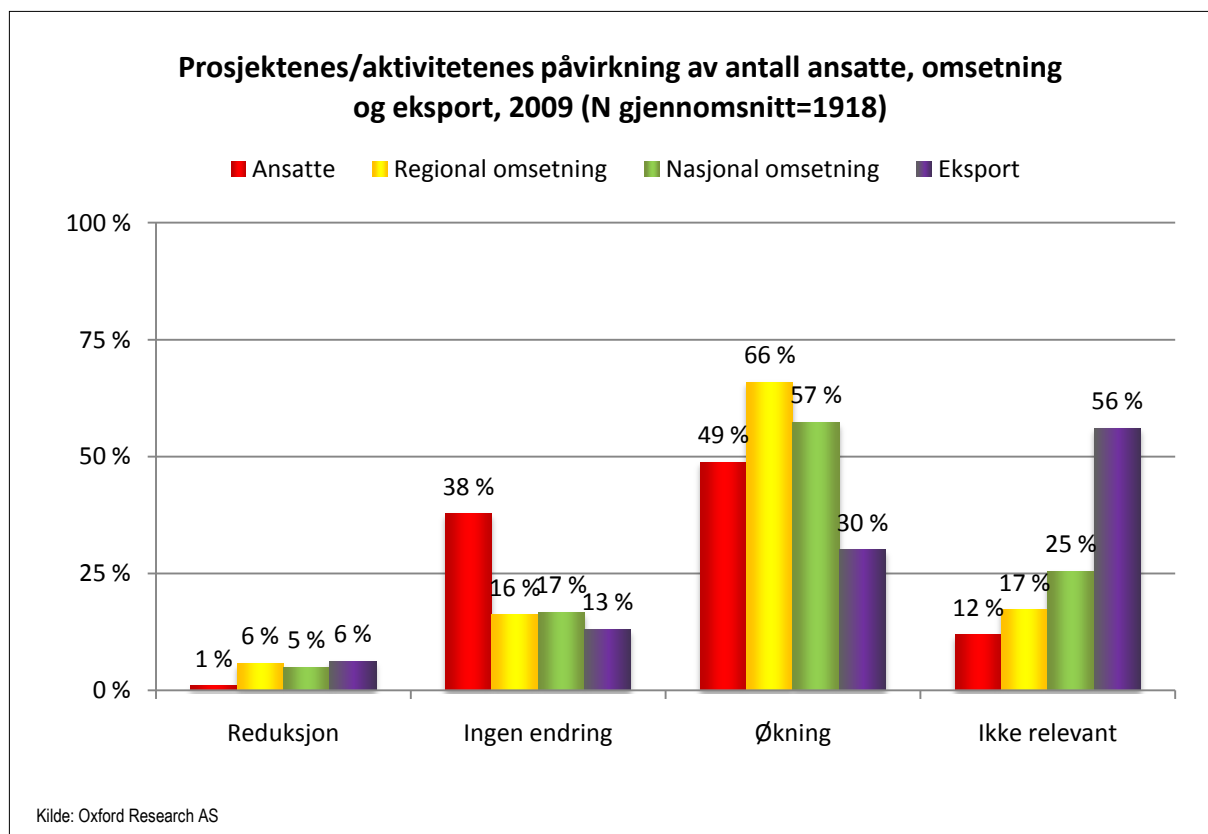
Endring i antall ansatte er ytterligere en indikator som ofte benyttes for å måle nærings- og bedriftsutvikling. I tillegg benyttes ofte omsetning på ulike markeder som en god indikator på konkurranseevne. I førundersøkelsen blir bedriftene bedt om å oppgi deres forventninger til hvordan prosjektet/ aktiviteten vil påvirke antall ansatte, omsetning på regionale markeder, omsetning på nasjonale markeder og eksport de to neste årene. Bedriftenes vurderinger av dette vises i Figur 61 under.

Som i tidligere førundersøkelser er det en svært lav andel (1 prosent) som forventer en reduksjon i antall ansatte som følge av prosjektet. Dette skyldes blant annet at flesteparten av bedriftene er små samt at det er stor andel enkeltpersonforetak blant disse. Dette gjør det naturlig nok vanskelig å redusere antall ansatte. I hovedtrekk er det slik at prosjektene/aktivitetene enten ikke vil medføre noen endring i antall ansatte eller medføre en økning. Sammenlig-

net med resultatene fra 2008 er andelen som forventer at prosjektene skal bidra til flere ansatte svært lik (48 prosent i 2008 mot 49 prosent i 2009). Dette viser at finanskrisen ikke har ført til at bedriftene er mindre optimistiske i 2009 enn de var i 2008.

Når det gjelder omsetningsøkning, vil denne som i tidligere førundersøkelser først og fremst skje regionalt og nasjonalt. 66 prosent (67 prosent i 2008 og 68 prosent i 2007) oppgir at de forventer en omsetningsøkning i det regionale markedet og 57 prosent (56 prosent i 2008 og 60 prosent i 2007) på det nasjonale markedet. Andelen som forventer økt eksport har økt fra 26 prosent i 2008 til 30 prosent i 2009. Dette innebærer at forventningene til omsetningen på alle de ulike markedene er relativt stabil. Det er i alle fall ikke mulig å se noen direkte effekter av finanskrisen her. Dette er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig betingelse for å kunne si at Innovasjon Norge har bidratt til å motvirke effektene av finanskrisen.

Figur 61: Prosjektenes/aktivitetenes påvirkning av antall ansatte, omsetning og eksport, 2009



11.4 Hvordan bidrar prosjektene til verdiskaping?

I dette kapittelet ser vi nærmere på i hvilken grad prosjektene har og/eller forventes å bidra til verdiskaping. For å kunne gjøre det på en god måte, vil vi først diskutere hvordan verdiskaping kan forstås og defineres. Det finnes en rekke tilnærminger her avhengig av hvilke skoleretninger innen økonomifaget en tilhører. I det videre vil vi gi en kortfattet beskrivelse av de mest vanlige forståelsene. Vi vil både se nærmere på verdiskaping ut fra et bedrifts- og samfunnsperspektiv.

11.4.1 Ulike perspektiver på verdiskaping

I det videre diskuterer vi hva som menes med verdiskaping og ser nærmere på sammenhengen mellom verdiskaping og velferd.

Hva er verdiskaping?

Verdiskaping kan sees på som bruk av kunnskap, kapital og/eller arbeid med det formålet å skape økonomiske verdier. Verdiskaping brukes mer presist om den verdiøkning et produkt eller en tjeneste får i hvert ledd av produksjonsprosessen eller verdikjeden. I hvert ledd er da verdiskapingen den tilleggsverdi hvert ledd eller hver bedrift gir produktet eller tjenesten.

Det er vanlig å skille mellom den verdiskapingen som skjer i en bedrift og på samfunnsnivå. I en bedrift er verdiskapingen skattbar næringsinntekt. Verdiskapingen defineres da som salgsinntekt minus produksjonskostnad, og for skatteformål får bedriften også trekke fra avskrivninger, rentekostnader. Det er altså overskuddet før finansposter og av- og nedskrivninger som grovt sett utgjør verdiskapingen og dermed grunnlaget for beskatning.

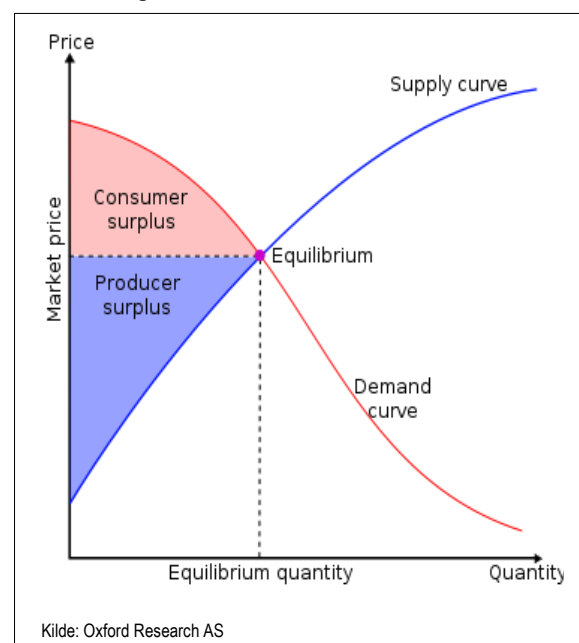
I Nasjonalregnskapet brukes bruttoprodukt som et mål for verdiskaping. Bruttoproduktet er lik verdien av produserte varer og tjenester minus vareinnsats. Kapitalslit/avskrivninger er i ikke trukket fra, mens produktsubsider som kan knyttet direkte til produktet eller tjenesten er med. Dersom en summerer bruttoproduktene til alle bedriftene og produsentene i samfunnet, får en bruttonasjonalproduktet i samfunnet. Statistisk Sentralbyrå gir en grundigere beskrivelse av disse begrepene for de som ønsker å gå i dybden¹³.

¹³ <http://www.ssb.no/emner/09/01/begreper/>

Forholdet mellom verdiskaping og velferd

Det overordnede målet for samfunnsutviklingen er å bidra til størst mulig velferd. Det er en sterk sammenheng mellom verdiskaping og velferd. Denne beskrives nærmere i velferdsteorien¹⁴. Et hovedpoeng i velferdsteorien er at en fullkommen frikonkurranseøkonomi fører til størst mulig velferd i samfunnet. Verdiskaping og velferd blir da like hverandre, noe som kan illustreres i Figur 62 under.

Figur 62: Verdiskaping og velferd: det samfunnsmessige overskuddet



I velferdsteorien måles verdiskaping/velferd gjennom det samfunnsmessige overskuddet. Dette illustreres i Figur 62. Det samfunnsmessige overskuddet er summen av konsumentoverskudd (consumer surplus) og produsentoverskudd (producer surplus). Dette innebærer at den samlede velferden/ verdiskapingen blir lik det fargelagte arealet i figuren.

I praksis vil ikke forutsetningene for en frikonkurranseøkonomi være oppfylt¹⁵. Det eksisterer ulike former for markedssvikt, noe som legitimerer offentlig inngrep under forutsetning av at markedssvikten er større enn styringssvikten. For Innovasjon Norge blir det dermed om å gjøre å korrigere markedene på en slik måte at en bidrar til at det samfunnsmessige

¹⁴ Se http://en.wikipedia.org/wiki/Welfare_economics for en nærmere oversikt

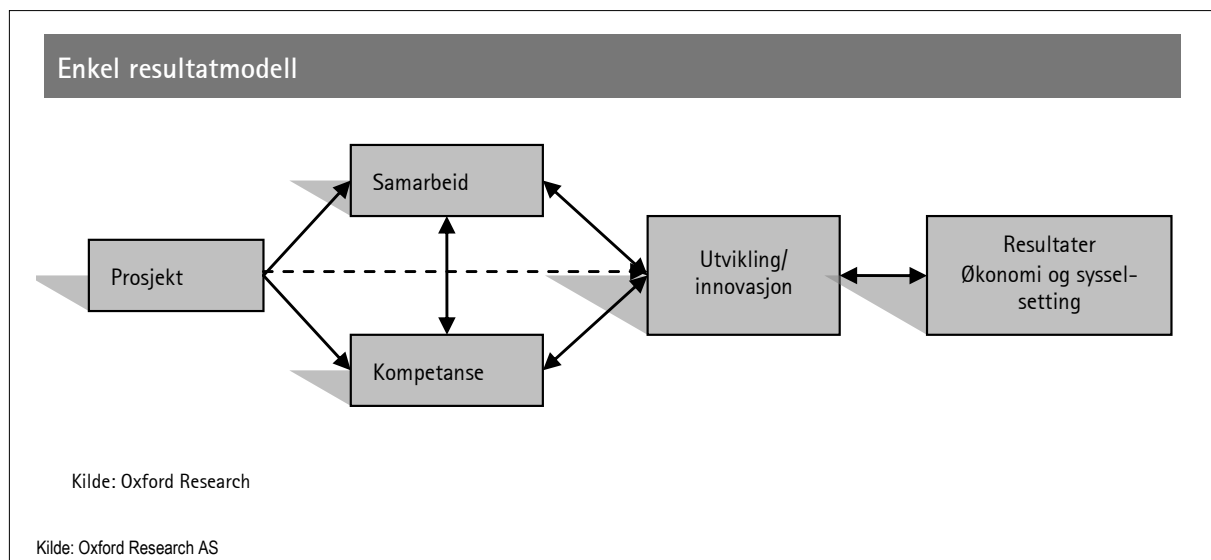
¹⁵ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/nouer/2002/nou-2002-2/5/2.html?id=366214>

overskuddet blir størst mulig. I praksis handler dette om å bidra til å øke salgsinntektene og redusere kostnadsnivået i bedriftene. Dette innebærer igjen at å bidra til innovasjon blir sentralt. Gjennom å bidra til produkt og prosessinnovasjoner flyttes etterspørselskurven i Figur 62 oppover mot høyre, noe som innebærer at det samfunnsmessige overskuddet vil bli høyere. Tilsvarende fører prosessinnovasjoner til at tilbudskurven flyttes nedover mot høyre. Dette bidrar også til større samfunnsmessig overskudd.

Basert på denne forståelsen av verdiskaping, vil det også være slik at Innovasjon Norge vil bidra til dette gjennom å bidra til økt samarbeid og kompetanse

Innovasjon Norges bidrag her vil imidlertid være mer indirekte. Økt samarbeid og kompetanse bidrar primært til verdiskaping gjennom ulike innovasjoner. Dette fører til at det vil ta lengre tid å oppnå økt verdiskaping gjennom denne type tiltak. Tiltakene kan imidlertid ha stor betydning for verdiskapingen på sikt. For Innovasjon Norges del blir det dermed om å gjøre å finne en fornuftig avveining mellom hva som gir langsiktige bidrag og hva som bidrar på kort sikt. Det er denne forståelsen av verdiskapingsprosessen som er lagt til grunn i vår analysemodell. Denne vises under. I Figur 63 representerer de økonomiske resultatene verdiskaping.

Figur 63: Sammenhengen mellom prosjekt og resultater



11.4.2 Innovasjon Norges bidrag til verdiskaping

Ut fra gjennomgangen i kapittel 11.4.1 er det rimelig å si at Innovasjon Norges bidrag til verdiskaping er knyttet til alt som bidrar til å gi bedriftene økte salgsinntekter samt reduserte produksjonskostnader. Dette innebærer at Innovasjon Norges bidrag til konkurranseevne og lønnsomhetsutvikling er de mest direkte verdiskapingsmålene. Også organisasjonenes bidrag til innovasjon kan imidlertid betraktes som verdiskaping i den grad innovasjonene bidrar til økte salgsinntekter og/eller reduserte produksjonskostnader. Dette vil ut fra vår vurdering i stor grad være tilfelle.

Ser en nærmere på de ulike verdiskapingsindikatorer, viser resultatene at:

- 83 prosent av bedriftene sier at prosjektet/aktiviteten er viktig for *fremtidig konkurranseevne*. Dette er en økning på 5 prosentpoeng siden forrige årgang.
- 84 prosent av bedriftene sier at prosjektet/aktiviteten er viktig for bedriftens *lønnsomhet*. Dette er en økning på 6 prosentpoeng siden forrige årgang.
- 47 prosent av prosjektene har ført til utvikling av nye og forbedring av eksisterende produkter og tjenester, 39 prosent til markedsutvikling og/eller endret markedsføring, 30 prosent til utvikling av produksjonsprosesser og 25 prosent til organisasjonsutvikling. Dette er en nedgang fra 8 til 15 prosentpoeng fra forrige årgang.
- 78 prosent av prosjektene vil bidra til innovasjon i stor grad på minst ett område.

I tillegg kan det påvises en tilleggseffekt av Innovasjon Norges støtte til bedriftene som kommer til uttrykk gjennom at denne støtten har en utløsende effekt for å oppnå finansiering fra andre kilder. For fire av fem bedrifter har Innovasjon Norge hatt betydning for oppnådd bankfinansiering. Dette tyder på at bankene har vurdert Innovasjon Norges rolle som risikoavlastende toppfinansiering i denne krisesituasjonen. Dette er i tråd med Menons (2010) funn.

Ut fra en samlet vurdering, indikerer disse resultatene at Innovasjon Norge gir viktige bidrag til verdiskapingen i bedriftene. Det kan imidlertid diskuteres om en kunne oppnådd bedre resultater gjennom å ha brukt midlene på andre måter og om støtten har ført til fortrenkning av bedrifter som ikke får støtte. Dette er vi ikke i stand til å si noe om ut fra vårt datamateriale.

Kapittel 12. Kort om hver enkelt tjeneste og program

I det videre vil hver enkelt tjeneste og hvert enkelt program som er med i denne undersøkelsen, presenteres med noen nøkkeltall fra

undersøkelsen. Disse kommenteres kort for hver tjeneste. Nedenfor er disse nøkkeltallene presentert for alle tjenestene samlet.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	8641,6	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	1,2		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	6707	Antall intervjuer i 2009	2696		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	83 %	Økt kompetanse om produktutvikling	52 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	8 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	41 %		
Andre forskningsmiljøer	4 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	47 %		
Kunde	17 %	Økt kompetanse om strategi	44 %		
Leverandør	19 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	33 %		
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	31 %		
Innovasjon Norge	37 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	44 %		
Norges forskningsråd	2 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	29 %		
SIVA	1 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	32 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	22 %	Økt kompetanse om eksport	27 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	12 %	26 %	62 %	"De Driftsorienterte"	54 %
2008	15 %	24 %	61 %	"De Utviklingsorienterte"	40 %
2007	14 %	26 %	60 %	"Superinnovatørene"	5 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator	2007		2008		2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	3,7		3,3		3,2 84 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	3,2		3,3		3,1 67 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring					3,3 81 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	3,3		3,4		3,5 73 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	66 %		67 %		76 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	76 %		78 %		84 %
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	79 %		78 %		83 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	77 %		73 %		75 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	29 %		57 %		69 %
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	64 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		44 %

12.2 Bygdeutviklingsmidler – Tradisjonell (BU-midlene)

Bygdeutviklingsmidlene forvaltet av Innovasjon Norge er delt i to hovedgrupper; fylkesvise og sentrale. Hovedvirkeområdet for de *fylkesvise BU-midlene* er investeringer/prosjekter på den enkelte gården eller landbrukstilknyttede virksomheten. Det kan gis støtte til investeringer i driftsbygninger

og til mindre investeringer ved generasjonsskifte innen tradisjonelt landbruk. Kvinner og ungdom er prioriterte målgrupper, og Landbruks- og matdepartementet gir rammer til hvert enkelt fylke. Hovedvirkeområdet for de *sentrale BU-midlene* er bedriftsovergripende utviklingsprosjekter innen landbruk og landbrukstilknyttet virksomhet med interesse for hele eller deler av landet, for eksempel en bransje eller produksjonsgren.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)		1169,8	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)		0,7
Populasjonen i undersøkelsen i 2009		1552	Antall intervjuer i 2009		145
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)		75 %	Økt kompetanse om produktutvikling		31 %
Teknologiske forskningsmiljøer		4 %	Økt kompetanse om prosessutvikling		24 %
Andre forskningsmiljøer		.	Økt kompetanse om markedsutvikling		15 %
Kunde		9 %	Økt kompetanse om strategi		20 %
Leverandør		20 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse		25 %
Konkurrent		4 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi		28 %
Innovasjon Norge		27 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk		23 %
Norges forskningsråd		1 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid		1 %
SIVA		.	Økt kompetanse om internasjonale markeder		1 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent		26 %	Økt kompetanse om eksport		.
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	16 %	24 %	61 %	"De Driftsorienterte"	84 %
2008	24 %	20 %	56 %	"De Utviklingsorienterte"	16 %
2007	18 %	27 %	54 %	"Superinnovatørene"	.
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		2,9	2,3	2,1 68 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		1,6	1,3	1,1 41 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				2,1 70 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		1,9	1,9	1,7 55 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		72 %	77 %	82 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		74 %	76 %	82 %	
Konkurransesevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		74 %	76 %	76 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		73 %	69 %	67 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		6 %	15 %	5 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		58 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		42 %

12.3 Bygdeutviklingsmidler – Tillegg

Bygdeutviklingsmidlene forvaltet av Innovasjon Norge er delt i to hovedgrupper; fylkesvise og sentrale. Hovedvirkeområdet for de *fylkesvise BU-midlene* er investeringer/prosjekter på den enkelte gården eller landbrukstilknyttete virksomheten. I motsetning til de tradisjonelle Bygdeutviklingsmidlene (12.1), kan det gjennom denne ordningen gis støtte til investeringer i tilleggsnæringer, samt

etablererstipend, bedriftsutvikling og investeringer for ny næringsutvikling. Kvinner og ungdom er prioriterte målgrupper, og Landbruks- og matdepartementet gir rammer til hvert enkelt fylke. Hovedvirkeområdet for de *sentrale BU-midlene* er bedriftsovergripende utviklingsprosjekter innen landbruk og landbrukstilknyttet virksomhet med interesse for hele eller deler av landet, f.eks en bransje eller produksjonsgren.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	172,1	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,3		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	480	Antall intervjuer i 2009	123		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	82 %	Økt kompetanse om produktutvikling	42 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	27 %		
Andre forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	40 %		
Kunde	14 %	Økt kompetanse om strategi	34 %		
Leverandør	14 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	25 %		
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	9 %		
Innovasjon Norge	39 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	36 %		
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	14 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	14 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	19 %	Økt kompetanse om eksport	9 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	16 %	27 %	58 %	"De Driftsorienterte"	68 %
2008	9 %	34 %	58 %	"De Utviklingsorienterte"	30 %
2007	18 %	27 %	54 %	"Superinnovatørene"	3 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		2,9	3,2	3,2 90 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		1,6	2,7	2,2 65 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				2,9 75 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		1,9	3,3	3,0 55 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		72 %	62 %	79 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		74 %	73 %	86 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		74 %	75 %	82 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		73 %	82 %	80 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		6 %	19 %	62 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		66 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	
				34 %	

12.4 Distriktsrettede risikolån

Distriktsrettede risikolån kan benyttes til de aller fleste prosjekter og investeringer rettet mot ny-etablering, nyskaping, omstilling og utvikling. Risikolån kan ikke finansiere løpende driftsutgifter. Lånene dekker normalt den mest risikoutsatte delen av lånefinansieringen; toppfinansieringen.

Risikolån skal normalt sikres ved pant i låntakers aktiva med prioritet etter langsiktige lån fra andre banker. Mindre lån kan også gis uten sikkerhet. Avdragstiden tilpasses formålet med lånet, og renten ligger noe over renten på kommersielle lån. Risikolånene skal vanligvis ikke utgjøre mer enn 50 prosent av det aktuelle kapitalbehov hos låntaker.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	627,4	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	2,4
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	208	Antall intervjuer i 2009	98

Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	89 %	Økt kompetanse om produktutvikling	60 %
Teknologiske forskningsmiljøer	4 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	58 %
Andre forskningsmiljøer	4 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	64 %
Kunde	16 %	Økt kompetanse om strategi	57 %
Leverandør	14 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	39 %
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	36 %
Innovasjon Norge	49 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	44 %
Norges forskningsråd	1 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	41 %
SIVA	3 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	45 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	15 %	Økt kompetanse om eksport	37 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	6 %	29 %	65 %	"De Driftsorienterte"	67 %
2008	5 %	21 %	74 %	"De Utviklingsorienterte"	52 %
2007	11 %	33 %	62 %	"Superinnovatørene"	11 %

Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	3,7	3,8	3,6 89 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	3,7	4,5	4,1 75 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			5,0 86 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	3,7	5,1	4,0 86 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	75 %	77 %	88 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	93 %	98 %	93 %
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	100 %	85 %	91 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	86 %	72 %	89 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	46 %	74 %	80 %

Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	69 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	63 %
---	------	---	------

12.5 Distriktsutviklingstilskudd

Distriktsutviklingstilskudd kan benyttes i nærmere definerte distriktsutviklingsområder. Tilskudd kan gis til bedriftsutviklingsprosjekter (myke investeringer) og i noen grad til delfinansiering av fysiske investeringer. Det legges vekt på at tilskuddene bidrar til nyskaping og omstilling, og gode innovative prosjekter med internasjonale vekstmuligheter er spesielt høyt

prioritert. Distriktsutviklingstilskudd skal nyttes til delfinansiering av samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter som er viktige for å nå distriktpolitiske mål, og som ikke ville blitt realisert i samme grad uten offentlige lån og/eller tilskudd. Prosjekter med stor innovasjonsgrad og nyetableringer er høyest prioritert når det gjelder investeringstilskudd til fysiske investeringer. Det gis ikke tilskudd til normale utskiftninger, moderniserings- eller vedlikeholdsinvesteringer.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	423,7	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,4		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	1023	Antall intervjuer i 2009	495		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	94 %	Økt kompetanse om produktutvikling	62 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	10 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	48 %		
Andre forskningsmiljøer	7 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	61 %		
Kunde	20 %	Økt kompetanse om strategi	57 %		
Leverandør	17 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	37 %		
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	28 %		
Innovasjon Norge	39 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	54 %		
Norges forskningsråd	2 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	32 %		
SIVA	1 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	37 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	27 %	Økt kompetanse om eksport	27 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	6 %	28 %	66 %	"De Driftsorienterte"	35 %
2008	8 %	30 %	62 %	"De Utviklingsorienterte"	60 %
2007	7 %	25 %	68 %	"Superinnovatørene"	6 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		4,2	3,8	3,9 96 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		4,2	4,6	4,0 86 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				4,2 87 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		3,7	4,8	4,8 91 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		63 %	64 %	72 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		77 %	82 %	83 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		86 %	83 %	85 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		86 %	80 %	82 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		42 %	68 %	68 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		67 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	
				48 %	

12.6 Grunnfinansiering - flåte

Låneordningen brukes til delfinansiering av investeringer i fartøy og til kvotekjøp. Det kreves tilfredsstillende sikkerhet for lånet med pant i fartøy. Flåtelån er kommersielle lån som gis på vanlige markedsmessige betingelser. Lånene har en rente som er konkurransedyktig i markedet. Løpetiden er

tilpasset avskrivningstiden. Låntager kan velge mellom flytende rente eller binding av renten til en nærmere spesifisert periode. Flåtelån gis som et alternativ til ordinære banklån eller som et supplement til annen bankfinansiering. Det kreves sikkerhet for lånene som normalt skal gi Innovasjon Norge full dekning ved realisering.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	975,4	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	5,9
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	187	Antall intervjuer i 2009	84

Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	61 %	Økt kompetanse om produktutvikling	30 %
Teknologiske forskningsmiljøer	4 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	22 %
Andre forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	18 %
Kunde	5 %	Økt kompetanse om strategi	33 %
Leverandør	8 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	26 %
Konkurrent	.	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	22 %
Innovasjon Norge	51 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	22 %
Norges forskningsråd	1 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	7 %
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	13 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	11 %	Økt kompetanse om eksport	26 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	36 %	16 %	48 %	"De Driftsorienterte"	85 %
2008	55 %	13 %	43 %	"De Utviklingsorienterte"	14 %
2007	55 %	12 %	39 %	"Superinnovatørene"	1 %

Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	2,2	1,7	2,0 60 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	1,6	1,0	1,5 41 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			2,1 61 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	1,4	0,7	1,4 41 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	70 %	74 %	80 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	70 %	79 %	86 %
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	72 %	73 %	77 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	54 %	51 %	66 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	26 %	46 %	66 %

Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	60 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	42 %
---	------	---	------

12.7 Innovasjonslån

Innovasjonslån, tidligere kalt Landsdekkende risikolån, kan du benytte til de aller fleste prosjekter og investeringer rettet mot nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling. Denne type lån går til delfinansiering av bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme utbyggings-, omstillings-, utviklings- og nyetableringsprosjekter, som det er vanskelig å finne tilstrekkelig risikovilje

for i det private kredittmarkedet. Løpende driftsutgifter kan ikke finansieres av disse lånene. Låne- ne dekker normalt den mest risikoutsatte delen av lånefinansieringen, toppfinansieringen. Lånene skal normalt sikres ved pant i låntakers aktiva, med prioritet etter langsiktige lån fra andre banker. Mindre lån kan også gis uten sikkerhet. Avdragstiden tilpasses formålet med lånet, og renten ligger noe over renten på kommersielle lån.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	1554,9	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	5,2		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	271	Antall intervjuer i 2009	119		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	94 %	Økt kompetanse om produktutvikling	73 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	14 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	54 %		
Andre forskningsmiljøer	5 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	60 %		
Kunde	27 %	Økt kompetanse om strategi	52 %		
Leverandør	14 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	35 %		
Konkurrent	1 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	47 %		
Innovasjon Norge	27 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	47 %		
Norges forskningsråd	3 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	61 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	63 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	11 %	Økt kompetanse om eksport	57 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	8 %	29 %	63 %	"De Driftsorienterte"	28 %
2008	8 %	23 %	69 %	"De Utviklingsorienterte"	62 %
2007	7 %	36 %	57 %	"Superinnovatørene"	10 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator	2007		2008		2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	3,9		3,4		3,5 95 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	4,0		5,2		5,1 87 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring					4,3 89 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	3,8		4,8		5,1 90 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	71 %		69 %		78 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	79 %		88 %		95 %
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	79 %		89 %		95 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	80 %		86 %		89 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	64 %		96 %		93 %
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	68 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		53 %

12.8 Landsdekkende utviklingstilskudd

Innovasjon Norge kan unntaksvis gi tilskudd til delfinansiering av bedriftsutviklingsprosjekter i små og mellomstore bedrifter med inntil 100 ansatte i de sentrale strøk av landet. Tilskuddsordningen kalles Landsdekkende utviklingstilskudd. Utviklingstilskudd vil fortrinnsvis være en tjeneste som gir bedriftene insitamenter til å gjennomføre

prosjekter som f.eks. styrker kompetanse, eksterne samarbeidsrelasjoner, organisering, produkt- og prosessutvikling eller markedsutvikling. Et slikt tilskudd må forventes å ha en klar effekt for konkurranseevne og forutsetninger for økt verdiskaping og lønnsomhet. Prosjekter med stor grad av innovasjon og med et internasjonalt potensial prioriteres høyest.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	33,7	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,2
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	155	Antall intervjuer i 2009	79

Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	94 %	Økt kompetanse om produktutvikling	62 %
Teknologiske forskningsmiljøer	13 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	57 %
Andre forskningsmiljøer	11 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	69 %
Kunde	33 %	Økt kompetanse om strategi	64 %
Leverandør	21 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	38 %
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	36 %
Innovasjon Norge	40 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	71 %
Norges forskningsråd	6 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	56 %
SIVA	3 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	58 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	21 %	Økt kompetanse om eksport	53 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	3 %	35 %	62 %	"De Driftsorienterte"	25 %
2008	9 %	28 %	63 %	"De Utviklingsorienterte"	60 %
2007	2 %	31 %	95 %	"Superinnovatørene"	14 %

Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktivitetene har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	4,6	4,3	4,9 98 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	5,2	5,3	5,4 98 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			4,7 98 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	4,5	4,3	4,5 84 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	49 %	58 %	66 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	72 %	72 %	79 %
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	85 %	72 %	86 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	59 %	66 %	68 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	48 %	75 %	84 %

Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	71 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	60 %
---	------	---	------

12.9 Lavrisikolån

Lavrisikolån brukes til delfinansiering av investeringer i bygninger, driftsutstyr, fiskefartøy og i landbruket. Det kreves tilfredsstillende sikkerhet for lånene, vanligvis pant i fast eiendom, driftstilbehør og/eller transportmidler. Lavrisikolånene er kommersielle lån som gis på vanlige markedsmessige betingelser. Lånene har en rente som er konkurransedyktig i markedet, og løpetiden på lånene

tilpasses avskrivningstiden på investeringene lånene skal brukes til. Låntaker kan velge mellom flytende rente eller binding av renten for en nærmere spesifisert tidsperiode. Lavrisikolån gis som et alternativ til ordinære banklån eller som et supplement til annen bankfinansiering. Det kreves en sikkerhet for lånene som normalt skal gi Innovasjon Norge full dekning i en situasjon med tvangsrealisering av pantet.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	2023,6	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	9,8		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	184	Antall intervjuer i 2009	88		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	85 %	Økt kompetanse om produktutvikling	39 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	5 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	30 %		
Andre forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	45 %		
Kunde	11 %	Økt kompetanse om strategi	39 %		
Leverandør	20 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	28 %		
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	32 %		
Innovasjon Norge	34 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	36 %		
Norges forskningsråd	3 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	15 %		
SIVA	2 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	22 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	19 %	Økt kompetanse om eksport	19 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	30 %	16 %	54 %	"De Driftsorienterte"	55 %
2008	33 %	13 %	54 %	"De Utviklingsorienterte"	42 %
2007	31 %	27 %	42 %	"Superinnovatørene"	3 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		3,0	2,6	3,2 85 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		2,9	2,8	2,6 65 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				3,1 78 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		2,5	3,4	3,4 74 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		77 %	76 %	83 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		83 %	78 %	91 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		84 %	84 %	91 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		74 %	66 %	86 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		23 %	56 %	56 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		64 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	
				49 %	

12.10 Landbrukslån

Lån til landbruksformål er en del av ordningen med lavrisikolån, men med landbruk og landbrukstilknyttet virksomhet som målgruppe. Det kan gis lån til boligformål, kjøp av eiendom og investeringer i driftsbygninger og anlegg for tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer. Det kreves tilfredsstillende sikkerhet for lånene med pant i fast eiendom og evt. driftstilbehør.

Landbrukslånene er kommersielle lån som gis på vanlige markedsmessige betingelser. Lånene har en rente som er konkurransedyktig i markedet, og løpetiden på lånene tilpasses avskrivningstiden på investeringene lånene skal brukes til. Lavrisikolån gis som et alternativ til ordinære banklån eller som et supplement til annen bankfinansiering. Det kreves en sikkerhet for lånene som normalt skal gi Innovasjon Norge full dekning i en situasjon med tvangsrealisering av pantet.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	726	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	1,9		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	415	Antall intervjuer i 2009	185		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	76 %	Økt kompetanse om produktutvikling	19 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	15 %		
Andre forskningsmiljøer	2 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	16 %		
Kunde	8 %	Økt kompetanse om strategi	22 %		
Leverandør	25 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	20 %		
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	19 %		
Innovasjon Norge	29 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	17 %		
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	6 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	6 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	15 %	Økt kompetanse om eksport	4 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	28 %	20 %	51 %	"De Driftsorienterte"	85 %
2008	27 %	15 %	58 %	"De Utviklingsorienterte"	14 %
2007	30 %	17 %	53 %	"Superinnovatørene"	1 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator	2007	2008	2009		
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	2,7	2,5	2,0 65 %		
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	1,5	1,4	1,0 37 %		
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			2,0 61 %		
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	1,8	1,8	1,8 55 %		
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	79 %	77 %	82 %		
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	81 %	85 %	82 %		
Konkurransesevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	82 %	85 %	77 %		
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	69 %	70 %	65 %		
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	4 %	8 %	18 %		
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	70 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		28 %	

12.11 OFU/IFU

Forsknings- og utviklingskontrakter innebærer et forpliktende og målrettet samarbeid mellom to eller flere parter innen næringslivet (IFU) eller mellom næringslivet og det offentlige (OFU). IFU-prosjekter skal gi muligheter for internasjonalisering i form av økt eksport eller utvikling av nye internasjonale samarbeidsrelasjoner. Innovasjon Norge kan bistå med å finne aktuelle IFU-kundebedrifter/ samarbeidspartnere. Dette gjelder

spesielt i utlandet hvor Innovasjon Norge kan utnytte sitt omfattende kontaktnett. Innovasjon Norges hovedbidrag er å avlaste risiko og legge til rette for igangsetting av lovende utviklingsprosjekter med et betydelig verdiskapingspotensiale. OFU-prosjektene skal utnytte potensialet i offentlig sektor, som årlig kjøper varer og tjenester for ca. 15 % av BNP, til å fremme verdiskaping i næringslivet og samtidig bidra til en mer effektiv og høyere kvalitet på offentlig forvaltning.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)		367,3	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)		1,6
Populasjonen i undersøkelsen i 2009		270	Antall intervjuer i 2009		117
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)		95 %	Økt kompetanse om produktutvikling		70 %
Teknologiske forskningsmiljøer		17 %	Økt kompetanse om prosessutvikling		54 %
Andre forskningsmiljøer		6 %	Økt kompetanse om markedsutvikling		62 %
Kunde		55 %	Økt kompetanse om strategi		58 %
Leverandør		13 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse		34 %
Konkurrent		.	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi		68 %
Innovasjon Norge		37 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk		58 %
Norges forskningsråd		7 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid		50 %
SIVA		1 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder		52 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent		14 %	Økt kompetanse om eksport		48 %
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	9 %	26 %	65 %	"De Driftsorienterte"	23 %
2008	2 %	15 %	82 %	"De Utviklingsorienterte"	61 %
2007	2 %	26 %	72 %	"Superinnovatørene"	17 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid:					
Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med		4,4	4,5	4,8	
Andel prosjekter med samarbeidsbidrag				98 %	
Kompetanse					
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad		5,1	6,0	5,4	
Andel prosjekter med kompetansebidrag				86 %	
Adferdsendring					
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad				5,0	
Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				94 %	
Innovasjon					
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad		5,1	5,0	5,9	
Andel prosjekter med bidrag til innovasjon				95 %	
Overlevelse					
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		59 %	61 %	75 %	
Lønnsomhet					
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		84 %	82 %	91 %	
Konkurranseevne					
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		90 %	84 %	93 %	
Omsetning					
Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		92 %	86 %	88 %	
Eksport					
Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		82 %	87 %	88 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		69 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		62 %

12.12 FRAM

FRAM er Innovasjon Norges flerbedrifts kompetan-
setjeneste innen ledelse og strategi. Hovedmålet
for FRAM er at bedriftene som deltar skal øke sin
konkurranseskraft gjennom kompetanseheving
innenfor strategi- og ledelsesutvikling. I løpet av
første halvår 2008 vil i tillegg til et nytt sett av mål
knyttet til konkrete resultater, bli etablert målindi-
katorer knyttet til CSR. FRAM har i dag tilbud til
ulike målgrupper: En

rettet mot ledere i små og mellomstore bedrifter,
en mot etablerere og en rettet mot "gården som
bedrift og bonden som bedriftsleder". I piloterings-
fasen er egne tilbud rettet mot reiselivs- og kultur-
næringen. Hvert prosjekt i FRAM består av 5 - 6
samlinger over 12 - 20 måneder med 9 - 12 delta-
kere. FRAM leveres i hele landet, og lokale tilpas-
ninger og skreddersøm bidrar til tjenestens popu-
laritet. Det deltar til en hver tid 250 - 300 bedrifter
i FRAM.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	ca.13,6	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	ca. 0,1
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	136	Antall intervjuer i 2009	67

Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	83 %	Økt kompetanse om produktutvikling	37 %
Teknologiske forskningsmiljøer	2 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	35 %
Andre forskningsmiljøer	5 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	60 %
Kunde	12 %	Økt kompetanse om strategi	59 %
Leverandør	5 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	50 %
Konkurrent	2 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	23 %
Innovasjon Norge	58 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	46 %
Norges forskningsråd	2 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	28 %
SIVA	2 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	26 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	56 %	Økt kompetanse om eksport	26 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	.	5 %	95 %	"De Driftsorienterte"	47 %
2008	10 %	8 %	82 %	"De Utviklingsorienterte"	44 %
2007	13 %	13 %	74 %	"Superinnovatørene"	9 %

Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	3,6	3,2	3,2 84 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	3,7	3,2	3,6 77 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			4,1 84 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	3,5	3,1	3,7 70 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	45 %	43 %	59 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	62 %	61 %	73 %
Konkurransesevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	55 %	61 %	59 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	78 %	63 %	66 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	18 %	60 %	70 %

Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	52 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	43 %
---	------	--	------

12.13 Marint verdiskapingsprogram

Hovedmålet med dette programmet er å bidra til å styrke lønnsomheten og legge til rette for økt verdiskaping i alle ledd i fiskerinæringen. Formålet med denne tilskuddsordningen er å styrke lønnsomheten hos næringsaktører i fiskeri og fiskerirelaterte næringer gjennom å øke innovasjonsevnen.

Det skal settes særlig fokus på nye marine arter i oppdrett med hovedvekt på torsk og skjell. Det marine innovasjonsprogrammet er opprettet for å styrke næringens evne til å drive innovasjon gjennom kompetanseoppbygging og målrettede nettverk, og å løse konkrete utviklingsoppgaver, med vekt på nye arter i oppdrett.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	35	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,5		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	79	Antall intervjuer i 2009	49		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	83 %	Økt kompetanse om produktutvikling	72 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	7 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	54 %		
Andre forskningsmiljøer	10 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	75 %		
Kunde	29 %	Økt kompetanse om strategi	61 %		
Leverandør	32 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	24 %		
Konkurrent	10 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	31 %		
Innovasjon Norge	52 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	61 %		
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	54 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	57 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	39 %	Økt kompetanse om eksport	59 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	3 %	24 %	72 %	"De Driftsorienterte"	17 %
2008	6 %	12 %	82 %	"De Utviklingsorienterte"	73 %
2007	13 %	31 %	56 %	"Superinnovatørene"	10 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		4,8	4,1	4,6 94 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		5,0	5,3	5,1 90 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				4,7 90 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		4,6	4,5	5,4 90 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		43 %	53 %	73 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		71 %	69 %	89 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		73 %	63 %	86 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		69 %	61 %	70 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		67 %	77 %	96 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		83 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		64 %

12.14 Maritim utvikling

Tilskuddsordningen Maritim Utvikling retter seg mot bedrifter som er en del av, eller har tilknytning til de maritime næringene, og omfatter således verft, utstysprodusenter, rederier, samt forsknings- og tjeneste- og konsulentmiljøer. Ordningen gjelder for små og store bedrifter, og retter seg mot prosjekter som tar sikte på å utvikle nye, lønnsomme og konkurransedyktige produkter, tjenester, metoder og markeder i de maritime

næringene, samt prosjekter som tar sikte på å styrke innovasjonsevnen i de maritime næringene. Ordningen skal bidra til å styrke konkurranseevnen og øke verdiskapingen i de maritime næringene i Norge og videreutvikle Norge som ledende maritim nasjon.

Maritim utvikling skal bidra til å utløse prosjekter som ikke ville blitt gjennomført uten offentlig finansieringsbistand.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	18,8	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,6		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	33	Antall intervjuer i 2009	22		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	100 %	Økt kompetanse om produktutvikling	54 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	14 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	33 %		
Andre forskningsmiljøer	8 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	69 %		
Kunde	31 %	Økt kompetanse om strategi	67 %		
Leverandør	23 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	33 %		
Konkurrent	.	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	67 %		
Innovasjon Norge	39 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	62 %		
Norges forskningsråd	8 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	54 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	77 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	21 %	Økt kompetanse om eksport	67 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	8 %	15 %	77 %	"De Driftsorienterte"	23 %
2008	8 %	31 %	62 %	"De Utviklingsorienterte"	69 %
2007	13 %	31 %	56 %	"Superinnovatørene"	8 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		4,8	3,5	4,1 100 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		5,0	6,0	5,6 93 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				4,2 100 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		4,6	4,1	4,2 85 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		43 %	42 %	58 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		71 %	75 %	83 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		73 %	85 %	92 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		69 %	67 %	77 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		67 %	89 %	92 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		62 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5). 46 %	

12.15 Verdiskapingsprogram mat

Matprogrammet skal legge til rette for utvikling og produksjon av norske matvarer. Formålet er å styrke konkurransekraften og øke lønnsomheten for både primærprodusenten i landbruket og resten av verdikjeden. Satsinger kan skje både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Handlingsområdene består av marked/salg (markeds- vurdering/-test, markedssegmentering,

markedsaktiviteter for bedrifter, bransjer og regioner), markedsorientert produktutvikling av produkter med høy kvalitet og kompetanse- og bedrifts- utvikling (sikre evnen og viljen til omstilling av bedriften, inkl leveringsevne og bygge opp nødvendig internkompetanse). Målgruppen for programmet er bønder, næringsmiddelbedrifter og reiselivsbedrifter med matproduksjon eller servering.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	56,1	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,3		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	158	Antall intervjuer i 2009	88		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	84 %	Økt kompetanse om produktutvikling	63 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	2 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	46 %		
Andre forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	63 %		
Kunde	13 %	Økt kompetanse om strategi	57 %		
Leverandør	16 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	37 %		
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	13 %		
Innovasjon Norge	48 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	49 %		
Norges forskningsråd	2 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	10 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	10 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	26 %	Økt kompetanse om eksport	10 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	7 %	25 %	68 %	"De Driftsorienterte"	44 %
2008	3 %	29 %	68 %	"De Utviklingsorienterte"	51 %
2007	2 %	34 %	64 %	"Superinnovatørene"	5 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator	2007	2008	2009		
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	4,2	4,2	3,5 90 %		
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	4,0	3,9	3,2 81 %		
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			3,7 90 %		
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	3,6	4,9	4,5 86 %		
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	58 %	66 %	74 %		
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	68 %	78 %	89 %		
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	80 %	81 %	91 %		
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	87 %	83 %	76 %		
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	16 %	20 %	47 %		
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	67 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utføser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	40 %		

12.16 Trebasert innovasjonsprogram

Trebasert Innovasjonsprogram skal bidra til økt bruk av tre. Programmet er i stor grad rettet mot innovasjon i bedrifter og målgruppen er derfor alle aktører innenfor den tremekaniske verdikjeden. Programmet er en del av Landbruks- og matdepartementets satsing på næringsutvikling hvor økt

avvirkning av skog er sentralt. Innovasjon Norge er operatør for programmet. For 2006 er det avsatt en ramme på 35 mill kroner til programmet.

Innovasjonsprogrammet har to formål: 1) å bidra til å øke verdiskapingen i skogbruk og foredlingsvirksomhet, 2) å bidra til å øke skogsektorens bidrag til mer bærekraftig produksjon og forbruk.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	51,5	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,5		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	123	Antall intervjuer i 2009	81		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	94 %	Økt kompetanse om produktutvikling	62 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	15 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	58 %		
Andre forskningsmiljøer	2 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	53 %		
Kunde	15 %	Økt kompetanse om strategi	50 %		
Leverandør	21 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	44 %		
Konkurrent	4 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	36 %		
Innovasjon Norge	46 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	40 %		
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	23 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	18 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	33 %	Økt kompetanse om eksport	11 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	4 %	21 %	75 %	"De Driftsorienterte"	40 %
2008	10 %	15 %	75 %	"De Utviklingsorienterte"	54 %
2007	0 %	16 %	84 %	"Superinnovatørene"	6 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		4,8	4,7	3,9 98 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		2,8	3,9	3,7 89 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				4,1 91 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		3,7	4,7	4,2 85 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		29 %	37 %	61 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		53 %	53 %	75 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		63 %	62 %	87 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		72 %	68 %	81 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		16 %	42 %	46 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		77 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5). 51 %	

12.17 Verdiskapingsprogrammet for rein-drift

Verdiskapingsprogrammet for rein (VSP Rein) skal bidra til økt nyskaping i eksisterende og nye foredlingsbedrifter basert på reinkjøtt og råvarer fra rein. VSP-Rein kan yte økonomisk og faglig bistand til utvikling av produkter og/eller produksjonsmetoder, fra idéstadiet til introduksjon i markedet. VSP-Rein skal videre yte bistand til å tilrettelegge for samarbeid og

nettverksoppbygging. Prosjektene kan være både teknologisk avansert og/eller basert på tradisjonell kompetanse, men være rettet mot et marked med høyere betalingsvillighet. VSP-Rein har definert nyskaping- og bedriftsutvikling, kompetanse, nettverk og markedskanaler som hovedsatsingsområder nå i siste programperiode. Programmet vil imidlertid også ha aktiviteter overfor bedrifter som ikke direkte kan defineres innenfor disse satsingsområdene.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	3,7	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,3		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	17	Antall intervjuer i 2009	8		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	50 %	Økt kompetanse om produktutvikling	40 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	17 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	25 %		
Andre forskningsmiljøer	17 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	.		
Kunde	17 %	Økt kompetanse om strategi	25 %		
Leverandør	.	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	25 %		
Konkurrent	.	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	.		
Innovasjon Norge	17 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	25 %		
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	.		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	.		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	17 %	Økt kompetanse om eksport	25 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	.	20 %	80 %	"De Driftsorienterte"	83 %
2008	.	18 %	82 %	"De Utviklingsorienterte"	17 %
2007	.	.	100 %	"Superinnovatørene"	.
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		4,7	4,5	2,4 67 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		4,1	3,4	1,0 33 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				2,3 50 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		3,3	3,8	1,0 50 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		33 %	73 %	75 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		100 %	100 %	75 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		100 %	100 %	75 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		67 %	82 %	50 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		.	.	.	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		33 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		33 %

12.18 Bioenergiprogrammet

Formålet er å videreutvikle bioenergi som forretningsområde for jord- og skogbruksnæringen. Programmet skal stimulere til å produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme. I tillegg til å gi økt verdiskaping i landbruket skal det legges vekt på de ringvirkninger og den kompetanseeffekt programmet kan bidra til.

Hovedmålgruppa for programmet er landbruks-

aktører som har en forretningsmessig interesse og intensjon om å levere biomasse eller varme fra biomasse. Programmet samarbeider med andre sentrale aktører på områder for å legge til rette for etableringer gjennom kompetansetiltak som kurs, etablererveiledning, eksempelanlegg mv. Programmet gir støtte til: forstudier og forprosjekter, investeringer innen flisproduksjon, varmesalg og gårdsanlegg, biodrivstoff, kompetanse og utredning.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	32	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,2		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	177	Antall intervjuer i 2009	101		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	75 %	Økt kompetanse om produktutvikling	25 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	9 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	23 %		
Andre forskningsmiljøer	2 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	20 %		
Kunde	8 %	Økt kompetanse om strategi	19 %		
Leverandør	42 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	10 %		
Konkurrent	5 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	24 %		
Innovasjon Norge	21 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	27 %		
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	3 %		
SIVA	2 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	3 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	13 %	Økt kompetanse om eksport	.		
Adjisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	18 %	31 %	52 %	"De Driftsorienterte"	86 %
2008	27 %	24 %	49 %	"De Utviklingsorienterte"	13 %
2007	7 %	20 %	73 %	"Superinnovatørene"	2 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag		4,0	2,5	2,1 58 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag		2,0	1,6	1,1 31 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				1,7 55 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon		2,7	1,6	1,7 34 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"		71 %	39 %	39 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"		79 %	59 %	61 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"		64 %	52 %	51 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten		67 %	36 %	27 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten		13 %	8 %	13 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		41 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	
				26 %	

12.19 Etablererstipend – Kommunal og regionaldepartementet

Formålet med etablererstipendet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape lønnsomme arbeidsplasser, og etableringer som representerer noe nytt, enten i nasjonal eller internasjonal sammenheng, blir generelt sett høyt prioritert. Etablererstipendordningen gjelder for hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet. Stipend kan gis til privatpersoner i idéutviklingsfasen og registrerte bedrifter i etableringsfasen. Stipend

til idéutviklingsfasen kan brukes til dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn, konsulentbistand, konsept-/produktutvikling, markedsundersøkelse/-vurdering og reiseutgifter. Stipend til etableringsfasen kan brukes til dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn, konsulentbistand, fadderordninger og andre oppfølgingstiltak, kortere kurs, mindre fysiske investeringer og ekstraordinære kostnader knyttet til oppstart av virksomheten.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	108,3	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,2
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	554	Antall intervjuer i 2009	375
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	82 %	Økt kompetanse om produktutvikling	71 %
Teknologiske forskningsmiljøer	8 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	58 %
Andre forskningsmiljøer	5 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	64 %
Kunde	16 %	Økt kompetanse om strategi	59 %
Leverandør	16 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	43 %
Konkurrent	5 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	36 %
Innovasjon Norge	42 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	64 %
Norges forskningsråd	2 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	46 %
SIVA	1 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	47 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	20 %	Økt kompetanse om eksport	40 %
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2009	6 %	29 %	66 %
2008			
2007			
Prosentfordeling i de tre klyngegruppene			
"De Driftsorienterte"			
15 %			
"De Utviklingsorienterte"			
75 %			
"Superinnovatørene"			
10 %			
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid:			
Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med			4,0
Andel prosjekter med samarbeidsbidrag			92 %
Kompetanse			
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad			4,6
Andel prosjekter med kompetansebidrag			86 %
Adferdsendring			
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad			4,0
Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			89 %
Innovasjon			
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad			4,4
Andel prosjekter med bidrag til innovasjon			84 %
Overlevelse			
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"			80 %
Lønnsomhet			
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"			86 %
Konkurranseevne			
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"			86 %
Omsetning			
Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten			80 %
Eksport			
Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten			76 %
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	59 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	38 %

12.20 Inkubatorstipend

Inkubatorstipendet er en ordning for nyetableringer med høyt kunnskaps- og/eller teknologinivå, som vurderes å ha et stort verdiskapingspotensial og høy risiko, og som har tjenester/produkter som kan være aktuelle for et internasjonalt marked. Inkubatorstipend kan gis til nyetableringer lokalisert i godkjente inkubatorer i hele landet, men med særlig vekt på nyetableringer innenfor det distrikts-

politiske virkeområdet. Nyetableringer innenfor alle næringer med unntak av offentlig virksomhet og landbruksnæringen kan støttes. Inkubatorstipendet kan gis til utviklingsfasen eller til selve etableringsfasen. Det kan ikke søkes om stipend til begge fasene samtidig. Stipendbeløpet vurderes i hvert enkelt tilfelle. Maksimalsatsen for inkubatorstipendet er kr 800 000 per prosjekt over 2 år (samlet for utviklings- og etableringsfasen).

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	18,0	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,3
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	61	Antall intervjuer i 2009	39

Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	91 %	Økt kompetanse om produktutvikling	91 %
Teknologiske forskningsmiljøer	19 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	57 %
Andre forskningsmiljøer	9 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	73 %
Kunde	27 %	Økt kompetanse om strategi	76 %
Leverandør	26 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	55 %
Konkurrent	4 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	71 %
Innovasjon Norge	39 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	73 %
Norges forskningsråd	9 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	52 %
SIVA	4 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	64 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	30 %	Økt kompetanse om eksport	58 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	5 %	41 %	54 %	"De Driftsorienterte"	17 %
2008	5 %	26 %	68 %	"De Utviklingsorienterte"	58 %
2007	6 %	22 %	72 %	"Superinnovatørene"	25 %

Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	5,0	5,1	5,8 96 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	5,50	6,1	6,2 96 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			5,5 88 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	3,8	4,9	6,6 91 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	74 %	82 %	91 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	83 %	87 %	100 %
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	84 %	90 %	96 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	84 %	90 %	87 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	63 %	94 %	89 %

Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	73 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	65 %
---	------	---	------

12.21 Bygdeutviklingsstipend

Bygdeutviklingsstipend (BU-stipend) er en del av de fylkesvise BU-midlene. Formålet med BU-stipendet er å bidra til å utvikle og etablere ny virksomhet utenom tradisjonelt landbruk. Stipend til *utviklingsfasen* kan brukes til dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn, konsulentbistand, konsept-/produktutvikling, markedsundersøkelse/-

vurdering og reiseutgifter. Stipend til *etableringsfasen* kan brukes til dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn (det tas hensyn til annen inntekt/dagpenger/trygd), konsulentbistand, fadderordninger og andre oppfølgingstiltak, kortere kurs (direkte relatert til virksomheten), mindre fysiske investeringer og ekstraordinære kostnader knyttet til oppstart av virksomheten.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	19,0	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,1
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	164	Antall intervjuer i 2009	103
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	71 %	Økt kompetanse om produktutvikling	52 %
Teknologiske forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	40 %
Andre forskningsmiljøer	5 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	45 %
Kunde	13 %	Økt kompetanse om strategi	38 %
Leverandør	14 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	37 %
Konkurrent	5 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	7 %
Innovasjon Norge	55 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	55 %
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	8 %
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	5 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	23 %	Økt kompetanse om eksport	3 %
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy
2009	10 %	29 %	61 %
2008	12 %	26 %	62 %
2007	12 %	29 %	59 %
Prosentfordeling i de tre klyngegruppene			
"De Driftsorienterte"			
62 %			
"De Utviklingsorienterte"			
37 %			
"Superinnovatørene"			
2 %			
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	4,1	4,3	3,9 94 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	2,9	3,3	2,6 75 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			3,1 88 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	2,8	3,3	2,6 72 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	69 %	64 %	70 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	73 %	82 %	82 %
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	70 %	75 %	73 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	71 %	76 %	80 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	6 %	21 %	36 %
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	59 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	34 %

12.22 Internasjonalisering

Innovasjon Norge skal bidra til at små og mellomstore bedrifter med internasjonale vekstambisjoner og nødvendige forutsetninger skal lykkes i internasjonal konkurranse (enten konkurransen er i internasjonale markeder eller på hjemmemarkedet). Dette oppnås gjennom et fleksibelt og behovstilpasset tjenestetilbud som omfatter rådgivning, nettverk, kompetanse,

finansiering og profilering, og som leveres i nært samspill mellom Innovasjon Norges utekontorer og distriktskontorer. Stikkord er markedsundersøkelser, akseptansetest, partnersøk og praktisk assistanse, men også sparringspartner i forhold til internasjonal forretningsutvikling og strategiarbeid. Disse tjenestene er relevante både for små/ mellomstore og store bedrifter, og begge grupper har vært med i Kundeeffektundersøkelsen

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	12,7	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,1
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	103	Antall intervjuer i 2009	45

Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	87 %	Økt kompetanse om produktutvikling	64 %
Teknologiske forskningsmiljøer	16 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	42 %
Andre forskningsmiljøer	11 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	68 %
Kunde	40 %	Økt kompetanse om strategi	63 %
Leverandør	24 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	38 %
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	42 %
Innovasjon Norge	51 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	58 %
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	63 %
SIVA	3 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder	67 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent	27 %	Økt kompetanse om eksport	61 %

Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	7 %	37 %	54 %	"De Driftsorienterte"	21 %
2008	10 %	31 %	59 %	"De Utviklingsorienterte"	68 %
2007	16 %	28 %	56 %	"Superinnovatørene"	11 %

Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer			
Indikator	2007	2008	2009
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag	3,5	3,9	3,8 95 %
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag	5,0	5,1	5,2 92 %
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring			4,9 95 %
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon	3,9	4,0	5,1 87 %
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"	50 %	36 %	68 %
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"	67 %	68 %	86 %
Konkurransesevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"	71 %	83 %	92 %
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten	70 %	60 %	78 %
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten	82 %	81 %	87 %

Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)	76 %	Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	50 %
---	------	---	------

12.23 Risikolån landbruk

Innovasjon Norge innfører fra 2006 en ny ordning med risikolån til landbruksformål. Ordningen gjør det lettere å finansiere gode prosjekter knyttet til både primærproduksjon og nye næringer. Dette innebærer at det kan tas større risiko enn det som er mulig for kommersielle låneordninger. For landbruksformål er ordningen særlig aktuell for samdriftsfjøs og annen næringsutvikling der pante-

grunnlaget er anstrengt eller der en ønsker å beholde mulighetene for utvikling av enkeltbruk gjennom fortsatt "ledig" pant. Innovasjon Norge har med dette et komplett finansieringstilbud til landbruket. Til investeringsformål kan en nå tilby en finansieringspakke bestående av investeringstilskudd, rentestøtte for lån til investeringsformål, lavrisikolån med svært konkurransedyktige vilkår og risikolån for toppfinansiering.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	45,8	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	1,0		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	51	Antall intervjuer i 2009	36		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	84 %	Økt kompetanse om produktutvikling	44 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	.	Økt kompetanse om prosessutvikling	41 %		
Andre forskningsmiljøer	.	Økt kompetanse om markedsutvikling	25 %		
Kunde	17 %	Økt kompetanse om strategi	35 %		
Leverandør	26 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	59 %		
Konkurrent	5 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	47 %		
Innovasjon Norge	42 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	40 %		
Norges forskningsråd	.	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	7 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	14 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	37 %	Økt kompetanse om eksport	7 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	13 %	13 %	75 %	"De Driftsorienterte"	58 %
2008				"De Utviklingsorienterte"	37 %
2007				"Superinnovatørene"	5 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag				3,1 84 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag				2,8 74 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				3,4 90 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon				3,0 68 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"				90 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"				100 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"				90 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten				84 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten				25 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		63 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	
				53 %	

12.24 Etablererstipend – Nærings- og handelsdepartementet

Formålet med etablererstipendet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape lønnsomme arbeidsplasser, og etableringer som representerer noe nytt, enten i nasjonal eller internasjonal sammenheng, blir generelt sett høyt prioritert. Etablererstipendordningen gjelder for hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet. Stipend kan gis til privatpersoner i idéutviklingsfasen og registrerte bedrifter i etableringsfasen. Stipend

til idéutviklingsfasen kan brukes til dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn, konsulentbistand, konsept-/produktutvikling, markedsundersøkelse/-vurdering og reiseutgifter. Stipend til etableringsfasen kan brukes til dekning av kostnader som naturlig påløper i denne fasen, for eksempel egen lønn, konsulentbistand, fadderordninger og andre oppfølgingstiltak, kortere kurs, mindre fysiske investeringer og ekstraordinære kostnader knyttet til oppstart av virksomheten.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)		142,7	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)		0,6
Populasjonen i undersøkelsen i 2009		221	Antall intervjuer i 2009		152
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).		Andel
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)		93 %	Økt kompetanse om produktutvikling		78 %
Teknologiske forskningsmiljøer		22 %	Økt kompetanse om prosessutvikling		59 %
Andre forskningsmiljøer		9 %	Økt kompetanse om markedsutvikling		72 %
Kunde		26 %	Økt kompetanse om strategi		71 %
Leverandør		21 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse		41 %
Konkurrent		2 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi		62 %
Innovasjon Norge		41 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk		65 %
Norges forskningsråd		3 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid		61 %
SIVA		1 %	Økt kompetanse om internasjonale markeder		72 %
Bedriftsrådgiver/-konsulent		17 %	Økt kompetanse om eksport		63 %
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	2 %	30 %	67 %	"De Driftsorienterte"	15 %
2008				"De Utviklingsorienterte"	75 %
2007				"Superinnovatørene"	10 %
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007		2008	2009
Samarbeid:					
Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med					4,7
Andel prosjekter med samarbeidsbidrag					96 %
Kompetanse					
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad					6,2
Andel prosjekter med kompetansebidrag					96 %
Adferdsendring					
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad					5,0
Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring					94 %
Innovasjon					
Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad					5,8
Andel prosjekter med bidrag til innovasjon					97 %
Overlevelse					
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"					84 %
Lønnsomhet					
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"					93 %
Konkurranseevne					
Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"					98 %
Omsetning					
Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten					87 %
Eksport					
Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten					90 %
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		77 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	
				56 %	

12.25 Skog- og klimaprogrammet

Nytt av 2009 er det at det gjennom bioenergi-programmet kan søkes om støtte til investering i flisproduksjonsutstyr og kompetanse og utviklingstiltak innen flisproduksjon. Støtteordningene er ett av flere tiltak som skal bidra til oppfylling av regjeringens mål om økt utbygging av bioenergi med 14 TWh innen 2020. Formålet med ordningene er å bidra til å øke kapasiteten innen

produksjon og markedstilgang på biobrensel. Det er videre et mål å sikre god tilgang på biobrensel over hele landet. Ordningen er åpen for alle typer søkere innen bransjen og det gis kun støtte til prosjekter som benytter råstoff fra skog eller kulturlandskap. Støtten skal være utløsende på ny flisproduksjon, men kan og støtte utvidelser og produksjonsforbedringer hos etablerte virksomheter i bransjen.

Innvilget i populasjonen 2009 (tot. mill. kr.)	24,0	Gjennomsnittlig innvilget i utvalg (tot. mill. kr.)	0,3		
Populasjonen i undersøkelsen i 2009	85	Antall intervjuer i 2009	55		
Følgende aktører bidro i stor grad til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel	I hvilken grad prosjektet i stor grad har eller vil føre til (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	Andel		
Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)	94 %	Økt kompetanse om produktutvikling	39 %		
Teknologiske forskningsmiljøer	6 %	Økt kompetanse om prosessutvikling	32 %		
Andre forskningsmiljøer	3 %	Økt kompetanse om markedsutvikling	29 %		
Kunde	16 %	Økt kompetanse om strategi	29 %		
Leverandør	34 %	Økt kompetanse om organisasjon og ledelse	22 %		
Konkurrent	3 %	Økt kompetanse om tilgang og kontinuerlig bruk av avansert teknologi	15 %		
Innovasjon Norge	29 %	Økt kompetanse om opparbeiding av nettverk	36 %		
Norges forskningsråd	3 %	Økt kompetanse om internasjonalt samarbeid	5 %		
SIVA	.	Økt kompetanse om internasjonale markeder	5 %		
Bedriftsrådgiver/-konsulent	13 %	Økt kompetanse om eksport	9 %		
Addisjonalitet	Lav	Middels	Høy	Prosentfordeling i de tre klyngegruppene	
2009	16 %	19 %	65 %	"De Driftsorienterte"	69 %
2008				"De Utviklingsorienterte"	31 %
2007				"Superinnovatørene"	.
Rangering av tjenesten/programmet på utvalgte indikatorer					
Indikator		2007	2008	2009	
Samarbeid: Antall aktører prosjektene/aktiviteten har ført til økt samarbeid med Andel prosjekter med samarbeidsbidrag				3,0 81 %	
Kompetanse Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til økt kunnskap på i stor grad Andel prosjekter med kompetansebidrag				1,8 56 %	
Adferdsendring Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til adferdsendring i stor grad Andel prosjekter med bidrag til adferdsendring				2,8 77 %	
Innovasjon Antall områder som prosjektene/aktivitetene har ført til/vil føre til utvikling innenfor i stor grad Andel prosjekter med bidrag til innovasjon				2,5 55 %	
Overlevelse Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for overlevelsen sett bort ifra "vet ikke"				48 %	
Lønnsomhet Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for lønnsomheten sett bort ifra "vet ikke"				71 %	
Konkurranseevne Andel prosjekter/aktiviteter som er viktige for konkurranseevnen, sett bort ifra "vet ikke"				68 %	
Omsetning Andelen som forventer en økning i omsetningen som følge av prosjektet/aktiviteten				66 %	
Eksport Andelen som forventer en økning i eksporten som følge av prosjektet/aktiviteten				55 %	
Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad er tilpasset bedriftens behov. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5)		69 %		Andel som mener tjenesten/programmet i stor grad utløser annen finansiering. (Skår 4 og 5 på en skala fra 1 til 5).	
				39 %	

Kapittel 13. Spørreskjema

Innovasjon Norges årlige kundeeffektundersøkelse

Denne henvendelsen retter seg til kontaktpersonen for tjenesten som er mottatt fra Innovasjon Norge eller bedriftens daglige leder.

Som det framgår av vedlagte brev fra Innovasjon Norge ønsker vi å intervju deg om erfaringene med tjenesten mottatt fra Innovasjon Norge.

Vi gjør oppmerksom på at dine svar anonymiseres før resultater presenteres for Innovasjon Norge. Svarene vil bli analysert sammen med flere hundre andre, og det vil ikke være mulig å identifisere enkeltvirksomheter eller personer.

Gjennomføring

Du har muligheten til å besvare spørsmålene i spørreskjemaet via internett. Se følgebrevet for ytterligere informasjon.

Dersom du ikke har besvart skjemaet på internett i løpet av en uke, vil det skjemaet du nå har mottatt danne grunnlag for et telefonintervju gjennomført av Polarfakta AS. Du vil bli oppringt av Polarfakta for nærmere avtale om tidspunkt for telefonintervju. Skjemaet sendes ut på forhånd slik at du kan lese gjennom dette. Vennligst ikke returner skjemaet per post eller fax.

For at Innovasjon Norge skal kunne utvikle et best mulig tilbud, er det viktig at dine vurderinger kommer fram gjennom undersøkelsen.

På forhånd tusen takk for hjelpen!



Tor Borgar Hansen

Prosjektleder

Oxford Research AS

KONTAKTPERSON:

Pia Olsen, Polarfakta

Tlf.: 75 68 26 00

Mobiltelefon: 951 58 415

Innovasjon Norges kundeeffektundersøkelse 2009

A. Hoveddel

Du/bedriften fikk i 2009 tilbud fra Innovasjon Norge om hel eller delvis finansiering av et prosjekt/en aktivitet. Har du/dere benyttet dere av dette tilbudet? (ett svar)

- 1. ☐ Ja
- 2. ☐ Nei, men kommer til å benytte det
- 3. ☐ Nei, og kommer ikke til å benytte det
- 99. ☐ Vet ikke/Ikke relevant (VI/IR)

Hvis 3 på foregående spørsmål: Hvorfor vil tilbudet ikke bli benyttet? (ett svar)

- 1 ☐ Prosjektet/aktiviteten er opphørt
- 2 ☐ Prosjektet/aktiviteten er forsinket
- 3. ☐ Prosjektet/aktiviteten er dekket gjennom andre kilder
- 4 ☐ Annen grunn (vennligst oppgi)
- 99 ☐ Vet ikke/Ikke relevant

Hvis tilbudet ikke vil bli benyttet, gå til del B

Er prosjektet fullfinansiert i henhold til prosjektplanen? (ett kryss)

- 1 ☐ Ja
- 2 ☐ Nei
- 9 ☐ Vet ikke

I tillegg til finansieringen fra Innovasjon Norge, er prosjektet delfinansiert ved hjelp av: (ett eller flere kryss)

- 1 ☐ Egenkapital
- 2 ☐ Banklån
- 3 ☐ Annen offentlig finansiering
- 4 ☐ Eksterne investorer
- 99 ☐ Vet ikke

Hvis prosjektet ikke har blitt delfinansiert ved banklån, gå til spørsmål 6

Hvilken betydning har etter din vurdering midlene fra Innovasjon Norge hatt for at prosjektet fikk banklån? (ett kryss pr. linje)	Ingen			Svært stor		VI/IR
	1	2	3	4	5	99
1. Innovasjon Norges betydning for at banken ga lån						
Hvor fornøyd er du/din bedrift med... (ett kryss pr. linje)	Svært misfornøyd			Svært fornøyd		VI/IR
	1	2	3	4	5	99
1. Samspillet mellom banken og Innovasjon Norge for å finne en finansiell løsning?						
2. Den finansielle løsningen som banken og Innovasjon Norge kom fram til?						

Hva er status for prosjektet/aktivitetens igangsetting? (ett kryss)

- 1 ☐ Prosjektet/aktiviteten er startet opp og forventes realisert i samsvar med prosjektplanen
- 2 ☐ Prosjektet/aktiviteten er startet opp, men fremdriften er forsinket i henhold til planene
- 3 ☐ Oppstart er utsatt, men vil bli i gang i 2010
- 4 ☐ Det planlegges en senere oppstart enn 2010
- 5 ☐ Prosjektet/aktiviteten er avbrutt eller henlagt
- 6 ☐ Prosjektet/aktiviteten er gjennomført og avsluttet
- 99 ☐ Vet ikke/Ikke relevant

Hva ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom IN ikke hadde gitt bedriften dette tilbudet? (ett kryss)

- 1 ☐ Gjennomført prosjektet/aktiviteten uten endringer; samme skala og tidsskjema
- 2 ☐ Gjennomført prosjektet/aktiviteten i samme skala, men på et senere tidspunkt
- 3 ☐ Gjennomført prosjektet/aktiviteten i en mer begrenset skala, men med samme tidsskjema
- 4 ☐ Gjennomført prosjektet/aktiviteten på et senere tidspunkt og i en mer begrenset skala
- 5 ☐ Prosjektet/aktiviteten ville ikke bli gjennomført
- 99 ☐ Vet ikke/Ikke relevant

I hvilken grad bidro følgende aktører til utvikling av prosjektideen/bedriftens deltakelse i aktiviteten? (ett kryss pr. linje)	Ingen bidrag		Svært store bidrag			VI/IR
	1	2	3	4	5	99
1. Interne ressurser (ledelse, egne ansatte)						
2. Teknologiske forskningsmiljøer						
3. Andre forskningsmiljøer						
4. Kunde						
5. Leverandør						
6. Konkurrent						
7. Innovasjon Norge						
8. Norges forskningsråd						
9. SIVA						
10. Bedriftsrådgiver/-konsulent						

Har eller vil prosjektet/aktiviteten føre til økt samarbeid med følgende virksomheter? (ett kryss pr. linje)	Nei	Ja	VI/ IR
1. Universiteter og høyskoler?			
2. Forskningsinstitusjoner?			
3. Kunder?			
4. Konkurrenter?			
5. Leverandører?			
6. Konsulenter?			
7. Investorer/finansieringsmiljø?			
8. Offentlige myndigheter utenom Innovasjon Norge?			
9. Bransjeorganisasjoner o. lign.?			

I hvilke grad har eller vil prosjektet/aktiviteten bidra til ... (ett kryss pr. linje)	Ingen bidrag		Svært store bidrag			VI/IR
	1	2	3	4	5	99
1. Økt fokus på utvikling og innovasjon?						
2. Økt fokus på utviklings- og endringsprosesser i bedriften?						
3. Bedre utnyttelse av kunnskap?						
4. Større kunnskap om hvordan forskningsresultater kan nyttiggjøres?						
5. Ansettelse av nye medarbeidere?						
6. Kompetanseutvikling hos meg selv/medarbeiderne?						
7. Å se nye muligheter i internasjonalt samarbeid?						
8. Utvikling av samarbeid/nettverk?						

I hvilke grad har eller vil prosjektet/aktiviteten ført til økt kompetanse om ... (ett kryss pr. linje)	Ingen bidrag		I svært stor grad			VI/IR
	1	2	3	4	5	99
1. Produktutvikling						
2. Prosessutvikling						
3. Markedsutvikling						
4. Strategi						
5. Organisasjon og ledelse						
6. Avansert teknologi						
7. Opparbeiding av bedre nettverk						
8. Internasjonalt samarbeid						
9. Internasjonale markeder						
10. Eksport						

I hvilke grad har eller vil prosjektet/aktiviteten ført til ... (ett kryss pr. linje)	Ingen bidrag I svært stor grad					VI/IR
	1	2	3	4	5	
A. Utvikling og forbedring av nye produkter og tjenester? Hvis nei/VI IR (verdi 1 eller 99) gå til 12 B NB skal svare her også						
1. Forbedring av eksisterende produkters design, egenskaper og kvaliteter?						
2. Utvikling av et nytt produkt/vare?						
3. Utvikling av en ny tjeneste?						
4. Utvikling av ny produksjonsteknologi for salg?						
B. Utvikling og forbedring av nye produksjonsprosesser? Hvis nei/VI IR (verdi 1 eller 99) gå til 12 C NB skal svare her også						
5. Effektivisering av eksisterende produksjonsprosesser (arbeidsmetoder)?						
6. Utvikling av nye produksjonsprosesser?						
7. Forbedring metoder for lagring, levering eller distribusjon av produkter/varer og tjenester?						
8. Endre prosesser for å kunne møte nye krav fra offentlige myndigheter?						
C. Markedsutvikling og/eller endret markedsføring? Hvis nei/VI IR (verdi 1 eller 99) gå til 12 D NB skal svare her også						
9. Anvendelse av nye salgskanaler eller markedsføringsmetoder?						
10. Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye kundegrupper?						
11. Introdusere produkter/varer og/eller tjenester til nye geografiske markeder?						
12. Lansering av produktet på en ny måte (f.eks. i ny design eller innpakning)?						
D. Organisasjonsutvikling? Hvis nei/VI IR (verdi 1 eller 99) gå til 13 NB skal svare her også						
13. Ny forretningspraksis for organisering av arbeid eller prosedyrer, kvalitetsstyring og opplæringsystemer?						
14. Nye metoder for organisering av arbeidsansvar og beslutninger innen bedriften?						
15. Nye metoder for organisering av eksterne relasjoner til andre bedrifter eller offentlige institusjoner?						

Hvis det er utviklet et nytt produkt/tjeneste, hvordan vil du karakteriserer resultatet? (ett kryss)

1. ☐ Helt nytt – finnes ikke fra før
2. ☐ Nytt på det norske markedet – men kjent på utenlandske markeder
3. ☐ Nytt på det regionale markedet – men kjent på det norske markedet
4. ☐ Nytt for virksomheten – men allerede kjent på markedet
99. ☐ Vet ikke/ikke relevant

Hvis det er utviklet en ny produksjonsteknologi eller –metode, hvordan vil du karakteriserer resultatet? (ett kryss)

1. ☐ Helt ny – finnes ikke fra før
2. ☐ Nytt på det norske markedet – men kjent på utenlandske markeder
3. ☐ Nytt på det regionale markedet – men kjent på det norske markedet
4. ☐ Nytt for virksomheten – men allerede kjent på markedet
99. ☐ Vet ikke/ikke relevant

Hvor viktig vil... (ett kryss pr. spørsmål)	Ikke viktig					Svært viktig	VI/ IR
	1	2	3	4	5		
Prosjektet/aktiviteten være for bedriftens fremtidige <u>konkurranseevne</u> ?							
Prosjektet/aktiviteten være for bedriftens fremtidige <u>lønnsomhetsutvikling</u> ?							
Prosjektet/aktiviteten være for bedriftens <u>overlevelse</u> ?							

I hvilken grad var/er (ett kryss pr. spørsmål)	Svært liten grad					Svært stor grad	VI/ IR
	1	2	3	4	5		
Innovasjon Norges finansieringsbistand utløsende for annen finansiering av prosjektet/aktiviteten?							
Innovasjon Norges finansiering eller annen bistand fra IN godt tilpasset bedriftens behov ved dette prosjektet??							
Fellesaktivitetene (for eksempel kurs, samlinger eller foredrag) i prosjektet/aktiviteten nyttige?							

I hvilken grad (ett kryss pr. spørsmål)	Svært liten grad Svært stor grad					VI/ IR
	1	2	3	4	5	
... har prosjektet bidratt til bedre arbeidsvilkår i egen og/eller underleverandørers virksomhet?						99
... har prosjektet bidratt til utvikling av lokalsamfunnet?						
... har prosjektet bidratt til at du/din bedrift har blitt mer bevisst ditt/deres samfunnsansvar?						
... har prosjektet bidratt til redusert forurensing?						
... har prosjektet bidratt til redusert energiforbruk i bedriften?						
... har prosjektet bidratt til at du/din bedrift har fått økt miljøbevissthet?						

Hvordan forventes prosjektet/aktiviteten å påvirke bedriftens utvikling i de to neste årene? (ett kryss pr. linje)

	Reduksjon	Økning	Ingen endring	Ikke relevant
1. Antall ansatte?				
2. Omsetningen på det regionale markedet?				
3. Omsetningen på det nasjonale markedet?				
4. Eksport?				

B. Bakgrunnsopplysninger om bedriften

Hvilket år ble bedriften etablert?

Årstall:

☐ Ikke etablert bedrift

Angi hvor stor omsetning bedriften hadde i 2009:tusen kr.

Angi hvor stor andel av bedriftens omsetning i 2009 som ble solgt på regionale, nasjonale og internasjonale markeder?

	Andel i prosent av bedriftens omsetning
Regionalt	%
Nasjonalt	%
Internasjonalt (eksport)	%
Totalt	100 %

Hva er bedriftens selskapsform 31.12.2009 ?

- | | | | |
|---|---|---|--|
| 1 | ☐ Enkeltpersonforetak (ENK) | 5 | ☐ Aksjeselskap (AS eller ASA) |
| 2 | ☐ Selskap med delt ansvar (DA) | 6 | ☐ Stiftelse |
| 3 | ☐ Ansvarlig selskap (ANS) | 7 | ☐ Har ikke stiftet selskap |
| 4 | ☐ Samvirkelag/andelslag (BA) | 8 | ☐ Annet (spesifiser): _____ |

Hvor mange årsverk hadde bedriften pr. 31.12.2009?

Anslå antall årsverk: 99 ☐ Vet ikke

Hvor mange ansatte hadde bedriften pr. 31.12.2009?

Anslå antall ansatte: 99 ☐ Vet ikke

Hvor stor andel av de ansatte har høyere utdanning?

Anslå andel i prosent: 99 ☐ Vet ikke

Hvor stor en andel av ansatte er kvinner?

Anslå andel i prosent: 99 ☐ Vet ikke

Er daglig leder:

1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

Ble virksomheten opprettet av...

1 ☐ Kvinne 2 ☐ Mann

Kvinneandel i bedriftens styre:

Anslå andel i prosent:

99 ☐ Vet ikke/ikke relevant

Navnet ditt:

E-post adresse:

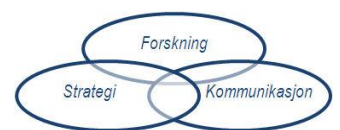
Bedriftens navn:

Telefonnummer:

Kommune:

[Feilmeldinger dersom tall brukes der bokstaver er mest naturlig og vice versa]

Takk for at du tok deg tid til å svare på spørsmålene



Oxford Research AS, Kjøita 42, 4630 Kristiansand, Norge, Tlf. 40 00 57 93, www.oxford.no